241.892

OSZK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

MARK TWAIN

HUCKLEBERRY FINN KALANDJAI

FORDÍTOTTA

RÁKOSI JENŐ

A KÉPEKET RAJZOLTA

PÓLYA TIBOR

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA
1921

Paed
8509 ag.

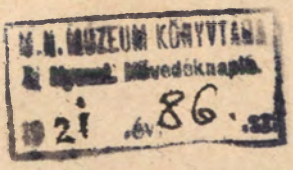
OSZK

241.892

10481. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

ELŐSZÓ.

Az amerikai nagy humoristának ezt a kedves könyvét is én a magam kedvtelésére fordítottam le, valamint egyáltalán azt tartom, hogy minden eredeti munkának és minden fordításnak, ha annak az első föltételével akar bírni, hogy jó legyen vagy lehessen, az író s fordító kedvteléséből kell születnie. A legnagyobb kín az anyaságé, de a legnagyobb gyönyör is azzal jár. Amely szerzőnek munkája fáradságát nem édesíti meg munkája gyönyöre: az szerző lehet, de nem igazi író. Nekem fordítgatni nem munka volt, hanem pihenés. Meg is gyűlt jócskán a fordított művek anyaga az asztalfiában. Ebből való a *Huckleberry* Finn is, kit én a szövegben *Hakkelberry* Finnek írok, valamint egyáltalán az idegen nevek helyesírását csak a címben tartom meg, a textusban fonetikusan írom át.

Ez a szokásom nem kevés gáncsot hozott már rám, de a gáncs nem tudott eltántorítani elhatározásomtól.

Elvégre én a magyar közönség számára írok. Természetesen, mentül nagyobb, sőt épenséggel a *nagy* közönség számára. Követelhetem-e épen a magyartól azt, hogy négy-öt európai nyelven tudjon írni és olvasni? Aki tud, az a címben megtalálja idegen helyesírásban a nevet. Aki nem tud, az az idegen ortografiában nem tudom hányféleképen mondja ki a neveket, melyekkel az idegen könyvben találkozik.

Most jön a főkérdés: mi fontosabb, az-e, hogy az én olvasóm azt tudja, miféleképen *írja* egy idegen ember a maga nevét, vagy azt, hogy voltaképen minek *hívják* azt az embert?

Angol, francia s más európai olvasóra nézve (kivéve tán a németet) az idegen helyesírás kérdése nem létezik olyan alakban, mint nálunk. Minket kinevetnek, jobban mondva mi kinevetjük egymást mint tudatlan embereket akkor is, ha hibásan írjuk az idegen nevet (ami számtalanszor megesik rajtunk, ha nem tudjuk jól írni a nyelvet) és akkor is, ha hibásan ejtjük ki (ami még számtalanabbszor megtörténik). Az angol, a francia leírja a nevünket ahogy kapja, de álmában sem jut eszébe másképen olvasni, mint a saját írásjegyeinek értéke szerint. Deák az angolnak Dík vagy Diék, Hegedüs a franciáknak Ézsdusz, Jókai pedig Zsoké. Én egyszer Párisban Munkácsynál ebédeltem egy érdekes társaságban, ahol én voltam az egyetlen ember, aki Munkácsyt Munkácsinak mondottam, de én is csak a második-harmadik fogásig. Ott a mi csodálatos szép és nagy festőművészünk mindenki számára csak *Mönkakszi* volt. Ott is elgondoltam, ha Párisban Munkácsy magát *Mouncatchy*-nak írta volna, mindenki tudta volna, minek hívják a tüneményes magyart. Igy ha mi beszélünk róla, akkor a francia nem ismer rá, ha a francia beszél róla, akkor mi nem sejtjük, hogy kiről van a szó.

Van ennek a kérdésnek még sok ágaboga, mert ez a nemzeti önérzet kérdése is, a magunk magyar nyelve szuverenitása kérdése (vagy jobb ha souveraine-itást írok?), kérdése annak, hogy ránk nézve a mi nyelvünk, a mi helyesírásunk, a mi kiejtésünk, a mi közönségünk legyen a döntő, a mindenek felett való; kérdése annak, hogy az még nem műveltség, ha valahogy tökéletlenül tudunk egy-két nyelvet, de a műveltség első föltétele,

hogy a magunkét jól tudjuk, babonásan szeressük, törvényeit tartsuk mindenben, a legparányibb dologban is és jogait védelmezzük.

Természetesen, itt nem tudományos munkákról van a szó, hanem a nagy olvasóközönség számára készült könyvekről. A tudományos könyvek tudós olvasók számára vannak írva s azoknak, sajnos, nemcsak az idegen helyesírását nem tudjuk olvasni, hanem gyakran a magyar mondataikat sem értjük meg.

Ennyit kívántam elmondani erről a kérdésről itt. Ha, amit mondottam, nem elég *oknak* azok előtt, akik tán egy-két idegen nyelvet tudnak s nehézség nélkül olvasnak azon idegen neveket: elég tán mentségnek, jóakaratom és szándékom megismerésének.

Budapesten, 1921 februárius havában.

Rákosi Jenő.

OSZK
Országos Széchenyi Könyvtár

I. KÖTET.

Hakkelberry Finn kalandjai.

I. FEJEZET.

Rólam ugyan nem tud senki semmit, ha csak nem olvasta a könyvet, melynek a neve *Tom Szójjer kalandjai;* de sebaj. Azt a könyvet Mark Tvén úr csinálta és úgy egészben igazat beszélt benne. Voltak dolgok, ahol tódított az öreg, de nagyjában igazat beszélt. Nem nagy dolog. Én nem tudok embert, aki egyszer-másszor ne hazudnék, ha csak nem Polly nénit vagy az özvegyasszonyt, vagy Maryt. Polly néniről — a Tom Szójjer nénijéről, — Mariról és özvegy Duglasznéről minden el van mondva abban a könyvben, amely javarészt böcsületes könyv; némi tódításokkal, amint már mondtam.

Ami körül ez a könyv forog, ennyi: Tom és én megtaláltuk a pénzt, amit a rablók elrejtettek a barlangban és ettől gazdag emberek lettünk. Fejenként hatezer dollárt kaptunk, parázs aranyat. Rettenetes nagy látványosság volt az úgy egy halomban. Hát Daccsev bíró fogta és kiadta interesre és kaptunk róla fejenként napjára egy dollárt, — a mi több, mint amennyivel az ember tudná mit csináljon. Özvegy Duglaszné pedig magához vett fiaként és azt mondta, meg akar civellizálni. De keserves volt nála az életem végig, mert hogy rém rendes és tisztességes volt az özvegyasszony minden dolgában. Igy aztán, mikor nem bírtam tovább, odébb álltam. Vissza-belebujtam régi rongyaimba és turisüvegembe és szabad voltam és jó volt. De Tom Szójjer fölhajkurászott és azt mondta, rablóbandát akar alakítani és engem is bevenne, ha visszamennék az özvegyasszonyhoz és rendes ember lennék. Igy hát visszamentem.

Az özvegyasszony sírva fogadott és szegény eltévedt báránynak mondott, és mondott még egyéb neveket is rám, de nem rossz szándékkal tette. Megint visszagyömöszölt abba az új ruhába, én meg mit tehettem egyebet, ügyekeztem, ügyekeztem, de nagyon elkámpicsorodtam. Mert hát csak elülről kezdtük megint. Az özvegyasszony meghúzta a csöngettyűt ebédre, és akkor pontosan ebédelni kellett. Ha asztalhoz ültünk, nem lehetett egyenesen hozzáfogni az ebédhez, de várni kellett, hogy az özvegyasszony mindenik tálba beledugja fejét és pöröljön valamit az ételre, pedig igazában semmi hiba se volt bennök. Azaz, hogy semmi egyéb, mint hogy minden dolgot külön főztek meg. Afféle csapszékben, meg lacikonyhában máskép megy a dolog. Ott összekeverik a holmit, valami lével leöntik, aztán megvan.

Vacsora után előszedte a könyvét és beszélt Mózesről meg a gyékénykosárról, én meg nagy buzgón utána, hogy mindent kitudjak róla. De egyszer csak kiszalasztotta, hogy Mózes már jó nagy ideje, hogy meghalt. Ezután aztán már nem is törődtem vele. Mert én ugyan hótt emberekre nem adok semmit.

Nem sokára aztán szerettem volna pipálni és megkértem az özvegyasszonyt, hogy engedje meg. Ő nem. Azt mondta, ronda szokás az és nem is tiszta mesterség és hogy azon legyek, hogy ne tegyem többé. Hát ilyen némely ember. Kapva-kapnak olyan dolgon, amihez nem is konyítanak. Agyonsanyargatta magát Mózessel, aki se atyjafia nem volt, se akárkinek használa nem lehetett, mert hiszen tetszik tudni, halott ember volt ; de rém hibásnak mond engem, amért olyat teszek, amiben bizony van valami jó. Ő maga meg tubákol is, ami természetesen rendben való, mert hogy ő cselekszi.

Huga, Vatszon kisasszony, egy tűrhetően nyurga ókulás vén leány, nemrég jött oda hozzá lakni, és most rám vetette magát egy abécés könyvvel. Vagy egy óráig ült rajtam meglehetős keményen, s akkor az özvegyasszony szavára enyhébb lett. De nekem már elég volt. Egy órán át rém unalmas lett a dolog, s én ide-oda izegtem-mozogtam. Azt mondja Vatszon kisasszony : »Ne tedd oda fel a lábadat, Hakkelberry« és »ne görbülj hétrét, ülj egyenesen, Hakkelberry« ; majd meg mindjárt rá : »Ne ásitozzál, ne nyújtózkodjál úgy, Hakkelberry s mért nem próbálod meg jól viselni magadat ?« Aztán beszélt mindenfélét a kárhozottak helyéről, és én azt mondtam, bár

inkább ott volnék. Erre dühös lett, pedig én nem gondoltam semmi rosszat. Csak épen szerettem volna máshova menni; valami változást szerettem volna, de nem volt abban semmi különös. Ő azt mondta, istentelenség ilyet mondani. Azt mondta, ő a világ minden kincseért se mondana ilyet; hogy ő úgy óhajt élni, hogy az idvezültek helyére jusson. No, én ugyan semmi hasznát se láttam annak, hogy olyan helyre menjek, a hova ő mén, hát mondok magamban, nem is igen fogok ráiparkodni. De megmondani nem mondtam meg, mert mondok, csak bajt csinálok vele és semmi jót. Ő azonban nekilendült és mindent elmondott az idvezültek helyéről. Azt mondta, hogy az embernek egyéb dolga se lesz, mint naphosszat ide-oda járkálni, hárfával a kezében és énekelni hozzá örökkön örökké. Hát bizony ez se nagyon akarózott nekem. De ezt se mondtam meg. Kézdeztem tőle, mit gondol, oda jut-e Tom Szójjer, és ő azt mondta, bizony jó darabig aligha. Ennek örültem, mert úgy szeretném, hogy együtt legyünk, ő meg én.

De Vatszon kisasszony nem tágított tőlem s a dolog nagyon fárasztó és unalmas kezdett lenni. Nemsokára behívták a szerecsenyeket is és imádkoztak és aztán mindenki lefeküdt. Én fölmentem a szobámba egy szál gyertyával, melyet az asztalra tettem. Aztán székbe ültem az ablak mellett és próbáltam valami kedves dologra gondolni, de hasztalan volt. Olyan elhagyottnak éreztem magamat, szinte azt kívántam, bár meghalnék. A csillagok csillogtak s az erdőben gyászosan suttogtak a levelek; és hallottam egy baglyot, jól a távolban, amint kuvikolt valakinek, aki meghalt, és egy kutyát tuťulni egy haldoklónak; és a szél mintha nekem próbált volna valamiről suttogni, de nem tudtam megérteni, hogy miről és végigborzongatta a hátamat. Aztán távol az erdőben hallottam azt a bizonyos hangot, ami kísértettől ered, amikor valamit meg akar mondani, ami a lelkét nyomja, de nem tudja magát megértetni, és ettől nincsen nyugodalma a sírjában és így kell kóborolnia gyötrődve minden éjtszaka. Olyan bátortalan lettem s úgy elkezdtem félni, hogy szerettem volna, ha valami társam lenne. Csakhamar egy pók mászott a vállamra és én elfricskáztam és ő bele a gyertyába; s mielőtt én meg is tudtam volna mozdulni, összepörkölődött. Nem köllött még mástól megkérdeznem, úgyis tudtam, hogy ez rossz jel volt és bajt hoz reám, úgy hogy szörnyen megijedtem, majd kirázott a hideg. Föl-

ugrottam s hármat fordultam a szobámban s mindannyiszor keresztet vetettem magamra, aztán egy szál cérnával csimbókba kötöttem a hajamat, hogy távol tartsam magamtól a boszorkányokat. De nem bíztam magamba semmit. Akkor van az ember így, ha elveszt egy patkót, amit talált, ahelyett, hogy fölszegezné a kapufélfára : de még senkitől se hallottam azt sem, hogy az ember elhárít magáról valami bajt azzal, hogy megöl egy pókot.

Megint leültem, reszketve minden tagomban, s elővettem a pipámat, hogy rágyújtsak, mert hogy az egész ház olyan csöndes volt most akár a halál s így az özvegyasszony nem fogja megtudni. Nagysokára aztán hallom távolról a toronyórát a városban — ging-gang-gang — üti a tizenkettőt, és aztán megint csendes minden, csendesebb mint előbb volt. Csakhamar hallok egy ágat csapódni ; lenn, a sötétségben, a fák körül valami mozgott. Én ülök csendesen s figyelek. Nyomban hallom oda lenn tisztán, hogy »*miau, miau !*« Ez jó, s én is : *miau, miau !* olyan lágyan, ahogy csak lehet és elfujom a gyertyát s kimászom az ablakon az eresztetőre. Aztán leereszkedem a földre s bemászok a fák közé és rittig úgy volt, ott várt reám Tom Szójjer.

II. FEJEZET.

Lábujjhegyen mentünk végig a fák közt húzódó gyalogúton az özvegyasszony kertje vége felé, lehajolva, hogy az ágak ne horzsolják a fejünket. Mikor a konyha mellett elmentünk, megbotlottam egy gyökérben, ami zajjal járt. Lehasaltunk és csöndesen feküdtünk. Vatszon kisasszony ormótlan Dzsim nevű szerecsenje a konyhaajtóban ült, tisztán láttuk őt, mert a háta mögött világosság volt. Felkelt s néhány percig kinyújtott nyakkal hallgatózott. Aztán azt mondja :

— Ki a' ?

Még egy kicsit figyelt, aztán lábujjhegyen lejött és ippeg kettőnk közt megáll. Szinte megérinthettük volna. Hát mintha percek és percek teltek volna el minden hang nélkül, s mi szinte szorosan egymás mellett. Egy helyen a bokám viszketni kezdett ; de nem mertem megvakarni ; aztán elkezdett a fülem viszketni, aztán megint a hátam, ippeg a két vállam között. Úgy éreztem, mindjárt belehalok, ha meg nem vakarhatom. Hát igaz, eztet én sokszor észrevettem már. Ha úri nép közt

van az ember, vagy temetésen, vagy el akarsz aludni, de nem vagy álmos, — és akármint, akárhol vagy, ahol nem való, hogy vakarózzál, hát nem elkezd viszketni fölfelé vagy ezer helyén a tested? De hamarosan aszondja Dzsim:

— Beszélni, ki vagy? Hun vagy? Kutyád meg a macskát, ha nem hallotta valami. No, hát tudok már micsinász. Leülsz ide, míg megesent nem hallik.

Igy aztán lekuporodott a földre köztem és Tom között. Hátát nekitámasztotta a fának, két lábát kinyújtotta úgy, hogy az egyikkel majd hogy el nem érte az enyémet. Most az orrom kezdett viszketni. Úgy viszketett, hogy már könnybe lábbadt a szemem. De nem mertem megvakarni. Aztán elkezdett belül viszketni. Most már ott viszketett, amin ültem. Nem tudtam, hogy a manóba tudjak csöndesen megülni. Ez a nyomorúság eltartott így vagy hat-hét percig, de persze, sokkal többnek tetszett ennél. Tizenegy különböző helyen viszketett már a testem. Gondoltam, már egy minutánál tovább nem győzöm, de összeszorítottam a fogamat és mondok, megpróbálom. Épen akkor Dzsim erősen kezdett lélekzeni, aztán elkezdett hortyogni — és ekkor már semmi bajomat sem éreztem.

Tom jelt adott, — valami kis hangfélét a szájával és mi négykézláb mászva elmentünk. Mikor egy tíz lábnyira távol voltunk, Tom a fülembe súgott, hogy ő szeretné mulatságból Dzsimet a fához kötözni; de én azt mondtam ne; fölébredhetne, zavart csinálna és kitudódhatnék, hogy nem vagyok a házban. Erre Tom azt mondja, hogy nem hozott elég gyertyát és hogy visszalopózik a konyhába és szerez. Ezt se akartam. Mondok Dzsim félébred és ránk jön. De Tom meg akarta reszkérozni; így hát visszalopóztunk és elhoztunk három szál gyertyát, és Tom tíz centet hagyott az asztalon a gyertya árába. Ahogy kijöttünk, én már majd ónossá lettem, hogy távozzunk; de Tommal nem lehetett bírni, neki muszáj volt négykézláb visszamenni Dzsimhez, hogy valamikép csúffá tegye. Én vártam s úgy tetszett, jó időig, minden olyan csöndesnek és elhagyottnak látszott.

Alighogy Tom visszajött, átvágtunk a gyalogúton a kerítés mellett végig s csakhamar fölkapaszkodtunk a meredek domb tetejére a ház túlsó oldalán. Tom azt mondja, levette Dzsim kalapját s a feje fölé akasztotta egy ágra. Dzsim mozdult egyet, de nem ébredt fel. Utóbb Dzsim azt mesélte, hogy boszor-

kányok megbabonázták, megigézték, megnyergelték és belovagolták vele az országot, aztán megint odaültették a fa alá s feje fölé akasztották a kalapját, hogy ebből láthassa, kik csinálták vele a dolgot. S mikor másodszor beszélte el, már azt mondta, lenn voltak rajta Nyúorleanszban, s utóbb, ahányszor elmondta, mindig többet mondott, s hamarosan az lett belőle, hogy végighajszolták a világon, majd halálra fárasztották s hogy most is túrós a háta a nyeregtől. Őrülten büszke volt az esetére Dzsim és annyira ment, hogy a többi szerecsent már kutyába se vette. Jöttek is hozzá a szerecsenek a hetedik vármegyéből is, hogy hallgassák a történetét és nagyobb respektusa lett, mint akármely más szerecsennek az országban. Idegen szerecsenek tátott szájjal bámultak rá, mint egy csodára. A szerecsenek mindig boszorkányokról beszélgetnek a sötétben a konyhán a tűzhely körül ; de valahányszor valamelyik effélét beszélt s úgy tett, mintha ő tudna mindent erről a dologról, Dzsim beleköhentett és aszondja : »Hm, mit tudsz te a boszorkányokról.« Az ilyen szerecsennek aztán be is fellegzett : kénytelen volt hátrább ülni egy paddal. Dzsim mindig is a nyakán madzagon hordta az ötcentes pénzt s azt mondta, maga az ördög adta neki sajátkezűleg azzal, hogy akárkinek a baját elveheti vele és akkor idézhet vele maga elé boszorkányt, amikor akar, csak rá kell olvasni valami szentenciát. De azt soha se mondta meg, hogy mit kell ráolvasni. Jártak is hozzá a szerecsenek az egész vidékről s mindenüket odarakták Dzsimnek csak azért, hogy megnézhessék az ötcentest, de hozzá nem nyúltak volna, mert hiszen az ördög kezenyoma volt rajta. Dzsim teljesen el is romlott, már mint cselédnek, annyira ki volt vele, hogy látta az ördögöt és hátaslova volt a boszorkányoknak.

Hát mikor Tom meg én fölértünk a dombtető élire, lenéztünk a faluba s láttunk két vagy három pislogó világosságot. Talán beteg volt ott a háznál. És a csillagok olyan szépen sziporkáztak a fejünk felett ; és lenn a falu mellett volt a folyóvíz, szinte egy egész mérföldnyi széles és borzasztóan csendes és óriás volt a dolog. Lementünk a dombról s ott találtuk elrejtőzve a régi erdőben Dzsó Hápert, Ben Ródzserszt és még két vagy három fiút. Erre eloldottunk egy lélekvesztőt és leereszkedtünk a folyón vagy harmadfél mérföldnyire a nagy bevágásba a part dombos oldalán és kikötöttünk.

Ott volt egy jó darab cserjés és Tom mindenkinek az esküjét vette, hogy nem árulja el a titkot, és mutatott egy lyukat a dombon, ahol legsűrűbb volt a bokor. Aztán meggyújtottuk a gyertyákat és bemásztunk négykézláb. Mentünk vagy kétszáz rőfnyire és ott a barlang kitágult. Tom végigtapogatta a csapásokat és csakhamar bebujt egy fal alatt, ahol az ember nem is gondolta volna, hogy lyuk van. Végigmentünk egy keskeny folyosón és valami szobafélébe értünk, csupa nedves, nyirkos és hideg és ott megálltunk. Tom aszondja :

— Most hát megalakítsuk a rablóbandát és elnevezzük Tom Szójjer hadának. Mindenkinek, aki be akar állani, esküt kell tenni és vérrel köll a nevét leírni.

Mindnyájan vállaltuk. Igy Tom kihúzott a zsebéből egy árkus papirost, amelyikre ráírta volt az esküvést és felolvasta. Megesküdött mindenik fiú, hogy kitart a banda mellett és soha sem árulja el semmiféle titkát. És ha akárki bántaná akármelyik bandabeli fiút, azt és az egész familiáját tartozik az a fiú megölni, aki erre kijelölődik, és nem szabad sem ennie, sem innia addig, amíg meg nem ölte és nem vágott a mellére keresztet, ami a bandának a jelvénye. És senkinek, aki a bandához nem tartozik, nem szabad ezt a jelet használnia, és ha használja, arra rá kell írni, és ha még egyszer használja, azt is meg kell ölni. És ha akárki, aki a bandához tartozik, elmondja a banda titkait, annak el kell vágni a nyakát, el köll égetni a testét és a hamvait szélnek kell ereszteni és a vérrel írt listáról kitörlődik a neve és soha sem említődik többé, hanem átok alá vettetik és elfelejtetik mindörökre.

Mind azt mondták, hogy ez aztán igazán egy gyönyörű eskü, és kérdezték Tomot, hogy a maga fejiből szedte-e. Ő azt mondta, hogy egyetmást abból, a többit zsivány- és rablótörténetekből, és minden bandának, amelyet valamire tartottak, megvolt ez az esküje.

Némelyek azt gondolták, jó lenne azoknak a fiúknak, akik elárulják a titkokat, a familiájukat is megölni. Tom azt mondta, hogy ez jó dolog és ceruzával beleírta. Ekkor Ben Ródzsersz így szólt :

— Ehun van Hokk Finn, neki nincsen familiája, — akkor micsinálunk ű vele ?

— Nincsen, — mondja Tom Szójjer — hát nincsen neki apja ?

— Apja az vóna, de soha se lehet látni mostanában. Máskor ott hevert részegen a cserzőben a disznók között rendesen, de tán több mint esztendeje, hogy már ott se látták.

Erről aztán tanakodtak, s engem már ki is nulláztak volna a bandából, mert hogy azt mondták, minden fiúnak kell familiájának vagy valakijének lenni, aki megölődhessék, mert ez különben nem volna rendes és igazságos dolog a többiekre nézve. De bizony senki sem tudott semmit se kisütni, s mind meg voltak akadva s ott ültek némán. Én már majd elríttam magamat, de egyszerre eszembe jutott valami és odaajánlottam nekik Vatszon kisasszonyt, azt meg lehetne ölni. Mind azt mondták:

— Hó, az jó lesz, az jó lesz. Rendben van a dolog. Hokk beállhat.

Aztán mind megszúrták tűvel az ujjukat, hogy vérrel aláírják az esküt és én rátettem a keresztvonásomat a papirosra.

— Már most, — aszondja Ben Ródzsersz — mi lesz a banda dolga?

— Semmi, csakis rablás és gyilkosság, — mondja Tom.

— De hát mit raboljunk? Házbeli holmit, marhát vagy . . .

— Kuss! Marhát lopni elkötés és betörés, nem rablás, — mondja Tom Szójjer. — Nem vagyunk mi kapcabetyárok. Abba nincsen virtus. Mink útonállók vagyunk. Megállítjuk a postakocsikat meg a hintókat az országúton, arcunkon álorcával, az utasokat megöljük s elszedjük a pénzüket meg az órájukat.

— Mindig meg kell ölni az utast?

— Persze, hogy meg kell. Az a legjobb. Vannak némely hozzáértők, akik másképen gondolkoznak, de legtöbben azt tartják, legjobb megölni. Kivéve némelyeket, akiket idehurcolunk a barlangba és itt tartjuk, amíg bírságot nem adnak érte.

— Bírság, mi az?

— Nem tudom. De ehez kell magunkat tartanunk. Olvastam könyvekben, hát így kell csinálnunk.

— De hogy csináljuk így, ha nem tudjuk, hogy micsoda?

— Üsse a kő, ezt kell csinálni. Mondom, hogy ez áll a könyvekben. Ha mást akartok csinálni, mint amire a könyv tanít, akkor összezavartok mindent.

— Ezt ugyan könnyű mondani, Tom Szójjer, de hogy a fenébe tudjuk a fickókat megbírságolni, ha nem tudjuk, mit

kell velök csinálni. Ennek szeretnék a végére járni. Azért hát mit gondolsz, mi lehet az?

— Hát én nem tudom. De ha tán addig itt tartjuk, amíg meg nem bírságolódnak, az annyit tesz, hogy amíg meg nem halnak.

— Emmár valami. Ez böki. Mért nem mondtad mindjárt ezt? Addig tartjuk itt, amíg halálra nincsenek bírságolva. De keserves náció lesz az itt a nyakunkon, mert mindent elesznek elölünk és örökösen el fognak akarni szökni.

— Bolond beszéd, Ben Ródzsersz. Hogy szökhetnének el, ha ott a strázsa s akkor lő beléjök, amikor mozdulnak.

— Strázsa. No, az jó. Igy hát valamelyikünk ott ül minden éjjel és soha a szemét se húnyja le, csak hogy őrizze őket. Ezt ugyan bolond dolognak nézem. Mért ne fogna az ember mindjárt egy furkósbotot és lebírságolja vele azon mód, ahogy odajönnek?

— Azért nem, mert nem így van a könyvekben. Azt mondd meg, Ben Ródzsersz, rendesen akarod-e a betyárságot vagy nem. Elhiheted, hogy azok, akik a könyveket csinálták, tudják a dolog rendjét. Azt hiszed, tőled fognak valamit tanulni? Arról ugyan lekéstél. Nem, tisztelt uram, mink már csak így leszünk s annak rendje módja szerint végezzük rajtok a bírságot.

— Rendben van. Én ugyan nem bánom, de akárhogy is, bolondság a dolog. S mondd, az asszonyokat is megöljük?

— Hej, Ben Ródzsersz, ha én olyan tudatlan volnék, mint te, hát ráhagynám. De nem, soha effélét senki még a könyvekből nem olvasott. Az asszonyokat elhurcolják a barlangba, ott úgy bánnak velök, mint a hímes tojással és ők csakhamar belénk szeretnek és soha se kívánkoznak el onnan többé.

— Ha így van, beleegyezem, de magam nem kérek belőle. Egyre-kettőre úgy meg lesz zsúfolva a barlangunk asszonyokkal meg emberekkel, akiket meg kell bírságolni, hogy a rablók számára hely sem marad benne. De hát csak folytasd, én elmondtam a magamét.

A kis Barnesz Tommy ezalatt elaludt s most, hogy fölkeltették, nagyon megijedt, elkezdett ordítani, hogy ő hazamegy a nyanyájához és nem kér többet a zsiványságból.

Ebből aztán nagy mulatságot csináltak a többiek s elne-

vezték síróbíró-babának, amitől feldühödött s azt mondta, megy egyenest haza és elmondja minden titkunkat. De Tom öt centet adott neki, hogy legyen békén s azt mondta, most menjünk haza mind, a jövő héten pedig jöjjünk el és raboljunk ki valakit, egy-két embert pedig öljünk meg.

Ben Ródzsersz erre azt mondta, hogy ő nem sokat járhat ki, csakis vasárnapokon, hát azt kívánta, hogy kezdjük a dolgot vasárnap ; de a többi fiú mind azt mondta, hogy istentelenség lenne vasárnap kezdeni, és ez el is döntötte a kérdést. Abban maradtak, hogy össze fognak jönni s megállapítják a napját legközelebb. Erre megválasztottuk Tom Szójjert a banda fővezérének, Dzsó Hápert alvezérnek s haza indultunk.

Már épen hogy pitymallott, mikor fölkapaszkodtam a pitar tetejére s bemásztam az ablakomon. Új ruhám csupa fadgyu és sár volt, magam fáradt mint egy kutya.

III. FEJEZET.

Nohát másnap szépen megmosta a fejemet Vatszon kisasszony a ruhámért ; de az özvegyasszony nem szidott meg, csak megpucolta a ruhámat a faggyutól és sártól és olyan szomorúan nézett hozzá, hogy azt gondoltam magamban, egy ideig jól fogom magam viselni ha lehet. Aztán Vatszon kisasszony bevitt a benyitóba és imádkozott velem. De semmi haszna se lett. Azt mondta, imádkozzam minden nap és akkor beteljesedik akármit is kérek. De az se volt igaz. Egyszer kaptam horgászóostort, de nem volt rajta horog. Persze, horog nélkül semmi hasznát se vettem. Én próbáltam imádkozni háromszor-négyszer is horogért, de valahogy el köllött hibáznom a dolgot. Nemsokára rá aztán egyszer megkértem Vatszon kisasszonyt, hogy próbálkozzék meg ő, de ő azt mondta, bolond vagyok. Hogy mért, azt nem mondta meg, én pedig magamtól nem tudtam rájönni.

Egyszer aztán nekiültem jól benne az erdőben és elgondolkoztam rajta. Mondok, ha az ember mindent megkaphat, amiért imádkozik, akkor Dijkon Vinn mért nem kapja meg a pénzit, amit sertéseken vesztett ? És mért nem kapja vissza az özvegy az ezüsttubákos pikszisét, amit elloptak tőle ? Akkor Vatszon kisasszony mért nem hízik meg ? Nem, mondok, nincs ebben semmi. Elmentem az özvegyhez és elmondtam a

dolgot neki, és ő azt mondta, hogy amit az ember imádságért kap, az *lelki ajándék*. Ez ugyan nekem új kapu volt, de ű megmagyarázta, hogy mit gondolt. Hogy másokon köll segítenem, hogy mindent meg kell tennem másokért és minden időben csak velük kell törődnöm és soha se magamra gondolnom. Ebbe aztán én olybá vettem a dolgot, Vatszon kisasszony is beleszámítódnék. Kimentem az erdőbe s jól megforgattam a dolgot elmémben sokáig, de semmi hasznát sem tudtam kitalálni, csak a másokét, végre gondoltam, minek törjem érte magamat s annyiban is hagytam. Egyszer-egyszer az özvegyasszony félreült velem és beszélt az Isteni Gondviselésről, de úgy, hogy az embernek a nyála folyt tőle ; de már tán másnap Vatszon kisasszony fogott el és újra lecsepült mindent. Mondok, látom már, hogy kétféle Gondviselés van a világon és egy szegény gyerek elég tisztességesen járna az özvegyasszony Gondviselésével, de már a Vatszon kisasszonyéval végképen pórul járna. Meg is gondoltam s rászántam magam, hogy én az özvegyaszszonyéval tartok, ha köllök neki, ámbár, hogy el nem tudtam képzelni, mikép csinálná ezentúl jobban mint eddig csinálta velem, tekintve, hogy olyan tudatlan, elesett és ordináré gyerek voltam.

Tatát nem látták már több mint egy éve és ez jó volt nekem, mert magam se kívántam látni. Ha józan volt és elcsíphetett, rendesen el szokott agyabugyálni, ámbárhogy én lehetőleg mindig az erdőn tanyáztam, amikor ő itthon járt. Ebben az időtájban volt, hogy a vízbe fulva találták, mintegy tizenkét mérföldnyire a várostól fölfele, azt beszélték. Mindenkép azt mondták, hogy ő lett volna. Azt mondták, hogy épen az ő nagysága volt a vízbefult emberé, rongyos volt és szokatlanul hosszú volt a haja, ami mind ráillett tatára ; de semmire se mentek az arcával, mert hogy már olyan sokáig volt a víz alatt, hogy már szinte nem is volt emberi arca. Azt mondták, hogy hanyatt úszott le a vízen. Kifogták s eltemették a parton. De nem sokáig tartott az örömem, mert egyszer csak eszembe jutott valami. Biztosan tudtam, hogy a vízbefult ember nem hanyatt úszik a vízben, hanem arccal lefelé. Ebből tudtam, hogy nem tata volt, hanem egy férfinak öltözött asszony. Erre megint elszontyolodtam. Mondok, az öreg egyszer csak itthon terem újra, amit bizony sehogy se kívántam.

Játszottunk azután egyszer-másszor még zsiványosdit vagy egy hónapon át és én akkor abbahagytam. A többi fiú is abba-

hagyta. Kirabolni nem raboltunk ki senkit, meg sem öltünk senkit, de úgy tettünk mintha tettük volna. Ki-kicsaptunk az erdőből és nekimentünk disznóhajcsároknak, meg asszonyoknak, kik zöldséget vittek a piacra, de soha senkit be nem raktároztunk a barlangba. Tom Szójjer a disznókat ércnek mondta, a sárgarépát és egyéb holmit ékszernek, s mikor visszatértünk a barlangba, ott eldicsekedtünk vele egymásnak, hogy mit végeztünk, hány embert öltünk meg és jegyeztünk meg kereszttel. De én ennek semmi hasznát nem tudtam belátni. Egyszer leküldött Tom Szójjer egy fiút, hogy fusson körül egy égő bottal, amit ő *véres kardnak* nevezett (ez volt a jele annak, hogy a bandának gyülekeznie kell) s azt mondta, titkon hireket kapott a kémeitől arról, hogy másnap egy egész csapat spanyol kereskedő és Mooric, mind rémgazdagok, Kévhollóban fognak táborozni kétszáz elefánttal és hatszáz tevével és ezernél több öszvérrel, minden állat tele rakva gyémánttal, és nem őrzi őket senki, csak vagy száz strázsakatona és így mi, amint mondta, lesbe állhatunk, leöldöshetjük az egész frekvenciát és bezsebelünk mindent. Azt mondta, tartsunk készen puskát, kardot. Ő ugyan egy sárgarépás kocsit se támadott meg anélkül, hogy a kardot, puskát ki ne pucováltatta volna, pedig csak léc meg söprűnyél volt mind és azt ugyan pucoválhattad, amíg bele nem szakadtál, attól ugyan egy fityinggel se lett jobb, mint azelőtt volt. Én ugyan nem hittem, hogy meg tudjuk lékelni a spanyolok és Mooricok ilyen hadát, de roppant szerettem volna elefántot meg tevét látni, hát én ott is voltam másnap, szombaton a lesben. És amikor elhangzott a jelszó, hát ki az erdőből, le a domb oldalán. De biz ott a spanyoloknak, meg Mooricoknak híre se volt, se elefántnak meg tevének. Iskolásgyerekek tartottak majálist, az is mind az apraja. Rájok rontottunk és nekikergettük őket a dombnak, találni azonban nem találtunk egyebet apró pogácsánál meg lekvárnál, de Ben Ródzsersz elcsípett egy rongybabát, Dzsó Háper pedig egy énekeskönyvet meg egy irkát. De aztán ránk jöttek a tanítók, mi meg eldobáltuk a holmit és elinaltunk. Gyémántot se láttam, s meg is mondtam Tom Szójjernak. Ő azt felelte, volt ott teméntelen. Azt mondta, voltak ott Mooricok, meg elefánt meg minden. Hát mondok, akkor mért nem láttuk mi is? Ő azt mondta, ha nem volnék olyan tudatlan, hanem olvastam volna a könyvet, melynek címe Don Kihoté, tudnám s nem kérdez-

Rájuk rontottunk.

ném. Azt mondta, babonaság volt a dologban. Azt mondta, százával volt ott a katona, meg az elefánt, meg a kincs és így; de voltak ellenségeink, akiket ő Mágusoknak nevezett, akik átváltoztatták az egészet egy elemi iskolává, épen csak a mi truccunkra. Rendben van, mondok, de akkor nekünk meg a Mágusok ellen kellett volna mennünk. Tom Szójjer azt mondta, hogy bibaszt vagyok.

— Hej, azt mondja, egy Mágus meg tud idézni egy sereg tündért, ezek meg pozdorjává aprítanak, mielőtt annyit mondhatnánk, hogy kukk. Olyan nagyok azok, mint egy élő fa és olyan szélesek derékban mint egy templom.

— Jól van, mondok, tegyük fel, hogy nekünk is lenne néhány tündérünk: akkor nem bánhatunk el a másik bandával?

— De honnan szereznéd?

— Tudom is én. Honnan szerzik azok?

— Hej, azok megdörzsölnek egy ócska rézlámpát vagy vasgyűrűt és arra csak úgy rajzik oda a tündér, és csak úgy szakad körülöttük a villám és a dörgés és támad nyomukban a füst, és amit csak rendelnek nekik, egy-kettőre megteszik. Azoknak semmi kirántani fundamentumostól egy becsukott tornyot és ráborítani egy tanfelügyelőnek vagy akárkinek a kobakjára.

— S ki kényszeríti őket rá, hogy jöjjenek?

— Ki, akárki, ha megdörzsöli a rézlámpást vagy a vasgyűrűt. Az parancsol azoknak, aki megdörzsöli a lámpát vagy a gyűrűt s meg kell mindent csinálniok, amit mond nekik. Ha azt mondja, építsenek föl egy negyvenmérföldes palotát csupa merő drágakőből és töltsék meg gumibagóval, vagy amit csak kíván az ember és hozzák el neked feleségül a kínai császár leányát, meg köll tenniök és meg is teszik mielőtt másnap a nap fölkelne. De értsd meg, még körül is táncolják a palotát az egész országon végig, ha az ember kívánja.

— No hát, tökfejű nép is az, úgy nézem én, ha nem tartja meg magának azt a palotát, ahelyett, hogy így a bolondját járja körülötte. Dejszen, csak volnék én olyan tündér, előbb látnám én azt az urat Kukutyinban zabot hegyezni, mintsem hogy abbahagyva a magam dolgát, ő hozzá siessek egy ócska lámpás vagy egy gyűrű dörzsölésétől.

— Hogy beszélhetsz már így fiam. Muszáj köllene gyünnöd, ha dörzsöli, akár tetszik, akár nem.

— Mit, oszt hogy olyan nagy mint egy élő fa és olyan vastag mint egy templom? Jól van, hát jönnék; de tudom istenem fára is mászna tőle, még pedig a legnagyobbra, ami az országban van.

— Csipisz! Nem lehet Hokk Finn teveled okosan beszélni. Nem értesz te semmihé se. Hígfejű legény vagy te mindenestül.

Két-három napig eltünődtem ezen, s mondok, hadd lám hát, mi van a dologban. Szereztem egy ócska rézlámpást és egy vasgyűrűt s kimentem az erdőre s dörzsöltem, dörzsöltem, hogy úgy folyt rólam a víz, mint az egyszeri cigányról, mondok, majd építtetek egy palotát s eladom jó pénzért. De semmi látszatja se volt, tündér ugyan nem jött. Mondok hát, mind az egész izé nem egyéb mint Tom Szójjer tódítása. Talán ő hitte a Mooricokat, meg az elefántokat, én mást gondoltam. Egészen olyan volt az, mint az igazi vasárnapi ismétlőiskola.

IV. FEJEZET.

Elmult két-három hónap s benne voltunk a java télben. Majd az egész időn át iskolába jártam, tudtam sillabizálni, meg olvasni, már írni is valamelyest; el tudtam mondani az egyszeregyet egészen addig, hogy hatszor hét harmincöt s azt tartom, ennél többre tán nem tudnám vinni, ha örökké élnék is. Bizony, a matematika sehogy se akarózott.

Eleintén útáltam az iskolát, de lassan-lassan odáig vittem, hogy el tudtam szenvedni. Ha már nagyon belefáradtam, akkor melléje kerültem s ha másnap becsuktak, az jót tett és helyrehozott megint. Igy aztán mentül tovább jártam az iskolát, annál könnyebbnek tetszett. Valahogyan beletörődtem az özvegyasszony szokásaiba is, nem találtam már olyan göcsörtösnek. Hogy házban lakfam, meg ágyban háltam, az bizony rendszerint kényelmetlen dolog volt, de mielőtt a hideg idő beállt, ki-ki szoktam osonni s egyszer-másszor az erdőn is háltam és ott kipihentem a dolgot. Jobb szerettem a régi életet, de hogy hozzászoktam, jó volt, már mint úgy valamennyire, az új is. Az özvegyasszony azt mondta, hogy lassan megy, de biztosan és meglehetősen. Azt mondta, aszondja, hogy nem válok szégyenére.

Egy reggel, fölöstökömkor, véletlenül fölborítottam a

sótartót. Én hamarosan odakapok a kezemmel egy csipetért, hogy átvessem a balvállamon, ami távol tartja az embertől a szerencsétlenséget. De Vatszon kisasszony megelőzött s elejbém vágott. »Hordd el a mancsodat, — aszondja — Hakkelbery, micsoda zsinagógát csinálsz te mindig!« Az özvegyasszony szólt értem egy jó szót, de tudtam én jól, hogy ez nem távoztatja el a balszerencsét. Reggeli után elmentem hazulról, elszontyolodva és megrogyva, s azon tünődtem, hol szakad a nyakamba a baj és miféle lesz. Van rá mód, hogy az ember elhárítsa magáról a balsorsot, de ez nem az a mód volt. Igy aztán már nem is próbáltam egyebet, csak ide-oda lődörögtem elesetten s lestem, hogy mi lesz.

Lementem a házelőtti kertbe s átmásztam a hágcsón, ahol az átjáró van a nagy utcai kerítésen. Mintegy ujjnyi hó volt a földön s abban észrevettem valakinek a lába nyomát. Onnan gyüttek a nyomok a kőfejtő felől s egy darabig megálltak a hágcsó körül, aztán tovább mentek a kerítés hosszat. Furcsa, hogy nem gyüttek be, ha már ott álldogáltak. Nem tudtam mire véljem. Valamiképen nagyon különös dolog volt. Mondok, hogy utánuk megyek, de előbb lehajoltam, hogy megnézzem, miféle nyom. Eleintén semmit se vettem észre, de aztán meglátam valamit. A bal csizma sarkába kereszt volt formálva vastag szögekből, ami távol tartja a gonoszt.

Abban a minutában kezembe a lábam s vágtatok le a dombról. Egyszer-egyszer hátranézek, de nem látok senkit. Odaértem Szaccser bíróékhoz oly gyorsan, ahogy csak lehet.

— Hé fiam, — mondja ő — micsoda lélekszakadva jössz. Talán az interesedért jöttél?

— Nem, bíró úr, — mondom én. — Jár már valami?

— Jár hát, a félesztendei megjött az éjjel. Több mint százötven dollár. Egész vagyon egy ilyen fiúnak. Jobb volna rámbíznád, hogy tőkésíteném a hatezerhez, mert ha fölveszed, el is fogod költeni.

— Nem, bíró úr, — mondom én — én ugyan el nem költöm. De nekem egyáltalán nem is köll, sem a hatezer is nem köll. Jobb legyen a magáé. Szeretném magának adni, a hatezeret is, meg a többit is.

Meglepődve nézett rám. Nem tudta, mit gondoljon. Azt mondja:

— Hogy gondolod ezt fiacskám?

— Ne kérdezgessen, — mondom én — kérem, hanem elfogadja vagy sem?

Ő ezt:

— Meg vagyok zavarodva. Baj van?

— Kérem, — mondom én — fogadja el és ne kérdezzen semmit.

Egy darabig gondolkozott, aztán ezt mondta:

— Hohó, látom már. Te el akarod nekem adni amid van, nem ideadni. Ez rendén van.

Aztán megírt egy papirost és elolvassa s azt mondja:

— Ime, láthatod, benne van, hogy *Tekintettel arra*, ami azt jelenti, hogy megvettem tőled és megfizettem érte. Nesze neked egy dollár. Most pedig írd alá.

Én meg aláírtam és elmentem.

Vatszon kisasszony szerecsenjének, Dzsimnek volt egy szőrlabdája, akkora mint az öklöm, amit egy ökör negyedik gyomrából vettek ki, ezzel szokott ő kuruzsolni. Azt szokta mondani, hogy valami szellem lakik benne, aki mindent tud. Én hát éjtszaka elmentem hozzája s azt mondom neki, hogy a tatám megint erre jár, mert láttam a lába nyomát. Azt szerettem volna tudni, hogy mi járatban van itt és meddig fog maradni. Dzsim elővette szőrlabdáját, súgott neki valamit, aztán föltartotta magasra s a földre ejtette.

Jó laposan esett, csak néhány ujjnyival odébb gurult. Dzsim újra próbálta, aztán még egyszer, de mindig csak úgy tett a labda. Dzsim lekecelt és a labdához illesztette a fülét és figyelt. De hasztalan volt, a labda nem akar megszóllalni azt mondta. Hogy aszondja, néha megszóllal ingyen is. Mondok, van egy öreg hamis huszasom, amit nem lehetett használni, mert a réz egy kicsit keresztüllátszott az ezüstözésen, de hogy akkor se fogadnák el, ha nem látszanék keresztül, mert olyan rücskös és a fogása olyan kulimászos, hogy erről is megismernék akármikor. (Azt gondoltam magamban, hogy a dolláromról, amit a bírótól kaptam, nem szólok.) Mondom neki, hogy ez bizony rossz pénz, de talán a szőrlabda elfogadná, mert hátha nem tudja a külömbséget. Dzsim megszagolta, beleharapott, megdörzsölte s azt mondta, majd úgy intézi, hogy a szőrlabda azt higyje, hogy jó pénz. Azt mondja, hogy aszondja, hogy fölhasít egy nyers rózsakrumplit és beledugja a huszast és benne hagyja egész éjjel, és holnapra már nem fog keresztüllátszani

a réz, sem a fogása nem lesz már kulimászos, és már akárki elfogadja a városban is minden minutában, csak rá köll bízni a krumplira. Persze, én is tudtam, hogy ezt krumplival meg lehet csinálni, de elfelejtettem.

Dzsim a szőrlabda alá tette a huszast, újra lekecelt és hallgatózott. Most már aszondja, rendben van a labda. Azt mondja, szerencsét is mond, ha akarom. Hát csak rajta, mondom én. Így hát a szőrlabda beszélt Dzsimnek, Dzsim pedig nekem. Azt mondja :

— Még aszondja az üreg, maga se nem tudik, mit akarik. Máskor egyszer gondolik, elmenje, máskor egyszer gondolik nem elmenje. Ukusság meg lesz, ha menik menik, ha nem menik nem menik, hagyni rá. Kettő ángyel röpködik kürüskürül feje kürül. Egyik fejir finyes csatfilléres, másik feketesitit. A finyes noszogati jóra, egy kicsi ; de gyün sitit és fölfordulja mindent. Zember nem tudik, mellik ütet végül elragadik. De nekednek minden rendben. Lesz élete neked fránya komisz sok, és fránya jó sok is. Egyszer mikor lesz neked nyavalyás, egyszer mikor lesz neked bajodat, de mindig elmulatik és lesz megint jó. Kettő kicsi vaszunnép röpködik kürüskürül neked kürül. Egyik leszik finyes fejír, egyik leszik sititfekete. Egyik leszik pénzes, egyik leszik kudis. Te elveszik a kudis előbb, aztán hamar elveszik a pínzes. Aztán vigyázik, a vízre nem menik, amit lehet elkerülik, mert türvény, türvény és azt mondi, sors akasztófát szánta nyakadnak.

Mikor pedig meggyújtottam a gyertyámat és fölmentem a szobámba ez éjjel, hát ott ült a tatám, az ő valóságos testi mivoltában.

V. FEJEZET.

Becsuktam az ajtót. Aztán megfordultam és ott ült. Rendesen megszoktam tőle ijedni, mert hogy oly rém sokszor elvert. Azt hittem, most is megijedek, de egy szempillantás alatt láttam, hogy nem. Vagyis, hogy az első lökésre, úgyszólván, hogy kimaradt mintegy lélekzetem ; de aztán rendben volt minden, láttam, hogy ennyi ijedség szóra sem érdemes.

Közel ötvenes volt s annyinak is látszott. Haja hosszú, gubancos és zsíros volt s lelógott, az ember látta rajta, mint vadszőllőindán keresztülsütni a szemét. Csupa fekete volt,

semmit se szürke és olyan volt hosszú kócos szakálla is. Ahol az arcát látni lehetett, semmi színe sem volt, fejér volt, nem mint más ember fehérsége, hanem olyan fejér, hogy majd betege lett az ember, olyan fehér, hogy az embernek összezsugorodott tőle a húsa, mint a leveli béka alja, mint a hal béle, oly fejér. A ruhája csupa rongy, mind. Az egyik bokája a másik lába térdin feküdt s ezen a lábán a csizmája likas vót és két lábujja kilátszott és aztat egyszer-egyszer megmozgatta. A kalapja a földön hevert, egy ócska puhakalap, a teteje behorpadva, mint egy fedő.

Ott álltam s rámeredtem ; ő ott ült és rámmeredt, a székét kissé hanyattbillentve. Letettem a gyertyát. Észrevettem, hogy az ablak nyitva van, mondok ezen mászott be a pitareresze n át. Végigvizsgálgatott s egyszerre azt mondja :

— Ropogós fehérnemű, igazán. Még azt hiszed, hogy tán vagy is valaki, mi?

— Lehet vagyok, lehet nem vagyok, mondom én.

— Ne beszélj velem olyan foghegyről, mondja ő. Mióta oda vagyok, fenemód rákaptál a cifrálkodásra. Majd lejebb akasztalak egy szeggel, mire végeztünk. Hallom, hogy ki is neveltek, tudsz írni meg olvasni. Tán azt hiszed, külömb vagy az apádnál, mert hogy ő nem tud? No, majd kiverem a fejedből. Ki tanított rá, hogy ilyen mihaszna firlefancra add magad, mi, ki tanított rá ?

— Az özvegyasszony. Ő tanított rá.

— Úgy, az özvegyasszony ? Hát az özvegyasszonynak ki mondta, hogy olyan kemencébe dugja a lapátját, amelyben nincs keresni valója ?

— Senki se mondta neki.

— Nohát, majd én móresre tanítom őt is. Aztán azt mondom, azt az iskolát elhagyd, érted ? Majd adok én nekik odanevelni egy gyereket, hogy az apjával hepciáskodjék és úgy tegyen, mintha külömb volna nálánál. Csak kapjalak még egyszer ott az iskola táján, hallod-e ! Az anyád meghalt anélkül, hogy olvasni tudott volna, se írni nem tudott. Az egész familia meghalt anélkül, hogy tudott volna. Én se tudok hálistennek. Te meg ehune, de nagyra vagy vele. De hallod-e, én ezt el nem tűröm, nem az az ember vagyok én ! Izé, nó, hallám csak azt az olvasást.

Elővettem egy könyvet s elkezdtem belőle olvasni valamit

Wassingtonról és a háborúkról. Mikor úgy egy fél percig olvastam, elkapta a könyvet és a falhoz vágta. Azt mondja :

— Igaz. Tudsz. Nem igen hittem, mikor mondtad. De ide vigyázz : ezzel a cifrálkodással alább fogsz hagyni. Nem szeretem a dolgot. Nyomodban leszek, galambocskám s ha elcsíplek az iskola körül, úgy helyben hagylak, hogy megemlegeted. Tudnod kéne, hogy első dolog a szent vallás. Még ilyen fiát se láttam apámnak.

Egy kis sárga és kék képet vett a kezébe : tehenek és egy fiú voltak rajta s azt mondja :

— Ez meg mi ?

— Azért adták, mert jól tudtam a leckémet.

Eltépte és azt mondja :

— Ennél én jobbat adok : attul is kék meg sárga leszel.

Egy pár szempillantásig ott ült mosolyogva és dörmögve, aztán azt mondja :

— Hát nem vagy te egy szagosillatú ficsúr ? Ágya van, meg ágyneműje, meg tükre, még egy darab szőnyege is a pallón, — az apád pedig ott hál a cserzőben a disznókkal. Soha sem láttam, valakinek ilyen fia legyen. De tudom, hogy leszedek rólad egyet-mást ebből a csingilingiből, mielőtt végeztünk volna egymással. Se vége, se hossza az úrhatnámságodnak. Azt hallom, gazdag is vagy. Mi ? Mennyiben van ez a dolog ?

— Hazudik, aki mondja, annyiban van.

— Lám, lám, nézze meg az ember, hogy beszélsz velem. Én ugyan sokat elbírok, de a soknál van sokabb, izé, — ne hozz ki a vénámból. Vagy két napig a városban voltam s ott egyébről se beszéltek, mint hogy milyen gazdag vagy. Beszélték erre lefelé a parton is. Hát holnap odadod nekem azt a pénzt. Szükségem van rá.

— Nincs nekem pénzem.

— Hazudsz. Szaccser bíró vette föl. Téged illet. Nekem meg szükségem van rá !

— Mondom, hogy nekem nincs. Kérdezd meg Szaccser bíró urat, az is azt fogja mondani.

— Rendben van. Meg fogom kérdezni, és vallani fog ; s ha nem, tudni fogom, hogy mért. Mondd csak, mennyi van a zsebedben ? Szükségem van rá.

— Csak egy dollárom és az is köll.

— Köll, nem köll, nekem az mindegy. Zargasd ki tüstént.

Elvette, ráharapott, hogy lássa, jó pénz-e, aztán azt mondta, lemegy egy kis pálinkáért ; azt mondta, még nem ivott egész áldott nap. Mikor már kívül volt a pitar tetején, visszadugta a fejét s újra szidott, hogy cifrálkodom és hogy nálánál különb akarok lenni ; s mikor azt hittem, már elment, megint visszajött és bedugta a fejét s azt mondta, nem hagyja annyiba azt az iskolát és rám fog lesni és ha ott talál, leüti a derekamat.

Másnap részeg volt s elment Szaccser bíróékhoz s ott kunérozta őt, hogy adja ki neki a pénzt, de nem ment semmire se, s akkor fogadkozott, hogy majd elveteti tőle a törvénnyel.

A bíró meg az özvegyasszony törvényre mentek, hogy a törvényszék vegyen el tőle és egyikük legyen a gyámom ; de épen akkor új bíró jött oda, aki nem ismerte az öreget és azt mondta, hogy a törvényszéknek nem feladata, hogy a familiákat szétzavarja, ha máskép is lehet segíteni ; hát azt mondta, nem köll a gyereket elvenni az apjától. Igy Szaccser bíró és az özvegyasszony kénytelenek voltak annyiba hagyni a dolgot.

Ez persze tetszett az öregnek, akinek aztán nem is volt nyugta többé. Azt mondogatta, úgy megrak, hogy egy kék meg fekete fót lesz az egész testem, ha nem kerítek neki valamelyes pénzt. Én hát kőcsön kértem Szaccser bírótól három dollárt, tata elvitte és leitta magát és fujtatva járt-kelt és káromkodott, lármázott és garázdálkodott. Majd fölverte az egész várost egy cinlábassal, míg éjfél nem lett. Akkor bekísérték és másnap törvény elé került és megint becsukták egy hétre. De ő meg volt elégedve, azt mondta, majd megkeserüli ezt is a fia, akire egyre fújt.

Mikor kiszabadult, az új bíró fejébe vette, hogy új embert formál belőle. Azért magához vette, felöltöztette tiszta új ruhába és családi asztalához ültette reggel, este meg délben, s olyan volt hozzá, ahogy mondani szokták, mint a lágy kenyér. És vacsora után beszélt a fejének mértékletességről s több efféléről, míg az öreg ríva nem fakadt s azt mondta, bolond volt teljes életében s bolondul élt is, de hogy most új életet kezd és senkinek sem lesz szégyenére, és reméli, hogy ebben a bíró úr megsegíti és nem nézi le őtet. A bíró azt mondta, szeretné ezekért a szavakért megölelni, és sírt hozzá, meg a felesége is sírt, tata pedig azt mondta, hogy őtet mindig félreértették, és a bíró azt mondta, hogy ezt el is hiszi. Azt mondja aszondja

az öreg, hogy az ilyen elesett embernek igenis szeretetre van szüksége és a bíró azt mondta rá, hogy igaz és aztán megint csak sírtak. És mikor lefekvés ideje volt, az öreg felállt és kinyújtja a kezét és azt mondja :

— Itt a kezem uraim és hölgyeim, tessék megnézni, tessék megrázni. Ez a kéz bizony disznóláb volt, de már nem az többé ; olyan ember keze már, aki új életet kezd s aki inkább meghal, mintsem visszaessék. Emlékezzenek meg e szókról s ne felejtsék, hogy az én szavaim voltak. Tiszta már ez a kéz, bátran megszorítlhatják, ne tessék félni.

Igy aztán kezet fogtak mind sorba, egyik a másik után és sírtak. A bíró úr felesége meg épenséggel meg is csókolta. Az öreg meg is jelölte a helyét. A bíró pedig azt mondta, hogy ez a legáldottabb óra minden órák között, vagy valami effélét. Aztán bedugták az öreget egy gyönyörű szobába, a szép szobába, és éjtszaka egyszer, hogy elfogta a nagy szomjúság, bizony kimászott az ámbitus tetején át, le az oszlopducon s elseftelte új ruháját egy kancsó gugyiért s megest visszamászott s élte régi világát. Hajnal felé megmegen kimászott, ivott, mint egy kefekötő és legurult az ámbitus tetejéről, eltörte két helyen a balkarját és majd megvette az isten hidege, mikorra valaki napkelte után ráakadt. S mikor aztán benéztek a szép szobába, bizony vigyázni kellett, hogy hova lépjenek benne.

A bíró el volt némileg keseredve, azt mondta, tán meglehetne regulázni az öreget, ha valaki puskát fogna rá, ő más módját nem tudja.

VI. FEJEZET.

Az öreg hamarosan talpán volt megint és elment a törvényszékre, hogy Szaccser bírót a pénz kiadására bírja, rám is rám jött, amért nem maradtam ki az iskolából. Vagy egy tucatszor elcsípett és jól elcsépelt, de én azért csak eljártam iskolába, mert kilestem, vagy legtöbbször elfutottam előle. Azelőtt nem igen kaptam az iskolán, de mondok, most csak azért is eljárok. A pör a pénzért lassan ment, mintha csak sohase akarnák komolyan elindítani, azért minduntalan kölcsön kellett kérnem két-három dollárt a bírótól, hogy a verést elkerüljem. Ahányszor pedig adtam neki pénzt, mindannyiszor leitta magát és ahányszor részeg volt, mindétig fölverte a várost, és ahány-

szor fölverte a várost, mindannyiszor lakat alá tették. A dolog tetszett is neki, ez volt a neki való élet.

Az özvegyék körül is mindig ott lődörgött s végre azt mondta neki az özvegyasszony, ha abba nem hagyja, vele gyűlik meg a baja. De hát ű már meg volt keveredve. Hogy majd megmutatja ű, hogy ki apja fia a Hokk Finn. Aztán tavasszal egy napon rámlesett, elcsípett és a folyón fölvitt egy csónakon vagy három mérföldnyire s átvágott az illinoiszi partra, ahol erdős volt a part, de ott ház nem volt semmi, csak egy régi, gerendából rótt kaliba olyan helyen, ahol a szálfa oly sűrűen állt, hogy aki a helyet nem tudta, az oda nem talált.

Mindig magával hurcolt az öreg és én nem találtam rá módot, hogy megszökhessek tőle. Abban a kunyhóban laktunk s ő mindég becsukta az ajtót s a kulcsát éjtszaka a feje alá dugta. Volt neki puskája, amit azt tartom, úgy lopott és halásztunk és vadásztunk és ebből állt az életünk. Minduntalan bezárt a putriba s elment a boltba, a réttől három mérföldnyire, eladott halat s vadat pálinkáért, amit hazahozott, itthon leitta magát s engem elagyabugyált. Az özvegyasszony megtudta, hol vagyok, el is küldött értem egyszer egy embert, hogy próbáljon elfogni; de tata ráfogta a puskát, úgy űzte el s aztán nemsokára megszoktam ezt az életet és meg is szerettem, kivéve az agyabugyálást benne.

Egész áldott nap jóízűn heverészni, pipálni, halászni és se könyv, se tanulás: e bizony gyöngy kis élet volt. Két hónapnál több is eltelt így, s a ruhám már csupa rongy volt és piszok és én már nem értettem, hogy szerethettem az özvegyasszonyéknál lenni, ahol mindig mosakodni kellött, meg tányérból enni, meg fésülködni, aztán mindennap rendesen lefeküdni és örökkön-örökké valami könyvvel vesződni és mindétig hozzá a vén Vatszon kisasszony kunérozása. Már biz én sehogy se kívánkoztam haza. Abbahagytam volt a káromkodást, mert az öregasszony nem szerette; most megint rákaptam, mert tatának semmi szava se volt ellene. Egészben véve gyöngyélet volt az ott az erdőben.

De lassan-lassan tata nagyon rákapott a mogyorófapálcára s én már nem győztem a dolgot. Egész testem csupa daganat volt már. Sokat el is járt hazulról s én rám rámzárta az ajtót. Egyszer becsukott és oda volt három álló napig. Rémmagányosan éreztem magamat. Eszembe jutott, hogy tán a vízbe ful-

ladt s én most már soha sem szabadulok ki innen. Megijedtem. Törtem a fejemet, hogy mi úton-módon tudnék elszabadulni. Sokszor megpróbáltam, hogy kijussak a kunyhóból, de nem volt rá mód. Az ablak nem volt olyan tág, hogy egy kutya kimehetett volna rajta. Nem tudtam kimászni a kéményen, mert szűk volt. Az ajtó erős, vastag tölgyfapallóból volt. Tata vigyázott rá, hogy ne hagyjon se kést, se egyebet a kunyhóban, ha nem volt otthon; úgy nézem, felhánytam a tanyát százszornál többször, jóformán mindig azt csináltam, mert hiszen egyébbel se tölthettem el az időt De ezúttal végre mégis találtam valamit: találtam egy régi rozsdás nyeletlen fűrészt, a koszorúfa és a tetőrag közé volt téve. Megkentem és munkához láttam. A kunyhó fenekén, hátul ócska lópokróc volt a gerendához szegezve, mindjárt az asztal mögött, hogy a szél be ne tudjon fujni a hézagokon s el ne oltsa a gyertyát Az asztal alá bujtam, fölemeltem a pokróc alsó végét s hozzáláttam, hogy kifűrészeljem egy jó részét a vastag fenékgerendának, akkora részt, hogy ki tudjak rajta bujni. Jó kis munka volt biz az, de már a vége felé voltam, mikor hallom tata puskáját szólni az erdőben. Eltakarítottam munkám nyomait, leeresztettem a pokrócot, eldugtam fűrészemet és csakhamar be a tata.

Nem volt jó kedvében az öreg, így egészen meg volt a maga mivoltában. Azt mondta, oda volt a városba és semmi sem mén a maga rendjén. Az ügyvédje azt mondta, számít rá, hogy megnyeri a pörét és kikapja a pénzt, ha csak már kitűznék rá egyszer a tárgyalást, de hát sok módja volt annak, hogy húzzák-halasszák és Szaccser bíró tudja a dörgést. És azt is mondta, beszélik, hogy más tárgyalás is lesz, hogy elvegyenek tőle s visszaadjanak az özvegyasszonynak, aki gyámom lenne és úgy tippelték, ezt a pört meg is nyerik ezúttal. Ettől jócskán megijedtem, mert sehogy se kívánkoztam már vissza az özvegyasszonyhoz, hogy megmegen megregulázzanak, meg civellizáljanak, ahogy mondani szokták. Aztán elkezdett az öreg káromkodni, szidott mindent és mindenkit, aki csak eszébe jutott, aztán egy csomóba fogta és úgy szidta őket, hogy bizonyos legyen benne, hogy egyen se ugrott át és aztán végigpolitérozta őket még egyszer egy általános káromkodással, belefoglalva jó csomó népet, akinek a nevét se tudta és mikor rájok került a sor, csak úgy mondta, hogy a-minek-is-híjják, és végehossza nem volt a szitkozódásnak.

Szeretné látni, aszondja, hogy az özvegyasszony elvigyen engem. Azt mondta, vigyázni fog s ha megmerik próbálni rajta ezt a csúfságot, tud ő innen hat-hét mérföldnyire egy helyet s ott elraktároz engem s ott vadászhatnak rám, amíg meg nem szakadnak, még sem találnak meg. Ettű megint egy kicsit furcsán lettem, de csak egy szempillantásig. Mondok ütheti a nyomomat, amíg arra kerül a sor.

Az öreg leküldött a csónakhoz a holmiért, amit hozott. Volt ott egy félmázsa zsák rozsliszt, egy oldal szalonna, lövőszer és négy pint pálinka, egy ócska könyv, két újságpapiros pakkolásra és valamelyes kötél. Fölvittem egy terével és vissza lementem és leültem a csónak orrára pihenni. Elgondolkoztam a dolgon s mondok elviszem a puskát és egy pár horogkészséget s neki vágok az erdőségnek, ha majd megszököm. Ugy számítottam, hogy nem maradok meg egy helyen, hanem trappolok tovább az országon keresztül, rendesen éjtszaka, vadászok és horgászok, hogy legyen miből élni s elbujdosom annyira, hogy sem az öreg, sem az özvegyasszony soha többé rám nem találnak. Mondok elvégzem a fűrészelést és elindulok még az éjjel, ha tata alaposan leissza magát, amit reméltem, meg is tesz. Úgy belemelegedtem ebbe a tünődésbe, hogy nem vettem észre, mily sokáig elmaradok, mire az öreg rám kajabált, hogy elaludtam-e vagy a vízbe fulladtam.

Fölvittem a holmit mind a kunyhóba és ekkorra besötétedett. Míg én a vacsorát főztem, az öreg egy párszor jól meghúzta a korsót és úgy néminemüképen kezdett nekimelegedni és megint elkezdte az öblögetést. Már a városban felöntött volt és egész éjjel az árokban feküdt s olyan volt, hogy meg lehetett nézni. Az ember Ádám apánknak nézhette, mert csupa merő sár volt. Ha az ital elkezdett benne dolgozni, majd mindig a kormányra fordította a rudat. Most is azt kezdte.

— Ez oszt a kórmány, aszondja. Csak rá köll nézni, hogy az ember lássa, micsudás. Ahun van mindjárt a törvény lesben, hogy elvegye az embertül a fiát, a sajátkezű tulajdon fiát, akit annyi gonddal, bajjal, aggodalommal és költséggel fölnevelt. Mert, amint a szegény ember végre fölnevelte a fiát, hogy készen van és dologra való és már tenne is érte valamit, hogy valahára ő is megpihenjen, ahun ni a törvény, ráteszi a kezét. Ezt nevezik kórmánynak. De ha csak ennyiben volna! Dehogy! A törvény a hátára veszi azt a vén Szaccser bírót és

a kezére jár, hogy kitudjon engem a jussomból. Ezt csinálja az emberrel a törvény. Fogja a szegény embert, akinek van hatezer dollárja, tán több is, és bedugja ilyen putriba, mint ez és engedi, hogy olyan ruhában járjon, amit a disznó se venne föl. Erre mondják aztán, hogy kórmány. Hogy jusson az ember ahhoz, ami az övé ilyen kórmány mellett? Akárhányszor megszáll már a lélek, hogy itthagyjam ezt az országot mindenestül örökre. Meg is mondtam már nekik. A vén trotty Szaccsernek a szemébe vágtam. Akárhányan hallották és megmondhatják, mit mondtam. Két centért, aszondtam, el tudnám hagyni ezt a rongy országot s még a tájékára se jönnék többet. Ezzel a szóval mondottam. Nézzék mondok a kalapomat. Hát ez is kalap? A teteje elválik és a karimája lesüpped az állam alá, és csak még akkor nem kalap igazán, mert inkább olyan forma, mintha a fejemet keresztül dugták volna egy kálhacsó könyökén. Csak nézzetek meg, mondok: ilyen kalapban járjak én, én, leggazdagabb embere ennek a városnak, ha a jussomat el nem fogják tőlem.

— Héj, difényes egy kórmány ez, beszéli tovább. Ide nézz. Volt egy szabad szerecseny itt, Ohejjóbeli, egy mulatt, majd olyan fehér, mint egy fehér ember. Neki volt a legfehérebb inge és a legfényesebb kalapja és nem volt a városban ember, akinek finomabb ruhája lett volna, mint neki volt. És volt neki aranyórája, aranylánca és egy ezüstgombos botja, a legveszekedettebb szürkefejű vén nábob volt a birodalomban. És mit szólasz hozzá? Azt beszélték róla, hogy prófesszor volt egy kollégyiomban és beszél mindenféle nyelven és tud mindent a világon. De még nem ez a legrosszabbja. Azt mondták, még *szavaz* is, otthun. No hát, ez kihozott a sodromból. Mondok, mivé lesz ekképen az ország? Épen választás napja volt és én is épen azon voltam, hogy szavazni menjek s mentem is volna, ha tudtam volna, de részeg voltam. De mikor aztán azt mondták, hogy van egy állam ebben az országban, ahol ennek a szerecsenynek szabad szavazni, akkor én se hallgattam tovább. Soha, mondok, ez életben én nem szavazok többé. Ezek voltak a tulajdon szavaim, hallották ott mind. És ha ott rohad el nekem az ország, engem nem látnak többet szavazni, amíg élek. És ha láttad volna, milyen nyugodt volt ez a szerecseny, ki nem tért volna elülem, ha félre nem lapátolom ütet az utamból. Azt szeretném tudni, mondok a népeknek, azt szeret-

ném tudni, mért nem csípik el és mért nem árverezik el ezt a szerecsenyt? És mit gondolsz, mit mondtak? Hát azt mondták, nem lehet eladni, még nincsen hat hónapig az államban, és hogy ez még nem volt itt annyi ideig! No, ez aztán a mustradolog! Hát kórmány az, aki nem tud eladni egy szabad szerecsenyt, amíg nem töltött hat hónapot az államban? Itt van egy kórmány, aki kórmánynak nevezteti magát, úgy is tesz, mintha kórmány volna, sőt tartja is magát kórmánynak, aztán ott ül bambán hat hónapig és nem tud elcsípni egy hencegő, tolvaj, infernális, fejéringű szabad szerecsenyt, és . . .

Igy folytatta az öreg és sohase nézte, merre viszik őt öreg karólábai s egyszerre csak átbukfencezett a besózott sertéshúsos hordón és jól megzúzta az alsólába szárát s beszédje vége a legborsosabb fajta volt, nagyobbrészt a szerecsenről meg a kormányról, de kikapta közbe-közbe a hordó is a magáét. Körülugrálta a kalibát elsőbb az egyik féllábán, aztán a másikon, elsőbb az egyik, aztán a másik alsólábszárát tartva, végül ballábán ugrosva, hirtelen jól oldalba rúgta a hordót, hogy csak úgy csörömpölt. De nem jól számított, mert ezen a lábán látszott ki a csizmájából egy pár ujja; erre úgy elkezdett üvölteni, hogy az ember haja is égnek állt tőle, s a földre vágta magát, ott hempergett s fogta a lábujját; s ahogy ott káromkodott, az cifrább volt mindennél, ami eddig telt tőle. Ezt utóbb maga is bevallotta. Azt mondta, ű hallotta Malackai Sárturt javaidejében, de ű most ezen is túltett; de én azt tunnám ezzel egy kicsit flancolt az öreg.

Vacsora után fülönfogta tatus a kancsót és azt mondta, hogy van benne egy-két kortyra és egy delirium tremensre való pálinka. Ez volt a szavajárása. Gondoltam magamban, bele nem telik egy óra s tökrészeg lesz, s én akkor ellopom a kulcsot vagy kifűrészelem magam. Egyik csak sikerül. Hát ű ivott, ivott, végre odarogyott hamarosan a ponyvájára. De a szerencse nem kedvezett. Nem volt neki jó egészséges álma, hanem nyugtalan volt. Nyigett-nyögött és csapkodott ide meg amoda jó hosszú ideig. Végre én magam álmosodtam el annyira, hogy nem tudtam nyitva tartani a szemem és mire észrevettem volna, jóízű álomba merültem és a gyertya égve maradt.

Nem tudom meddig aludtam, de egyszerre hirtelen rémordítást hallok és fölébredek. Tatát látom vérbenforgó szemmel ide-oda ugrándozva és sikoltozva, hogy kígyó, kígyó. Azt

kiabálta, hogy a lábára tekerőznek; aztán ugrott egyet és ordított s azt mondta, megmarták az arcát, de én ugyan nem láttam kígyót sehol. Ő meg neki és lótott-futott körül a kunyhóban kiabálva: »Vedd le, vedd le, a kupámba harap.« Soha életemben nem láttam embernek a szemét ilyen vadul forogni. Csakhamar ki volt merülve s elvágódott zihálva. Aztán ott hempergett, csodálatos gyorsasággal, ide-oda rugódozva, ütögetve, kapkodva a levegőbe s ordítva s mondogatva, hogy megszállták az ördögök. Végre kifáradt s egy darabig csendesen feküdt nyöszörögve. Aztán még jobban elcsöndesedett és nem volt tovább egy hangja sem. Hallani lehetett távol az erdőben a baglyokat meg a farkasokat és iszonyú volt a csendesség. Ő ott feküdt túloldalt a sarokban. Nemsokára félig fölkelt s figyelt, fejét féloldalt hajtva. Azt mondja szinte suttogva:

— Csissz-csossz-csissz-csossz: ez a halál. Csissz-csossz, csissz-csossz — érettem gyünnek. De én nem megyek. Oh, itt vannak! Ne nyúlj hozzám! Ne! Juj, de hideg a keze! Félre! Hagyj békét! Oh, ne bánts egy szegény ördögöt.

Erre kezeire állt és négykézláb mászva könyörgött, hogy ne bántsák és beletekergőzött a takarójába és alája gurult az öreg fenyőfaasztal alá, egyre rimánkodva. Aztán ríva fakadt. Hallottam a takaróján keresztül.

Majd ismét kibujt a takarójából és talpra ugrott, dühösen meregetve a szemét, s amint meglátott, nekem jött. Körülkergetett a putriban egy bicskával a kezében, hogy én vagyok a halál angyala és most meg fog ölni, hogy aztán többet ne jöhessek el érte. Én rimánkodtam, mondogatva, hogy én csak a Hokk vagyok, de ő oly rémborzasztóan nevetett és bömbölt és káromkodott és csak kergetett tovább. Egyszer, amint hirtelen fordulok és karja alatt elszököm, megmarkol és elkap a mándlimnál fogva a két vállam között, s én azt hittem, most már végem van. De mégis, mint a villámlás, hirtelen kibujtam a mándlimból és menekültem. Csakhamar teljesen kifáradt és elvágódott, a hátával neki az ajtónak, s azt mondta, most pihen egy minutát és csak azután öl meg. A bicskáját maga alá dugta s azt mondta, most egy kicsit aluszik, erőgyűjtés végett, aztán majd meglátja, hogy ki kicsoda.

Igy aztán hamar elszundított. Én pedig fogtam az öreg kecskelábszékét s fölmásztam oly óvatosan, ahogy lehetett,

hogy zajt ne csináljak és levettem a puskát. Beleeresztettem a puskavesszőt, hogy megnézzem, meg van-e töltve és aztán keresztbe ráfektettem a répáshordóra, csövével tata felé s mögéje ültem s vártam, hogy fölébredjen. De hogy mily lassan és mily némán vonszolta magát az idő előre!

VII. FEJEZET.

— Kelj fel, hé, mi dolog ez?

Kinyitom a szemem s körülnézek, hogy kitaláljam, hol vagyok. Már a nap fölkelt, én mélyen aludtam. Tata fölöttem állt, savanyú, beteges nézéssel. Azt mondja:

— Mit akarsz azzal a puskával?

Gondoltam semmit se tud arról, hogy mit csinált, hát mondom:

— Valaki próbálkozott az ajtón, arra lestem.

— Mért nem kötöttél föl?

— Próbáltam, de nem ment; még csak meg se mocant?

— Jól van. Ne járjon a szád, de upre, nézd meg, van-e hal a horogon reggelire. Egy szempillantás alatt ott leszek én is.

Kinyitotta az ajtót és én el, a part mentén fölfelé. Észrevettem, hogy a víz fahasábokat s effélét usztat s fakéreggel van tele. Ebből láttam, hogy a folyó árad. No, mondok, lenne most jó világ a városban. A júniusi áradás mindig jó szerencsét hozott nekem. Mert mihelyest megindult az ár, úszott le rajta az ölfa és elmállott tutajrészek, tucatjával néha a szálfa. Az embernek nem köllött csak kihalászni s eladhatta a fatelepeken meg a fűrészmalmoknak.

Mentem a parton fölfelé, félszememmel a tatán, félszememmel azon, hogy mit hoz az ár. Ni, egyszerre csak egy csónakot látok, egy gyönyörűség, igazán, mintegy tizenhárom-tizennégy láb hosszú, úgy úszott kevélyen mint egy kacsa. Én fejjel neki a partról, akár a béka, ruhástul, mindenestül, egyenesen a csónak irányában. Azt hittem, lesz benne valaki fekve, mert ezt sokszor megcselekszik, hogy becsapják az embert, s ha egy lélekvesztőn már-már odaérsz, akkor föláll és kinevet. De most nem úgy volt. Világos, elhagyott csónak volt, én hát belemásztam s kihoztam a partra. Gondoltam, megörül az öreg, ha meglátja, mert megért tíz dollárt. De mikor partra értem, még tatát nem lehetett látni, s mikor behajtottam a csónakot

egy kis öbölbe, mely olyan volt, mint egy kis szakadék, teljesen beborítva vadszőlővel és fűzfával, más gondolatom támadt. Mondok, elrejtem itt jól s aztán ahelyett, hogy az erdőbe mennék, majd ha megszököm, inkább leereszkedem a folyón vagy ötven - mérföldnyire és egy helyben fogok tanyázni s nem kutyagolok gyalog, ami nem könnyű sor.

A hely jó közel volt a kalibánkhoz, és szinte úgy tetszett az egész idő alatt, hogy hallottam az öreget jönni. De sikerült a csónakot jól elrejtenem ; aztán ki és egy csomó fűzgaly mögül körülnézek s ott látom az öreget a kunyhónkhoz szolgáló ösvényen, épen célba véve puskájával egy madarat. Igy hát nem vett észre semmit.

Amikor odajött, épen hogy kezdtem felszedni a horgot. Egy kicsit megkárpált, amért olyan késedelmes vagyok, de azt mondtam neki, beleestem a vízbe, azért tartott olyan sokáig. Tudtam, hogy észreveszi, hogy csuron víz vagyok, mire kérdezősködni fog. Leszedtünk öt halat a horgokról és hazamentünk.

Amíg reggeli után lehevertünk, hogy egyet aludjunk, mert mind a ketten igen el voltunk nyűve, elgondolkoztam azon, hogy ha valamikép ki tudnám csinálni, hogy tata és az özvegy ne tartsa érdemesnek utánam jönni, ez biztosabb dolog lenne, mint a jó szerencsére bízni, hogy jó messzire jussak, mire észreveszik, hogy elillantottam. Mert tudni való, hogy mindenféle megtörténhetik. Azonban egy darabig semmi sem jutott eszembe, egyszerre azonban tata fölébred egy pillanatra, kiiszik egy második csobolyó vizet és azt mondja :

— Máskor, ha valaki itt kerülgeti a tanyánkat, föl fogsz kelteni, hallod-e ? Az az ember nem jó keresetben volt itt. Én ugyan lelüttem volna. Hallod-e, máskor fölkőttesz.

Ezzel megint visszaesett és tovább aludt. De amit mondott, az adta meg nekem az ötletet, amire szükségem volt. Mondok magamban, most már meg tudom csinálni és senkinek sem fog eszébe jutni, hogy utánam jöjjön.

Úgy tizenkét óra körül kimentünk és fölfelé mentünk a parton. A folyó szép gyorsan áradt és temérdek úszó fát hozott az ár. Egyszerre csak egy tutaj része úszik felénk, kilenc szálfa egymáshoz guzsolva. Kimentünk a csónakon és partra vontattuk. Aztán ebédeltünk. Tatán kívül minden ember egész nap ott őgyelgett volna lesben, hogy több holmit fogjon ki ;

tata ízlése más volt. Kilenc szálfa egy időre elég volt neki. Azonnal be a városba s eladni. Engem hát lezárt, fogta a csónakot s elindult, a tutajt vontatva, úgy három óra körül. Úgy számítottam, hogy éjjelre nem kerül haza. Vártam, míg gondoltam, hogy jócskán elindult, aztán gyere ki fűrészem és neki estem annak a gerendának újra. Mire ő átért a másik partra, én akkor már a likon mentem ki. Ő meg a tutaj már csak egy pont volt a messzeségben a vízen.

Fogtam most a zsák rozslisztet s odavittem, ahol a csónakom volt elbujtatva, félrehajlítottam a szőlőindát és az ágságot s bedobtam. Ugyanígy az ódalas szalonnával ; aztán a pálinkáskorsót ; odavittem ami volt kávé és cukor és mind a lövőszert, a fujtásnak valót ; a csöbröt és a szíjat ; a merőkét meg egy cincsészét, öreg fűrészemet, két pokrócot, a fazekat és a kávésbögrét. Vittem horgászószerszámot, gyújtót és egyéb holmit, mindent, ami megért egy centet. Kipusztítottam az egész helyet. Fejsze is köllött volna, de az nem volt csak egy, amely ott volt a favágítón, de azt ugyan tudtam, hogy mért hagytam ott. Kihoztam még a puskát és ezzel megvoltam.

A födet jól kivásítottam, mert mind a holmit a likon keresztül huzkodtam ki. Ezt hát kívülről rendbe hoztam amennyire lehetett, port hintve hegyibe, ami elfödte a lehorzsolt földet és a fűrészport. Aztán visszaerősítettem a lefűrészelt gerendavéget a helyére és alája tettem két kődarabot, eggyel meg megtámasztottam, mert egy kicsit elhajlott és nem feküdt egészen a földön. Ha úgy négy-öt lábnyira álltál tőle, épenséggel nem látszott meg a fűrészelés rajta ; ez hátul volt a putrin, és nem gondoltam, hogy valakinek eszébe jusson, hogy itt is körülvizsgálja.

A tér egészen a csónakomig csupa gyöp volt, így nem volt a járásomnak semmi nyoma rajta. Lementem, hogy körülnézzek. A partról végigláttam a folyón. Minden rendben volt, fogtam hát a puskát és fölszaladtam az erdőbe, hogy valami madár félét lőjjek, amikor meglátok egy bitang disznót. Erre felé sokszor elvadultak így a sertések, ha elszabadultak egy-egy majorból. Lelőttem az ipszét s odacepeltem a tanyára. A fejszével bezúztam az ajtót, de jól össze is vagdaltam. Bevittem a disznómat s jól hátra huzigáltam, szinte az asztal mellé s a fejszét belevágtam a torkába s elterítettem a földön, hadd folyjon a vére, — azt mondom a földön, mert padlózatlan, lesulykolt

föld volt biz az. Már most fogtam az ócska zsákot s megtöltöttem egy csomó kővel — amennyit t. i. elbírtam — s elindulva a disznótól végighúztam az ajtóig s az erdőszélen át le a vízig s bedobtam. A zsák elmerült, mélyen le. Tisztán lehetett látni, hogy valamit végighúztak a földön. Bár ott lett volna Tom Szójjer, tudom, hogy nagyon tetszett volna neki ez az én mesterkedésem és belediktálta volna az ő fantasztaságait. Nem tudok embert, aki az effélében úgy tudta volna adni a bankot, mint Tom Szójjer.

Már most kitéptem a fejemből egy csomó hajat, jól bevéreztem a fejszét és a hajtincset a fokára csaptam s a fejszét a sarokba dobtam. Fogtam aztán a disznót, jól magamhoz öleltem a kabátommal (így nem csöpögött a vére), míg jól alája kerültem a házunknak s ott beledobtam a folyóba. Most még valami jutott az eszembe. Lementem a liszteszsákért, ócska fűrészemért a csónakomhoz s fölvittem a házba. Odavittem a zsákot, ahol állani szokott, likat szakasztottam a fenekébe a fűrészemmel, mert se késünk, se vellánk nem volt, tata mindent a bicskájával szokott csinálni a főzés körül. Aztán elvittem a zsákot vagy száz ölnyire a gyöpön végig, keresztül a füzesen a kunyhótól keletnek egy sikér tóhoz, amely vagy öt mérföld széles volt és tele nádasokkal meg kácsával is, mikor az ideje volt. A túlsó oldalán berek vagy zsombékterületre ért az ember, amely mérföldekre terjedt, de nem tudom hová, csak hogy nem szolgált le a folyóra. A liszt kifolyott a likon és vékony nyomot hagyott az úton egész a tóig. Oda ejtettem tata kaszakövét is, hogy úgy lássék, mintha véletlenül esett volna oda. Akkor aztán bekötöttem a likat a zsákon madzaggal, hogy a liszt ne folyjon tovább s visszavittem a fűrészemmel együtt a csónakba.

Most már sötétedett ; én hát a csónakot kihoztam a folyóra egy fűzfacsoport alá és vártam a holdvilágra. Kikötöttem egy fűzfához és egyet falatoztam, majd végignyújtózkodtam a csónakba egyet pipálni és valami plánumot kipécézni. Követni fogják, mondok magamban, a zsák nyomát egész a partig és aztán felkutatják értem a folyót. Aztán meg elmennek a liszt nyomán a tóig és bejárják a berket, amely kivezet a tóból, hogy nyomába jussanak a zsiványoknak, akik engemet megöltek és elvitték a holmit. A vízben nem fognak egyebet keresni, csak a holttestemet. De ebbe hamarosan belefáradnak és nem

fogják magukat tovább törni érettem. Ezzel helyben vagyunk. Most már én maradhatok, ahol akarok. Dzsekszon szigete épen jó lesz nekem. Igen jól ismerem ezt a szigetet, oda ugyan nem jön senki. Igy én éjtszakának idején bátran fölevezhetek a városba, körülszaglászhatok s összeszedhetem, amire szükségem lesz. Dzsekszon szigete épen a nekem való hely.

Jócskán el voltam fáradva, s még észre se vettem magamat, elaludtam. Mikor fölébredtem, egy pár szempillantásig azt se tudtam hol vagyok, fölültem, körülnéztem, egy kicsit meg voltam ijedve. Aztán eszembe jutott minden. A folyó úgy látszott szemben, mintha mérföldekre terjedne. A hold olyan ragyogó volt, hogy szinte meg lehetett olvasni a hasábfát, ami a vízen úszott csendesen, feketén, sok száz ölnyire a parttól. Minden olyan halálos csöndben volt. Az időnek olyan kései színe, olyan kései szaga volt. Tudom, tudják mit gondolok, de nincsen rá szóm, akibe beletegyem.

Egyet ásítottam, egyet nyújtózkodtam, s épen el akarom oldani a kötelet, hogy induljak, amikor valamely hangot hallok a vízen. Fülelek. Csakhamar kitaláltam, hogy mi lehet. Az a buta rendes hang volt, amelyet a csöndes éjtszakán lehet hallani az evezőtől, mikor a vellájában megfordul. Kikukucskáltam a fűzgalyakon át és hát ahun egy csónak jön a vízen keresztül. Nem láthattam, hányan vannak benne. Jött, jött, s mikor szemben volt velem, láttam, hogy csak egy ember ül benne. Mondok, ez a tata is lehet, ámbátor hogy még nem vártam őtet. A víz sodra levitte alább, mint én voltam, de csakhamar jő himbálózva fölfelé a síma vízben s oly közel ment el mellettem, hogy elérhettem volna, ha kinyújtom a puska csövét. A tata volt, csakugyan. Hozzá, ahogy evezett, józan állapotban.

Már most én se vesztegettem az időmet. Egy pillanat mulva már siklottam lefelé csöndesen, de gyorsan, a part árnyékában. Harmadfél mérföldnyire voltam, amikor úgy egynegyed mértföldre bevágtam a folyó közepe felé, mert közel volt már a komp kikötője s féltem, hogy onnan valaki meglát. Az úszó fahasábok közé kerültem s ott lefeküdtem a csónakom fenekére s vitettem magamat. Ott hevertem s jóízűt pihentem s jóízűt pipáltam, nézegetve az eget, amelyen nem volt egy szál felhő. Az ég oly feneketlenül mélységesnek látszik, ha az ember holdvilágnál hanyatt fekszik. Ezt ezelőtt sohase vettem észre.

És milyen messziről meghall az ember mindent a vízen ilyen éjtszaka! Hallottam a kompállomáson az emberek beszédét. Még azt is, amit beszéltek, minden szavukat. Az egyik azt mondta, most már a hosszú napok és rövid éjjelek felé közeledünk. »No, ez ugyan, mondja egy másik, nem tartozott a rövidek közé.« Erre nevettek, aztán még egyszer elmondta s újra nevettek ; aztán fölkeltették egy másik társukat, annak is elmondták s nevettek, de a társuk nem nevetett ; kissé haragosan kifakadt s azt mondta, hagyjanak neki békét. Az első fickó azt mondta, ő bizony nem bánná, ha elmondanák akár a mámijának is, aki alatt a feleségét értette, az se találna benne kivetni valót, de hogy ez semmi ahhoz képest, amiket ő a maga idejében mondogatott. Hallottam aztán, hogy egyik azt mondta, hogy mindjárt három óra lesz, és hogy azt hiszi, a nappal már csak egy hétig lesz hosszabb. Ezután mind messzibb és messzibb hallott a beszédjük s a szavaikat már nem tudtam megérteni, csak valami olyan zümmögés volt, közbe egy-egy nevetés, de már igen messzinek tetszett.

Már most a kompré alatt voltam. Fölálltam s ott volt Dzsekszon szigete, vagy harmadfél mérföldnyire lefelé s erősen benőve fával, úgy állt ki a folyó közepéből, mint egy ormótlan, fekete és erős gőzhajó, de világosság nélkül. Nem lehetett a felső részén semmit se látni a fatörzsektől, minden víz alatt volt.

Nem sokáig tartott, hogy oda értem. Élesen eleveztem a felső része mellett s holt vízbe kerülve kikötöttem az illinoiszi partra néző oldalon. Beeveztem egy mély parti szakadékba, melyet ismertem. Szét köllött hajtanom a fűzágakat, hogy be tudjak jutni. S mikor kikötöttem, a csónakot ugyan kívülről meg nem lehetett látni.

Fölkapaszkodtam s kiültem egy fatörzsre a szigeten fejtül s elnéztem a rém nagy folyón végig és az úszó fahasábokon, föl, a város felé három mérföldnyire, ahol három vagy négy világosság pislogott. Egy csoda nagy tutaj jött egy mérföldnyi távolságban lefelé, közepén lámpással. Néztem, amint kúszik lefelé s mikor szinte szembe volt azzal a hellyel, ahol álltam, hallom, amint egy ember mondja : »Fordíjj a farán, hé, hátsólapátos!« Olyan tisztán hallottam, mintha csak mellettem beszélt volna.

Az ég elkezdett egy kicsit szürkülni. Én hát bementem az erdőbe, lefeküdtem egyet bóbiskolni, mielőtt reggelihez látnék.

VIII. FEJEZET.

A nap olyan magasan járt, mikorra fölébredtem, hogy úgy néztem, nyolc óra után kell már lenni. Ott feküdtem a fűben, árnyékon s az eszem a dolgomon járt, s olyan kipihentnek éreztem magam, jól voltam s meg voltam elégedve. A napot itt-ott egy-egy likon keresztül lehetett látni, de egészben rengeteg fák voltak körülöttem és olyan félhomályosság volt alattuk. Voltak tarkafoltos helyek a földön, ahol a világosság keresztül szűrődött a lombon, s a foltocskák ide-oda imbolyogtak : lehetett látni, hogy odafönn egy kis szellő fujdogál. Egy mókuspár ült egy ágon s igen barátságosan locsogott felém.

Borzasztó jól éreztem magam így lustálkodva, semmi kedvem se volt fölkelni reggelit főzni. Már megint el is szundítottam, mikor úgy tetszett, hogy egy nagy durranást hallok. Hamar föl s félkönyökön hallgatózom. Hamarosan szól is újra, hogy *bumm!* Fölugrom, lefutok és a galyak közt kinézek és látok egy hosszú füstcsóvát a vízen végignyújtózva, mintegy szemben a komprével. (Ott volt a komp is, tele néppel, lefelé ereszkedve.) Most már tudtam, miről van szó. Bumm! Látom a fehér füstöt kitódulni a komp oldalán. Mozsaraztak a vízre, hogy ezzel kiszólítsák holttestemet a folyó színére.

Jócskán megehültem, de a világért se raktam volna tüzet, nehogy meglássák a füstjét. Inkább leültem s néztem a mozsár füstjét és hallgattam a bummozást. A folyó volt azon a tájon egy mérföldnyi széles s így nyári reggelen mindig gyönyörűség, ha nézi az ember, így hát elég mulatságom lett volna nézni, hogy keresik földi maradványaimat, csak lett volna egy falat ennivalóm. Ekkor jutott eszembe, hogy szoktak eleven kénesőt tenni egész kenyérbe s a vízre eresztik, mert az ilyen kenyér mindig épen oda úszik és megáll ott, ahol a vízbe fult ember hullája van. No, mondok, nézzünk oda, hát ha egy-egy oda talál úszni a közelembe, hadd találjuk meg egymást. Átmentem a sziget illinoiszi oldalára, mondok, meglátom, milyen a szerencsém és nem bántam meg. Egy jókora dupla kenyeret látok, amint arra tart és már majd hogy ki nem halásztam egy hosszú bottal, de elcsúsztam s a kenyér odébb úszott. Persze, ott voltam, ahol a víz sodra legközelebb vág neki a partnak, amit igen jól tudtam. De csakhamar gyün egy másik s ezt elcsíptem. Kivettem belőle a dugaszt s kiráztam a kis kénesőcsomót és

belevágtam a fogamat. Pékkenyér volt, amit a rangos nép eszik, nem komisz korpás kenyér.

Jó helyet találtam a galyak mögött, leültem egy fatörzsre, majszoltam a kenyeret és szemmel tartottam a kompot, s nagyon meg voltam elégedve. De ekkor valami meghökkentett. Azt tunnám, mondok, a lelkész vagy az özvegyasszony imádkoztak azért, hogy ez a kenyér rám találjon, most ehen itt van, rám talált. Igy már bizonyos, hogy van ebben a dologban valami. Úgy értem, hogy van valami benne, ha olyan valaki imádkozik, mint az özvegyasszony vagy a tiszteletes, de hogy én ugyan hiába imádkoznám rá és hogy csakis az arravalóknak engedelmeskedik.

Rágyújtottam a pipámra s jóízűn dohányoztam és vigyáztam tovább. A komp a víz sodrán ment és én láttam, hogy jól járok s megláthatom, kik vannak rajta, mert a komp épen azon fog lejönni, amerre a kenyér jött. Mikor már jócskán leért az én irányomban, eloltottam a pipám s lementem oda, ahol a kenyeret kihalásztam, meghúzódtam a parton egy fatörzs mögött egy kis tisztáson. Ahol a tuskó elágazott, keresztül lehetett kukucskálni.

Lassan-lassan leér a komp és oly közel járt,hogy kivethettek volna egy deszkát és partra jöhettek volna. Majdnem mindenki ott volt a hajón : Tata, Szaccser bíró és Besszij Szaccser és Dsó Háper és Tom Szójjer és öreg nagynénje Polli néni és Szid és Mary és sokan mások. Mindenki a gyilkosságról beszélt, de a kormányos közbevágott s aszondja :

— Idenézzenek, itt vág a víz sodra legközelebb a parthoz, lehet, partra mosódott itt és beleakadt a bokrokba a víz szélin. Remélem, így van.

De bezzeg én nem reméltem. Mind odatódultak és a korlátnak dűlve, szinte az orrom alá és hallgattak s minden erejükből figyeltek. Én nagyszerűen láthattam őket, de ők nem láthattak engem. Ekkor a kormányos rikkantott :

— Félre, — aszondja — és a mozsár elsült és akkorát szólt tisztán előttem, hogy majd megsiketültem a bummjától s majd megvakultam a füstjétől s azt hittem végem van. Ha lett volna magja az ágyújuknak, azt tartom, hamarosan ráakadtak volna a hullára, amelyet kerestek. De hála a szösznek, semmi bajom se lett. A komp tovább úszott s elkerült szemem elül a sziget kikönyöklő része mögött. Még hallottam egyszer-egyszer a

bummozását, mindig messzibb és messzibbről, egyszer csak, úgy egy óra mulva, azt sem hallottam többet. A sziget hossza három mérföld volt. Azt gondoltam, eljutottak az alsó végére s ott abbahagyták a dolgot. De mégsem úgy volt. Megkerülték a sziget lábát és fölfelé indultak a csatornán a Misszuri oldalán, most már gőzzel és közbe-közbe lőttek is egyet-kettőt. Én átmentem erre az oldalra s még egy darabig figyeltem őket. Mikor fölértek a sziget felső vége irányában, abbahagyták a lövöldözést, átcsaptak a Misszuri oldalára és hazamentek a városba.

Most már tudtam, hogy rendben van a dolgom. Engem ugyan már nem fognak tovább keresni. Kihordtam a cókmókomat a csónakomból és üde kis tanyát csináltam magamnak a sűrűben. Az ágytakaróimból valami sátorfélét csináltam és alája raktam a holmimat, hogy az eső hozzá ne férjen. Fogtam halat s fölnyiszáltam a fűrészemmel és napnyugta felé tüzet raktam és megvacsoráztam. Azután kiraktam egy pár horgot, hogy legyen reggelire is halam.

Mikorra beesteledett, ott ültem tanyai tüzecském mellett füstölve és nagyon jól éreztem magamat ; de lassan-lassan sok lett a magányosság, hát kiültem a partra, hallgattam a habot, mint mossa a partot, megolvasgattam a csillagokat, az úszó hasábfát s az úszó tutajokat, aztán lefeküdtem. Nincs ennél jobb időtöltés, ha olyan magányosan van az ember ; nem lehet azt sokáig állni, az ember hamar megúnja.

Igy volt három nap, három éjjel. Semmi különbség, mindig csak ugyanaz a dolog. Másnap aztán nekiálltam átvizitálni a szigetemet. Ki is voltam vele, hogy az egész az enyim és ösmerni akartam rajta mindent ; de főleg, hogy az időt eltöltsem. Temérdek epret találtam, mind érett és finom ; aztán zöld nyári szőlőt és zöld áfonyát és a fekete áfonya épen most kezdett megérni. Ez mind nekem érik, mondok, lassan, lassan.

Addig kódorogtam a sűrű erdőben, míg úgy nem néztem, hogy közel lehetek a sziget alsó végéhez. Velem volt a puskám, de nem lőttem semmit. Magamat kíméltem vele. Majd lövök valami vadat, mondok, ha közel leszek a tanyámhoz. Ekkor volt, hogy véletlen ráléptem egy rém nagy kígyóra. A kígyó tova siklott a fűben s virág alatt, én utána, ha le tudnám lőni. Mentem, mentem és egyszerre csak egy pásztortűz hamujára bukkanok, amely még füstölgött.

A szívem majd kiugrott belőlem. Nem vártam csak annyit se, hogy még egyszer odanézzek, hanem leeresztettem a puskám kakasát s vissza lábujjhegyen osonva oly gyorsan, ahogy csak lehetett. Meg-megálltam egy szempillantásra a sűrűben s hallgatóztam; de a mellem úgy zihált, hogy egyebet se hallottam, csak azt. Meg-meg egy darabot odábbinaltam s megint hallgatóztam; és így tovább, megmegen. Ha egy fatuskót láttam, embernek néztem. Ha ágra léptem s eltörött, olyat éreztem, mintha valaki kétfelé metszette volna a lélekzetemet s nekem csak a fele maradt volna, az is a rövidebbik.

Mikor a tanyámra értem, nem voltam valami lelkes állapotban. Az állam nagyon alá lógott. De, mondok, itt nincsen mit hévizálni. Fogtam hát a cókmókomat s mind a csónakba vele, nehogy szem előtt legyen s eloltottam a tüzet s szétszórtam a hamuját, hogy olyannak lássék, mintha tavalyi tüzelés lett volna s felkapaszkodtam egy fára.

Úgy nézem vagy két óráig lehettem a fán; de se nem láttam, se nem hallottam semmit, csakhogy úgy tetszett, mintha ezerféle dolgot láttam és hallottam volna. De örökké a fán se maradhatok; hát lemásztam végre s a sűrűségbe húzódtam és egyre leskelődtem. Enni nem ettem egyebet, mint bogyót és ami a reggelimből megmaradt.

Időközben beesteledett és jócskán megehültem. Mikor aztán már teljesen besötétedett, kiosontam s mielőtt a hold fölkelne, áteveztem az illinoiszi partra, ami egy fertálymérföldre lehet. Ott az erdőbe húzódtam, vacsorát főztem s olyanformán gondoltam, hogy itt töltöm el az egész éjjelt, mikor egyszer csak hallom, hogy *trap-trap-trap*, *trap-trap-trap*, s mondok, ezek lovak. Csakhamar hallok emberi hangot is. Lehordtam mindent oly gyorsan, ahogy tudtam, a csónakomba, aztán négykézláb másztam az erdőbe, hogy nem látnék-e valamit. Nem jutottam még messze, mikor hallom egy ember szavát, s azt mondja:

— Jobb itt táboroznunk, ha jó helyre akadunk; a lovak jóformán ki vannak állva. Nézzünk csak körül.

Én ugyan nem sokat vártam, hanem illára és frissen tova eveztem. Kikötöttem a régi helyen, s úgy gondoltam, hogy csónakomban hálok.

Aludni nem sokat aludtam; nem tudtam a nagy gondolkozástul. S ahányszor fölébredtem, mindig azt gondoltam,

valaki fojtogat. Igy nem sok hasznát vettem az éjtszakai pihenésnek. Végre is azt mondtam magamban, így mondok nem lehet élni. Inkább megpróbálom kitudni, ki van velem itt a szigeten. Ki fogom tudni, ha addig élek is. Ezzel aztán már helyben voltam, több ember voltam megint.

Megfogtam hát az evezőmet s kisurrantam a part mellől egy-két lépésnyire, aztán hagytam siklani a csónakot lefelé, árnyékban. A hold már sütött, s az árnyékon túl szinte nappali világosság volt. Igy lézengtem tovább körülbelül egy óráig, minden süketen, mint a kőszikla és mély álomban. Már majdnem a sziget alsó vége irányában voltam. Könnyű, fodorító, hives szellő támadt, és ez jóformán azt jelentette, hogy vége az éjtszakának. Fordítottam egy evezőcsapással a csónakon s orrát a partnak vittem, aztán fogtam a puskám, kiugrottam s be az erdő szélibe. Ott leültem egy tuskóra s a galyakon kitekintettem. Látom, hogy a hold elhagyja őrállomását s a sötétség ráteríti leplét a folyóra. De mindjárt rá meglátok egy halavány sávot a fatetők fölött és ebből tudtam, hogy virrad. Fogtam hát a puskám s indultam arra felé, ahol arra a pásztortűzre bukkantam, meg-megállva, hogy figyeljek. De sehogy se volt szerencsém. Mintha nem tudnék rátalálni a helyre. Egyszerre csak tüzet látok megvillanni a fákon keresztül. Arra felé mentem lassan, óvatosan. Hamarosan közelébe értem annyira, hogy oda láttam, s hát ott feküdt egy ember a földön. Majd hogy ki nem rázott a hideg. A feje körül egy lepedőféle volt csavarva s a feje maga szinte beleért a tűzbe. Én ott ültem egy bokor mögött vagy hat lábnyira tőle és nem vettem le róla a szememet. Hajnali szürkület kezdett derengeni. Egyszerre csak egyet rúgott, kinyújtózkodott és ledobta fejéről a takarót, és Vatszon kisasszony Dzsimje volt. Elhiheti akárki, hogy megörültem. Mondom neki:

— Hahó, Dzsim és kiugrottam a bokorból.

Dzsim felszökik és riadtan bámul rám. Azután térdre borul, összeteszi a kezét s azt mondja:

— Ne bántsa! Én soha se nem vétettem kísértetnekeknek. Én mingyég szerrette hótt zembert és mindent megtette nekiknek. Menyík bele vissza vízbe bele, oda valósi vagyik és nem bántik zereg Dzsimt, ki mingyég vóta barátja nekidnek.

Sikerült vele hamarosan megértetnem, hogy nem vagyok halott. Mindég is szerettem az öreg Dzsimet. Most is nagyon

megörültem neki. Mondtam is nem félek attól, hogy ő árulja el az embereknek, hogy hol vagyok. Igy hadartam neki, de ő csak ült és bámult rám s nem szólt egy szót se. Végre azt mondom:

— Már fönn jár a nap. Gyerünk fölöstökömözni. Szítsd fel jól a tüzedet, Dzsim.

— Mi haszon meg van tűznek fűznyi epergye-szedergye? De van nekidnek puskát, úgy-i? Aval lehet szereznyi más is, mint epergye-szedergye.

— Eper és szeder? mondom én, hát azon éltél eddig?

— Semmi más se nem volt semmi sem, mondja ő.

— És mióta vagy ezen a szigeten, Dzsim?

— Mikor mellik itszaka tígédet megültek, én akkor ide gyüvöltem.

— S mind azóta itt vagy?

— Mind azutátun fogva itt vagy.

— És semmi egyéb eledeled ezen a bugyborékon kívül nem volt?

— Se nem sem semmit.

— És még nem haltál éhen, mi?

— Hu, meg tudnák ennyi egy egísz kucsmáros. Meg én. Miutátun uta vagyolsz te szigeten?

— Az éjjel óta, hogy megöltek.

— No, és mit volt enni? De van nekidnek puska. Hó, puskát van nekidnek. Sziret van megvan. Te most megölölsz valamit, én meg megrakok tüzedet nekem.

Hát elmentünk oda, ahol a csónakom volt, s míg ő tüzet rakott egy füves tisztáson a fák között, én lisztet hoztam és szalonnát, kávésbögrét és a serpenyőt, cukrot és cinibriket és a szerecsen jól távol hátra ült, mert azt hitte, mind ez boszorkányság. Fogtam egy testes halat is, Dzsim letisztogatta a késivel, aztán megsütötte.

Mikor a früstök elkészült, letelepedtünk a fűbe s azon melegiben elköltöttük. Dzsim nekifeküdt minden erejével, mert már csakugyan hóttra éhezett. Mikor már jól bepakkoltunk, lefeküdtünk és heverésztünk.

Egyszerre csak azt mondja Dzsim:

— Nini Hokk, aszondja, hát a kulibába bele kit megültek, ha nem tígídet megültek?

Én elmondtam neki az egész históriát s ő azt mondta:

naccerű vóta! Hogy Tom Szójjer se fundálta volna ki szebben. Azután én kérdeztem:

— Hogy kerülsz te ide, Dzsim, és hogy jutottál a szigetre?

Jócskán zavarba jött az öreg feketeség és egy darabig nem szólt. Aztán azt mondja:

— Jobb nem szólik szád, nem fájik fejed.

— Mért, Dzsim?

— Vagyon nagy okája! De te nem szólik senkitnek, Hokk, ha én megmondik?

— Isten akárhová tegyen, Dzsim, ha szólok.

— Jó, én elhiszik. Hokk, én — én — elszükte.

— Dzsim!

— Te nem szólik, azt mondta, úgyi nem szólik, Hokk?

— Mondtam. Azt mondtam nem szólok, hát nem is szólok. Becsület, becsület: állom, amit mondtam. Az emberek aljas abulócistának fognak mondani, de nem törődöm vele. Én nem szólok senkinek, sem magam többé vissza nem megyek közéjök. Igy, most pedig elmondhatsz mindent.

— Nohát, így vóta. Zeregasszony — a Vatszon kisasszony — mingyég kunérozta és nagyon gurumba bánta velem, de ürüki mondta nem elagya engimet Orleánba. De én látta, ott kuncsorogta magát sukat egy szerecsenykupec és kezdte filnyi nekem lett. Hát zegyik este zajtóba kuporodikok én és zajtó nem jól be volta csukva és én hallik mondja zeregkisasszony zezvegyasszonynak, hogy elakarja adni engimet le Orleánba; nem szívesen adja, de nyulcszáz dollár kaphatja, ami ottan tenger píz, hogy nem ellenállhatja magát. A zezvegyasszony mondja neki ne eladja engimet, de nekemnek ölig vuta ennyit, fogta magát, ugri-illárum, elszaladta magamat.

— Kibújta és a domb ódalán le és gundulta, hogy lopik egy csunak valahun part mentiben, de ott suk zember járkálta magát, hát én elbujta bele a mindjárt bedűlik pintércsűrbe bele a parton, hogy megvárja míg zemberek mind elmenik. Hát ott vúta én zegisz itcaka. De nípek mindig mászkálták ott kereskerül. Osztengat reggel hat óra vuta, gyittekmentek csúnakokok, osztengat nyuc óra vuta, s minden csúnak ha gyitte, azt beszélik rajta, hogy a tatád tied gyitte varusba és mondik, hogy tigidet megülték. És ez a csúnak vuta teli hülgyekek és urakok és mind mente megnízik azt a helyedet. Egyszer-mikor-máskor kikütik a partra és pihenik, mi-

előtte átmenik másik partra, és ott mind beszélik, hogyan megültek tígidet és így én megtudta mind a megülés hogyan vuta neked. Aztáng én burzasztón búsulik, Hokk, hogy meghalálosodtad magadat, de mostang már nem busulik.

— Hát ott vuta én zegisz nap kuckóba. Zéhes vuta, de nem filte, mert tudta, hogy zeregasszony meg zezvegy menik gyílisre mindjártos reggeli utána és nem haza gyüvölnek egisz nap, és mindenki tudik, hogy nekemnek ha pitymallik, menek ki tehenekkel mezőre, és ha látik, hogy nem látják ingemet otthon, tudik mirt nem látik és csak sitít este kísőn látik, hogy mért nem látik. A tübbi cseléd is nem látik, mert az meg menik cincogni, mikor zereg macska kimenik házából.

— Hát mikur lette sitít, kilupkudta magamat a zországútra víz mellett és kutyagolta kettő mírföld, ahul már nem vuta házak. Akkor spekelálta, mit kölletik csinálik. Mondik: ha kutyagolik tuvább is gyalog, akkor fene kutyák megszagolik a nyomom; ha lopok csúnak, akkor űk látik, hogy nem látik csúnak és mindjá' tudik, hol merre partra gyittem másik oldalon és megtalálik a nyumom. Igy mondik magam: totaj kölletik nekemnek: annak nem nincsen semmi nyuma sem.

— Ippeg aztán látok világosságot vízbe, hát belegázolik és egy hasábfát feje alá veszik és úszok magamnak bele fele vízbe bele és ott bele kavarodik úszó hasábfák közibe bele, és jól behúzik magamnak fejecskit és úszik szípecskin, amíg totaj gyüvik huzzámhoz. Én meg odaúszik totaj farához hozzá és belekapaszkodik. Felhőcske gyütte és lette szép sitít. Én hát fölmászik és ráhasalik a pallóra rá. Zemberek mind totaj küzepin voltak lámpás kerül. A víz áradta ippeg és jó erős sodrája vuta. Igy spekelálta most magamba: ha reggel nígy óra lesz, én lesz huszonet mírföld folyóban lefele, akkor bebújok vízbe bele, ippeg ha verradik, és partra úszik zerdőbe az illinoiszi oldalon.

— De nem vúta szerencsém. Mikor akkor vuta már totaj sziget felsű vígire, zember gyütte lámpással hátra. Látok semmi hászna, ha bevárok, hát zsupsz ki tutajból vízbe bele és úszok part felé. Azt gondolta akarhol is kimászik magamat, de nem volt lehet, part vuta nagyon meredekes. Aligha csaknem a sziget alsó víge vuta már, ahol találtam jó helet kimászni. Zerdőbe mentem s gonduta nem tutaj kell nekemnek tebbet, mer mikor mindig kerül mászkalik tutajos zember lámpáival. Meg-

vuta pipámat, megvuta marik kapaduhanyka, megvuta gyújtócska süvegembe bele, és nem megvuta vizes, hát így jó vuta minden.

— Osztán se kenyered, se más ennivalód nem volt az egész idő alatt, mért nem fogtál mocsári teknősbékát?

— Hogyan megfogtál vúna? Nem lehetik oda sompologta és megcsípik. Nem lehetik kűvel agyonütik, mikor akkor nappal megvan.

— Persze. És mindíg az erdőben kellett bujkálnod. Hallottad a lövéseiket?

— Oh, hallottad ám. Tudtam, tígidet keresik. Láttam akkor, mikor hajózik erre, kikukucskáltam a bukrokon által keresztűl.

Fiamadarak jöttek s röptükben minden egy-két ölnyire bukfenceztek. Dzsim azt mondta ez esőt jelent. Azt mondta, esőt jelent, ha a csirkék csapkodnak ilyen formán, hát azt gondolja egyre megy, ha madárfiókok teszik. Szerettem volna egy párt elfogni belőlük, de Dzsim nem engedte. Azt mondta, halált hoz. Beszélte, hogy az apja egyszer nagy beteg volt és ők megfogtak egy madarat és az öregapja azt mondta, hogy ettül most már meghal az apja és rittig meg is halt.

Azt is mondta, hogy nem kell megolvasni a holmit, amit ebédre megfőz az ember, mert az is szerencsétlenséget hoz. Meg az is, ha naplemente után kirázod az asztalterítőt. És beszélte, hogy ha egy embernek van egy méhkasa és ez az ember meghal, akkor erről értesíteni kell a méheket még napkölte előtt, különben a méh mind elbetegesedik, abbahagyja a munkát és elpusztul. Azt mondja Dzsim, hogy a méh nem csípi meg a hülye embert, de már ezt el nem hittem, mert sokszor megpróbáltam magamon és nem csíptek meg.

Ezekről a dolgokról hallottam azelőtt is már, de nem valamennyiről. Dzsim tudott mindenféle jeleket. Azt mondta, tud jóformán mindent. Mondom neki, hogy úgy tetszik minden jel csak szerencsétlenségre szól, és kérdeztem, hogy nincsenek-e jelek a szerencsére is. Ő azt mondja:

— Vágyun, de nem vágyun, és nincsen sem senkinek benne semmi hászun. Mire jó ha tudik, hogy gyüvi a jó szerencséd? Aztat akarsz, hogy elkerülid űtet? És azt mondja: Ha szűrös meg van a karod és melledet, az a jel, hogy leszik te gazdag. Illen jelekben meg van a hászun, mer azér még messzi a jó,

de gyűvik. Előbb zember sokáig talántán vuta kudus és elbátortalanodja és talántán megüli magadat, ha nem tudik a jeledbül, hogy akkor-mikor-valamikor gazdag leszik.

— Neked, Dzsim, nem szőrös a karod meg a melled?

— Micsida hászna ezt kérdezik? Nem tudik, hogy szűrös megvan?

— Hát gazdag is vagy?

— Nem vágyum, de megvutam, akkor mikor rígen. Akkor mikor vuta nekem tizennígy dollár. Haj, osztengat spékilálta, de rajtavesztette.

— Miben spekuláltál, Dzsim?

— Hát belefektetisbele.

— Milyen befektetésben?

— Elevenbele no. Barumba, tudik? Tíz dollár vette egy tehenedet. De én se nem reszkérozza egyet se nem tübbet. Tehin egyszer neki búsúlta, aztán kampec, megdögletik.

— Igy oda vót a tíz dollárod?

— Óh, nem zegisz. Csak kilencet. Bírit meg hájat eladta öt dollár tíz cent.

— Vót hát még öt dollár és tíz cented. Spekuláltál tovább is?

— Hát! Magát ismerek a féllábú fekete, aki zereg Bradiss úré. Ez csinálta nemzeti bank és azt mondik, aki adja neki bele egy dollár, kapik minden zesztendiben négy dollár. Hát mind gyitte fekete szerecseny, de nem sukat vuta nekik pízed. Csak nekemnek vuta sukat. Én mondik bele ruházkodok nígy dollár, de ha nem kelletik, magam csinálik nemzeti bankot. Erre féllábú megijedte magát és mondik, nincs van itt ölig züszlet kettő nemzeti bánkra, és jobb ha én bedugik mind az üt enyim dollárodat az övé nemzeti bankjába és ű adja nekemnek évi harmincöt dollárka. Hát úgy is tette. Mundok a harmincüt dollár aztán másba befektetek és otthagyok a féllábú bankodat. De vuta egy Bob nevezetű másik fekete, aki fogta vízben egy laposfenekű csúnak, mit a gazdája neki nem tudott semmit se rúla. Én pedig megvette tűle és azt mondta, ha kitelik a zeszendű, legyen övé neki az a harmincöt dollár. De aztat az icaka valaki ellupta a csunak, és másik nap aztatat a fíllábú fekete azt mondta, nemzeti bank fuccs. Igy senki nem egyikünk se nem kapta pízit.

— És mit csináltál a tíz centeddel?

— Hí, aztat elakarta kütenyi, de vuta egy álom neked, álum azt mondta, adjak neki tíz cent egy Bálám nevezetű feketínek. Csak szeretik neki úgy híni űtet Bálám szamarát, mert tudja, vuta ű ollan bugafejű konokság. De mundják űtet, hogy van neki szerencséd, de látom én, hogy nekemnek meg nincsen szerencséd. Azt mundta álum, hadd Bálám furgatik a tíz cent és csinálik nekem haszun. Hát Bálám elvitte píz és mikor akkor templumba mente, prégyikálta pásztur, hogy aki adja szegínsígnek, z'Úrnak adja kücsünbe és kapi vissza píz százszoros. És Bálám adta píz szegínsígnek oztan neki állta várnyi mi lesz abbúl belile.

— És mi lett belőle?

— Semmi se nem lett belíle. Suha se nem tudta visszakapom a tíz centemet, és Bálám is soha se nem tudta visszakapud a pínz-emet. Soha se nem tebbet adok én kücsünbe píz, csak biztos heleden. Hogy százszurus tíz centet kapi vissza, mondik a pap. Ha csak én visszatudik kapod a tíz cent pucéron, azt mundanik sziret, és örölnék magamat neki.

— Sebaj Dzsim, úgy is előbb-utóbb megint gazdag ember leszel.

— Az, és én gazdag zember vágyum most, csak nízze meg. Mostand enyim vágyun maganak és nyúcszáz dollár enyímnek az árát. Zenyin meg vuna az a pízet, soha nem kellene nekemnek tebbet.

IX. FEJEZET.

Szerettem volna kikeresni a sziget közepe táján egy helyet, melyet láttam, mikor átkutattam a szigetet. Hát elindultunk s hamar oda is értünk, mert a sziget hossza csak három mérföld volt, szélessége meg egy fertálymérföld.

Ez a hely egy meglehetősen hosszú domb vagy nyereg volt, magassága mintegy negyven láb. Jól meg kellett dolgoznunk, mire a tetejére értünk, a két oldala olyan meredek volt és a bokor olyan sűrű rajta. Bejártuk és körülmászkáltuk az egészet és találtunk egy jó tág barlangot a sziklában, szinte a domb csúcsán, az Illinoisz felé néző részén. A barlang volt akkora, mint két-három szoba egybeeresztve és Dzsim egészen egyenesen tudott benne állani. De jó hűvös volt benne. Dzsim amellett volt, hogy a holminkat nyomban rejtsük oda; de

mondok én, mi a manónak kapaszkodnánk mindétig a dombon föl s alá.

Azt mondta Dzsim, ha a csónakunkat jól elrejtjük és a holminkat elrakjuk a barlangba, oda csak be kell surrannunk, ha valaki a szigetre vetődik és soha ebek nélkül a nyomunkra nem akadnak. Azonkívül azt mondta, hogy az apró madarak esőt jelentettek, és azt akarnám, hogy minden holmink beázzék?

Hát elmentünk a csónakért s elhoztuk szemben a barlanggal és fölhordtunk minden holmit. Aztán kikerestünk egy jó rejtett helyet a közelben a csónakunk számára a sűrű füzesben. Leszedtünk egy pár halat a horgokról s újra kivetettük a horgokat s készültünk az ebédünkre.

A barlang szája volt akkora, hogy egy-két akós hordót be lehetett rajta gurítani s egyik oldalán ki volt kissé vájva és szép lapos; jó volt tüzelőhelynek. Raktunk is mindjárt tüzet és megfőztük az ebédet.

Az ágytakaróinkat kiteregettük szőnyegnek és úgy költöttük el az ebédet. Minden egyéb holmit jól a kezünk ügyébe raktunk a barlang fenekén. Csakhamar kezdett sötétedni, megszólalt a dörgés és jött a villámlás. Igy a madárkáknak igazuk lett. Rögtön el is kezdett esni és esett eszeveszetten, és én soha se láttam a szelet olyan dühösen fújni. Olyan nyári vihar volt, amilyen szokott lenni. Olyan sötétség lett, hogy kívül minden koromfeketének látszott, de nekünk jól esett. És az eső úgy zuhogott alá, oly vastagon, hogy a fák alig látszottak, s mintha pókhálóval volnának össze-vissza fonva. Azt' gyütt egy-egy szélroham, amelyik szinte a földre fordította a fákat, hogy kilátszott a levelük világos visszája; aztán egy-egy olyan nagyszerű lökés következett, hogy a szegény faágak mintha megvadultak volna, kezüket tördelték. S azután rögtön, épen mikor legfeketébb volt a sötétség —*sst!* neki a villám csoda ragyogón, vakító fényességgel, s az ember egy szempillantással látta a fák hajladozó sudarát, messzi el a zivatarban, pár öllel is messzibb, mint amennyire az előbb elláttál. És megint egy szemvillanás alatt sötét minden, mint a bűn, és most hallod a dörgés rém csattanásait, és aztán dörögve, zörögve, dübörögve végig az égen a világ másik oldala felé, épen mint üres hordók gördülése garádicson le, ahol jó hosszú a garádics, és a hordó, tudnivaló, nagyokat szökik.

— Dzsim, mondok, ez roppant szép. Én nem szeretnék lenni sehol, csak itt. Adszi csak még egy falat halat és egy darab meleg rozskenyeret.

— Vuna is neked itt, ha nem vuna Dzsim. Vuna neked oda lenn zerdiben, aztán semmi zebíd, osztán csuron víz, úgy bezom, ücsküs. Csibe tudik, mikor lesz neked esőt, meg tudik madiricik is, fihacskám.

A folyó tíz-tizenkét napon át folyton csak áradt, míg végre ellepte a partokat. A víz három-négy lábnyi mély volt a sziget mélyebb részein és Illinoisz felé. Ezen az oldalon néhány mérföldnyi széles lett, de a Misszuri oldalon megmaradt a régi félmérföld, mert hogy a Misszuri partja egy meredek fal volt.

Nappal végigcsónakáztuk a szigetet. Rém hideg és árnyékos volt az erdőség, ha szinte kívül sütötte is a nap. Ide-oda csavarogtunk a fák között, és néha oly sűrűn csüngött alá a vadszőlő, hogy vissza kellett hőkölnünk és másik nyomon mennünk. És minden öreg leroppant fatörzsön lehetett nyulat, kígyót, meg effélét látni, s mikor az egész sziget már két nap el volt öntve, olyan szelíd lett mind ez a féreg az éhségtől, hogy szinte neki hajthattad a csónakot egyenesen s akár megfoghattad, ha akartad ; de a kígyót meg a teknősbékát nem, mert az lesiklott a vízbe. A barlangunk teteje tele volt effélével, szelidíthettünk volna magunknak annyit belőle, amennyi köllött.

Egy éjjel elfogtuk egy tutaj egy részét, csupa szép fenyőpadló. Tizenkét láb széles és mintegy tizenhat-tizenhét láb hosszú volt és a föle hat-hét hüvelyknyire állt ki a vízből, ami erős, alkalmas padló volt. Nappal láttunk néha fűrészelni való gerendákat arra úszni, de nem bántottuk ; nappal nem szerettünk mutatkozni.

Egy másik éjjel, hogy épen a sziget felső végén voltunk, épen hajnal előtt, úszik ám le egy gerendából rótt ház a nyugati oldalon. Kétemeletes volt és jól kiállott a vízből. Kievezttünk s elértük, bemásztunk egy emeleti ablakon. De még nem lehetett látni, nagyon sötét volt, hát hozzákötöttük a csónakot, beleültünk s vártuk, hogy virradjon.

A hajnal fölhasadt, még mielőtt a sziget alsó végére értünk volna. Ekkor megint benéztünk az ablakon. Láttunk egy ágyat, asztalt és két régi széket és mindenféle holmit szerte a padlón, a falon pedig ruhaféle függött. Valami pedig ott látszott a pad-

lón, jó távol a sarokban, mintha ember lett volna. Dzsim azt mondja :

— Hejhó, hallod-e ?

De nem mozdult. Aztán én kiabáltam rá, de Dzsim azt mondja :

— Nem alussza ez, hanem meghalta. Te vagyolsz csendes, én megnizte űtet neki.

Odament, ráhajolt, megnézte s azt mondja :

— Meghalott zember. Az, bizom. Osztengot meztelen. Hátába lüvöttek neki. Meghalta már három napod előtt, azt gondolok. Gyere be Hokk, de meg ne nízed magadnak kipit neki, nagyon rímséges megvágyon.

Én hát nem is néztem meg. Dzsim holmi ócska cafatokat vetett rá, de nem volt szükséges, úgy se kívántam látni. A padlón egy csomó zsíros kártya volt elszórva és régi pálinkás üvegek és egy pár álarc, mit fekete kelméből metszettek ki, és a fal tele volt a legbutább mondásokkal és képekkel, amit faszénnel írtak oda. Volt ott két piszkos kalikóruha, féketŏ és egyéb asszonyi holmi a falra aggatva és némely férfiruha is. Mind a holmit a csónakba dobáltuk. Egyszer még hasznát vehetjük. A földön feküdt egy pettyes, fiúnak való szalmakalap, azt is elvettem. Volt aztán egy üveg is, melyben azelőtt tej volt és rongyból volt a dugasza, szopókaképen valami kisgyereknek. Elvettük volna az üveget is, de el volt törve. Volt egy ütöttvétett szekrény is, meg ócska bőrösláda, melynek a sarokvasai el voltak törve. Mind a kettő nyitva-tárva volt, de semmi valamirevaló dolog nem volt bennök. Ahogy minden szétszórva ott hevert, olybá vettük, hogy a gazdáik olyan lóhalálban menekültek, hogy nem tudták minden holmijokat elvinni.

Találtunk egy ócska rézlámpást és egy disznóölőkést, de nem volt nyele és egy újdonatúj kést, mely megérte volna az árát boltban is és egy csomó faggyúgyertyát, egy rézgyertyatartót, egy tököt, egy cinkannát, egy ócska, kopott paplant, de nem az ágyban és egy kézitasakot tűvel, gombostűvel, viaszkkal, gombbal, cérnával és effélével és egy balaskát és néhány szeget, horgászózsinórt, kisujjamvastagságnyit, óriási horgokkal és egy vég gyapjúkelmét meg egy kutyának való bőrörvet, lópatkót és néhány orvosságos üveget, de cédula nem volt rajta ; és épen mikor már elmentünk volna, találtam én egy jó sűrűfésűt, Dzsim pedig talált egy szulos hegedűvonót

és falábat. A szíja le volt szakadva, de egyébként elég jó láb volt, noha nekem nagyon hosszú, Dzsimnek meg nem elég hosszú volt, aztán a párját meg nem találtuk meg, pedig tűvé tettük érte a házat.

És így, ha mindent egybevetek, elég jó szüretünk volt. Mikor készen voltunk arra, hogy induljunk, jó egy fertálymérföldnyire lehettünk a sziget alatt és már jóformán teljesen megvirradt. Azért Dzsimet lefektettem a csónakba s ráterítettem a paplant, mert ha ült a csónakban, akárki messziről megismerhette volna, hogy szerecsen ember. Én áteveztem az illinoiszi oldalra s ezzel majd egy fél mérföldnyire levitt a víz sodra. Aztán fölevickéltem a holt vízen a part alatt és semmi baj nem történt és nem is láttam senkit. Hazaértünk szerencsésen.

X. FEJEZET.

Reggeli után szerettem volna beszélgetni a hótt emberről és kitalálni, hogyan lett a halála, de Dzsim nem akart. Azt mondta, bajt hozna ránk. Aztán azonkívül, aszondja, el is jöhetne megkísérteni bennünket. Azt mondta, hogy az olyan ember, akit nem temettek el, hamarabb adja magát a kísértésre, mint az olyan, akit eltettek s aki rendben van. Ez igen okos beszédnek látszott, azért nem is szóltam többet ; de azért kénytelen-kölletlen mindig azon járt az eszem és szerettem volna tudni, ki lőtte agyon és mért.

Megmotoztuk a ruhát, amit hoztunk és nyolc dollárt találtunk ezüstben egy ócska felsőkabát bélésébe belevarrva. Dzsim azt mondta, azt hiszi, ennek a háznak a lakói úgy lopták ezt a kabátot, mert ha tudták volna, hogy a pénz benne van, nem hagyták volna ott. Én azt mondtam, úgy gondolom, azok ölték meg az embert is. De Dzsim nem akart róla beszélni. Én azt mondom.

— Te azt tartod, mondok, hogy ez bajt hoz ránk. De mit mondtál, mikor behoztam a kígyóbőrt, akit a domb tetején találtam tegnapelőtt ? Azt mondtad, az hozza az emberre a legnagyobb bajt, ha hozzányúl a kígyóbőrhöz. Nohát itt van a nagy baj, la ! Besöpörtük mind ezt a rengeteg holmit és még nyolc dollárt is hegyibe. Bár volna minden nap ehhez hasonló bajunk, Dzsim.

— Sohase ne busulja fihucskám, soha se ne busulja

magadat : majd csak gyüvik ; én mondok aztat : majd csak gyüvik az !

Bizony csak gyütt is. Csütörtöki nap volt, mikor ezt beszéltük. Hát pénteken, ebéd után künn heverésztünk a fűben, a dombgerinc felső végin és elfogyott a dohányunk. Én bemegyek a barlangba, hogy hozzak, és egy csörgőkígyót találok benne. Megölöm és fölcsavargatom Dzsim takarója mellé lábtul, mintha csak ott ülne, s mondok, jó kis tréfa lesz abbúl, ha Dzsim ott találja. Estére aztán teljesen megfeledkeztem a kígyóról s mikor Dzsim odacsapta magát a takarójára, míg én gyertyát gyújtottam, ott volt a kígyó párja és megmarta.

Felugrott ordítva s az első, amit gyertyavilág mellett megláttam, a tekergő féreg volt, amint új ugrásra készül. Egy szempillantás alatt leterítettem egy bottal, Dzsim pedig kapja tata pálinkásbutykosát és elkezdi önteni magába.

Dzsim meztélláb volt és a kígyó épen a sarkába harapott. Az én bolond fejem volt mindennek az oka, mert nem gondoltam meg, hogy akárhol hagy az ember egy döglött kígyót, a párja odajő és föltekergőzik körüle. Dzsim azt mondta, vágjam le a kígyó fejét s dobjam ki, aztán nyúzzam meg a testét és süssek meg belőle egy darabot. Ezt megtettem s ő megette, mert hogy aszondja, ettül jobban meggyógyul. A kígyó csörgőit is levetette velem s azt mondta, kössem a csuklójára. Hogy ez is használ. Aztán nyugodtan kimentem s eldobtam a kígyókat jó messze a bokrok közé, mert nem akartam, ha elkerülhetem, hogy Dzsim megtudja, hogy én vagyok a dologban a hibás.

Dzsim egyre szopogatta a butykost és egyszer-egyszer kikel magából és dobálja magát és ordít. De mihelyest magához tér, csak megint a butykosnak esik. A lába jócskán földagadt, aztán a combja is ; de csakhamar kezd a pálinka operálni s most már mondok, rendben van. De én amondó vagyok, inkább a kígyó marjon, semmint a tata pálinkája.

Dzsim négy nap és négy éjjel feküdt bele. Ekkorra a dagadtsága lelohadt és ő megint a talpára állott. Én pedig megfogadtam, hogy soha többé a kezemmel hozzá nem nyúlok kígyóbőrhöz, hogy most láttam, mire jut tőle az ember. Dzsim is mondta, hogy reméli, máskor elhiszem a szavát. És aszondja, hogy kígyóbőrt megfogni oly rémbajt jelent, hogy tán még nem is vagyunk a dolognak a végin. Aszondja, hogy inkább

Dzsim hátul bekapcsolta.

nézzen a balvállán keresztül akár ezerszer is az újholdba, mintsem hogy csak egyszer is kígyóbőrt vegyen a kezébe. És bizony már én is így gondolkoztam most, ámbár mindig azt tartottam, hogy bolondabb és gondatlanabb dolgot ember nem művelhet, mint ha a balvállán keresztül nézi az újholdat. A vén Hauk Rönker egyszer megtette és még dicsekedett is vele és nem telt bele két esztendő, leitta magát és a sörétöntőtoronyból leesett és úgy elterült ott, mint a palacsinta, amint mondani szokták, aztán koporsó helyett két ajtó közé csúsztatták, úgy temették el, azt beszélik, mert én nem láttam. Nekem tata beszélte. De akárhogy is volt, csak attól lett, hogy bolond fejjel úgy nézte a holdat.

Hát így múlt az idő és a folyó ismét visszaapadt az ágyába. Az első dolgunk az volt, hogy a nagy horogra pondrónak egy nyúzott nyulat akasztottunk és fogtunk egy embernagyságú halat : a hossza volt hat láb két hüvelyk és nehezebb volt kétszáz fontnál. Persze, hogy megfogni nem lehetett, ellökött volna bennünket Illinoiszba. Csak ültünk ott és lestük, hogy rángatja, húzza a horgot, amíg ki nem merült. Találtunk a gyomrában egy rézgombot, egy kerek gömböt és mindenféle törmeléket. A gömböt szétvágtuk a balaskával és egy orsót találtunk benne. Dzsim azt mondja, már régen benne lehetett, hogy így begubózta s gömböt csinált belőle. Olyan temérdek nagy hal volt, hogy soha külömbet a Missziszippiben nem fogtak, azt tartom. Dzsim azt mondta, nagyobbat ő se látott. A városban jó pénzért lehetett volna eladni. A vásárcsarnokban fontszám mérik ki az ilyen halat. Mindenki vesz valamelyest belőle. A húsa olyan fejér, mint a hó és roston sütve nagyon jó.

Másnap reggel únott és kedvetlen voltam, szerettem volna valahogy egy kicsit mozgolódni. Mondok, fölruccannék egy kicsit a folyón körülnézni, hogy mint van a világ. Dzsimnek tetszett a dolog, de azt mondja, csak sötéttel menjek és jó hasznát vegyem a szememnek. Aztán még studérozott rajta és aszondja : nem vehetnék-e föl valamit abból az ócska holmiból s nem öltözném-e föl leányruhába ? Ez is pompás gondolat volt. Hát levágtunk valamit az egyik kalikóruhából, én fölgyűrtem a nadrágomat térdemen fölül és belebujtam. Dzsim hátul bekapcsolta és egészen jó formája volt. Föltettem a fejemre a nap ellen való főkötőt s megkötöttem az állam alatt. Ha valaki alája nézett volna, hogy lásson, az arcom olyan volt,

mint egy kályhacsőkönyök. Dzsim azt mondta, senki sem ismerhetne rám, akár még nappal is. Én aztán egész nap próbálkoztam, hogy kitanuljam a módját, és lassan-lassan jól beletanultam; csak aszondja Dzsim, nem úgy lipegetek, mint a lányok szoktak ; és aszondja, ne huzogáljam föl mindig a szoknyámat, hogy hozzáférjek a nadrágom zsebéhez. Ezt eszemben is tartottam és jobban csináltam.

Alighogy beesteledett, elindultam az illinoiszi part alatt fölfelé.

A város felé keresztül vágtam a folyón valamivel a gőzkompállomás alatt és a víz sodra épen a város vége alá vitt. Kikötöttem és nekiindultam parthosszant. Láttam világosságot egy kis kalibában, amelyben már régen nem lakott senki s én szerettem volna tudni, ki ütött benne tanyát. Odalopózkodtam s bekukucsáltam az ablakán. Egy asszony volt ottbenn, lehetett mintegy negyven éves és kötögetett gyertyaszónál egy fenyüdeszkaasztal mellett. Az arcára nem ismertem rá ; idegennek köllött lenni, mert olyan pofa nem volt ebben a városban, akit én ne ismerjek. Ez szerencse volt, mert kezdtem elbátortalanodni. Már bántam is, hogy eljöttem. Mondok rámismerhetnék a hangomról. De ha ez az asszony csak két napja van is a városban, el tud ez nekem mindent mondani, amit tudni szeretnék. Hát bekopogtattam, s föltettem magamban, hogy nem fogok megfelejtkezni arról, hogy leány vagyok.

XI. FEJEZET.

— Bujj be, mondja az asszony s én bementem. Azt mondja aszondja, hogy ülj le.

Leültem. Végigmustrált apró villogó szemével és aszondja :

— Hogy hínak lelkem?

— Villiemsz Sárának.

— Merre valósi vagy? Ide a szomszédságba?

— Nem a ; Húkervillbe, ide hét mérföld lefele. Gyalog jöttem végig az úton és rém el vagyok fáradval.

— Meg ehes is vagy, úgy nézem. Majd kerítek valamit.

— Nem néni, ehös nem vagyok. Olyan ehös vótam, hogy meg köllött állanom ide két mérföldnyire egy majorban. Azér most mán nem vagyok ehös. Attul is késtem így el. Édes anyám betegen fekszik otthun és se pénze se semmi, ezt gyüt-

tem elpanaszolni Múr Ebner bátyámnak. Ott lakik, aszondta édesanyám, a város fölső végin. Én soha ezelőtt nem jártam erre. Talán ismeri kelmed?

— Nem én. Sem senkit itt én még nem ismerek. Alig lakok itt két hete. Jó kis út van még a város fölső végéig. Jobb lesz, ha meghálsz itt. Vedd le a féketődet.

— Nem, mondom én, csak egyet pihenek, aztán tovább megyek. Nem félek én az étszakától.

Aszondta aszondja, hogy dehogy eresztene magamban, de az ura hamarosan haza gyün, talán egy félóra se telik bele, avval majd elkísértet. Aztán megeredt a beszélője az uráról meg a folyó mentén fölfelé lakó atyafiságáról, meg a folyó mentén lefelé lakó atyafiságáról és hogy bizony ők sokkal jobb módhoz voltak szokva, de hát nem tudták, elvétették, hogy idejöttek a mi városunkba, ahelyett, hogy élték volna a világukat magukban és így tovább és így tovább, míg végre már attól féltem, én is elvétettem a dolgomat, mikor ide bejöttem, hogy újságot halljak a városról. Azonban csakhamar tatára tért át meg a gyilkosságra s akkor már szívesen hagytam tovább csevetelni. Rólam is beszélt meg Tom Szójjeról, hogy megtaláltuk a hatezer dollárt (de ő tíznek tudta) és mindenfélét tatáról, hogy micsoda nagy sor az, meg micsoda nagy az én sorom és végre eljutott oda, ahol engem meggyilkoltak.

— Ki tette? Mi hallottunk egyetmást ezekről a dolgokról odalenn Húkervíllben, de nem tudjuk, ki ölte meg Hokk Finnt.

— Hej, tudom én, vannak itt szépecskén, akik szeretnék tudni, hogy ki ölte meg. Némelyek azt mondják, maga az öreg Finn tette.

— Ugyan, ne mondja!

— Kezdetben majd mindenki azt hitte. Soha se fogja megtudni az öreg, milyen közel járt ahoz, hogy meglincseljék. De még mielőtt beesteledett, mindenki mást gondolt s azt mondták, egy Dzsim nevű megszökött szerecseny tette.

— Mit; ű . . .

De megálltam. Jobb lesz mondok hallgatni. Ű pedig folytatta, észre se vette, hogy közbevágtam.

— Az a szerecseny azon a bizonyos éjjelen szökött meg, amikor Hokk Finnt megölték. Ki is tűztek a fejére jutalmat, háromszáz dollárt. Az öreg Finn fejére is kitűztek kétszázat.

Mert hogy a gyilkosság után való napon bejött a városba s elmondta az esetet és ű is velük volt a gőzkompon azokkal, akik keresték, és aztán rögtön utána fogta magát és elment láb alul. Még aznap, mielőtt este lett, meg akarták lincselni, de hát itt van, nem volt sehol. Nohát másnap meg kitudódott, hogy a szerecseny is eltűnt ; megállapították, hogy nem látták az este tíz órától fogva, amikor a gyilkosság történt. Hát most már űrá kenték, és míg mindenki ezzel volt tele, az öreg Finn haza kerül és Szaccser bíró uron okvetetlenkedik, hogy adjon neki pénzt, ő fölveri egész Illinoiszt a fekete után. A bíró adott is neki valamelyest és az öreg még az este leitta magát és egész éjfélig egy pár gyilkosszemű idegennel cimborált és velök el is ment. Ezótától óta többet haza se gyütt, és azt tartják, nem is kerül haza, amíg ezt az egész esetet egy kissé be nem lepi a por. Mer' azt tartják róla, hogy megölte a fiát, aztán úgy rendezte a dolgot, hogy azt higyjék, zsiványok tették és most már könynyen hozzájut Hokk pénzihez, sok pör és törvényes vesződség nélkül. Azt mondják, bizony ütűle kitellett. Ravasz firma az, azt tartom én is. Ha haza nem gyün egy esztendőn belül, rendben van a szénája. Rábizonyítani is persze nem lehet semmit ; mindenek addig meg is csillapodnak és az öreg úgy vágja zsebre Hokk pénzit, ahogy akarja.

— Én is azt tartom, nénémasszony. Nincs is abban semmi. Hát azt már senki se gondolja, hogy a szerecseny tette ?

— De bizony vannak. Vannak még elegen, akik őt tartják a gyilkosnak. De kézre is kerítik hamarosan és talán ki is csikarják belőle az igazat.

— Micsoda, hát talán keresik ?

— Jaj, te kis ártatlan, te ! Tán mindennap a földön hever háromszáz dollár, hogy csak föl kelljen szedni ? Sokan azt hiszik a szerecseny nem lehet messze. Magam is azt hiszem, de én ugyan nem szóltam senkinek. Egy-két nappal ezelőtt beszéltem egy öreg emberpárral, aki itt a szomszédban lakik abban a fakalitkában, s véletlen azt mondták, hogy amoda arra a szigetre, mit Dzsekszon szigetének hívnak, alig jár valaki. Hát senki se lakik ott ? — mondom én. Senki, aszondják ők. Én aztán egy szót se többet, de annál többet gondoltam. Közel jártam hozzá és bizonyos, hogy fűstöt láttam ott a sziget felső része körül ezelőtt vagy két nappal. Megesik, mondok magamban, hogy az a fekete ott bujkál. Mindenesetre mondok, meg-

érné a fáradságot, hogy az ember fölhajtsa. Azóta nem láttam füstöt, így mondok, tán azóta odébb állott, ha csakugyan ő volt volna. De az uram készül átmenni egy másik emberrel, hogy megnézzék. Oda volt a vízen fölfelé, de ma hazakerült, és én mindjárt elmondtam neki, ahogy hazajött, mintegy két órája.

Én olyan rosszul kezdtem lenni, hogy nem tudtam csöndesen megülni. Köllött valamit tennem a kezemmel. Hát fölvettem egy tűt az asztalról és elkezdtem befűzni. A kezem reszketett s én elég rosszul csináltam. Mikor a nénémasszony abbahagyta a beszédét, fölnéztem rá, hát láttam, hogy valami különösen néz rám és mosolyog hozzá. Én letettem a tűt meg a cérnát és úgy tettem, mintha nagyon érdekelne a dolog — ami hogy úgyis volt — és azt mondom :

— Háromszáz dollár rengeteg pénz. Ráférne édesanyámra, ha megszerezhetné. Ma éjjel akar az ura átmenni a szigetre ?

— Ma. Fölment a városba azzal az emberrel, akiről szóltam, ha csónakot kerithetnének és kölcsön kérni még egy puskát. Éjfél után akarnak indulni.

— Nem látnának jobban, ha nappal mennének ?

— Dehogy nem. Hát aztán a szerecseny is nem látna jobban nappal ? Éjfélután alkalmasint aluszik s embereim bejárhatják az erdőt és fölkutathatják tanyai tüzét annál jobban, mentül sötétebb van, ha csak rak a fekete tüzet.

— Ez nem jutott az eszembe.

Az asszony megint olyan különösen nézett rám, úgy hogy kezdett szűk lenni a ruhám. Hertelen aszondja :

— Mit is mondtál lelkem, hogy mi a neved ?

— Williemsz — izé — Mari.

Valamikép úgy rémlett, mintha az imént nem Marit mondtam volna, hát nem néztem a szeme közé. Úgy tetszik, hogy Sárit mondtam. Ettül nagyon félszegnek éreztem magam s alkalmasint meg is látszott rajtam. Szerettem volna, ha a nénémasszony még egyebet is mond. Mentül tovább hallgatott, annál jobban szűkültem én. Most azonban azt mondja :

— Lelkecském, azt gondolnám, azt mondtad, Sára, mikor bejöttél.

— Persze néni, hogy azt, Williemsz Sára Mari. Sára az első nevem. Némelyek Marinak szólítanak, némelyek Sárinak.

— És így is igaz ?

— Igy, néni.

Jobban kezdtem magam érezni, de azért már nagyon kikívánkoztam onnan. Még most se mertem a szemébe nézni.

Most azt kezdte beszélni a néni, hogy milyen nehéz időket élünk és hogy milyen szegényesen élnek és hogy a patkányok nálok úgy járnak szabadon, mintha övék volna a ház és így tovább, s én megint megkönnyebbültem. A patkányok arányában azonban igaza volt. Minduntalan látott az ember egyet-egyet, amint kidugta az orrát egy lyukból valamelyik sarokban. Azt mondta, mindig a kezeügyében kell valaminek lenni, mikor magában van, amivel megdobálja őket, különben nem hagynak neki békét. Mutatott egy darab ólmot, mely gömbbé volt csavarva s azt mondta, jól szokott vele rendesen találni, de egy vagy két nappal ezelőtt megrántotta a karját s most nem tudja, tud-e rendesen dobni vagy sem. De leste az alkalmat és rögtön neki is sújtott egy patkánynak, de nagyon elhibázta s azt mondta, *Jaj!* úgy belefájult a karja. Aztán azt mondta, a legközelebbit próbáljam meg én. Én szerettem volna odébb állni, mielőtt az öreg hazajő, de persze, nem mutattam. Fogtam azt az izét s az első patkányra, amely kidugta az orrát, odavágtam s ha megállt volna ott ahol volt, nyomorult kis patkány lett volna belőle. A néni azt mondta, mustradobás volt s hogy majd eltalálom a következőt. Fogta magát s visszahozta az ólomgombócot és egy motring fonalat hozott, hogy segítsek neki gombolyítani. Én feltartottam a két kezemet, ő meg ráakasztotta a motringot és megint elkezdett beszélni a maga meg az ura dolgáról. De egyszerre abbahagyta s aszondja, vigyázz a patkányokra. Jobb ha az öledben, kezed ügyében van az ólomgombóc.

Igy az ölembe ejtette a gömböt abban a pillanatban s én összekaptam alája a két lábamat, ő meg tovább beszélt. De csak egy szempillantásig. Aztán levette a motringot a kezemről, erősen a szemembe nézett, de igen barátságosan s azt mondta:

— Nézd csak mondok, mi is az igazi neved?

— Mi-mi — nénémasszony?

— Mi az igazi neved? Bill-e vagy Tom vagy Bob vagy micsoda?

Azt tartom, úgy reszkettem, mint a nyárfalevél s nem tudtam, mit csináljak. És azt mondtam:

— Kérem, ne figurázzon egy magamféle szegény leánynyal. Ha útjában vagyok itt, inkább . . .

— Dehogy vagy. Ülj le és maradj ott, ahol vagy. Se nem bántalak, se el nem árullak én. Csak mondd el a titkodat és bizzál bennem. Én megtartom magamban, de még segítelek is. Segít az öregem is, ha köll. Aszondom én, inasgyerek vagy és megszöktél, ennyi az egész. Nem nagy dolog. Nincs benne semmi rossz. Rosszul bántak veled, te meg a fejedbe vetted, hogy végit veted a dolognak. Isten mentsfiam, hogy én áruljalak el. Mondj el csak mindent, amint egy jó fiúhoz illik.

Hát mondok, semmi haszna se lenne már a tettetésnek és azért tisztára megmondok neki áperte mindent, de hogy ő is tartsa meg a szavát. Aztán elmondtam, hogy apám, anyám meghaltak és a törvény kiadott egy rosszlelkű vén gazdának a kezére itt a megyében, harminc mérföldnyire a folyótól befelé és az olyan rosszul bánt velem, hogy már nem bírtam el tovább. Ő elment egy-két napra hazulról, én meg éltem az alkalommal, elloptam a lánya egynémely ócska ruháját és elillantottam és három éjtszakába került, míg végig jöttem a harminc mérföldön. Éjjel utaztam, nappal elbujtam és aludtam és egy tarisznyára való kenyér és hús, amit hazulról hoztam magammal, eltartott az egész úton. és bőven volt mit ennem. Azt mondtam még, remélem, nagybátyám, Ebner Mur gondjába veszen, ez volt az oka, hogy mért indultam el ide, Gossen városába.

— Gossen, öcsém? Nem Gossen ez, hanem Szentpétervára. Gossen tíz mérfölddel följebb van a folyón. Ki mondta neked, hogy ez Gossen?

— Egy ember mondta, akivel hajnalban találkoztam, épen amikor az erdőbe akartam menni, mint rendesen, hogy aludjam. Azt mondta, ahol az út elágazik, jobbkéz felé köll mennem s öt mérföldnyi úttal elérek Gossenbe.

— Az is részeg volt, azt tartom. Épen az ellenkezőt mondta pontosan.

— Igaz, hogy olyanforma volt, mintha részeg lett volna, de most már sebaj. Hozzá vagyok már szokva a masérozáshoz. Elérek Gossenbe, még mielőtt megvirradna.

— Megállj egy szempillantásra. Adok egy kis útravalót. Lehet, szükséged lesz rá.

Hát adott útravalót, aztán azt mondja:

— Mondd csak, ha egy tehén fekszik, melyik részével kel föl előbb? Felelj gyorsan, ne sokat studérozz rajta. Melyik részével kel föl előbb?

— A hátuljával, néni.

— Jól van. Hát a ló?

— Az elejével, néni.

— A fának melyik része mohosodik meg legjobban?

— Az északi része.

— És ha tizenöt tehén legel egy domb oldalán, hány eszik úgy, hogy a feje egyazon irányba van?

— Mind a tizenöt, néni.

— Rendben van. Azt tartom, csakugyan falusi életet éltél. Azt gondoltam, talán megint lóvá akarsz tenni. Hát mi már az igazi neved?

— Petersz Gyuri, néni.

— Jól van, de el ne felejtsd a Gyurit. Nehogy mielőtt elmégy, azt találd mondani, hogy Sanyi és azzal vágd ki magadat, ha megcsíplek, hogy Gyuri-Sanyi. Aztán ne ténferegj az asszonyok körül ebben a rozoga kalikóban. Fene regényesen tudod adni a leányt, de lehet, hogy a férfiakat becsapod vele. Az isten áldjon meg öcskös, ha máskor cérnát akarsz befűzni, ne fogd szorosan a cérnát s próbáld ráhúzni a tűt; fogd a tűt és dugd bele a cérnát: így szoktak legtöbbször az asszonyok cérnát befűzni, a másik mód a férfiak szokása. Ha pedig patkányra vagy akármire akarsz dobni, állj lábujjhegyre, vidd a kezedet a fejed fölé olyan félszegen, ahogy csak tudod és hibázd el a patkányt legalább hat-hét lábnyira. Dobj kifeszített karral a válladból, mintha valaminek a forgató nyele volna a karod: így szoktak a lányok dobni; ne a csuklódból meg a könyöködből, és tartsd a karodat féloldalt, mint ahogy a fiúk szokták. És vedd az eszedbe, ha egy leány valamit az ölében fel akar fogni, akkor szétveti a térgyit, nem csapja össze, ahogy te összekaptad, amikor az ólomdarabot odadobtam, Hé, fiúnak gyanítottalak, mikor befűzted a cérnát, a többit csak azért próbáltam veled, hogy megbizonyosodjam. Most eredj, trotykolj a nagybátyádhoz Villiemsz Sári-Mári Petersz Gyuri-Sanyi, és ha bajba keveredel, üzenj Loften Dudi néninek, aki én volnék és én megteszem, ami tellik tőlem, hogy segítsek rajtad. Menj a part mentén végesvégig, és ha mégegyszer útra kelsz, húzz fel cipőt, meg kapcát is. A partmenti

út köves, és azt tartom, gyönyörű állapotban lesz a lábad, mire Gossenbe érsz.

Elmentem vagy ötven ölnyire a parton fölfele, aztán ugyanazon a nyomon vissza s odalopóztam, ahol a csónakom volt, jó darabon a néni háza alatt. Beleugrottam és sietve eleveztem. Fölmentem elég messze víz ellen, hogy nekimehessek a sziget felső végének és ekkor indultam a folyón keresztül. Levettem a helgoland főkötőmet, mert nem volt már szükségem salugáterre. Mikor a folyó közepe felé voltam, hallom, hogy az óra kezd ütni, a hang gyöngén jött el a víz fölött, de tisztán ütötte a tizenegyet. Mikor elértem a sziget felső végit, nem álltam meg, hogy kifújjam magam, bár jól el voltam csigázva, hanem, be hamar az erdőbe, ahol a régi tanyám volt s ott jó nagy tüzet raktam egy magasabb, száraz helyen.

Aztán be megint a csónakba s a tanyánk felé eveztem másfél mérföldnyivel alább, ahogy csak tudtam. Kikötöttem és loholtam az erdőn át, föl a dombhegyre s be a barlangba. Ott feküdt Dzsim, mély, egészséges álomban. Én fölráztam s aszondom neki :

— Kelj föl és szedd össze magadat Dzsim ; nincs vesztegeẗni való egy percünk se. Nyomunkban vannak.

Dzsim se szólt, se beszélt, de ahogy a következő félórában dologhoz látott, abból kitetszett, hogy meg van rőkönyödve. Ennyi idő alatt minden holmink a tutajra került, maga a tutaj készen arra, hogy ellökjük a füzes öbölből, ahol rejtegettük. Eloltottuk a tüzet a barlangban elsőbb is és semmi világot nem gyújtottunk azután kívül sem.

Én eleveztem a csónakkal a parttól egy kisség távolabb, hogy körülnézzek, de ha volt is valamerre csónak, azt nem lehetett látni, mert csillag és árnyék nem jó világítás arra, hogy lásson is az ember. Erre kihoztuk a tutajt és siklottunk rajta lefelé az árnyékban s elhagytuk a sziget alsó végét halotti csöndességben, egy szó nem sok, annyit se szólva.

XII. FEJEZET.

Lehetett már közel egy óra, mire a sziget alá értünk, s mintha a tutaj rémlassan ment volna. Úgy volt, hogyha csónak találna jönni, akkor mi a csónakunkba szökünk s átvágunk az illinoiszi partra ; de jó, hogy nem jött csónak, mert

se arra nem gondoltunk, hogy a puskát is áttegyük a csónakba, se hogy a horgokat vagy az elemózsiát. Arra, hogy ennyifelé gondoljunk, nagyon is nagy sietségben voltunk. Nem nagy okosság volt, hogy mindent a tutajra tettünk.

Mondok, ha azok az emberek a szigetre mennek, azonnal megtalálják a tüzet, melyet raktam és azt fogják őrizni egész éjjel lesve, hogy Dzsim nem jön-e oda. Mindenesetre messze tőlünk maradtak és ha nem tévesztettem meg őket azzal, hogy tüzet raktam, nem az én hibám volt. Én becsületesen megtettem mindent, hogy becsapjam őket.

Mikorra a hajnal fölhasadt, kikötöttünk egy zátonyterületen, egy nagy kanyarulatban az illinoiszi oldalon és gyapotfagalyakat vagdostunk a baltánkkal s úgy betakartuk vele a tutajt, hogy úgy látszott, mintha a part volna kimosva. A zátonyterület afféle vízi homokbucka, amelyiken oly sűrűn terem a gyapotbukor, mint a berena foga.

A Misszuri oldali part hegyes volt, az illinoiszi erdős s ezen a lájon a víz folyása a Misszuri part mentén volt s így nem köllött attól félnünk, hogy valakivel találkozunk. Ott tanyáztunk egész nap s néztük, mint siklanak le tutajok és gőzösök a Misszuri partok alatt és hogy küzködnek víz ellen menő gőzhajók a folyó közepén. Elmondtam Dzsimnek mindent, amiről azzal a nénivel beszéltünk ; és Dzsim azt mondta, helyre egy asszony az, aki, ha maga jönne ránk, ugyan nem ülne le a tüzet őrizni, hanem kutyával jönne. De akkor, mondom én, mért nem mondta az urának is, hogy kutyával jöjjön ? Dzsim azt mondta, fogadni merne, hogy eszébe is jutott volna, mire a férfiak elkészülnek az indulásra, sőt azt hitte, hogy a férfiak épenséggel kutyáért mentek a városba, így kaphattunk mink egérutat, különben aligha volnánk itt ezen a homokzátonyon tizenhat—tizenhét mérföldnyire a város alatt, de úgy ám, előbb megesnék, hogy magunk is ott volnánk már abban a városban. Én azt mondtam, én ugyan nem törődöm vele, hogy mért nem csíptek el, legalább addig, amíg el nem csípnek.

Mikor esteledni kezdett, kidugtuk a fejünket a sűrű gyapotbokrokból s körülnéztünk mindenfelé ; a határ tiszta volt. Így hát Dzsim fölszedett egy pár deszkát a tutajról és formás vackot épített belőle, hogy legyen hová bujnunk esős és viharos időben, és hogy a holminkat is szárazon tudjuk

tartani. Dzsim padlót is csinált a kuckónak a tutaj szintje fölé vagy egy lábbal, így a takaróinkat és mind a kacatot nem érte a hullám, amit a gőzhajók csináltak. A kunyhó kellő közepét iszappal kitapasztottuk öt-hat hüvelyk vastagon, rámát is csináltunk neki, hogy szét ne máljék, ez volt a tűzhelyünk, ha csúnya vagy hideg idő talál lenni. A kunyhó pedig eltakarta, hogy szemet ne szúrjon. Csináltunk egy kisegítő kormánylapátot is, mert ami volt, eltörhetett valami fatuskón vagy más egyében. Beszúrtunk a tutajba egy kurta, villaszerű botot is, hogy ráakaszthassuk ócska lámpásunkat, mert hogy a lámpást mindig meg kellett gyújtani, ha gőzöst láttunk jönni, nehogy ránk másszon ; de nem volt szándékunk olyankor is meggyújtani, ha víz ellen menő hajóval találkoztunk, kivévén, mikor tisztára útjukba esünk. Mert a folyó még mindig jócskán meg volt áradva, az alacsonyabb partok még mindig valamelyest víz alatt voltak, ennélfogva a víz ellen menő hajók nem mindig a folyó sodrában mentek, hanem keresték a könnyebb vizet.

Ezen a második éjtszakán úgy hét—nyolc órát mentünk, óránként több, mint négy mérföldet, olyan volt a víz sodra. Horgásztunk, beszélgettünk, egyszer-egyszer egyet úsztunk, hogy el ne álmosodjunk. Valami áhitatfélét éreztünk, amint alásiklottunk a nagy, csöndes vízen s hanyattfekve néztük a csillagokat, szinte nem is esett jól hangosan beszélni és nevetni se igen nevettünk, akkor is csak úgy elfojtva egy-egy kicsit. Nagyszerű, jó időnk volt, ami fődolog volt és épenséggel semmi sem történt ezen az éjtszakán, sem a következőn, sem azon, ami aztán jött.

Minden éjjel városok mellett mentünk el, némelyike messze fönn volt a sötét domboldalokon : semmi, csak világosságok fénylő ágya, csak egy házat is nem lehetett látni. Az ötödik éjtszakán Szanluj mellett mentünk el, s olyan volt, mintha az egész világ ki lett volna világítva. Szentpétervárott azt beszélték, hogy van Szanlujnak húsz—harmincezer lakosa is, de én ugyan el nem hittem, amíg ezen a csöndes éjjelen, két óra tájt meg nem láttam azt a csodásan kivilágított területet. De egy hang nem sok, annyi se volt. Aludt már minden teremtett lélek.

Mostanában éjtszakánként, úgy tíz óra körül, ki szoktam ruccanni a partra egy-egy kisebb városba vagy tizenöt cen-

tért lisztet, szalonnát vagy egyéb ennivalót venni; néha pedig elemeltem egy-egy csibét, amely nem ült békén az ólban s magammal vittem. Tata azt szokta mondani: ragadd meg a csibét, ha az alkalom odakínálja, mert ha magadnak nincsen rá szükséged, mindig akad valaki, aki szívesen veszi, és a jótettnek megvan a jutalma. Én ugyan tatát sohase láttam úgy, hogy magának ne lett volna szüksége a csibére, de hát ez volt a szavajárása.

Reggelente, mielőtt még teljesen megvirradt volna, kiruccantam a mezőkre s kölcsön vettem egy-egy görögdinnyét vagy sárgadinnyét, vagy úritököt, vagy egy kis új gabonát, vagy effélét. Tata azt szokta mondani, nem bűn holmit kölcsön venni, ha azzal a szándékkal teszed, hogy egyszer-egyszer visszaadod; de az özvegyasszony azt mondta, ez csak kendőzött neve a lopásnak és tisztességes ember nem teszi. Dzsim azt mondta, hogy részben az özvegyasszonynak volt igaza, részben a tatának is igaza volt. Eszerint legjobb lesz két-három dolgot kitörülni a listából, hogy aztat többé egyáltalán nem vesszük kölcsön, így aztán azt gondolta, nem lesz bűn, ha a többit kölcsön vesszük. Egész éjjel, amíg úsztunk a folyón lefelé, meghánytuk-vetettük ezt a dolgot, hogy megállapodjunk abban, a görögdinnyét töröljük-e ki vagy a sárgadinnyét, vagy az úritököt, vagy mit? Mire megvirradt, el is intéztük az ügyet szerencsésen, s elhatároztuk, hogy kitöröljük a vadalmát, meg a lóbabot. Azelőtt egy kicsit bántott a lelkiismeretünk, de most már teljesen meg voltunk nyugodva. Én örültem annak, hogy így esett, mert a vadalma különben is komisz jószág, a lóbab pedig úgy sem érik be még két-három hónapig.

Egyszer-egyszer lőttünk vízimadarat is, amelyik nagyon korán kelt reggel, vagy nem elég korán feküdt le este. Mindent összevéve, finom kis élet volt ez a mienk.

Szanluj alatt az ötödik éjtszakán hatalmas zivatarunk volt, rém dörgéssel és villámlással s az eső csak úgy szakadt le, mintha csöbörből öntötték volna. Behúzódtunk a putriba és a tutajt rábíztuk a saját gondjára. Ha a villám kilobbant, láthattuk magunk előtt a nagy egyenes folyót, és meredek sziklatömegeket kétfelől. Egyszerre csak azt mondom én:

— Hahó, Dzsim, oda nézz! Gőzhajó volt, amely egy sziklán meggebedt. Tutajunk épen alája úszott. A villámlásban

tisztán lehetett a hajót látni. Meg volt dűlve s a födélzete részben víz fölött volt és lehetett minden villámlásnál látni a kémény legvékonyabb tartóláncát is tisztán és világosan és egy széket a nagy csengetyű mellett, egy ócska puha kalappal a hátán.

Hát mert messze volt és éjjel és zivataros és minden olyan titokságos, azt gondoltam, amit minden fiú gondolt volna, ha látja ezt a tört hajót ott heverni ily gyászosan és elhagyottan a folyó közepében. Szerettem volna fölmenni rá s bejárni egy kicsit, hogy lássam, mi lehet ott. Mondom is :

— Kössünk ki rajta, Dzsim, mondok.

De Dzsim rém kapálózott ellene eleinte. Azt mondja :

— Nekem nincsen kedved roncshajó megvizitálik. Bűnöt megcsinálsz vele és azt mondik szentírás : bűnöt jobb, ha kerülik. Hátha megvan rajta policáj !

— Policáj, az ángyod ! — mondom én — van is ott mit őrizni a kabinokon, meg a hajókalauz faköpönyegén kívül. És azt hiszed, ezért fogja valaki reszkérozni az életét az ilyen éjtszakán, amikor minden pillanatban leszakadhat és elmerülhet a folyóban ? Erre már Dzsim nem tudott semmit se mondani, hát meg sem próbálta. »Amellett, — mondom én — még kölcsön is vehetünk valami érdemes holmit a kapitány kajütjéből. Teszem cigárét, mernék rá fogadni — darabja öt cent, jó pénzben. A gőzöskapitány mindig gazdag nép, van neki hatvan dollárja havonkint ; s olyan, hogy nem bánja, egy centtel többe kerül-e valami, ha kedve van rá. Dugj a zsebedbe gyertyát Dzsim ; én nem nyughatom, amíg egy kicsit meg nem tapasztaljuk. Azt hiszed tán, Tom Szójjer elmenne békén az ilyen eset mellett ? Nem az, egy tál kásáért sem. Elmondaná kalandnak, el az ; és kikötne a romon, ha bár ez lenne is utolsó cselekedete. Aztán micsoda formásan csinálná. Úgy felfújná magát, hogy no ! Az ember Kalamus Kristófnak hinné, mikor Lesz-királyságot fölfedezi. Bár itt volna Tom Szójjer.

Dzsim dünnyögött egy kicsit, de beadta a derekát. Azt mondta, nem kell beszélnünk amíg lehet és akkor is csak roppant suttogva. A villám rávilágított még egyszer a tört hajóra épen jókor ; odaértünk az oldalára a daru alá s kikötöttünk.

A födélzet itt jól kiemelkedett a vízből. A rézsút fekvő

oldalon felkúsztunk és a sötétben lábunkkal tapogatózva és karunkat kiterjesztve, hogy elkerüljük a kifeszített köteleket, lassan mentünk a kajütök felé, mert olyan sötét volt, hogy semmit se lehetett látni. Hamarosan beleütődtünk a terem felső világításába s felkúsztunk rá ; aztán egy lépéssel szemben voltunk a kapitány ajtajával, amely nyitva volt és az árgyélusát, messze lenn a kabinház pitvarán keresztül világosságot látunk és mintha tompa beszédet hallanánk onnan.

Dzsim odasúg nekem s azt mondja, hogy rém rosszul érzi magát s hogy gyerünk vissza. Jól van, mondom én s már indultam volna a tutajra ; de abban a percben hallok egy jajgató hangot és ezt :

— Oh, kérlek fiúk, ne ! Esküszöm, sohase szólok senkinek.

Egy másik hang jól erősen ezt mondta :

— Hazudsz Dzsim Torner. Máskor is így tettél. Neked mindig több kell a zsákmányból, mint ami megillet és eddig meg is kaptad, mert mindig azzal fenyegetőztél, hogy elárulsz, ha meg nem kapod. De ezúttal épenséggel többször mondtad a kelleténél. A legcudarabb áruló kutya vagy ebben az egész országban.

Ezalatt Dzsim elment a tutajra. Engem meg majd fölvetett a kíváncsiság. Tom Szójjer ugyan meg nem hátrálna most, mondok magamban ; hát én sem hátrálok ; meg köll néznem mi történik itt. Hát a szűk folyosón négykézláb hátrafelé másztam a sötétben, amíg már nem volt csak egy kabin köztem és a kajütcsarnok között. Hát látom ám, hogy a csarnokban ott fekszik a földre terítve egy férfiember, keze-lába megkötözve és két másik ember áll fölötte s az egyiknek félkezében egy homályos lámpa van, a másik félkezében pisztoly. Ez az ember a pisztolyt a földön fekvő ember fejére fogta és azt mondja :

— Én is azt mondom, egy alávaló bitang !

A földön fekvő ember vonaglott s azt mondja :

— Bill, ne bánts, sohase szólok többet senkinek.

És ahányszor ezt mondta, a lámpásos ember mindannyiszor röhögött s mondja :

— Nem, biz istók ! Ennél igazabbat se mondtál még életedben, azt elhihedd. — Egyszer meg ezt mondta :

— Nézd, hogy kunyorál. Mégis, ha el nem bánunk vele s meg nem kötözzük, ő ölt volna meg minket. És miért ? Tisz-

tára semmiért. Mert hogy nem engedtük a jussunkat, azért. De fogadom, hogy te sem fogsz több embert megfenyegetni, Dzsim Torner.

— Tedd félre azt a pisztolyt!

Bill azt mondja:

— Szó sincs róla, Dzsék Pakker. Én meg akarom ölni. Hát ű nem ölte meg a vén Helfildet szakasztott úgy? És nem szolgált rá?

— Én meg nem akarom megölni, megvan hozzá az okom.

— Isten áldjon meg ezért a szódért, Dzsék Pakker! Ezt el nem felejtem, amíg élek, — mondja a földön fekvő ember siralmasan.

Pakker ezt nem vette figyelembe, hanem fölakasztotta lámpását egy szegre s indult arrafelé, amerre én voltam, a sötétségbe s intett Billnek, hogy jöjjön ő is. Én elcurukkoltam oly gyorsan, ahogy csak tudtam, mintegy két ölnyire, de a hajó úgy meg volt dűlve, hogy nem menekülhettem idejekorán. Azért, hogy keresztül ne menjenek rajtam s el ne csípjenek, besurrantam egy kabinba a felső oldalon. A két ember tapogatva jő végig a sötétben, s mikor Pakker az én kabinomhoz ért, azt mondja:

— Ide, gyere ide be.

És belépett és Bill utána. De mielőtt bejöttek, én fönn voltam a fölső ágyon s már bántam, hogy ide jöttem. Ott álltak, kezük az ágy szélin és beszéltek. Látni nem láttam őket, de hogy hol álltak, meg tudtam volna mondani a — pálinkáról, amelyet megittak. Én örültem, hogy nem ittam pálinkát, de az se tett volna külömbséget, mert ugyan majd az egész idő alatt még csak lélekzetet se vettem. Nagyon meg voltam rémülve. Hozzá az ember nem is vehet lélekzetet, mikor ilyen beszédet hall. Halkan beszéltek és komolyan. Bill meg akarta ölni Tornert. Azt mondja:

— Azt mondta, elárul és el fog árulni. És ha mind a ketten odaadnánk neki a részünket, az se tenne külömbséget az után a patália után s ahogy elbántunk vele. Olyan bizonyos, mint ahogy a világon vagy, hogy tanuságot fog ellenünk tenni, hát hallgass én rám. Én azt tartom, legjobb, ha végit vetjük a nyomorúságának.

— Én is azt tartom, — mondja Pakker nagyon nyugodtan.

— A fenébe, én már azt hittem, hogy nem. Akkor hát rendben vagyunk. Gyerünk és végezzünk vele.

— Megállj csak. Még nem mondtam el a mondókámat. Lelőni jó, de van békésebb módja is, ha már meg köll lenni. Én amondó vagyok, nincsen abban ész, hogy az ember kurtán és kereken menjen neki a kötélnek, ha azt, ami a szándéka, elérheti olyan úton, amely ép olyan jó, de semmi rizikóval nem jár. Nem úgy van?

— Úgy a! De hát hogyan akarod ezúttal csinálni?

— Hát a gondolatom ez: körülnézünk és összeszedjük ami elcsípni valót láttunk a kabinokban, aztán partra evezünk és elrejtjük a zsákmányt. Aztán várunk. Azt mondom én, nem telik bele két óra, hogy ez a roncs szétmállik és leúszik a víz fenekére. Érted már. A vízbe fúl és nem lesz, akit okoljon érte, csak maga magát. Azt tunnám, ez jócskán különb kilátás, mintha megöljük. Én nem kedvellem az emberölést, amíg másképen is el lehet a dolgot végezni. Nincsen benne se értelem, se erkölcs. Nem igaz?

— De, azt tartom, igaz. De hátha nem omlik össze és nem merül el?

— A két órát csak kivárhatjuk, aztán majd meglássuk, hogy lesz, mint lesz.

— Rendben van. Gyerünk.

Ezzel indultak és én ki, végig hideg verejtékben s előre kúsztam. Olyan sötétség volt, mint a szurok; de én rekedt suttogással mondom: — »*Dzsim*«, — mondok és ő felel, szorosan a könyököm mellett egy kurta nyögéssel. Én pedig azt mondom:

— Gyorsan Dzsim; nincs arra idő, hogy itt hévizáljunk és nyögdécseljünk. Egy gyilkos banda van ott túl és ha mi megtaláljuk a csónakjukat és eloldjuk, hogy a víz sodra vigye tova, akkor ezek a bitangok nem tudják elhagyni a hajót. Egy közülök veszekedett helyzetben van. De ha megtaláljuk a csónakukat, akkor mind veszekedett helyzetbe jut, mert a törvény rájuk teheti a kezét. Gyorsan, fuss. Én megnézem a hajó egyik oldalán, te megnézed a másik oldalán. Aztán mégy a tutajra és —

— Oh, zistenke, zistenke! Totaj? Nincs neked van totaj. Elszakadta keteled és elmente, és mink itt szorulta!

XIII. FEJEZET.

No hát elállt a lélekzetem s majd elaléltam. Ott szorulni egy hajóroncson olyan bandával, mint ez! De pityergésre most nem volt időnk. Most meg köllött találnunk azt a csónakot és elkaparintanunk a magunk számára. Imbolyogva, reszketve mentünk le a hajó egyik oldalán és bizony lassú munka volt ez, úgy tetszik, egy hét beletelt, míg leértünk a hajó farára. A csónaknak semmi nyoma. Dzsim azt mondta, hogy azt hiszi, nem bírja tovább, úgy hóttra volt réműlve, hogy elfogyott minden ereje. De én csak biztatom, hogy jöjjön. Ha végkép itt szorulunk ezen a roncson, akkor aztán kampec nekünk is. Igy tovább bandukoltunk megint. Kerestük a kabinház végit és meg is találtuk, aztán kapaszkodtunk előre a fedélzeti felső világításon, salugáterről salugáterre, mert az ablakház széle víz alatt volt. Mikor a nagycsarnok lejárójához értünk, hát ott a csónak. Csak alig hogy látni lehetett, de tele voltam hálával. A következő pillanatban már benne is lettem volna, de épen akkor nyílik az ajtó. Az egyik ember kidugja a fejét, alig egy pár lábnyira tőlem s már azt hittem, végem van. De megent becsapja s azt mondja:

— Tedd félre azt a fene lámpást a szem elül, Bill.

Egy zsák holmit dobott a csónakba, aztán belement maga is és leült. Pakker volt. Aztán jött ki Bill, az is beleült. Pakker azt mondja halkan:

— Minden rendben van. Lökd el a csónakot.

Alig tudtam magamat megtartani a salugáteren, olyan nyavalyás voltam. De Bill azt mondja:

— Megállj. Útet kimotoztad?

— Nem én. Hát te?

— Én sem. Igy nála maradt a pénzbeli része.

— Nála! Akkor hát gyerünk. Mi haszna visszük a kacatot, ha itt marad a píz.

— Mit gondolsz, nem gyanítja, hogy mit akarunk?

— Talán nem. De akárhogy, el köll venni tőle. Gyerünk.

Hát visszajöttek és bementek.

Az ajtó becsapódott, mert a hajó meg volt dűlve; s egy fél szempillantás alatt én a csónakban voltam és Dzsim utánam bukik. Én, ki a késemmel, elvágom a kötelet és usgye, el!

Evezőhöz nem nyúltunk, se nem beszéltünk, még csak

nem is suttogtunk, de tán lélekzetet se vettünk. Csendesen tova siklottunk, halálos némaságban, el a csónaktartó csigák alatt, el a hajó fara mellett ; és még egy szempillantás alatt vagy száz könyöknyire a roncson túl voltunk ; a sötétség elnyelte, el az utolsó nyomát is és én tudtam, bátorságban vagyunk.

Mikor három—négyszáz könyöknyire értünk vízmentin, látjuk a lámpást egy szempillantásra megcsillanni a kabinház ajtaján, s ebből tudtuk, hogy a zsiványok észrevették a csónakuk eltünését, s földerengett előttük, hogy épen olyan kutyaszorítóban voltak már, mint Dzsim Torner.

Aztán Dzsim fölrakta az evezőket s mi indultunk tutajunk után. Most először kezdtem töprenkedni azokon az embereken. Eddig úgy tetszik, nem értem rá. Elkezdtem azon gondolkodni, micsoda rémisztő dolog még gyilkosoknak is, ilyen slamasztikában lenni. Mondok magamban, nem azért mondom, de megeshetik még, hogy magam is gyilkosságba esem, mint tetszenék akkor nekem az efféle. Mondom Dzsimnek :

— Amint meglátjuk az első gyertyafényt, kikötünk száz ölnyire vagy alatta vagy fölötte, én aztán kiszállok, kiókumlálok valami mesét és szerzek valakit, aki elmegy azért a bandáért, hogy kiszabadítsa őket a kelepcéből. Akkor aztán felaggathatják őket, ha ütött az órájok.

De az ötlet nem szuperált, mert csakhamar kitört ismét a zivatar s ezúttal rémesebben, mint valaha. Az eső csak úgy szakadt és sehol semmi világosságot nem láttunk. Mondok, ágyban van most minden teremtett lélek. Ődöngtünk le a vízen, lestük, nem látunk-e gyertyavilágot, meg nem látjuk-e meg a tutajunkat. Nagysokára végre az eső elállt, de a felhőség nem mozdult, a villám cikázott s egyszerre csak egy villanásnál észreveszünk egy úszó feketeséget és feléje tartottunk.

A tutaj volt és rém örömünk tellett belé, hogy megint rajta lehettünk. Most valami világosságot is látunk messze lenn jobbkéztül a parton. Mondok, megnézem. A csónak félig tele volt kacattal, amit az a banda lopott a roncsról. Egy halomba raktuk a tutajon s mondom Dzsimnek, hogy ő csak úsztasson le és tűzze ki a lámpást, ha azt hiszi, hogy lement két mérföldnyire és hagyja égve amíg én vissza nem jövök. Én aztán beraktam az evezőlapátokat és indultam a világosság felé. Amint leértem az irányában, három-négy másik tetszett fel, fönn egy domb oldalán. Falu volt. A parti világosság fölött

beszedtem az evezőlapátokat s csak úgy úsztattam le. Mikor elsiklottam mellette, látom, hogy lámpás, mely egy komp kikötőjén volt fölakasztva. Körülúsztattam a strázsát keresve, mondok, hogy hol alhatik, hát ott kuporodik a bakon elül, amire a kötelet csavarják kikötéskor, feje a két térde között. Egyszer-kétszer meglöktem a vállát és elkezdtem sírni.

Ő fölszedi magát mintegy riadtan, de mikor látta, hogy csak én vagyok, jól kinyújtózkodik és aszondja :

— Hahó, mi az? Ne ordíjj, gyerek. Mi baj?

Én aszondom :

— A tata, a nyanya, meg a hu-hu-gicám —

És aztán nem bírtam tovább. Ő aszondja :

— A nyüstyit, ne vedd úgy a szívedre. Senki sincsen baj nélkül, a tied is csak jóra fordul. Mi van velök?

— Hát izé, mondok — kend a hajónak a strázsája?

— Az vagyok, mondja olyan nekem-jól-esik-formán. Én vagyok a kapitánya, a tulajdonosa, a matróza, a hajókalauza, a strázsája, az első födélzeti matróza, néha magam vagyok a bagázsia is meg a pasas is rajta. Nem vagyok olyan gazdag mint Dzsim Hónbekk és nem tudok olyan bolond bőkezű és jó lenni Tom, Dikk és Harry iránt, mint ő és nem tudom úgy szórni a pízmagot, mint őkelme, de azért megmondtam neki akárhányszor a szemibe, hogy mégse cserélnék vele ; mert mondok, csak a matrózélet a nekem való élet és elkárhoznám, ha csak két mérföldnyire is kéne laknom városon kívül, ahol soha semmi sem történik, nem én, minden kincsért sem és högyibe mégegyszer annyiért sem. Mert mondok —

Közbe vágtam és aszondom :

— Rém bajban és slamasztikában vannak és —

— Kik?

— Hát a tata, meg a nyanya, meg a hugicám és Hicker kisasszony, és ha kelmed a kompjával oda fölmenne —

— Hová oda föl? Hol vannak?

— Amott a buckán.

— Miféle buckán?

— Én csak egyet tudok.

— Csak nem a Valter Skottot gondolod?

— De azt.

— Uram fia, mi az isten nyilát csinálnak ott?

— Nem jó kedvükből vannak ott.

— Már arrul én is jót állok. Hí, az irgalmát, rosszul járhatnak, ha szörnyű hamar el nem szabadulnak onnan. Hogy a veszett fejszében kerültek ilyen bajba?

— Nagyon könnyen. Húker kisasszony vizitbe ment, oda — izé — a városba.

— Búh-landigba no, nyögd ki. Hát osztán?

— Vizitbe ment, igen Búhlandingba és épen estére kelt az idő, amikor elindult a négerasszonyával a kompon, hogy ott töltse az éjjelt a barátnéjánál. — Minek is híjják kisasszonynál — a neve kiesett a fejemből — és elvesztették a kormánylapátjukat és a víz megfordította a kompot, aztán úsztak lefelé farral előre vagy két mérföldet és nekilódultak a buckának és a kompos, meg a szerecsenyasszony, meg a lovak odalettek, de Húker kisasszony addig kapálózott, míg feljutott a buckára. Egy órával azután, hogy besötétedett, mink mentünk arra egy kupec-bárkán és oly sötét volt, hogy nem vettük észre a roncsot, amíg szinte rajta nem voltunk, és mi is nekilódultunk; de mi mind megmenekültünk Bill Vipplit kivéve, jaj — az volt csak a jó lélek — azt mondom, bár én vesztem volna el helyette, azt én.

— Az árkánumát, még ilyet se pipáltam. Aztán mit csináltatok mikor mind együtt voltatok?

— Hát hallóztunk s mi egymás, de olyan széles volt a víz, senki se hallott meg bennünket. Hát a tata azt mondta, valakinek partra kell menni és próbálni segítséget hozni. Csak én magam tudtam mind közül úszni, hát beugrottam és Húker kisasszony azt mondta, ha előbb nem akadok segítségre, gyűjjek ide, hajhásszam föl a nagybátyját, majd az nyélbe üti a dolgot. Én bejártam itt mindent egy mérföld hosszában erre lefelé és azóta is itt kelebólálok, ha valakit tudnék kapni, de mindenki aszondja: mit, aszondja, ilyen éjtszakán, aztán ilyen erős vízben, nem vagyok bolond; eredj, aszondja, a gőzkompér! — Hát ha már most kelmed eljönne.

— Bizistók, hogy mennék; de hogy akármi legyek, ha el is nem megyek; csak az a nagy kalkulus, hogy ki fizet meg érte? Gondolod, hogy a tatád?

— Akkor rendbe vagyunk. Húker kisasszony spicikaléter megmondta, hogy nagybátyja Hónbakk.

— Jaj, az öreg ágyúját! A nagybátyja neki? Ide nézz hát: ehen ezen az úton neki vágsz annak a gyertyavilágnak; ha oda-

értél, fordulj nyugatnak, azon egy fertálymérföldnyire van egy kocsma. Szólj nekik, hogy mutassák meg neked Dzsim Hónbakkot. Az rögvest rendbe hozza a számlát. De ne sokat ácsorogj, mert az öreg bizonyosan hírre vár. Mondd meg neki, a kis huga rendben lesz, mielőtt ő még a városba érne. Most pedig szedd magad alá a lábad. Én oda fölmegyek a sarkon túl, fölkeltem a masinisztámat.

Én elindultam a világosság felé, de amint befordult a sarkon, visszajöttem, be a csónakomba, kihúztam s föleveztem a parton a könnyű vízben vagy hatszáz ölnyire és meghúztam magam egy pár sajka között, mert addig nem volt nyugtom, amíg nem látom a komp indulását. De egészben véve meg voltam magammal elégedve, amért a nyakamba vettem mind ezt a bajt azért a bandáért. Nem sokan tették volna meg. Bár az özvegyasszony tudott volna róla. Azt hiszem, büszke lett volna rám, hogy megsegítettem a gézenguzokat, mert az özvegy is, meg általán a jólelkű ember legszívesebben a gézenguzoknak és mihaszna népnek fogja pártját.

Hát nemsokára csak jön ám a roncs, sötéten és feketén, lassan úszva lefelé. A hideg végigfutott a hátamon, aztán nekivágtam feléje. Nagyon mélyen volt a vízben s egy szempillantás alatt megismertem, hogy abban aligha lehet eleven ember. Körüleveztem rajta, hallóztam is egy-egy kicsit, de feleletet nem kaptam, minden halotti csöndben volt. A banda egy kissé ránehezedett a szívemre, de nem nagyon. Mondok, ha ők ki tudták állani, én is csak kiállom.

Aztán jött a gőzkomp ; hát a folyó közepe felé igyekeztem hosszú rézsút vonalban vízmentén s mikor azt hittem, hogy odáig már nem láthatnak el, abbahagytam az evezést és hátranéztem s látom, hogy kerülgeti és szaglássza körül a roncsot Húker kisasszony földi maradványaiért, mert a kapitány tudta, hogy Hónbakk bácsi szívesen fogná venni. De csakhamar lemondott a dologról a komp és a kikötőjébe ment, én pedig dologhoz láttam s pacskolva eveztem lefelé.

Rém nagy időnek tetszett, mire megláttam Dzsim lámpását, s mikor meg is láttam, úgy tetszett, mintha ezer mérföldnyire volna. Mire pedig elértem, az ég kezdett keleten derengeni. Igy kikötöttünk egy szigeten, elrejtettük a tutajt, elmerítettük a csónakot, bevonultunk a putrinkba s olyat aludtunk, akár egy halott ember.

XIV. FEJEZET.

Mikor fölkeltünk, a zsákmányhoz láttunk, amit a banda lopott a roncsról. Volt benne csizma, pokróc, ruha és mindenféle holmi, egy csomó könyv, egy respeg és három skatulya cigáré. Soha világéletünkben ilyen rémgazdagok nem voltunk. A cigáré a javából való volt. Egész nap az erdőben heverésztünk beszélgetve, én olvastam a könyvekből és irtóztató jó dolgunk volt. Én elbeszéltem Dzsimnek, mi történt a roncson és a gőzkompot is, és azt mondtam neki, az effélét kalandnak hívják; de ő azt mondta, neki már épen elég volt a kalandból. Azt mondta, mikor én bementem a kabinházba s ő visszakecmergett, hogy a tutajra szálljon s nem találta helyén, azt hitte, ott hal meg. Mert hogy akármint forduljon is, ő már el van veszve. Mert ha meg nem mentik, akkor a vízbe hal; ha pedig megmenekül, akárki mentse is meg, az a jutalom fejében hazaszállítja s akkor Vatszon kisasszony szentül eladja őtet délvidékre. Hát igaza volt. Neki majdnem mindig igaza volt. Ritka világos feje volt neki szerecsen létére.

Sokat olvastam Dzsimnek királyokról és hercegekről, meg grófokról és effélékről, és hogy micsoda cifra ruhában járnak és milyen módisan viselkednek, és egymást felségednek, kegyelmességednek, méltóságodnak és így tovább szólítják, ahelyett, hogy azt mondanák, uram. Dzsimnek majd kifordult a szeme, úgy hallgatta. Azt mondja:

— Nem is tudiktam én, hogy ollan sukat megvannak. Nem hallotta híredet egyiknek se nem, csak zereg Salamon király, ha négy nem számítolsz királokoknak, aki meg van kártyádban. Micsoda meg van fizetésed egy királnak?

— Fizetése? Van annak amennyi köll neki. Van neki ezer dollárja is havonként. Mer hogy minden az övék.

— És micsoda dolgod meg van nekik?

— Hogy tudsz így beszélni Dzsim. Semmi dolguk sincs. Csak üldögélnek.

— Ne mondja!

— Persze. Csak üldögélnek. Kivéve tán, mikor háború van. Akkor háborúba mennek. Máskor csak úgy lézengnek a világon vagy solymászni járnak, csak solymászni és — szt! — nem hallasz valami neszt?

Kiugrottunk és körülnéztünk; nem volt semmi, csak egy

gőzhajó kerekeinek a csobogása, mely messze alulról jött fel; hát vissza bementünk.

— Úgy van, mondok és máskor, ha unatkoznak, hát a parlamenttel veszkődnek; és aki szót nem fogad, annak leüttetik a fejét. De legtöbbször a háremben bomlanak.

— Bomlanak, hun?

— A háremben.

— Mi a három?

— Az a hely, ahol a feleségeiket tartják. Soha se hallottad hírét? Salamon királynak is volt. Vót neki vagy egy millió felesége.

— Vuta, vuta, zigaz, elfelejtette. A harum meg van zebidlő, azt gundulok. Bizum meg van ott nagy lármát neked mindig; zasszonyok perelgetik temirdek és antul nagyobb lármát megvan. Mégis azt mondik, Salamun megvuta bülcs zember. Én eztetet nem nagyon elhiszed. Mer mér megvuna zukus ember mindétig erekétig zebben a locsifecsi világban neked. Bizum nem megvuna. Zukus ember ipítene magát kilen házadat és ha kívánja bíkessig, becsukik magat neked kilen házadban.

— Mégis csak ű volt a legbölcsebb ember. Ezt nekem az özvegyasszoy mondta, sajátkezűleg mondta.

— Mit bánuk én mit mondta zezvegy. Nem vuta bölcs zember. Legbulundusabb volt, aki valaha vuta. Hallottad neked história a gyereket, kit kettőfelibe akarta vágni?

— Hallottam. Az özvegyasszony azt is elmondta szegrülvégrül mind.

— No hát! Nem az vuta legbutább tudomány zegisz világon neked? Hát itt van neked ez a tuskót, ez az egy zasszony. Itt vagyolsz te, ez a másikat zasszon. Én megvagy Salamon, ez a dollárbankót meg van a gyerek. Tik mindketten zasszonyok akarják magatoknak a purdé. Most én micsinálik? Menek kereskerül szomszidokba, hogy kitudik, melliknek nekteknek meg van a jussa bankódhoz, aztán adik annak, akit illeti egészen, épen, amit csinálik minden zember, kinek megvan a helis eszed? Nem, nem ezt csinálik én, hanem veszed a bankó és kétfele vágik, és adik a fele neked, másik fele másik zaszszunnak. Eztet Salamon megcsinálik akarta purdéval. Most én azt kirdezek tüledtül: mi hászon meg van benned egy fél bankóban? Semmitse nem vehetelsz irte. És mi hászon megvan

benne egy fél purdéban? Egy fityinget se nem aduk egy millió fél purdéért neked.

— Hogy akasztanád fel Dzsim, te elvétetted az értelmét, százezer mérföldre elkerülted, hogy verje meg a ragya.

— Ki? Én? Eredj magadat! Mit nekem beszélik értelmedet? Tudik én az értelmedet, ha látik. De micsoda értelme megvan illen cselekedetben neked? Nem fél purdét dispitálták azok körül, dispitalták azok zegisz purdét. Az a zember, aki gondolik, hogy elintézze zegisz purdé processzus fél purdéval, nincs meg van annak annyi zeszed, hogy zeresz alá menjik, ha zesik a zeső. Ne beszilik nekem Hokk Salamun, ismerek ütet mint tenyerem.

— De mondom, nem érted a csattanóját.

— Zerdeg vigye csattanót! Én tudik, hogy tudik amit tudik. Te aztat gondolsz tán, hogy az értelmed neki valahol lenn messzi megvan? Nem, lenn mélyen megvan. Ott megvan, hogy micsoda megnevelése vuta Salamonnak neki. Vegyél olyan zembert, akinek megvan csak egy vagy kettő gyereked. Fog az neked elherdálni purdédat? Nem; mert nem győzi neked gyerekvel. Azt tudik, mit megér egy gyereked neked. De te veszelsz olyan zembert, akinek a házad körül szaladgálja millió purdékok. Ez más dolog neked. Az ollan könnyen elvágik neked gyereket kettő felibe mint a macskát. Mer mér, azért, hogy maradik még eleget. Egy purdé, két purdé, sokat purdé vagy keveset purdé: mit bánta aztat Salamon nekednek!

Hát ilyen szerecsent se ettem még. Ha egyszer valami bevette magát a fejébe, azt onnan többé ki nem lehetett piszkálni. Soha még szerecsen így le nem becsülte Salamont. Hát oldalt hagytam Salamont s más királyokra tereltem a szót. Beszéltem neki tizenhatodik Lajosról, akinek régen a fejét vették Franciaországban; aztán a szerencsétlen király kis Dolfijáról, aki király lehetett volna, de elvitték, börtönbe csukták és némelyek azt mondják, hogy ott meg is halt.

— Oh, szegin kicsikéd!

— De némelyek azt mondják, hogy kiszabadult, világgá ment s átjött Amerikába.

— Ez jó; de itt nagyon meglesz neki unalmas, mert itt nincs megvannak királok, ugy-i Hokk?

— Nincsenek.

— Akkor nem meg lesz neki semmi állásod. Mit lesz neki csinálik?

— Azt már nem tudom. Némelyik közülök beáll policájnak; némelyik meg az embereket franciára tanítja.

— Hat francos nép nem úgy beszélik Hokk, mint mink?

— Nem Dzsim; nem értenél meg egy szót, egy árva szót sem abból, ahogy ők beszélnek.

— No ez már sehogyse nem jó. Hogy megvan az?

— Nem tudom, de úgy van. Én kiszedtem a könyvekből egy pár mondásukat. Mondjuk, hogy az ember azt mondaná neked: *Palivu franzy*: ugyan mit gondolnál?

— Semmit se nem gondolnál, hanem egy kicsike fejbe kollintanám. Mondik, ha nem megvuna fejir zember. De soha se nem fölvennék, ha fekete hívná engemet így.

— Bolond, nem hí az semminek vele. Csak azt mondja, tudsz-e franciául?

— Hát akkor mért nem aztat mondik?

— Hisz azt mondja. A francia így mondja azt.

— Ha így mondik, bolondul mondik, nekem tebbet ne is mondik. Nincs meg van annak semmise értelmed.

— Nézd csak, Dzsim. Úgy beszél a macska, mint mink beszélünk?

— Nem, macskát nem.

— Hát a tehén?

— Tehén se nem.

— Úgy beszél a macska, mint a tehén, vagy a tehén mint a macska?

— Se nem, se nem.

— Természetes-e, hogy egyik másképen beszél, mint a másik?

— Persze.

— És nem természetes, hogy a macska és a tehén másképp beszélnek, mint mink?

— De!

— Hát akkor mért nem volna természetes és helyes, hogy a francia ember másképp beszéljen, mint mink? Erre felelj.

— Hokk, a macskád meg van zember?

— Nem.

— Jó, akkor nincs megvan értelme, hogy macska úgy

beszélje, mint zember. Hát a tehén zember, vagy a tehén macska?

— Nem, egyik sem.

— Jó, zakkor nincs mit beszélje zegyik úgy, mint másik. Hát a franczember zember?

— Az.

— Hát akkor zerdeg bujjik bele, mirt nem úgy beszilik, mint zember. Erre felelik nekem Hokk.

Láttam, nem érdemes rá több szót vesztegetni. Egy szerecsen fejébe nem fér bele a logika. Abba is hagytam.

XV. FEJEZET.

Úgy számítottuk, hogy még három éjjel és akkor elérkezünk Kairóba, Illinoisz végin, az Ohejjó befolyásánál s ez volt, amire iparkodtunk. Hogy ott eladjuk a tutajt, gőzhajóra ülünk s az Ohejjón fölfelé a szabadállamokba érünk és vége minden bajnak.

A második éjtszakán köd ereszkedett le és mink homokszigetet kerestünk, hogy kikössünk, mert nem volt tanácsos tovább menni a ködben; de mikor odaeveztem a csónakon a kötéllel, hogy odakössem, nem volt amihez kössem, csak apró csemetevessző. Egyre rácsavartam a kötelet a zátony szélin, de ott igen erős volt a víz sodra, a tutaj csapkodva s oly sebesen jött le, hogy kitépte a csemetét gyökerestül és elúszott. Látom, hogy csap össze rajta a köd, amitől úgy megijedtem s elernyedtem, hogy tán egy fél percig is eltartott, nem tudtam semmihez se fogni. És már tutaj se volt, nem lehetett látni száz ölnyire. Beleugrottam a csónakba, hátra futva benne, fogom az evezőket és hátrafelé húzom, de a csónak nem mozdul. Siettemben elfelejtettem eloldani. Hamar föl, az elejére, próbálom eloldani, de olyan izgatott voltam, a kezem reszketett, alig mentem valamire.

Amint elszabadultam, nosza utána a tutajnak, nagy buzgón és elkeseredetten, egyenesen le a homokzátony mentén. Ez jó is volt, ameddig a zátony tartott, de nem volt az hatvan ölnél hosszabb, és abban a percben, hogy az alsó végit elhagytam, uccu kirepültem a fehér ködbe és azt se tudtam, merre járok, akár egy hótt ember.

Mondok evezni nem lesz jó; mert egy az tudom, hogy neki-

megyek egy homokszigetnek vagy zátonynak vagy valaminek ; ültem hát csendesen és vitettem magamat, pedig rém komisz állapot ilyenkor semmit se csinálni az embernek a kezével. Hahóztam és füleltem. Arra lefelé valahol hallok egy gyönge hahót, amire nekimelegedtem. Utána eveztem erősen figyelve, nem hallom-e újra. Ahogy megint hallom, látom, hogy nem feléje mentem, hanem tőle el jobbra. Azután megint tőle balra mentem és sohase jutottam közelebb hozzá, mert hogy persze körbe jártam, hol erre, hol amarra, pedig mindig csak egyenest előre mentem.

A bolondja, mondok, dobolhatna egy cinserpenyőn és verhetné szakadatlanul ; és dehogy verte volna, és a zavart mindig a közbeeső csöndesség csinálta a hahózás közt. Jó, hát csak megyek előre, és egyszerre a hátam mögött hallom a kiabálást. Most voltam csak megakadva. Ez vagy más valakinek volt a hahózása, vagy én fordultam meg magam körül.

Letettem az evezőt s megint hallom a hahót. Hátul volt most is, de más helyen. Jött felém, de csereberélte a helyét ; én felelgettem rá, míg egyszerre csak megmegint előttem volt és most tudtam, hogy a víz sodra megfordította a csónakot elejével lefelé és a dolog rendben lesz, ha a hahózó ember Dzsim és nem egy más tutajos. Mert a hang iránt nem voltam tisztában a ködben. Mert a ködben sem a természetes formája, sem a természetes hangja nincsen meg semminek.

A hahózás tovább tart s vagy egy perc alatt zubogva kerülök egy alámosott part elé, rajta nagy fák mint füstös kísértetek és a víz folyása ragad balra és fut velem zúgó fatörzsökök közt, mert a víz oly nagy erővel folyt rajtok keresztül.

A másik szempillantásban már megint csupa fehérség és csendesség volt minden. És én is csendben ültem, hallgatva, hogy dobogott a szívem s azt tartom, mire egy lélekzetet vettem, százat is dobbant.

Már most lemondtam. Tudtam, mi a baj. Ez az alámosott part sziget volt és Dzsim a másik oldalára sodródott. Nem afféle homoksziget volt, amelyet körül lehet evezni tíz perc alatt. Szálerdővel volt benőve, mint a rendes sziget ; lehetett hat mérföld a hossza és több mint fél a szélessége.

Meglapultam fülemet hegyezve, úgy tetszik vagy tizenöt percig. Úsztam lefele, természetesen óránkint öt-hat mérföld sebességgel. De az ember ilyenkor erre nem gondol. Az ember

mintha kiterítve holtan feküdnék a vízen, s ha elsurran melletted egy tuskó, nem azt gondolja, hogy milyen gyorsan mégy magad, hanem visszatartja a lélekzetét és azt gondolja, nézd csak, hogy szalad az a tuskó. Aki azt hiszi, hogy a ködben éjjel az embernek egymagában így úszni nem borzasztó és félelmes dolog, az majd meglátja, ha egyszer megpróbálja.

A következő félórában egyszer-egyszer megint hahóztam ; végre hallom, hogy felelnek, de jó messziről, s megpróbálom a hangot követni, de nem tudom, és abban a nyomban azt hittem, hogy egy tuskófészekbe keveredtem, mert láttam őket hirtelen feltünedezni mind a két oldalon, s néha épenséggel csak keskeny csatorna volt köztünk. És tudom, hogy olyan is volt, mit én meg se láttam, mert hallottam a víz sodrát, mint horzsolja a régi száraz ágat-bogot, ami rálógott a partra. De nem sokáig tartott, hogy nem hallottam a hahózást a vízbeli tuskók közt, csak azon voltam, hogy valamikép addig is el ne veszítsem, mert nehezebb volt követni, mint a tüzes embert. Én sohase láttam, hogy egy hang így bolondítani tudja az embert, és oly gyorsan és hirtelen tudjon helyet cserélni.

Nagyon sűrűn kellett, tán négyszer-ötször a parttól eltolnom magamat, mert még a csónakom kilökdöste volna a szigetet a folyóból. Ebből azt gondoltam, hogy a tutaj is jó sűrűen lökdösheti a partot, különben már távolabb kellene lenni, annyira, hogy a hang el nem éri, — a tutaj valamivel gyorsabban úszott, mint én.

Végre úgy látszott, hogy nyilt vízen vagyok megint, de nyomát se hallottam a hahózásnak. Gondoltam, Dzsim megakadhatott valamely tuskón és tán vége is van. Magam oda voltam a fáradságtól, hát lefeküdtem a csónakom fenekére s mondok, nem vesződöm tovább. Persze elaludni nem akartam, de olyan álmos voltam, hogy nem tudtam megállani, hát mondok csak épenséggel egy kicsit bóbiskolni fogok.

De abbul úgy látszik több lett egy kis bóbiskolásnál, mert mikor fölebredtem, a csillagok fényesen tündököltek, a köd elszállt, én pedig oldalvást úsztam le a csónak hátuljával előre. Először nem tudtam hol vagyok ; azt hittem, álmodom s mikor lassan eszembe kezdett minden jutni, mintha a mult hétből jöttek volna homályosan elő a dolgok.

Rém nagy volt itt a folyó, a leghatalmasabb szálerdőséggel mind a két partján, egy szép szilárd fal a csillagok világánál.

Nézek előre a folyón s látok egy fekete foltot a vízen. Utána vetem magamat, de mikor elértem, nem volt egyéb, mint egy pár faderék a fűrészmalomból egymáshoz guzsolva. Aztán látok egy másik feketeséget s arra vadásztam, aztán megint egy másikat és ezzel eltaláltam a dolgot : a tutaj volt.

Mikor elértem, Dzsim rajta ült, a fejével a térde között, úgy aludt, jobbkarja a kormánylapáton keresztül lógott. A másik lapát leszakadt róla s magát a tutajt ellepte levél, ágbog és iszap. Keserves dolga lehetett neki.

Hozzákötöttem a csónakom s odafeküdtem Dzsim orra alá a tutajra s elkezdtem hadonászni s az öklömet Dzsim felé nyújtogatva, mondom :

— Hahó Dzsim, elaludtam volna ? Mért nem ráztál föl ?

— Bódog isten, te vónál Hokk ? Osztég nem hóttá mög ? Nem vesztél a vízbe ? Megkerűté ? Ez ollan szíp öcskös, hogy e' sö löhet hinnyi. Nem löhet eehinyi ollan szíp. Hagy tapogassalak mög gyerek, hagy tapogassalak mög. Nem ám, nem hóttá mög ; mökkerűté, elevennyen jó egiszségbe, szakasztott az en rígi jó Hokkom, hálá legyen az isteni jóságnak.

— Mi bajod Dzsim, tán ittál vagy mi ?

— Én ittam ? Hogy én ittam-e ? Hát vót innya ?

— Hát akkor mitől vadultál meg ?

— Megvadutam ?

— Hátnem azt beszéled, hogy megkerültem és több effélét, mintha odalettem volna valahová.

— Hokk fiam, fiam Hokk finn, nízz a szömömbe, osztég mondd, hogy nem vótál oda ?

— Oda ? Mi a csodát beszélsz te ? Nem voltam én sehová. Hová is mentem volna.

— Akkó öcskös valahun hiba van. Az a ! Én vagyok-e én akkó, vagy ki vagyok én ? Itt vagyok-e én, vagy hun vagyok ? Ezt mond meg nekem.

— Kend ugyan itt van Dzsim, ezt látom, de hogy a bolond feje hol van, azt nem látom.

— Itt vagyok ? No, akkó azt mondd meg nekem, nem cipelted-e ki a kötelet a csónakban, hogy kikötsz a homokon ?

— Nem én. Miféle homokon ? Én ugyan nem láttam homokot.

— Nem láttá ? Nézz ide : hát nem eeszakadt a kötél, oszt

a tutaj mög neki locsanva nem leúszott a vízen, téged meg ott hagyott csónakostu' a ködbe ?

— Miféle ködben ?

— Hát a ködbe, aki itt kóválygott egisz áldott ijjel. Oszt nem kajabátál hahót, én meg nem visszakajabátam, amíg bele nem keveredtünk abbaja szigetségbe, és az egyikünk eeveszött, a másikunk meg anyi mintha eeveszött vóna, mer hogy azt se tutta hun jár. Oszt, én nem neki lódútam essereg szigetnek és rémisztőn kutyávul vótam és majd hogy bele nem vesztem a vízbe ? Hát nem úgy vót, no, nem úgy vót ? Ezt mommeg nekem.

— No, ez már nekem sok, Dzsim. Én nem láttam se ködöt, se szigetet, se galibát, se semmit. Itt ültem veled és beszélgettünk egész éjtszaka, amíg most vagy tíz perc előtt el nem aludtál s azt tartom, én is elaludtam. S mivel ezalatt az idő alatt le sem is ihattad magadat, hát nem lehet más : álmodtad az egészet.

— Elhinném, de hogyan lehet tíz pörc alatt enyit álmodni ?

— De pedig álmodtad, hogy akasztanák fel mindet, mert mindebbül semmi sem történt meg.

— De Hokk, ollan világos minden.

— Bánom én, akármilyen világos, mikor semmi sem igaz belőle. Én tudom, mert itt voltam az egész idő alatt.

Dsim nem szólt semmit vagy öt percig, hanem ott ült és gondolkozott. Aztán azt mondja :

— Jól van, legyen álom, Hokk ; de akkó én ennél ollanabb álmot még nem láttam. Sem ollan álmom még nem vót ez életben, akitű így kifárattam vóna.

— Ez már igaz, mert bizony néha az álom is úgy kifárasztja az embert, mint akármi egyéb. De ez igazándi egy álom is volt. Mondd el mind, Dzsim.

Hát Dzsim hozzáfogott s elmondta szegrül-végrül az egészet szakasztott úgy, ahogy végbement, de alkalmatosan kiszínezve. Aztán azt mondta, most már meg is akarja fejteni az álmát, mert hogy intelemül küldődött ránk. Azt mondta, hogy az első homokság egy embert jelentett, aki jót akart velünk ; de a víz sodra egy másik ember volt, aki a jó embertől el akart bennünket szakasztani. A hallózás intelem volt, amit egyszer-egyszer kapunk és ha mi nem iparkodunk keményen azon, hogy meg is értsük, akkor bajba kever ahelyett, hogy a bajból kiment-

sen. Az a sok fatuskó a vízben galibát jelent, amibe keveredünk izgága néppel és más egyéb haddal; de ha csak a magunk dolgára lesz gondunk és vissza nem feleselünk és nem dühösítjük őket, hát azt is meglábóljuk, kivergődünk a ködből a nagy, tiszta folyóra, ami alatt a Szabad Államokat kell érteni és semmi bajunk se lesz többé.

Az ég beborult és sötét lett ép azután, hogy a tutajra kaptam, de most megintelen kiderült.

— Ezt elég jól megfejtetted, ameddig meg nem akad a dolog, Dzsim. De hát mit jelent ez?

A levelesre meg az iszapra meg az eltört kormánylapátra mutattam. Most nagyon jól lehetett látni.

Dzim odanézett erre a szemetre, aztán rám és megint a szemetre. A fejébe már úgy belefészkelte magát az álom, hogy már mintha nem tudott volna tőle szabadulni, hogy a valóságot vissza tegye megint a maga helyére. De mikor megint eligazodott, erősen rám nézett, mosolygás nélkül és ezt mondta:

— Hugy ez mit jelentse? Majd én megmondok neked. Mikur én már kimerílte nagy munkába bele és nagy kajabálásba bele és elaludta, az enyim szived majd megfakadta, mert te vutál elveszve neked és én már nem bánta mi lesz velemvel, meg tutajval vele. És mikur fölibredte magamat és látok, hogy te megkerülte zegíssigben és eleven: akkor szemem könyezte neked és szerette volna leborultam tírgyedre és megcsukoltam lábadat neked, úgy teli meg voltam hálával. Te pedig neked eszed semmire se nem gondolik, csak arra, hogy csinálik bulundot zereg Dzsimbul hazugságval. Zez a fizetsig bizom szemet. Es szemet is az ollan zember, aki rakja sár a neki jó barátja fejire neked, hogy muszáj kölletik neki szegyelni magadat.

Azután csendesen felállt és bement a putriba, s bement anélkül, hogy ezenkívül még egyebet is mondott volna. De nekem ez is elég volt. Olyan hitványnak éreztem tőle magamat, hogy én is megcsókolhattam volna a lábát, ha rábírhattam volna, hogy vonja vissza.

Tizenöt percembe került, míg annyira össze tudtam magamat szedni, hogy odamenjek és megalázkodjam egy szerecsen ember előtt; de megtettem, és azután is sohase bántam meg. Soha többé ilyen csínyt el nem követtem rajta, s ha tudtam volna, hogy így fölveszi, ezt se csináltam volna.

XVI. FEJEZET.

Majdnem az egész nap aludtunk s éjjel útra keltünk valamicskét egy csoda nagy tutaj után, amely úgy ment el mellettünk, mint egy nagy processzió. Négy kisegítő lapátja volt mindenik végin, amiből azt gondoltuk, hogy visz legalább harminc embert. Öt vaskos putrija volt a fedélzetén jól távol egymástól és egy nyilt tűzhelye a közepén és zászlórúdja mind a két végin. Rém hatalmas formája volt neki. Sokra mehet az, aki tutajos gazda egy ilyen jószágon.

Hát úsztunk lefelé és egy nagy kanyarulatba értünk, az ég kezdett beborulni és meleg lett. A folyó igen széles volt s mind a két oldalán erős erdőfala volt ; nem lehetett rajta rést vagy tisztást látni. Kairóról beszélgettünk, s kíváncsiak voltunk, ráismerünk-e, ha odaérünk. Én azt mondtam aligha, mert hallottam, hogy körülbelül csak egy tucat házból áll, és ha véletlenül sehol sem égetnek gyertyát, miből tudjuk, hogy város mellett megyünk el ? Dzsim azt mondta, abból megtudjuk, ha a két nagy folyó valahol egymásba szakad. De én meg azt mondtam, megesik, azt fogjuk gondolni, hogy egy sziget alsó vége mellett megyünk el s megint az előbbi folyóba kerülünk. Ez megzavarta Dzsimet is, engem is megzavart. Igy az lett a kérdés, mit kell tenni ? Én azt mondtam, partra kell evezni, mihelyt valahol világosságot látunk, s azt kell mondani, hogy tata jön utánunk, de még kezdő ember s szeretné tudni, menynyire van még Kairó ? Dzsim azt gondolta, ez jó ötlet, így hát rágyújtottunk és vártuk a szerencsét.

Semmit sem volt mit tenni, csak lesni erősen a várost és vigyázni, hogy el ne menjünk mellette. Azt mondta Dzsim, mérget vesz rá, hogy ő meglátja, mert abban a minutában, mikor meglátta, szabad ember lesz ; de ha elvétené, megint rabszolgatartó országba jutna és sohase látná a szabadságot. Föl is ugrott minduntalan kiabálva :

— Ahun van neked !

De csak nem volt. Tüzes ember volt vagy szentjánosbogár. Hát csak leült megint s tovább vigyázott, mint előbb. Azt mondja, reszket s a hideg is kirázza attól a gondolattól, hogy olyan közel van a szabadsághoz. Hát megvallom én is reszkettem s majd kirázott a hideg engem is, mikor ezt tőle hallom, mert nekem is földerengett a fejemben, hogy már szinte szabad,

és ki volt az oka ? Csak én. Már nem tudtam ezt a dolgot sehogy se lerázni a lelkiismeretemről. Megzavart egészen, úgy hogy pihenni se tudtam ; nem tudtam békén megállani egy helyen. Eddig nem jutott eszembe, hogy voltaképen micsoda dolgot művelek is én. De most eszembe jutott és nem is tágított tőlem és furdalt mind jobban-jobban. Iparkodtam magammal elhitetni, hogy én semminek sem vagyok az oka, mert hiszen nem én szöktettem meg Dzsimet jogos birtokosától ; de semmi haszna sem volt. A lelkiismeret kiáll és aszondja : »De tudtad, hogy megszökött a szabadságáért és te a partra evezhettél és valakinek elárulhattad volna.« Hát így volt és én sehogyse tudtam rajta eligazodni. Ez volt a dolog bibije. Azt mondja a lelkiismeretem : mit vétett neked, aszondja, szegény Vatszon kisasszony, hogy a tulajdon szemeddel látod, mint szökik el a szerecsenje és nem szólsz egy árva szót sem ? Mit vétett neked az a szegény öreg fehérnép, hogy ilyen galádul bánsz vele ? Iparkodott tégedet tudományra oktatni, jó modorra tanított, s azon volt, hogy tőle kitelhetőleg mindenkép jó legyen hozzád. Ezt tette szegény.

Olyan silányul és nyomorultan éreztem magamat, hogy azt kívántam, bár ne is élnék. Ide-oda izegtem-mozogtam a tutajon, magamat sinfelve, Dzsim pedig utánam izgett-mozgott. Egyikünk se tudott békén maradni. Minduntalan körülugrált és azt mondja : itt meg van Kairód ! Mintha belém lőttek volna, úgy hasított rajtam keresztül, és azt gondoltam, ha csakugyan Kairó lenne, nyomorúságomban meg kéne halnom.

Dzsim egyre hangosan fecsegett, amíg én magamban beszéltem. Azt beszélte, hogy az első dolga lesz, ha eljut egy szabadállamba, hogy összespórolja a pénzit és egy centet se költ el belőle, és ha eleget szerzett, megvásárolja a feleségét, aki egy majorban volt, közel oda, ahol Vatszon kisasszony lakott ; azután aztán ketten dolgoznak és megveszik két gyermeköket, és ha gazdájuk nem akarná őket eladni, akkor fölfogadnak egy abolicinistát, hogy lopja el őket.

Szinte megdermedtem, hogy ezt a beszédet hallottam. Soha életében efféléket ezelőtt nem mert volna mondani. Lehetett látni, milyen változást csinál rajta az a perc, melyben azt hitte, közel a felszabadulása. Szakasztott a régi mondás : adj a szerecsennek egy collt és elvesz egy ölet. Mondok, ez lett az én gondatlanságomból. Ehol a szerecsen, akit annyi, mintha én

szöktettem volna meg s aki áperte kirukkol azzal, hogy ellopatja a gyermekeit, akik pedig másnak a tulajdona, egy emberé, akit soha nem láttam, egy emberé, aki nekem soha semmit se vétett.

Nagyon bántott a Dzsim beszéde, roppant sokat vesztett vele előttem. A lelkiismeretem jobban feltüzelt, mint valaha, míg végre azt mondom neki: »Hagyj nekem békét, még nem késtem el; az első gyertyavilágot ha meglátom, partra megyek és elmondom.« És ezzel rögtön jól, boldognak és tollkönnyűnek éreztem magamat. Minden bajom elmult. Nézegettem is buzgón, nem látok-e világosságot és dudorásztam magamban. Végre látok egy gyertyát. Dzsim elkezd kiabálni:

— Megvagyunk szabadok Hokk, meg vagyunk szabadok! Ugri Hokk, vedd a nyakadba neked lábad, ez a jó zereg Kairó, én ismerek ütet.

Én azt mondom:

— Csónakba ülök, Dzsim, s megyek, megnézem. Tudod, hátha nem az.

Száguldott és elkészítette a csónakot, ócska kabátját a fenekére tette, hogy arra üljek, és a kezembe nyomta az evezőlapátot. S mikor ellöktem a csónakot, azt mondja:

— Mingyar-mingyar kijabalni fogok neked zerememtül enyimtül és aztat fogok mundani: mindent keszenek neki Hokknak; szabad zember megvagyok, és soha se nem megvagyok szabad zember, ha nincs megvan Hokk; eztet Hokk megcsinálta. Dzsim soha se nem elfelejti tégedet Hokk, te vagy neki legjobb baratod a világon, és zegyetlen vagy a ki lette barát a zereg Dzsimnek.

Eleveztem nagy buzgalommal, hogy föladjam, de mikor ezt mondta, mintha kivették volna belőlem a lelket. Lassan eveztem odébb s nem voltam benne biztos, örülök-e, hogy elindultam vagy nem örülök. Mikor ötven ölnyire voltam, azt mondja Dzsim:

— Ott menik, zigaz, zereg Hokk fiacskám nekem, zegyetlen fehír úri zember, a ki mindig megtartotta, amit zereg Dzsimnek megigérte.

Hát ebbe majd belebetegedtem. De azt mondtam: belementem, már nem fordulhatok vissza. Ebben a pillanatban jön felém egy csónak, benne két puskás ember. Megálltak, én is megálltam. Az egyik azt mondja:

— Hé, mi az amoda túl?

— Egy tutajdarab — mondom én.

— Te oda tartozol?

— Oda.

— Van valaki rajta?

— Egy ember, bácsi.

— Az éjjel megszökött öt szerecsen amoda át a kanyarulat fölött. A te embered fejér vagy fekete?

Nem feleltem rögtönösen. Megpróbáltam, de a szó nem jött ki belőlem. Iparkodtam egy vagy két szempillantásig megkeményíteni magamat, de nem voltam elég férfi, egy házinyúl lölke nem volt bennem. Láttam, hogy ellágyulok, hát nem is próbáltam tovább, hanem neki és azt mondom:

— Fejér!

— Azt tartom, gyerünk, nézzük meg magunk.

— Bár jönnének, mondom én, mert hogy a tatám van ott és talán lennének szívesek a partra vontatni a tutajt, oda, ahol a világosságot látni. Tata beteg és beteg a nagyanya is, meg Mari is.

— Ördögadta, sietős a dógunk fiam. De tán még megtesszük. Fogd az eveződet és gyerünk.

Én belekapaszkodtam a lapátomba s ők is evezéshez fogtak. Mikor egyet-kettőt húztunk, aszondom:

— A tatám nagyon hálás lesz kelmetek iránt. Mindenki elmenekül, ha kérem, hogy segítsen partra vontatni a tutajunkat, én magam meg nem bírom.

— No, ez pokolbéli alávalóság tőlük. Furcsa is. Mondsza csak fiam, mi baja van a tatádnak?

— Izé, mondok — csekélység egészben.

Abbahagyták az evezést. Még jó nagy út volt a tutajig. Aszondja az egyik:

— Hazudsz, fiú. Mi baja a tatádnak? Felelj nyiltan, annál jobb lesz rád nézve.

— Megfelelek urak, meg én becsülettel, de kérem, ne hagyjanak el bennünket. A baja, — izé — ha csak odagyünnének előre s a kezembe adnák a kötelük végit, akkor nem is kéne közel jönniök a tutajhoz, — kérem szépen, tegyék meg.

— Húzd hátra, Dzson, húzd hátra a csónakot, mondja az egyik. És hátra eveztek. Menj odébb fiú, evezz balra. Verje meg a ragya, azt hiszem a szél már ránk fújta. Az apádnak himlője

van s te nagyon is jól tudod. Mért nem rukkoltál ki vele hé? Szét akarod terjeszteni az egész országban?

— Igaz, mondok hüppögve, azelőtt elmondtam mindenkinek, de el is mentek abban nyomban s a faképnél hagytak bennünket.

— Szegény ördög, van valami a dologban. Nagyon sajnálunk igazán, de hát vigye a kánya, semmi szükségünk sincsen a fekete himlőre, ezt beláthatod. Nézd csak, majd én megmondom mit csinálj. Meg ne próbáld kikötni egy magadban, különben elrontasz mindent. Ússzatok le vagy húsz mérföldet, akkor egy városhoz értek a folyó balpartján. Az már jól napkelte után lesz, és ha segítséget kérsz, azt mondod, hogy embereid mind leverte a lábukról a láz, meg a hideglelés. Ne légy másodszor is olyan bolond, hogy elárulod, hogy mi a bajotok. Látod, most mi kedves szolgálatot iparkodunk neked tenni; te pedig eredj és vess húsz mérföldet közéd és közibénk, ez illik egy jó fiúhoz. Abban semmi hasznod se lenne, ha ott kötnél ki, ahol világosság látszik, az csak egy fatelep. Mondd csak — azt tartom az apád szegény ember és meg kell vallani, csinos kis slamasztikában van. Ide teszek egy húszdolláros aranypénzt erre a deszkára, ha melletted elúszik, vedd le. Szégyenlem, hogy cserben hagylak, de Isten akárhova tegye, kinek volna kedve kikötni a feketehimlővel, ezt belátod, úgy-e?

— Megállj, Páker, — mondja a másik ember — ehun is egy húszdolláros, tedd én tőlem is a deszkára. Isten áldjon, fiam. Tégy úgy, ahogy Páker úr mondta és rendbe lesz minden.

— Úgy van úgy, fiam, isten veled, isten áldjon. Ha találkozol szökött szerecsenyekkel, segítve lesz rajtad: elfoghatod őket és pénzhez jutsz vele.

— Isten velük, uraimék, — mondom én — én mellettem ugyan el nem megy szökött szerecsen, ha rajtam áll.

Elmentek és én visszamentem a tutajra s nagyon elesetten éreztem magamat, mert igenis jól tudtam, hogy rosszul cselekedtem, és láttam, hogy semmi haszna sem volt, hogy próbáltam megtanulni helyesen cselekedni. Nincs az olyan embernek szerencséje, akit kicsi korában nem igazítanak a jó útra; mikor belejut a csávába, nincs ami visszaterelje s dolgára igazítaná, és elhasal. Aztán még gondolkoztam egy minutáig és azt mondom magamban: megálljunk csak, tegyük fel, hogy jót cselekedtél és Dzsimet föladtad volna; jobb érzésed lett volna-e

vajjon, mint amilyen most van? Nem, — mondok — ép oly cudarul volnék, mint most vagyok. Akkor hát, — mondok — mi haszna megtanulni a helyes cselekedet útját, ha ép olyan keserves dolog helyesen cselekedni és nem baj helytelenül cselekedni, a bére megegyennek is, annak is? Meg voltam akadva. Erre nem tudtam felelni. Igy hát, mondok, mit vesződjem rajta tovább, de ezentúl mindig azt teszem, ami jobban a kezem ügyébe esik.

Bementem a putriba ; Dsim nem volt ott. Néztem mindenfelé, sehol se láttam. Mondok : *Dsim!*

— Itt megvagyum Hokk. Már sem nem látni őket sehun? Ne nágyun beszilik.

A folyóban volt, a hátsó evező lapát alatt, csakis az orra látszott ki. Mondom neki, hogy már nem látni őket, hát feljött a tutajra. Azt mondja :

— Mind végedig hallgatta én zegisz beszélgetés és bebujta vízbe és mondok úszik partra, ha idegyüvölnek. Aztán megmegintelen visszaúszik tutajra, ha elmenik innen. De ücskös, hogyan te becsapoltál üket, Hokk! Ez vuta a legfajintosabb csalafintaságod neked! Azt mondik neked gyerekem, remilek, ez megmentett zereg Dzsimt, és ezt soha sem nem elfeledje neked zereg Dzsim, te zaranyos.

Aztán a pénzről beszéltünk. Szép kis summa volt : húsz dollár darabja. Dzsim azt mondta, most már lefizethetünk gőzhajóra, mint fedélzeti utasok és eltart nekünk ez a pénz egész a szabadállamokig. Még húsz mérföld a tutajnak, aszondja, nem is olyan sok, de azért jobb szerette volna, ha már ott is volnánk.

Virradatfelé kikötöttünk és Dzsim roppant nagy gonddal rejtette el a tutajon levő holmit. Azután egész nap azon dolgozott, hogy bugyorokba kötögesse és elkészüljön arra, hogy elhagyhassuk a tutajt.

Ezen az éjjelen egy várost láttunk világosságaival lent balkézről egy kanyarulatban.

Kimentem a csónakon kérdezősködni. Csakhamar egy emberre akadtam künn a vízen csónakban, horgot rakott ki. Fölálltam s ezt mondtam :

— Gazduram, ez a város Kairó?

— Kairó? Nem. Meg vagy bolondulva?

— Hát micsoda város, gazduram?

Így egész nap aludtunk.

— Találd ki, ha tudni akarod. Ha pedig itt alkalmatlankodol rajtam még egy félpercig, megkapod, amit nem kerestél.

Visszaeveztem a tutajhoz. Dzsim nagyon odavolt, de én azt mondtam neki, ne búsuljon, remélem, Kairó lesz a legközelebbi hely.

Még hajnal előtt elmentünk egy másik város mellett is és én megint készültem kimenni ; de a part nagyon magas volt s nem mentem ki. Kairó körül nincsen magas part, mondja Dzsim. Ezt én elfelejtettem. Kikötöttünk a nappalra egy homokszigeten, mely elég közel volt a baloldali parthoz Én gyanakodni kezdtem, de Dzsim is. Azt mondom :

— Lehet, azon a ködös éjtszakán jöttünk el Kairó alatt.

Ő azt mondja :

— Ne beszilik errül, Hokk. Szigin szerecsennek szigin a szerencsid. En mindétig addig gundulta, hogy az a cserge-kígyót bőre még nem kiadta mirgit neki mind.

— Bár sohase láttam volna azt a kígyóbőrt, Dzsim, bár soha a szemem elé ne került volna.

— Nem te meg vagy a hibás Hokk, te nem tudoltál veszedelmit neki. Hat ne szememrehányást tígy magadnak.

Mikor megvirradt, láttuk, hogy a part mellett, ahol voltunk, a tiszta vízű Ohejjó, és kívülről meg az öreg rendes Moddi volt. Hát ezzel vége is volt Kairónak.

Meghánytuk-vetettük a dolgot. Bajos lenne parthosszat visszamenni, mert természetesen nem tudnánk a tutajt víz ellen vinni. Nem volt mit tenni, mint várni estig és visszaindulni a csónakkal, akármi lesz is. Igy egész nap aludtunk a gyapotbokrok sűrűjében, hogy friss erővel láthassunk dologhoz és mikor a sötétség beállt s visszamentünk a tutajhoz, hát nem volt meg a csónak.

Egy darabig egy szót se szóltunk. Mit is mondhattunk volna. Jól tudtuk mind a ketten, hogy a csörgőkigyó bőre csinálta ezt is. Hát mit vesztegettük volna rá a szót. Csak az a színe lett volna, mintha más hibát keresnénk, ami csak új bajt hozna ránk és mindig többet, amíg végre is megtanulnánk, hogy ne kapálódzunk.

Utóbb arról beszélgettünk, mit köllene tennünk s azt sütöttük ki, hogy legjobb lesz a tutajjal tovább ereszkedni lefelé, amíg csónakot tudunk venni, amelyen visszamegyünk. Nem gondoltunk arra, hogy kölcsön vegyük, mikor senkisem látja,

ahogy tata szokta tenni, mert alkalmasint üldözőbe vennének érte.

Igy hát mikor beesteledett, elindultunk a tutajon.

Aki eddig nem hitte, most már szentül el fogja hinni, mily meggondolatlanság hozzányúlni a kígyóbőrhöz, el fogja hinni abból, amit az a kígyóbőr rajtunk tett és abból, ha elolvassa és látja, még azonkívül is mit nem tett rajtunk.

Csónakot ott lehetett venni, nem messze attól a helytől, ahol a tutajok szoktak kikötni. De mi nem láttunk kikötött tutajokat, így hát tovább mentünk mintegy három óránál tovább is. Az éjtszaka szürke és szinte sűrű lett, ami majdnem olyan komisz dolog, mint a köd. Sem a folyó formáját nem ismerni föl, sem semmi távolságot nem lehet látni. Későre járt az idő és nagy csendesség volt, amikor egy gőzöst hallunk jönni a folyón fölfelé. Meggyújtottuk a lámpásunkat s azt gondoltuk, majd észreveszik. Fölfelé igyekvő gőzhajók nem igen kerültek a közelünkbe, mert szeretnek oldalt menni, a cövekek irányában s keresik a csendes vizet. De olyan éjtszakákon, mint a mai, nekivágnak az áramnak s teljesen a folyó ellen mennek.

Jól hallottuk a dohogását, de nem láttuk magát a hajót míg szinte rajtunk nem volt. Épen nekünk jött. Sokszor megcsinálják a hajósok ezt s próbálják, milyen közel tudnak az ember mellett elmenni anélkül, hogy érintenék, néha a kerék elvág egy kormánylapátot s ilyenkor a hajókalauz kidugja a fejét és röhög, s azt hiszi, nagyszerűen csinálta. Hát itt jön, s mi azt mondtuk, megpróbálja elsiklani mellettünk, de nem látszott eltérni egy paraszthajszálnyira se. Nagy hajó volt s nagy sebten jött is, olyan volt, mint egy fekete felhő, szentjánosbogárból rakott sorok rajta; de hirtelen mintha felfúvódott volna, vastagon, félelmesen, hosszú sora a kemenceajtóknak tárva-nyitva világlott, mint vörösen izzó fogak, és ormótlan eleje épen a fejünk felett lógott. Egy nagy kiabálást hallottunk, harangok csilingelését, a masinák megállását, összevissza szitkozódást, a gőzsíp füttyjét, s amint Dzsim a vízbe szökött az egyik oldalon s én a másikon, ránk csapott és egyenesen keresztül a tutajon.

Én lebuktam s iparkodtam a víz fenekét is elérni, mert egy harminc láb átmérőjű keréknek kellett fölöttem elmennie s én iparkodtam neki helyet csinálni. Mindig el tudtam lenni

egy percig a víz alatt, ezúttal azt tartom, lenn voltam másfél percig. Aztán sebten fellöktem magam a víz színére, mert már szinte odavoltam. Feljöttem hónaljig a víz fölé, kifújtam orromból a vizet és lélekzetet szedtem. Természetesen zúgó árban voltam s természetesen egy perccel azután, hogy megállították, újra megindították a hajó masináját, mert a tutajos emberekkel ugyan soha se törődtek sokat. Most hát ott dübörgött fölfelé a vízen, látni nem lehetett a sürű éjben, de hallani hallottam.

Vagy egy tucatszor elkiabáltam Dzsimet, de semmi feleletet nem kaptam. Hát belekapaszkodtam egy deszkaszálba, amely nekem jött amíg vizet tiportam és part felé indultam, magam előtt tolva a deszkát. Sokáig tartott, míg a víz sodrából kievickéltem, de szerencsésen partra jutottam. Nem sokat láttam, csak igen keveset az útból s elmentem tapogatózva tán vagy egy negyedmérföldnyire hepehupás területen s nekimentem egy nagy, régi módi dufla gerendahajléknak, mielőtt észrevettem volna. El akartam mellette osonni, de kiugrott egy csapat kutya s elkezdett tutulni s ugatni rám. Én pedig jobb dolgot tudtam magamnak, mint hogy ezekkel is kikezdjek.

XVII. FEJEZET.

Körülbelül egy félperc mulva valaki kiszólt az ablakon anélkül, hogy a fejét kidugta volna s azt mondja :

— Készen, fiúk ! Ki az ?

Én aszondom : Én vagyok.

— Ki az az én ?

— Dzsekszon Gyuri.

— Mit akarsz ?

— Semmit, uram. Csak odébb szeretnék menni, de a kutyák nem eresztenek.

— Mit kuncsorogsz te erre éjtszakának idején, mi ?

— Nem kuncsorgok én uram ; leestem a gőzhajóról.

— Oh, le, a gőzhajóról ? Valaki gyújtson gyertyát. Mit mondtál, mi a neved ?

— Dzsekszon Gyurit mondtam, tens uram. Csak gyerek vagyok.

— Ide vigyázz ! Ha igazat beszélsz, nincs mitől félned, senki se fog bántani. De ne próbálj mozdulni ; állj meg ott, ahol

vagy. Menjetek, Bob és Tom, egyitek hozza el a puskákat. Dzsekszon Gyuri, van veled valaki?

— Nincsen uram, senki.

Hallom az embereket a házban mozogni s világosságot látok. Az emberem ezt kiabálja:

— Tedd félre azt a gyertyát Betszy, te vén bolond, hová tetted az eszedet? Tedd a földre a bejáró ajtó mögé. Bob, ha készen vagy és Tom is, álljatok helyetekre.

— Készen vagyunk.

— No, Dzsekszon Gyuri, ismered-e a Sepperdszonékat?

— Nem, uram, soha hírüket se hallottam.

— Jó, lehet igaz, lehet nem igaz. Készen vagyunk mind. Előre Dzsekszon Gyuri. Vigyázz, ne siess, — jöjj nagyon lassan. Ha van valaki veled, maradjon hátul, ha előre jő, lelőjjük. Most gyere. Gyere lassan; nyisd ki az ajtót magad, csak épen annyira, hogy bejuthass, hallod?

Nem siettem, még ha akartam volna se tudtam volna sietni. Csak egyet léptem lassan egyszerre, és semmi neszt nem hallottam, csak mintha a szívemet hallottam volna. A kutyák ép úgy hallgattak mint az emberek, de kissé elmaradva követtek. Mikor odaértem a három padlólépcsőhöz, hallottam, mint veszik le a lakatot, a keresztvasat és húzzák félre a reteszt. Kezemet az ajtóra tettem s apránként becsúsztam, míg valaki azt nem mondta: Hó, ennyi elég, dugd be a fejed! — Bedugtam, bár azt hittem, leveszik a vállamról.

A gyertya a padlón volt s az emberek ott voltak mind, ők engem néztek, én meg őket, úgy egy fertálypercig. Három nagy ember, mindeniknél puska, melyet felém tartottak. Mondhatom, hogy meghökkentem tőlük. A legöregebb szürke s mintegy hatvanas, a másik kettő harmincas vagy valamivel öregebb, mind finom szép úr és egy édes öreg, szürkésfejű néni s mögötte két fiatal néni, kiket azonban nem láthattam jól. Az öreg úr azt mondja:

— No, úgy nézem, minden rendben van. Gyere be.

Amint ottbenn voltam, az öreg úr nyomban becsukta az ajtót retesszel és keresztvassal s azt mondta a fiataloknak, jöjjenek be a puskájokkal, s mind bementek egy tágas társalgószobába, melynek a padlója új szőnyeggel volt beterítve, s összegyűltek egy sarokban, ahova nem lehetett a homlokzati ablakokból ellátni, — oldalt nem voltak ablakok. Föltartották a gyer-

tyát, jól szemügyre vettek s mind azt mondták: »Ez ugyan nem Sepperdszon, nem ez, s nincs is vele a Sepperdszon hadból senki.« Aztán azt mondta az öreg úr, hogy talán csak nem veszem föl, ha megmotoznak, nincs-e fegyver nálam, nem akarnak bántani, csak biztosság okáért teszik. Nem is dugta a kezét a zsebembe, csak kívülről tapogatott végig s azt mondta, rendben van. És azt mondta, helyezkedjem el kényelembe, mintha otthon volnék és mondjak el magamról mindent. De az öreg asszonyság azt mondja:

— Az isten áldjon meg, Saul, a szegény teremtés egy víz; aztán nem gondolod, hogy éhes is lehet?

— Igazad van, Rákhel, nem gondoltam rá.

Erre azt mondja az öreg asszonyság:

— Betszy, — ez egy öreg szerecsen némber volt — fuss és hozz neki ennivalót, szaporán, ahogy tudsz, a szegény ördögnek; ti meg lányok egyitek menjen és keltse föl Bökköt — de ni, itt van maga. Bökk, vidd ezt a kis jövevényt, szedd le róla nedves ruháját és adj rá a magadéból szárazat.

Bökk én velem egykorúsnak látszott — tizenhárom-tizennégy vagy afféle, ámbárhogy erősebb volt nálamnál. Nem volt rajta csak az inge és nagyon borzas volt. Ásítozva jött be s a fél öklével a szemit dörgölte s a másikkal puskát hurcolt maga után. Azt mondja:

— Sepperdszonék vannak itt? Azt mondták nincsenek. Vaklárma volt.

— Ha azok lettek volna, aszondja, egynek én is beadtam volna.

Mind nevettek, s Bob azt mondja:

— Bizony Bökk, azok lehúzhatták volna valamennyiünk fejéről a bőrt, mire te ideértél.

— Ha senki sem jött értem! Ebben nincsen igazság. Engem mindig elnyomnak. Semmi alkalmat nem adnak soha.

— Ne bánd fiacskám, Bökk, mondja az öreg ember, lesz még alkalmad elég, ha eljön az ideje, emiatt nem kell magadat emésztened. Most eredj és tedd meg, amit édesanyád mondott.

Hogy fölmentünk az emeletre, a fiú szobájába, ott adott egy durva inget és egy övet és nadrit a magáéból, amit fölvettem. Míg öltözködtem, megkérdezte a nevemet, de mielőtt még megmondhattam volna neki, elkezdett beszélni egy zöldharkályról és egy nyuszikáról, mit tegnapelőtt fogott az erdőn

és azt kérdezte, hol volt Mózes, mikor elaludt a gyertya. Én azt mondtam, nem tudom, soha se hallottam még róla semmit.

— Hát találd ki, mondja ő

— Hogyan találjam ki, mondom én, ha soha hírét nem is hallottam.

— De kitalálni csak ki tudsz valamit, nem? Mikor olyan könnyű.

— Miféle gyertya, mondok.

— Akármiféle, csak gyertya, mondja ű.

— Én nem tudom, hol volt akkor Mózes, mondom én; hát hol volt?

— Hol, hát — sötétben volt, a bizony.

— De ha tudtad, hogy hol volt, hát mért kérdezted én tőlem?

— Mért, csacsi, mert találós mese, nem veszed észre? Mondd csak, meddig maradsz itt? Itt maradhatnál örökre. Most épen ráérnénk kujtorogni, — nincsen épen iskola. Hát kutyád van-e? Én kaptam egy kutyát, aki belemegy a folyóba és kihozza a holmit, amit az ember beledobál. Szereted, ha vasárnap kikeneficélnek és ami efféle bolondság van? Elhiheted, hogy én nem szeretem, de a mamám nem engedi el. Bujk' ebbe a vén nadriba, azt tartom, bele kéne bujni, de jobb szeretnék amúgy, mert olyan meleg van. Gyere buksi, menjünk.

Hideg lepény, hideg hús, vaj és író: erre vártak engem odalenn, és én soha világéletemben ennél finomabbat nem ettem. Bökk és a mamája és mind a többiek rágyújtottak az agyagpipákra, csak a négerasszony nem, aki kiment és a két fiatal leány nem. Mind füstöltek és beszélgettek és ettek meg-meg beszélgettek. A lányok steppelt takaróba voltak takarva és a hajuk le volt eresztve a hátukra. Engem kikérdeztek, és én elmondtam, hogy a tatám, meg én, meg az egész familiánk egy kis majorban éltünk alsó Arkanzaszban és hugom, Meri-Emi elszökött és férjhez ment és soha többé hírét se hallottuk, és Bill utánuk ment, hogy felkutassa őket, de őneki is híre veszett, Tom és Mór meghaltak és aztán már csak ketten maradtunk: tata meg én, de tatát a sok baj egészen levette a lábáról, mikor aztán ő is meghalt, én összeszedtem, amink maradt, mert hogy a major nem volt a mienk és eljöttem a folyón fölfelé egy gőzhajón és beleestem a vízbe. Igy kerültem ide. Erre azt mondták, náluk megmaradhatok, amíg kedvem tartja. Erre már

majdnem egészen meg is virradt és mindenki lefeküdt. Én Bökkel háltam egy szobában, s mikor reggel fölébredtem, az isten akárhová tegye, elfelejtettem a nevemet. Majd egy óráig hevertem így ébren s törtem a fejem, s mikor Bökk is fölébredt, azt mondtam neki :

— Tud maga sillabizálni, Bökk?

— Tudok, aszondja.

— Fogadni mernék, nem tudja kisillabizálni a nevemet, mondom én.

— Fogadok, amibe tetszik, hogy tudom, aszondja.

— Rendben van, mondom, hát rajta.

— Dzs-e-k-sz-o-n Gy-u-r-i, aszondja, itt van.

— Az ám, mondok, tudta, pedig én nem hittem, hogy tudja. Nem olyan pipogya név ez, nem lehet fejtörés nélkül kisillabizálni.

Titokban le is írtam magamnak, mert hátha valaki mostanában azt kívánná tőlem, hogy sillabizáljam el. Én meg ügyes akartam lenni ; mondok, úgy elhadarom, mintha soha se tettem volna egyebet.

Rém kedves familia volt és rémcsinos a házuk is. Én nem láttam eddig a vidéken ilyen csinos házat, meg akinek így megadták volna a módját.

Nem vasreteszre járt a főajtó, sem nem fakilincsre, bőrmadzaggal, hanem rézkilincsre, mit forgatni kellett, ahogy városi házakban szokott lenni. A nappali szobában nem volt ágy, még csak nyoma sem az ágynak. Egy nagy piros téglából rakott kandalló volt a szobában, mely ragyogott, oly tiszta volt, mert vízzel le szokták önteni és másik téglával megsurolják. Néha piros vízfestékkel szokták lemosni, amit spanyol-barnának hívnak, szakasztott úgy, mint a városban szokás.

Vastag réz-keresztvasak voltak az ajtón, amelyek elbírták volna egy fa törzsét. A kandalló ormán óra volt, alul a fal üvegéig egy város volt rápingálva, a közepén pedig egy kerek puszta tér, rajta a nap és mögötte látni lehetett a ketyegőjét ide-oda járni. Gyönyörűség volt ennek az órának a ketyegése ; és mikor jött egy olyan házaló és kitakarította és jó rendbe hozta, akkor nekilódult és ütött százötvenet is egy végbe. Oda nem adták volna semmi pénzért.

Volt még egy-egy zömök külföldi papagály az óra mindenik oldalán, afféle krétaföldből és üdén kipingálva. Az egyik

papagáj mellett porcellánmacska, a másik mellett porcellánkutya volt ; és ha az ember megnyomta, akkor vakkantottak, de sem a szájukat ki nem nyitották, sem nézésükben változás vagy valami figyelem nem látszott. Valahogy úgy bévül vakkantottak. E mögött a holmi mögött egy pár nagy vad kanpulykaszárny volt kifeszítve legyezőformában. A szoba közepén egy asztalon porcellánkosár volt, megrakva almával, naranccsal, barackkal és szőlővel, de a gyümölcs sokkal pirosabb és sárgább volt és szebb is mint az igazi, mert látni lehetett ahonnan egy szemet lecsíptek s ott kitetszett a fehér porcellánagyag vagy mi lehetett.

Ezen az asztalon egy gyönyörű viaszkosvászonterítő volt, rajta egy kék és piros festett kétfejű sas és köröskörül a széle volt festve. Azt mondták, hogy mind Filadelfiából hozták. Voltak könyvek is, akkurátusan egymásra rakva az asztal minden sarkán. Az egyik a nagy családi biblia volt, tele képekkel. Egy volt *A zarándok útja*, egy emberről szólt, aki elhagyta családját, de a könyvből nem lehetett megtudni, hogy mért hagyja el. Olvastam belőle jócskán egyszer-másszor. A meséje érdekes volt, de bizony közönséges. Még egy másik volt : *A barátság hódolata.* Tele gyönyörű mindenfélével és versekkel ; de a verseket nem olvastam. Meg-meg egy volt *Henri Klé Beszédei ;* és egy másik *Gonado családi orvosa*, amiben minden megvolt, hogy mit kell tenni betegség vagy halál esetén. Aztán volt egy énekeskönyv is és egy csomó egyéb könyv. Aztán voltak csinos nádfenekű székek és hozzá egészen épek, nem kiülve és kirongyolódva közepükön, mint egy ócska kosár.

A falon voltak képeik, többnyire Vassingtonok és Lafajettek és csaták, és egy, amelynek címe volt a *Nyilatkozat aláírása.* Volt egy pár olyan, amit ők krétarajzolatnak mondtak, s amit egy elhalt leányuk készített, mikor még csak tizenöt éves volt. Ezek másmilyenek voltak, mint minden festett kép, amit eddig láttam. Többnyire feketébbek, mint lenni szokott. Az egyik egy asszony volt karcsú fekete ruhában, a hóna alatt vékony övvel és olyan buggyantói voltak a ruha ujja közepén, mint egy-egy káposztafej és terebélyes simléderes féketője volt fekete fátyollal és karcsú bokája fekete szalaggal keresztbe kötve és roppant parányi fekete papucsa, mint valami véső, és egy sírkőre volt a jobb könyökével dülve, merengő tekintettel, szomorúfűzfa alatt és a másik keze oldalt lelógott és fejér

zsebkendőt meg egy kis tasakot tartott, és a kép alá az volt írva, hogy »Haj, hát soha se lássalak többé?« Egy másik fiatal leány képének pedig minden haja föl volt fésülve a feje búbjára és ott felbogozva egy fésűre, olyan volt, mint egy székháta, és ez belesírt a zsebkendőjébe és a másik kezében a tenyerén egy döglött madár feküdt hanyatt, karmaival ég felé, s a kép alá az volt írva, hogy »Haj, hát már sohase hallom édes csipogásodat?« És volt még egy fiatal leány, mely az ablaknál állt és fölnézett a holdra és a könnyje végigfolyt az orcáján, és a kezében nyitott levél volt, amelynek az egyik szélin fekete pöcsét látszott és ő egy medáliát dédelgetett, lánc is volt rajta s az ajka felé vitte, és a kép alatt az állt, hogy: »Haj, hát elmentél, igen elmentél, el!« Ezek igen csinos képecskék voltak, azt tartom, de nem igen vonzódtam hozzájok, mert ha valahogy el voltam szontyolodva, mindig megborzongattak. Mindenki sajnálta, hogy meghalt az a fiatal leány, mert sok ilyen képet festett volna még, s az ember látta abból, amit csinált, hogy mennyi veszett el vele. De én úgy nézem, amilyen természet volt, jobb helye volt neki a temetőben. Épen azon dolgozott, amit a legnagyobb művészetnek mondanak, amikor ágynak esett és éjjel-nappal az volt az imádsága, hogy csak addig élhessen, amíg ezt elvégzi, de bizony nem kedvezett neki a szerencse. Az is egy fiatal leány képe volt és hosszú fehér ruha volt rajta és egy híd korlátján állott készen a vízbeugrásra, kibontott hajával a hátán, szemével a holdon, az arcán végig a könnyei és két karjával keresztbe fonva a mellén, két karját kifeszítette előre és másik két karját kiterjesztette a hold felé. És azt gondolta, így meglátja, melyik két kar fest legjobban, a többit aztán mind kivakarja. De, amint már mondtam, meghalt, mielőtt a dologgal tisztába jött volna és most otttartották a képet a szobájában az ágy fölött fejtül és minden születésenapján fölvirágozták. Máskor mindig függöny alá rejtették. A képen való fiatal leánynak kedves, szép arca volt, de nekem úgy tetszett, hogy a sok karjától nagyon olyan volt, mint egy pók.

Amíg élt az a fiatal leány, albumot tartott és abba beleraggatta, amit a *Presbiteriánus Figyelőből* szedett: halottak listáját, szerencsétlenségeket és a türelmes szenvedés eseteit, és aztán verseket írt hozzá a saját fejéből. Nagyon csinos versek voltak. Itt van egy vers, amit egy Steffen Dauling Botsz nevű fiúról írt, aki a kútba esett és belefúlt:

ÓDA

néhai Steffen Dauling Botszról.

Kicsi Botsz tán beteg lettél,
Úgy ragadt el a kaszás?
Sok jó szivet bússá tettél?
És volt érte nagy sírás?

Nem; nem ez volt a te véged
Kicsi Steffen Botsz gyerek,
Bárha sokan sírtak érted,
Nem kórság emészte meg.

Nem hökkhurut, vagy e fajta,
Sem kanyaró, torka rossz,
Mi nevedet megrontotta,
Kicsi Steffen Dauling Botsz.

Sem hűtlen szerelmi bánat
Busítá göndör fejed;
Sem gyomorbajod nem támadt,
Kicsi Steffen Botsz gyerek.

Oh nem! Sírjatok, hallgatva
Sorsát, mit elmondok én:
Lelke testét el úgy hagyta,
Kútba esett a szegény.

Bár kihúzták és belőle
Kinyomkodták a vizet:
Későn volt: dicsőbb mezőre
Vitte őt angyal sereg.

Ha Grendzserfór Emmelin ilyen verset tudott csinálni alig tizennégy éves korában, az ember meg se tudja mondani, mire vitte volna később. Bökk azt mondja, csak úgy ontotta a verset, mint a folyóvíz. Soha csak meg se állt gondolkozni. Azt mondta, csak odakanyarított egy-egy sort és ha sehogy se talált hozzá rímet, hát egyszerűen kivakarta és másikat kanyarított helyébe és ment tovább. Nem is ragaszkodott semmihez, tudott mindenről írni, amit föladtak neki, hogy borzasztó volt. Ha egy ember meghalt, vagy ha meghalt egy asszony, vagy ha egy gyermek halt meg: készen volt a maga »adójával«, mielőtt a halott teste kihült. Ő nevezte adónak. A szomszédok azt

beszélték, hogy első volt a halottnál mindig a doktor, aztán jött Emmelin és aztán a temetkező vállalat embere. Csak egyszer tudta őt az antreprizes ember megelőzni, s akkor Emmelin elégette a versét, melyet a halott ember nevére írt. De ez nagyon megváltoztatta őt ; nem panaszkodott soha, de csak úgy elhervadt és nem sokára meghalt. Szegény lélek, szerettem feljárogatni a kis szobába, amelyben lakott, míg élt s elő-előszedtem az albumát s olvasgattam benne, mikor a képeken elszontyolodtam s elkeseregtem rajta egy kicsit. Szerettem ezt a familiát, élőit és halottjait egyaránt, és vigyáztam, hogy semmi közibénk ne jöhessen. Szegény Emmelin verset csinált minden halottról, amíg maga élt, s nekem úgy tetszett, nem igazság, hogy őróla senki sem csinál verset, hogy most már nem él. Én hát próbáltam magam kiizzadni egyet-kettőt, de sehogy sem akart menni. Emmelin szobáját tisztán és rendben tartották szakasztott úgy, ahogy volt, amíg ő élt, és soha senki se hált benne. Az öreg asszonyság maga viselte gondját, bárha tömérdek szerecsenjük volt és sokat varrogatott ott és rendesen ott olvasgatott a bibliájából.

A nappali szobáról már elmondtam, hogy gyönyörű firhangok voltak az ablakokon, fehér függönyök festett képekkel, kastélyok vadszőlővel a falon és tehenek, amint lejöttek inni. Volt egy kicsi vén ongora is a szobában, azt gondolom, cintányér féle lehetett benne, és nem lehet édesebbet gondolni se, mint mikor a fiatal hölgyek elénekelték azt, hogy »Elszakadt a végső láncszem« és mikor eljátszották az ongorán a »Prágai csatá«-t. Valamennyi szobának a fala kárpitozva volt s majd mindenikben szőnyeg volt a padlón és az egész ház kívülről ki volt meszelve.

Dufla ház volt, és a nagy szabad hely a két ház között ki volt pallózva és tető volt fölötte, és néha a nap derekán oda vitték ki az asztalt és roppant hűvös és kényelmes jó hely volt ott. Jobb talán már nincs is. És a konyha is nagyszerű volt és hozzá rémbőséges is.

XVIII. FEJEZET.

Grendzserfór ezredes dzsentlmen volt, persze. Tetőtől talpig dzsentlmen. Az volt a familiája is. Nemes származású volt, úgy beszélték, és ez ér emberben is annyit, mint lóban, azt mondta özvegy Duglaszné asszony, és soha senki se tagadta,

hogy ő a város java arisztokráciájához tartozott ; még a tata is azt mondta, pedig neki szegény magának nem volt különb nemesi levele, mint egy balatoni sügérnek. Grendzserfór ezredes nagyon szálas és karcsú volt, feketésen halavány volt az arcszíne, semmi nyoma rajta sehol semmi pirosságnak. Minden reggel símára beretválta egész keskeny arcát, rém keskeny ajka volt és rém keskeny orrlika, horgos orra és vastag szemöldöke és rém fekete szeme, ami, úgyszólván, barlangból nézett az emberre. Homloka magas volt, a haja fekete és síma volt és a válláig lelógott. Keze hosszú és keskeny volt és mindennap egész életén keresztül tiszta inget váltott és egy egész rend ruhát tetőtől talpig fehér vászonból, de olyan fehér volt, hogy bántotta az ember szemét, ha ránézett, vasárnap pedig rézgombos, hosszú kék kabátot viselt. Ehhez mindig ezüstgombos mahagoni botot vett. Nem volt semmi pajkosság benne, egy csepp sem, még csak hangos sem volt soha. Olyan barátságos volt, amilyen csak lehetett, ezt persze érezni lehetett rajta s így az embernek bizodalma volt hozzá. Néha-néha mosolygott is és ez jól esett az embernek ; de ha hihúzta magát, mint egy díszárbocfa és elkezdett villámlani szemöldöke alatt : első, hogy fára kívántál mászni, hogy ott jusson eszedbe, hogy mi lesz azután. Soha se kellett annak bárkit is inteni, hogy illendően viselje magát : ahol ő volt, ott mindenki jól viselte magát. És mindenki szeretett is a társaságában lenni ; verőfény volt ő mindig, úgy értem, hogy vele mindig mintha jó idő lett volna. Ha egyszer ő felhőbe borult, irtóztató sötétség lett tőle egy fél percre és ez épen elég is volt ; azontúl nem történt semmi hiba legalább egy hétig.

Ha ő meg az öreg nagysága reggel lejöttek, az egész familia fölállt és jó reggelt kívánt nekik, s addig le sem ült, míg ők le nem ültek. Aztán Bob és Tom a fali szekrényhez mentek, ahol az ivóedény volt és öntöttek neki egy kupica keserű pálinkát és a kezébe adták és ő a kezében tartotta s várt, amíg Tom és Bob maguknak is öntöttek, aztán bókoltak és azt mondták : Tisztesség adassék szer neked és önnek asszonyom. Ezek meg egy pirinyót biccentettek és azt mondták : köszönöm, és aztán ittak mind a hárman, és aztán Bob és Tom egy kanál vizet öntöttek a cukorra és a csöpp pálinkára vagy almaszeszre, ami a kupicájuk fenekén volt s nekem adták és Bökknek és mink is az öregekre köszöntöttük.

Bob volt a legidősebb, aztán jött Tom. Szálas szép legények,

igen széles válluk, barna arcuk s hosszú hajuk és fekete szemük volt. Azok is talpig fehér vászonba voltak öltözve, mint az öregúr és széles panamakalapot viseltek.

Aztán ott volt Sarlott kisasszony; huszonöt éves volt, karcsú, büszke és nagyszerű, de olyan jó, mint egy falat kenyér, ha föl nem bosszantották. De ha bosszús volt, olyan szeme volt, hogy az ember szeretett volna elsülyedni. Szakasztott az apja ebben. És igen gyönyörű volt.

Az volt huga, Szófia kisasszony is, de másfajta szépség. Kedves volt és édes, akár a galamb és csak húsz esztendős.

Mindenkinek külön szerecsenje volt, aki udvarolt neki, Bökknek is. Az én négeremnek rém jó dolga volt, mert én nem voltam ahhoz szokva, hogy akárki valamit helyettem végezzen. De a Bökkének mindétig készen kellett állni az ugrásra.

Hát ez volt az egész familia most, mert azelőtt három fiúval többen voltak, azokat megölték; és Emmelinnel, aki meghalt.

Az öregúrnak temérdek majorja volt és több mint száz szerecsenje. Néha egész sereg ember gyűlt oda lóháton tíz-tizenöt mérföldnyiről is körös-körül s ott maradt öt-hat napig is és nagy dáridót csaptak mindenfelé, a folyón, és táncot és majálist az erdőben nappal és bált éjjel otthon. Ezek nagyobbrészt atyafisága voltak a családnak. A férfiak magukkal hozták a fegyverüket. Mondhatom, szép finom holmi volt.

Volt aztán egy másik arisztokrata had a vidéken — öt-hat család — nagyobbrészt Sepperdszon volt a nevük. Épen olyan nagyralátók, előkelő születésűek, gazdagok és nagyszerűek voltak, mint a Grendzserfórék törzse. Sepperdszonék és Grendzserfórék ugyanazt a gőzhajókikötőt használták, amelyik két mérföldnyire volt a mi házunktól fölfelé, így ha néha odakerültem csomóval a mi embereink közül, gyakran láttam egy csomó Sepperdszon-hadat finom lovaikon.

Egyszer Bökk és én odavoltunk vadászgatni az erdőn és lódobogást hallunk. Épen az úton mentünk keresztül. Aszondja Bökk:

— Gyorsan, be a sűrűbe!

Beugrunk s aztán kikukucsáltunk a levelek között az erdő mentén. Csakhamar jön ám galoppban egy gyönyörű fiatalember, könnyen eresztve paripáját, s olyan volt mint egy katona. A puskája a nyeregkápájára volt akasztva. Láttam őtet

már máskor is: a fiatal Harry Sepperdszon volt. Hallom a fülem mellett elsülni Bökk puskáját és Harry kalapja lebukfencezik a fejéről. Fogta puskáját és egyenesen odanyargalt, ahol mi el voltunk bújva. De mi ugyan nem vártuk be. Neki szaladvást az erdőn keresztül. Az erdő nem volt sűrű, úgy hátranéztem a vállamon át, hogy lebukhassak a golyó elől, s kétszer láttam, hogy Harry rácélzott Bökkre. Aztán visszalovagolt arra, amerről jött, gondolom a kalapjáért, de látni nem láttam. Mi ugyan hazáig meg nem álltunk. Az öregúr szeme egyet villámlott — főleg azt tartom a gyönyörűségtől, aztán arca elsímult és azt mondja nyájasan:

— Nem szeretem ezt a lövöldözést — bokorból. Mért nem álltál ki fiam az útra?

— Sepperdszonék nem állnak ki, papa; ők semmit se kockáztatnak ha lehet.

Sarlott kisasszony úgy feltartotta a fejét, mint egy királyné, amíg Bökk elbeszélte az esetet és az orrlikai kitágultak és a szeme szikrázott. A két fiatalember sötéten nézett, de nem szólt egy szót se. Szófia kisasszony elfehéredett, de a színe visszatért, mikor látta, hogy a fiatalember nem sérült meg.

Ahogy Bökköt megkaptam, magában odalennt a szérűskertben a fák alatt, azt mondom neki:

— Bökk, meg akarta ölni?

— Meg én, annyit mondhatok.

— Mit vétett magának?

— Ő? Soha se vétett nekem semmit.

— Hát akkor miért akarta megölni?

— Mért, semmiért, csak a vendettáért.

— Mi az, vendetta?

— Hé, hol nőttél ekkorára, hogy nem tudod mi a vendetta?

— Soha hírét se hallottam. Mondja el.

— Hát nézd, mondja Bökk, a vendetta ez. Egy ember perpatvarba keveredik egy másik emberrel és megöli. Akkor ennek a másik embernek a testvére megöli őtet; aztán a többi testvérek mindkét részről egymás ellen mennek; aztán bevágnak az unokatestvérek is, aztán lassanként minden ember megölődik és vége a vendettának. De a dolog lassan megy és sokáig tart.

— Ez a maguké már sokáig tart, Bökk?

— Meghiszem azt! Harminc esztendővel ezelőtt kezdődött, vagy olyanformán. Valamiben összekülönböztek, abból per lett, és az egyik ember pörvesztes lett és fogta magát és agyonlőtte azt, aki a pört megnyerte, amit természetesen ő is megtett volna. Mindenki megtenné.

— És mi iránt kerekedett a per, Bökk? Föld iránt?

— Lehet, azt hiszem, nem tudom.

— Hát aztán ki lőtt? Grendzserfór volt-e vagy Sepperdszon?

— Uram fia, honnan tudjam? Oly régen volt.

— És senki sem tudja?

— Hogyne! Apus tudja, azt hiszem, és egyik-másik az öregebbek közül. De azt nem tudják már, hogy miből kerekedett elsősorban a villongás.

— És többeket is megöltek már?

— Meg bizony, volt itt szépen temetés. De nem mindig jár az ügy halállal. Atyust megsörétezték egyszer, de ő oda se neki, ő egyáltalán nem vette föl; Bobot egy kicsit meghasogatták vadászkéssel és Tom is megsérült egyszer-kétszer.

— És öltek-e meg az idén is valakit, Bökk?

— Hogyne, mink is egyet, ők is egyet. Mintegy három hónapja Bood unokatestvérem, ki mindössze tizennégy éves volt, az erdőn keresztül lovagolt a folyó túlsó partján és nem volt vele semmiféle fegyver, ami bolondos esztelenség volt, mikor egy elhagyott helyen lódobogást hall maga mögött és meglátja nyomában az öreg Baldy Sepperdszont, kezében puskájával, a fehér haja szélnek eredve; és ahelyett, hogy félreugrott s nekivágott volna a bozótnak, Bood azt hitte meggyőzi futással. Így száguldottak rém versenyfutásban vagy öt mérföldet, tán többet is, s az öregember mind jobban közeledett. Bood, pedig hogy látta, hogy hasztalan minden, megállt és megfordult, tudod, hogy a golyó elül vágjon bele lyukat és az öregember odalovagolt és lelőtte. De nem soká örülhetett a szerencséjének, mert egy héten belül a mieink őtet is leterítették.

— Azt tartom Bökk, az az öregember gyáva volt.

— Nem volt az gyáva. Nincsen is a Sepperdszonok közt gyáva egy se. Sem a Grendzserfórok közt sincsen gyáva. Hej, az az öregember egyszer egy félóráig védelmezte az életét három Grendzserfór ellen és ő lett a nyertes. Mind lóháton voltak; ő leszállt a lováról és egy kis farakás mögé került és a lovát

maga elé állitotta védelemnek a golyóbicsok ellen ; de a Grendzserfórok lóháton maradtak és körülhedegtek az öreg körül és rá-rápörköltek és az öreg visszapörkölt rájok. Õ meg a lova jól meglékelve és lázáron mentek haza, de a Grendzserfórokat úgy kellett hazavinni, és egyikük már meg volt halva és egy másik meghalt másnap. Már, barátom, ha valaki pulyát akar látni, az ne kereskedjék a Sepperdszonok körül, azok között nem terem.

A következő vasárnapon mindnyájan templomba mentünk, kiki lóháton. A férfiak mind magukkal vitték puskájokat, Bökk is és a térgyük közé tették vagy a falnak támasztották. Ekképen tettek Sepperdszonék is. Igen ordináré kis prédikációt hallottunk, csupa testvéri szeretetről meg hasonló unalmas dolgokról ; de mindenki azt mondta, jó szavallás volt, és hazamenet mind erről beszélgettek és oly rém sokat tudtak mondani hitről, jó cselekedetről, kegyelemről és predestinációkról és mit tudom én még miről, hogy úgy tetszett nekem, még ilyen rágós vasárnapot nem ettem életemben.

Egy órával ebéd után mindenki egyet szundított, ki székben, ki a szobájában, és nagyon unalmas volt a dolog. Bökk és egy kutya a gyöpön nyújtóztak el mély álomban. Én fölmentem a szobámba, mondok én is bólintok egyet. Az ajtóban, mely a mienkkel szomszédos volt, ott találtam az édes Szófia kisasszonyt és beszólított a szobájába, betette szép csöndesen az ajtót és azt kérdezte tőlem, szeretem-e őtet ; én mondok, hogy szeretem ; aztán azt kérdezte tőlem, megtennék-e érte valamit, de úgy, hogy nem szólok senkinek, és én azt mondtam, hogy meg. Akkor aztán azt mondta, elfelejtette a bibliáját s ott hagyta a padban a templomban két másik könyv között, és én szép csöndesen kilopózhatnám, elmehetnék érte és nem szólnék senkinek. Én azt mondtam, hogy meglesz. Ki is lopóztam s nekivágtam az útnak és senkit se találtam a templomban, kivéve tán egy-két disznót, mert az ajtaja nem volt becsukva, a disznó pedig szereti a kőpadlót nyáron, mert hives. Tudnivaló, legtöbb ember nem szokott templomba menni, csak mikor templomjárás ideje van ; de a disznó ezt nem nézi.

Mondok magamban, ennek valami bibije van, — nem természetes dolog az, hogy egy leány úgy oda legyen az újtestámentomért ; hát megráztam a könyvet s egy kis cédula hullott ki belőle, rajta ceruzával ennyi : *félkettőkor*. Megkutattam kívül-

belül, de egyebet nem találtam. Ennyiből meg nem lettem okosabb, hát visszatettem bele a papirost s mikor hazaérek, Szófia kisasszony ott várt rám szobája ajtajában. Betuszkolt és becsukta az ajtót ; aztán belenézett az újtestámentomába, míg meg nem találta a papirost és ahogy elolvasta, földerült ; s mielőtt észrevettem volna, megcirógatott s egy barackot nyomott a fejemre és azt mondta, én vagyok a legkedvesebb fiú a világon és hogy ne szóljak senkinek. Rém piros volt az arca egy pillanatig és a szeme fénylett és ettől irtóztató szép lett. Én nagyon meg voltam lepődve, de mikor lélekzethez jutottam, megkérdeztem a papiros felül. Ő meg azt kérdezte, elolvastam-e, s én azt mondtam *nem*, s ő azt kérdezte, tudok-e írást olvasni és én azt mondtam *nem, csak nagy pókbetűket*, és akkor azt mondta, hogy a papirossal semmi sincs, az csak könyvjelző, hogy tudja hol olvasott és hogy én most menjek játszani.

Lementem a folyóra ezen a dolgon töprenkedve s egyszerre csak látom, hogy utánam jön a szerecsenem. Mikor már a ház felül nem lehetett őt látni, hátra- és körülnézett egy pillanatra és hozzám futott és aszondja :

— György úrfi, ha legyünne a lápba, mutatnék magának egy egész garmada vízi-isten papucsát.

Mondok, ez ugyan nagyon furcsa, ő ezeket tennap mondta. Muszáj vóna neki tudni, hogy senki se bomlik úgy vízivirágért, hogy vadászni járjon rá. Mi dolog lehet ez? Mondom neki:

— Jól van, trappolj előre.

Mentem utána egy félmérföldnyire, akkor nekivágott a mocsárnak és bokáig gázolva ment még egy félmérföldre valót. Odaérünk egy kis lapos területre, mely száraz volt és sűrűn be volt nőve fával, bokorral és vadszőlővel. Azt mondja ő :

— Mos fordújjon jobbra, csak enyihán lépest, György úrfi, osztég ott van. Én mán láttam máskó', ee löszök annékün hom még egyszŏ' lássam.

Én hát befordultam jobbra és odébb mentem és csakhamar nem láttam a fáktól a feketémet. Körűlvizsgálom a helyet és egy kis tisztásra akadtam, nem nagyobbra, mint egy hálószoba, köröskörül befüggönyözve vadszőlővel, és ott egy embert látok és — a rézkupakját, nem az én öregem, Dzsim volt !?

Fölkeltettem és azt gondoltam rém meglesz lepődve, hogy

engemet lát, de nem volt. Már-már elpityeredett, annyira örült, de meglepődve nem volt. Azt mondja, akkor éjjel utánam úszott és hallotta minduntalan a kiáltásaimat, de nem mert felelni, mert attól félt elcsípi valaki s visszaviszi a rabszolgaságába. Azt mondja :

— Kisség messérűtem és nem tuttam ojjan sebösen úsznyi, hát el is maradtam tűled jócskán ; mikó te kimásztá partra mondok. én is kimászok veled úgy, hogy nem is kő kajátonyi rád, de mikó láttam ezt a hajlékot, hát megmegest eemarattam. Messzi is vótam arra, hogy hallhattam vóna mit beszílnek neköd a házbú, a kutyáktú is fítem, de mikó meg meg mindön csöndes lött, tuttam, te bekerűtél a házba ; én meg nekivágtam az erdőnek, hogy ott vérradjon rám. Kora röggel egy szerecseny a mezőre indult és arra ment, eevütt és eztet a helyet memmutatta ; a hoz eleséget is minden itczaka megmeg hírt ha rúlad is mindég.

— És mért nem mondtad meg Dzsim az én Dzsekkemnek, hogy előbb vezessen ide ?

— Mi haszna lett vóna tígedet kizavarnyi Hokk addig, míg nem vót mit tennyi ? De mos' röndben van minden. Én bevásaltam begréket, lábosokat meg eleséget, ahogy hozzájutottam és étszakának idején odahortam a tutajra —

— Miféle tutajra, Dzsim ?

— A mi régi tutajkánkra.

— Azt mondod, hogy az nem ment ripityánba a gőzhajó alatt ?

— Nem az ! Egy küsség megsérült, kivált az egyik víge, de nagy baja nem lött, csak a hummink veszett majd mind oda. Ha nem buktunk vóna olyan nagyon mélyen a víz alá, meg az itczaka nem lett vóna olyan sitít, mink úgy hótra nem réműtünk vóna és nem lettünk vóna, mint mondani szokás, olyan makutyiak, láttuk is vóna a tutajt. De mos' mán se baj, mer mos' mán megmegets rendben van, annyi mintha ujdonatuj vóna, hummink is elég van ahelyett aki odaveszett.

— Hogyan került meg a tutaj, Dzsim ; elfogtad ?

— Hogy foktam vóna tutajt az erdőben ? Dehogy. Szerecseny embörök fogták el, ott találták ide lenn az öbölben fönakadva egy fatuskón és elröjtötték a fűzfák alatt, és annyit csöröltek-pöröltek egymással, hogy melliköket illeti a tutaj, hogy hamar idáig legyütt a híre, én aztán röndbe hoztam a

dógukat, mondok, hogy egyiküket se illetnyi, hanem téged illet meg engöm. Mondom, hogy elsinkófálnák-e egy fiatal fejér embör tulajdonjogát, amire dutyi jár? Osztég attam nekik egy tízcentest és annak rém megörűtek és aszondták, bár csak úsznék erre még ennyihán tutaj, hagy lennínek tűle megest gazdagok. Nagyon jól bánnak velem ezek a feketék, nagyon jól, s amire csak szükségem van, nem kő kétszer mondanom, hogy megtegyik. Ez a Dzsekk jó gyerek, és fene ügyes is.

— A' már igaz. Nekem egy szóval se mondta, hogy itt vagy; annyit mondott, hogy jöjjek erre, mutat egy garmada vízivirágot. Ha baj lesz belőle, ő nincsen belekeveredve; bátran azt mondhatja, soha se látott bennünket együtt. És igaz is lesz, ha mondja.

Nincs sok mondani valóm a következő napról. Azt hiszem, rövidesen végezhetek vele. Hajnal felé fölébredtem s a másik oldalamra akartam fordulni, hogy aludjam még egy verset, mikor feltűnt, hogy milyen nagy csöndesség van, mintha senki se járna a házban. Ez szokatlan dolog volt. Aztán észrevettem, hogy Bökk már fölkelt és el is ment. Hát felkelek én is csodálkozva és megyek le a földszintre — senki; minden olyan csendes, mint az egér a lyukaiban. Kívül is szakasztott így volt; mondok, mit jelent ez? Lenn a farakásnál találkoztam Dzsekkemmel s aszondom neki: Mi történik itt?

Feleli ő:

— Nem tudja György úrfi?

— Nem, mondok, nem tudom.

— Hát Szófia kisasszony elszekte, el, igazán. Elszekte ziccaka, egyszer — senki se nem tudja mikor, elszekte, hogy megházasodja avval a fiatal Harry Sepperdszonnal, legalább aztat hisznek. A falamia rágyütte egy félórával ez előtt, talán picurkával előbb is, aztán mondhatok, nem vesztegette zidőt. Ekkora szernyű lótás-futás puskáért meg lóért soha se nem volta. A nagyságák mentek felzavarni zatyafiságot, zereg Saul urasága és a fiuk lelovagoltak a folyóra a zúton, hogy megcsípják aztat a fiatal ember és megöljenek mielőtt át tudja menni vízen Szófia naccságával. Azt tartok, nagy zivatar meglesz itt.

— Bökk elment anélkül, hogy engem felköltött volna.

— Azt tartok, úgy lesz. Nem akarták zúrfit belekevernyi. Bökk úrfi vállára vette puska és azt mondta, haza hozza egy

Sepperdszon vagy maga se nem gyün haza. No hát, lesznek ott elegen azt gondolok, és akadja szerencséje, hozhatja belüle egyet.

Én nekiiramodtam a folyó menti útnak oly sebesen, ahogy csak tudtam. Lassan-lassan hallok ám jó messziről puskalövéseket. Mikor láttam már a gerendatárt és a farakásokat, ahol a gőzösök kikötője van, arra igyekeztem a fák és bokrok alatt, amíg jó helyre értem és ott fölkapaszkodtam egy odvas gyapotfára, ahol a lövés el nem érhetett és figyeltem. Előttem, csekély távolságban a fától egy ölfarakás volt, lehetett négy láb magas, s elsőbbed a mögé akartam bujni, de bizony jobb volt, hogy nem oda bujtam.

Négy vagy öt ember ott nyargalászott a lován, a gerendaraktár előtti puszta téren, káromkodva, kiabálva s azon iparkodva, hogy hozzáférjen a két fiatal legénykéhez, aki a kikötő hosszában lévő farakás mögött volt ; de semmire se mentek. Amint valamelyikök mutatkozott a farakás parti oldalán, rálőttek. A fiúk a farakás mellett egymásnak vetették a hátukat, így szemmel tarthatták mind a két oldalt.

Végre abbahagyták az emberek a nyargalászást meg a kiabálást s a raktár felé indították lovaikat. Erre fölkapaszkodik az egyik fiú s a farakáson keresztül golyót ereszt rájok és egyet közülök kilő a nyergéből. Mind az emberek erre leugrálnak a lóról, fölszedik a sebesültet s indulnak vele a raktárba ; ebben a szempillantásban a fiúk is futóra veszik a dolgot. Feleútján voltak már az én fámhoz, mikorra amazok észrevették, s újra nyeregbe szöknek s utánuk erednek. Jól nyomukban voltak, de nem volt haszna, a fiúknak jó egérútjuk volt, s oda is értek a farakáshoz, amely az én fám előtt volt : mögéje bujtak s így megint meg volt a fedezetük az öt ember ellen. Az egyik fiú Bökk volt, a másik vékony fiatal ember, mintegy tizenkilenc éves.

Az emberek ide-oda vágtattak egy darabig, aztán ellovagoltak. Amikor már nem lehetett őket látni, lekiabáltam Bökkre s megmondtam neki. Kezdetben nem tudta mire vélni, hogy egy fából jön ki a hangom. Roppant meg volt lepve. Mondta, hogy csak vigyázzak jól és szóljak, ha jönni látom az embereket. Azt mondta, valami rosszban törik a fejüket, ami hamarosan ki fog sülni. Én szerettem volna kívül lenni a fán, de nem mertem leszállni. Bökk izgatottan kezdett kiabálni, azt mondta,

hogy ő és ez az unokatestvére Dzsó (az volt a másik fiatalember), ma még megteszik a magukét. Azt mondta atyját és két testvérét megölték, s elesett két-három ellenségök is. Azt mondta, hogy a Sepperdszon-had lesben állt rájok. Azt mondta Bökk, hogy atyjának és testvéreinek meg kellett volna várni az atyafiságot, mert Sepperdszonék nagyon sokan jöttek rájok. Kérdeztem tőle, mi lett Szófia kisasszonyból és a fiatal Harryból. Azt mondta, azok átmentek a folyón és bátorságban vannak. Ennek nagyon megörültem ; de ahogy Bökk viselte magát amiért a minap mikor rálőtt, nem sikerült Harryt megölnie : ahhoz foghatót életemben nem láttam.

Egyszerre csak bum, bum, bum : szól három vagy négy puska. Azok a lovas emberek az erdőt megkerülték s előre jöttek lovuk nélkül. A fiúk a folyóba ugrottak, sebesülten mind a ketten és ahogy úsztak lefelé a víz sodrában, az emberek utánuk szaladtak a parton s egyre lövöldöztek rájuk s rikogattak : *Le kell lőni, le kell lőni !* Oly rosszul lettem tőle, majd kiestem a fából. Nem mondom mind el, ami még történt, belebetegedném újra, ha el kéne beszélnem. Azt gondoltam, bár sohase léptem volna erre a partra akkor éjjel, hogy ne láttám volna ilyen dolgokat. Még álmomban is sokszor ez kísért, hogy egyszer engemet is lelőnek.

A fában maradtam, amíg be nem esteledett, mert féltem lejönni. Egyszer-egyszer még hallottam lövéseket messze az erdőben, és kétszer láttam egy-egy csapat embert elvágtatni a szálfarakás előtt ; mondok, még mindig tart a haddelhadd. Nagyon el voltam búsulva, hát el is határoztam, hogy nem megyek többet annak a háznak a tájékára, mert úgy gondoltam, hogy valamiképen hibás vagyok a dologban. Azt tartom, annak a cédulának az lehetett az értelme, hogy Szófia kisasszonynak félkettőre valahol találkoznia kell Harryval, hogy aztán elszökjenek ; és azt gondoltam, szólnom kellett volna erről a céduláról az atyjának s a leány különös viselkedéséről, akkor talán lakat alá tette volna és ez az egész keveredés elmaradt volna örökre.

Mikor a fáról lejöttem, lekúsztam egy kis darabon a parton s megtaláltam a két hullát a víz szélin s kihúztam a partra. Betakartam az arcukat és elsiettem oly gyorsan, ahogy csak tudtam. Mikor Bökk arcát letakartam, egy kissé elsírtam magamat, mert rém jó volt hozzám végig.

Most már egészen besötétedett. Én többé a ház tájára

nem mentem, hanem keresztülvágtam az erdőn s a lápra indultam. Dzsim nem volt a szigetén, hát nekitrappoltam a folyó öble felé, keresztül a füzesen, hogy azon melegiben a tutajra ugorjam s kijussak ebből a rémországból — a tutaj eltűnt! Boldog isten, de meg voltam rémülve! Egy percig lélegzetet se tudtam venni. Aztán egyet ordítottam. Egy hang — alig húsz lábnyira tőlem — azt mondja:

— Istenke zatyám, te vagy drágica? Ne megcsinálj lárma!

Dzsim hangja volt. Soha semmi hang a fülemnek nem volt ilyen édes. Egy kis darabot a parton lesiettem és ott voltam a tutajon. Dzsim végigtapogatott, szorongatott, annyira megörült nekem. Azt mondja:

— Zisten áldja meg téged fiacskám, már odavoltam, hogy meghaltál. Dzsekk itt vóta, azt mondja, aszondja, azt tartja, meglütték tégedet, mert nem mentél már tebbet haza. Hát én most akarta indítanyi tutajkát ebben a minitában innen ki öbölbul, mert minden meg van kiszen zindulásra, csag várok Dzsekket, hogy bizunust mondja, hogy meghaltál vagy nem haltál. Zistenke, zistenke, burzasztó erilek, hogy itt vagyolsz megint, drágicám.

Én azt mondom:

— Úgy van, rém jó dolog az; mert nem találnak, azt fogják hinni, engem is megöltek és a víz sodra elvitt. Még odafönn járja valami, attól még jobban elhiszik. Azért ne vesztegesd az időt Dzsim, lökd el a tutajt ki a nagy vízbe, oly gyorsan, ahogy csak bírod.

Nem éreztem magam jól, amíg a tutaj két mérfölddel odébb nem volt s kinn a Misszisziipi kellő közepén. Ott kiakasztottuk jelzőlámpásunkat s azt gondoltuk, újra megmenekültünk és bálországban vagyunk. Nem ettem tegnap óta egy falatot se, hát Dzsim előszedett valami pogácsafélét és egy kis írót, sertéshúst, káposztát és zöldséget — nincs a világon ennél jobb, ha jól van elkészítve, s míg én vacsorázgattam, elbeszélgettünk és jó dolgunk volt. Én rém örültem annak, hogy elmenekülhetek a vendettából, és Dzsim is annak, hogy eljöhetett a lápi szigetről. Megegyeztünk abban, hogy végre is nincsen több olyan jó hely, mint a tutaj. Más helyeket olyan szűknek és olyan dohosnak talál az ember, de már a tutajt nem. Rém szabadnak és könnyűnek érzi magát az ember és alkalmasnak egy tutajon.

XIX. FEJEZET.

Elmult három-négy nap és éjjel ; azt mondhatnám elúszott, oly símán, nyugodtan és kedvesen siklott odébb. Mostanság így csináltuk a dolgot. Iszonyú nagy folyó volt előttünk, egy-egy helyen volt másfélmérföldnyi széles ; éjjel utaztunk, nappal kikötöttünk és elrejtőztünk ; amint az éjtszaka java elmult, abbahagytuk a hajózást és kikötöttünk, rendszerint holtvízben, valamely homoksziget alatt ; azután fiatal gyapotágat és fűzfavesszőt vagdostunk s betakartuk vele a tutajt. Oszt kiraktuk horgainkat. Utána beugráltunk a vízbe s úsztunk egyet, hogy felfrissüljünk és lehűtsük magunkat ; aztán leültünk a homokos fenekű vízbe, ahol mintegy térdig ért a víz s néztük, mint virrad meg. Sehol semmi hang, tökéletes csöndesség — mintha az egész világ aludnék, csak a kecskebékák brekegtek bele néha. Az első dolog, amit megláttunk, amint végignéztünk a vízen, valami homályos vonalféle volt, — az erdő a túlsó parton, egyébnek nem lehetett nézni ; aztán egy sápadt sáv az égen, aztán még több sápadás, amely tovaterjedt ; aztán fölenyhült nagy messzeségben a folyó s nem volt többé fekete, hanem szürke ; látni lehetett rajta fekete foltokat, amint tovasiklanak : kupechajók s efélék ; és hosszú feketeségeket : tutajok ; hallani lehet néha elnyújtott sikongást vagy zavart hangokat, mert olyan csendesség van s a hang oly messze elhallatszik ; csakhamar látni lehet egy sávot a vízen s a sáv formáján megismered, hogy ott fatuskó van a víz erős sodrában, mely megtörik rajta és így formálja a sávot ; aztán látni lehet a ködöt, hogy felgördül a vízről és a keleti ég kipirosodik és a folyó is és feltűnik messze a víz tulsó partján egy fakaliba az erdő szélén, nyilván fatelep, körülötte rendes farakások keresztbe és kassul egymáson, úgy, hogy akárhol keresztül lehetne kergetni rajta egy kutyát ; aztán felszökken a kedves szellő és jön felülről és legyezgeti az embert oly édesen és hűvösen és olyan illatos, persze az erdőtől, meg a vadvirágtól ; de nem mindig az, mert az emberek döglött halat — keszeget s affélét — szerte ott hagynak a parton, az pedig jócskán bűzlik ; aztán hamarosan megvirrad teljesen, minden rámosolyog a napra, legkiváltképen a füttyös madár.

Azt gondoltuk, egy kis füstöt ilyenkor nem igen vesznek fel, hát leszedtünk néhány halat a horgokról és meleg reggelit

főztünk. Majd aztán elnézzük a folyó elhagyottságát, lustálkodunk és lassan-lassan elalszunk. Ha aztán fölébredünk, körülnézünk, hogy mi történt azalatt, lehet, meglátunk egy-egy gőzhajót, amint köhög fölfelé a vízen, oly messze odaát a másik part fele, hogy az ember alig tudna róla egyebet mondani, minthogy kerekekre járó gőzös-e vagy csavaros ; aztán megint egy óráig se látunk se hallunk semmit, csak az állhatatos elhagyatottságot. Aztán meg látni egy tutajt lefelé siklani és megesik, hogy épen tuskót hasogatnak rajta, mert majd mindig affélét csinálnak tutajon; látod a fejszét megvillanni és látod lecsapni, — de hallani nem hallasz semmit ; és látni megint a fejszét amint felszökik és akkor, mikor a favágó embernek épen a feje fölött van, akkor hallod csak, hogy *K'csak*! Eddig tartott, amíg a hang át tudott jönni a vízen. Igy szoktuk eltölteni a napot, lustálkodva és hallgatva a csendességet. Egyszer igen sűrű köd volt, és a tutajon, meg effélén, ami arra ment, cintányérokat csapkodtak egymáshoz, hogy a gőzhajók hegyibök ne menjenek. Egy komp vagy tutaj oly közel ment el hozzánk, hogy tisztán hallottuk beszédüket, káromkodásukat és röhögésüket, de látni nem láttunk belőlük semmit. Az embert szinte megborzongatta, olyan volt, mintha szellemek szálltak volna a levegőben. Dzsim hitte is, azt mondja, hogy szellemek, de én azt mondtam :

— Nem, szellemektől nem telnék ki, hogy azt mondják : a ménkü üssön ebbe a ködbe.

Amint leszállt az éj, kiereszkedtünk a vízre ; mikor a közepe fele voltunk, magára eresztettük, hadd ússzék, amerre a víz sodra viszi ; aztán rágyújtottunk, a lábunkat a vízbe lógattuk és beszélgettünk mindenféléről, — mindig meztelenül jártunk éjjel-nappal, ha a szunyogoktól lehetett ; Bökkék új ruhája, amit nekem varrattak, nagyon is jó volt arra, hogy kényelmes legyen, amellett egyáltalán nem sokat adtam a ruházkodásra.

Néha a mienk, magunké volt az egész széles folyó. Amodatúl volt a partság s a szigetek, a víz másik oldalán ; egyszer-egyszer egy kis fény valamely kunyhó ablakában ; néha a vízen is lehetett látni egy-két ilyen fényt, tutajon persze vagy kompon, s megesett, hogy valahonnan a tutajokról elérte az embert holmi hegedű- vagy énekszó. Roppant jó élet van a tutajon. Ott volt fölöttünk az égi boltozat teleszórva csillaggal, s mi szerettük nézegetni hanyatt fekve s arról beszélgetni, hogy vajjon valaki csinálta-e őket vagy hogy csak úgy lettek. Dzsim

azt állította, hogy úgy csinálták, de én azt, hogy csak lettek ; mert mondok rém sokáig eltartott volna, míg annyi sok elkészül. Dzsim azt mondta, hogy tojhatta a csillagokat a hold is ; és ez mintha okos beszéd lett volna, azért nem is szóltam ellene semmit, mert a magam szemével láttam, hogy egy béka is egymaga tojott majd annyit, hát meglehet, úgy volt. Figyeltük a hullócsillagokat is, ahogyan lezuhantak. Dzsim azt mondta, ezek tán megzápultak, hát kidobják a fészekből.

Egyszer-kétszer láttunk gőzhajót is tovasiklani az éjben, aki egyszer-egyszer tenger szikrát okádott ki a kéményeiből ; a szikra mint az eső hullott a folyóba és rémisztően szép volt nézni ; aztán a hajó megkerülte a part egy sarkát, fénye kialudt, dohogása megszünt és átadta megint csöndességének a folyót ; aztán lassan elértek a hullámai hozzánk — jóval az eltűnése után, — meglóbálták egy kicsit a tutajunkat és ezután az ember nem is tudja meddig, ismét nem lehetett hallani semmit, kivéve tán békát és effélét.

Éjfél után a parti lakók lefeküdtek és ekkor két vagy három órára a part merő feketeség lett, — semmi fény már a kunyhók ablakában. Ez a fény volt a mi óránk ; amint az első feltűnt, ez nekünk a hajnalt jelentette s ekkor rögtön hely után néztünk, ahol elrejtőzhetnénk és kiköthetünk.

Egy reggel, pitymallat körül, csónakot találtam s keresztül eveztem egy szigetközi csatornán — lehetett kétszáz öl szélességű — a főpartra s vagy egy mérföldet mentem a víz egy mellékágán föl cipresszus-erdő alatt, azzal a szándékkal, ha epret vagy valamit szedhetnék. Épen amikor egy oly hely mellett mentem el, ahol valami marhacsapás keresztezte a folyó ez ágát, hát csak rohan ám két ember a tehéncsapáson oly sebesen, ahogy a lába bírja. Én gyorsan el akartam onnan evezni, de akkor már jól közel értek hozzám s rám kiabáltak és rimánkodtak, hogy mentsem meg az életüket. Azt mondták, nem vétettek semmit, azért üldözik őket, emberek és kutyák vannak a nyomukban. Mindjárt bele is ugrottak volna a csónakomba, de én azt mondom :

— Megálljanak. Nem hallok még se kutyát, se lovat ; még ráérnek keresztülvágni itt a bozóton és elérhetik egy kissé föllebb a vizet. Ott belegázolnak s ide gázolnak hozzám s beülnek, ettől a kutyák elvesztik a szimatjukat.

Ezt meg is tették, és amint benn voltak a csónakban, én

indultam a homokszigetünk felé s úgy öt-tíz perc mulva hallottuk messze fönn a kutyákat és az emberek kiabálását. Hallottuk, amint jöttek a csatorna felé, de látni nem láttuk ; mintha megálltak s egy darabig ide-oda keresgéltek volna ; s mikor mind tovább és tovább jutottunk, alig hallottuk őket már egyáltalán ; ezalatt elhagytunk egy mérföld hosszúságnyi erdőt s beleértünk a főfolyóba s minden csendes volt s mi odaeveztünk a homokszigethez, elbujtunk a gyapoterdőbe és bátorságban voltunk.

Az egyik e fickók közül lehetett úgy hetvenes vagy tán több is, kopasz volt és szürke szakálla volt. Viharlátott ócska puha kalapja volt neki és zsíros, kék gyapotinge és csizmaszárába gyömöszölt rongyos, ócska kék szövetnadrágja és otthonkötött nadrágtartója, azaz csak egy fél. Ócska hosszúaljú kabát kék szövetből, vásott rézgombokkal volt a karjára vetve s mindegyiknek volt egy-egy nagy, pocakos tarisznyája szőnyegszövetből.

A másik fickó maga harminc éves, ruhája meg ép oly ordináré volt, mint a másiké. Reggeli után lehevertünk és beszélgettünk s az első dolog, ami kiderült, az volt, hogy ez a két legény nem ismerte egymást.

— Mitől keveredett maga bajba, kérdi a kopaszfejű a másik legénytől.

— Egy szert árultam, amely leszedi az ember fogáról a borkövet. És le is szedi, de lemegy vele a fog zománca is. De egy éjjel tovább maradtam ott mint kellett volna és épen abban a pillanatban akartam elillanni, amikor a város innenső részén magába ütődöm, mikor menekül ; maga azt mondta, jönnek és könyörgött, segítsem a menekülésében. Én azt mondtam, magam is bajban vagyok, hát fussunk együtt. Ez az egész história, — mi a magáé ?

— Én egy kis mértékletességi mozgalmat csináltam vagy egy hétig és becéje lettem a fehérnépnek, aprónak-nagynak egyaránt, mert hatalmasan befűtöttem iszák uraiméknak, annyit mondhatok, s beszedettem öt-hat dollárt egy-egy éjjel — fejenkint tíz centjével, gyermek és szerecsen ingyen — és az üzlet mindjobban ment napról-napra, amikor valamikép mult éjjel hire ment, hogy én titokban a saját korsómmal töltöm az időmet. Egy fekete költött fel ma reggel azzal, hogy a népek titokban szedelőzködnek kutyáikkal és lovaikkal és hamarosan rám jönnek, de adnak egy félórai egérutat, azután azonban ahol találnak, lehúznak ; s ha megcsípnek, bekátrányoznak, tollban

meghentergetnek és végighurcolnak a városon, annyi bizonyos. De nem vártam be a fölöstökömöt, nem voltam éhes.

— Bácsi, — aszondja a fiatalember — azt tartom, mi ketten egy szekér elé foghatnók magunkat ; mit szól hozzá ?

— Nem mondom, hogy nincs kedvem. Mi úgy a maga főfő-mestersége ?

— Mesterségem szerint újságszedő ; szabadalmazott medecinákban is utazom egy kicsit ; színművész is, tudja, a tragédiában ; ki-kiruccanok az asztaltáncoltatás, a frenológia hímes mezőire, úgy alkalomadtán ; változatosság okáért tanítok éneklőföldrajzot ; felolvasásokat is tartok néha — oh, csinálok én másfélét, többnyire akármit, ami a kezem ügyébe esik, az aztán nem is munka. Hát kend miben izél ?

— Én a magam idejében jócskán doktoroskodtam. Legjobb fogásom rák, agylágyulás és eféle ellen, a betegre tenni kezemet ; tudok alkalmasan jövendőt is mondani, ha akad valaki, aki ki tudja számomra a körülményeket. Prédikálni is szoktam, aztán gyűléseket rendezni puszta ég alatt, aztán térítő munkát csinálni.

Egy darabig mindnyájan hallgattunk, akkor a fiatalember egy nagyot sóhajtott, azt mondja : haj ! haj !

— Mi erányában hajhajózik kend — mondja a kopasz.

— Ha meggondolom, hogy azért éltem, hogy ilyen életet éljek és ilyen kompániába sülyedjek alá. És elkezdte a szemszögletét törülgetni egy rongydarabbal.

— A fene a bőribe, nem elég jó kendnek ez a társaság ? — mondja a kopasz szemtelenül és fennhéjázón.

— Hát elég jó nekem ; olyan jó, amilyent érdemlek ; mert ki hozott le idáig, holott olyan magasan voltam ? Csak magam bizony. Nem okolom én önöket, uraim, távol tőlem. Nem okolok senkit. Rászolgáltam mindenre. Hadd végezze rajtam a hideg világ a legrosszabbat ; egyet tudok : valahol van egy sír az én számomra is. A világ ám menjen azon az úton, ahol mindig járt és szedjen el tőlem mindent : szeretteimet, birtokomat, mindent, azt az egyet el nem veheti tőlem. Egy napon majd ott fogok feküdni lent és mindent elfelejtek és szegény megtört szívem ott nyugalmat talál. És tovább törülgette a szemit.

— Süsd meg a tört szívedet, — mondja a kopasz. Mit hánytorgatod nekünk a szegény tört szívedet ? Mi nem vettettünk neked semmit.

— Tudom, önök nem. Nem is teszek önöknek szemrehányást, uraim. Én magam juttattam magamat ennyire. Igen, senki más, csak magam. Igazság, hogy megszenvedjek érte, való igazság. Hát nem is panaszlom fel.

— Ennyire juttattad magadat ? Honnan juttattad magadat ennyire ?

— Ah, hiszen úgy sem hinnétek el. A világ sohasem hisz az embernek. Hagyjuk annyiba, sebaj no ! Születésem titka —

— Születésed titka ? Azt akarod mondani —

— Uraim, — mondja a fiatalember igen ünnepiesen — fel fogom önök előtt tárni, mert érzem, hogy bízhatom önökben. Jog szerint én herceg vagyok.

Dzsimnek majd kiugrott a szeme, amikor ezt hallotta ; de gondolom, az enyém is. Aztán azt mondja a kopasz : de csak nem mondja komolyan ?

— De igen. Szépapám, Bridzsvuoter herceg legidősebb fia, a mult század vége felé ebbe az országba menekült, hogy a szabadság tiszta levegőjét szívja magába ; itt meg is házasodott, meg is halt, egy fiút hagyván maga után. Az ő atyja is körülbelül ugyanakkor halt meg. A néhai herceg második fia magához ragadta a címet és a birtokokat, az igazi csecsemőhercegről nem vettek tudomást. Én vagyok e csecsemő egyeneságú leszármazottja, én vagyok a törvény szerint való Bridzsvuoter herceg ; és íme, itt vagyok veszendőben, nagy rangomról letépve, emberek által űzve, a hideg világtól megvetve, rongyosan, elnyűtten, megtört szívvel és gézengúzok társaságára kárhoztatva egy tutajon.

Dzsim rém módon megsajnálta, de meg én is. Próbáltuk vigasztalni, de ő azt mondta, mi haszna, őt nem lehet megvigasztalni. Azt mondta, ha hajlandók lennénk elismerni őt, ez jobban esnék neki, mint akármi ; mi hát rámondtuk, hogy szívesen, csak mondja meg, mit kell tennünk. Azt mondta, bókolnunk kell előtte, ha szólunk hozzá, és azt kell mondanunk, *kegyelmességed* vagy *milord* vagy *lordságod*, — de azt sem bánja, ha egyszerűen Bridzsvuoternak szólítjuk, mert aszondja, az inkább titulus, semmint név. És hogy evés idején egyikünk udvaroljon neki és tegyen meg minden apró dolgot, amit megkíván.

Ez ugyan könnyű dolog volt, hát megtettük. Az egész ebéd alatt Dzsim körülötte volt és udvarolt neki, és aszondja :

Parancsulja miltusága, ebbül vagy abbul parancsolja? És így tovább, és az ember láthatta, hogy rém tetszett neki.

De az öreg lassacskán roppant elcsöndesedett; se szólt, se beszélt, és látszott, hogy nem jól esik neki, ahogy ezt a herceget kényeztettük. Mintha valami nyomta volna a lelkét. Így aztán ebéd után egyszer csak ezt mondja:

— Nézze csak, Bildzsvuoter, én rém sajnálom magát, de nem maga az egyetlen ember, akinek ilyenféle bánata van.

— Nem?

— Nem, nem az egyetlen. Maga nem az egyetlen ember, akit kifiruncvancigoltak nagy állapotából.

— Haj, haj!

— Nem, maga nem az egyetlen ember, akinek titka van a születése körül. És akármi legyek, az öreg elkezd pityeregni.

— Lassan, mit akar ön mondani?

— Bildzsvoater, bízhatom önben — mondja az öreg még mindig hüppögve.

— Akár a keserű halálba. És megfogta a bácsi kezét és megsímogatta és aszondja: Beszéljen, mi van a születése titkával?

— Bildzsovater, én vagyok a néhai dofén.

Elhiheti bárki, hogy nekem meg Dzsimnek ezúttal tátva maradt a szánk. A herceg azt mondja:

— Micsoda kend?

— Igen, úgy van, barátom, az ön tekintete ebben a szent szempillantásban a szegény eltűnt dofénen pihen: tizenhetedik Lalyoson, tizenhatodik Lalyos és Mária Antoinetta fián.

— Maga? Ebben a korban? Ugyan! Azt akarja mondani, hogy maga néhai Nagy Károly; akkor magának legkevesebb hat-hétszáz esztendősnek kell lenni.

— A bánat tette, Bildzsovater, a bánat; bánat hozta rám ezt az ősz hajat, bánat a korai kopaszságomat; igen uraim, önök — kék posztóban és nyomorban Franciaországnak bujdosó, száműzött, megtaposott, szenvedő, törvényszerinti királyát látják maguk előtt.

És úgy rítt és nyavalygott, hogy Dzsim meg én nem tudtuk, micsináljunk, annyira sajnáltuk, de örültünk is, meg büszkék is voltunk, hogy velünk volt. Hát nekiálltunk, mint ahogy az előbb a herceggel tettük és iparkodtunk őtet megvigasztalni. De ő azt mondta, semmi hasznát se veheti, rajta nem

segít már csak a halál és ha mindennek vége lesz, ámbátor aszondja, sokszor jólesett neki, ha néha az emberek rangja szerint bántak vele, és térdre ereszkedtek előtte, ha szóltak hozzá és mindig *felségednek* szólították és udvaroltak előbb neki, mikor enni kellett s addig le nem ültek a jelenlétében, amíg ő nem intett nekik. Igy hát Dzsim meg én lefelségedeztük őtet, megtettük neki ezt is, azt is, amazt is, és állva maradtunk, amíg nem mondta, hogy üljünk le. Ez aztán borzasztón jól esett neki, szinte megvidámult és fölmelegedett tőle. De bezzeg a herceg elsavanyodott, nem jó szemmel nézte a dolgokat ; mégis a király igen barátságosan bánt vele s azt mondta neki, hogy a herceg szépapjára, meg a többi Bildzsvoater hercegekre sok gondja volt az ő atyjának és annak köszönhetik emelkedésüket is, de a herceg jódarabig nem engedett konokságából, míg végre azt mondja a király :

— Megeshetik, hogy veszekedett sokáig kénytelenek leszünk együtt maradni ezen a tutajon, Bildzsvoater, hát mi haszna keseredik el ? Én csak kényelmesebbé akarom tenni a helyzetünket. Nem az én hibám, hogy nem születtem hercegnek, nem a kendé, hogy nem született királynak, hát mi haszna emésszük magunkat ? Vedd lehető jó hasznát annak, ami akad : ez az én jelszavam. Nem rossz dolog az, hogy idekerültünk : van elég mit enni, az élet könnyű, no, adja a kezét herceg és legyünk mindnyájan jó barátok.

A herceg megtette s Dzsim meg én nagyon megörültünk neki. Minden feszesség elmult tőle és nekünk roppant jól esett a dolog, mert bizony csak nyomorúság az, ha marakodás van a tutajon. Mert az kell a tutajon csak, hogy mindenki meglegyen elégedve és csöndes és barátságos legyen mindenki eránt.

Nemsokára rájöttem, hogy ezek a hencegők se nem királyok, se nem hercegek, hanem bizony nagyon is elesett csalók és svindlerek. De soha egy szót se szóltam róla és nem is mutattam ; inkább magamba tartottam, ez a legjobb ; így nem akad perpatvar és nem keveredik az ember bajba. Ha jól esik nekik, hogy királynak meg hercegnek szólítsuk, én ugyan nem bánom, hiszen ez tartja fönn a családi békét, és mihaszna mondtam volna meg Dzsimnek, hát neki se szóltam. Ha egyebet se tanultam a tatámtól, azt megtanultam, hogy úgy lehet legjobban békességben megélni az emberekkel, ha hagyja az ember mindét a maga útján.

XX. FEJEZET.

Sok mindenfélét kérdeztek tőlünk; szerették volna tudni, mért rejtjük el a tutajt, mért kötünk ki nappal, ahelyett, hogy tovább mennénk, hogy talán Dzsim szökésben lévő szerecsen. Mondom én:

— Hová gondolnak. Hát menne-e *délnek*, ha szökésben volna?

— Nem, azt mondják, csakugyan nem menne. De hát egyről-másról mégis csak be kellett számolnom, hát azt mondtam:

— A családom, mondok, Pejkmegyében lakott, Misszuriban, ahol én is születtem, de mind kihaltak, kivéve engem, tatát és Ejk testvéremet. Tata azt mondta, ő bizony fölszedi a sátorfáját és lemegy lakni Ben bátyánkhoz, akinek a folyó mellett van egy kis tanyája, negyvennégy mérföldnyire Orbaun alatt. De tata nagyon szegény volt és még adóssága is volt, így mikor fölkerekedett volna, nem maradt egyebe, mint tizenhat dollárja és ez a négerünk, Dzsim. Ez nem volt elég arra, hogy eljussunk vele tizennégyszáz mérföldnyire, akár hajón, akár más módon. Hát mikor jött a zöldár, tatára egy napon egy kicsit rámosolygott a szerencse: elfogta ezt a tutajdarabot, mire azt gondoltuk, ezen elmegyünk le Orleánszig. De tata szerencséje nem volt tartós, egy éjjel egy gőzös nekiment a tutaj elejének, mi mind kiestünk a vízbe s lebuktunk a kerekek alá; Dzsim és én föl is jöttünk megint rendesen; de tata részeg volt, Ejk pedig csak négyéves volt, ezek hát nem is jöttek fel soha többé. Egy-két napig aztán elég bajunk volt, mert mindig jöttek ki emberek csónakon s el akarták venni tőlem Dzsimet azzal, hogy azt hiszik, hogy szerecsen létére szökésben van. Most már nem utazunk nappal, éjjel nem zaklatnak bennünket.

Azt mondja a herceg:

— Hagyjatok magamra, hadd ókumláljak ki valamit, hogy nappal is utazhassunk, ha kedvünk tartja. Át fogom gondolni a dolgot, kitalálok valami plánumot, amivel rendbe hozzuk. Mára még úgy hagyjuk a dolgot, mivel hogy természetesen nem lehet kedvünk nappal elmenni a mellett a város mellett amottan, megárthatna az egészségünknek.

Estefelé elkezdett borulni és esősre állt az idő, a hang-

talan villámlás köröskörül villogott mélyen lenn az égbolton s a lomb elkezdett zizegni ; csúnya idő készül, azt már lehetett látni. A herceg és a király elkezdtek a putrinkban motoszkálni, hogy lássák, mit érnek az ágyaink. Az én ágyam, egy strózsák, jobb volt, mint a Dzsimé, amely törekkel volt megtöltve. A törekben mindig akad pelyvaszálka, ami belemegy az emberbe és fáj; s ha az ember meg-megfordul rajta, a száraz törek úgy zörög, mintha egy petrence száraz csaliton hemperegnél ; álmából is fölkelti az embert. A herceg azt mondta, hogy az én ágyamat választja, de a király azt mondta, abból nem lesz semmi. Azt mondja :

— Azt kell gondolnom, rangbeli különbségünk szuggerálhatná önnek, hogy egy törekzsák nem illendő fekvőhely énnekem. Kegyelmességed majd csak elfekszik a töreken is.

Én meg Dzsim nagyon megrökönyödtünk egy szempillantásra, hogy ebből baj lesz közöttük, azért nagyon megörültünk, mikor a herceg így szólt :

— Fátumom nekem, hogy mindég a sárba fektettessem hatalmaskodások vasalt sarkától. Balszerencse törte össze egykor fönkelt szellememet ; meghajlok, alávetem magam. Ez a sorsom. Egymagamban vagyok a nagy világon, hadd szenvedjek én. Én el tudom viselni.

Elindultunk abban a percben, ahogy besötétedett. A király meghagyta, hogy csak jól künn a folyó közepén tartsuk magunkat és világosságot ne gyújtsunk, amíg jól el nem hagyjuk a várost. Lassan odaértünk, ahonnan egy csomó világot lehetett látni — ez volt tudniillik a város — és rendesen elosontunk alatta, mintegy félmérföldnyire künn a vízen. Mikor háromnegyed mérföldnyire túl voltunk rajta, felhúztuk jelzőlámpásunkat és úgy tíz óra körül elkezd esni, a szél fújni és dörgés és villámlás és minden. A király azt mondta, álljunk őrt addig, míg az idő jobbra fordul, erre aztán ő meg a herceg bekecmeregtek a putriba s behúzódtak az éjtszakára. Ez az én őrségem előtt volt, tizenkét óráig, de be nem mentem volna, ha lett volna is ágyam, mert nem lát az ember a hét minden napján, ha addig él is, olyan vihart, mint ez volt. Uram fia, hogy süvített el rajtunk a szél! És minden szempillantásban jött egy-egy villámlás, amely fölgyújtotta egy félmérföldnyi kerületben a sörényes hullámokat és lehetett látni a szigeteket, mintha az esőn keresztül, mintha porban úsznának, és a fákat, amint

ide-oda csapkodtak a szélben, aztán jött egy-egy *ss-csak*— bumbumbaradonbumbumbum! s a mennydörgés dérdurral dübörögve ment tova, — aztán csend s aztán *hrip* — jön egy másik villám s egy új dörömbölés. A hullámzás egyszer-másszor majd lemosott a tutajról, de nem volt rajtam semmi ruha, hát nem bántam. Fatuskóktól se lett bajunk; a villám oly állandóan sistergett és gyújtogatott körülöttünk, hogy idejekorán megláttuk, ha volt és ide-oda igazíthattuk a tutajt s el tudtuk kerülni a vízbeli fatörzseket.

Enyim volt a középső őrség, de akkorra jócskán elálmosodtam, hát Dzsim azt mondta, ő tartja helyettem az első felét; ebben ő mindig áldott jó fiú volt, ez a Dzsim. Bemásztam a putriba, de a herceg meg a király úgy szétdobálták a lábukat, hogy nekem ugyan nem volt ott helyem, így hát kívül feküdtem le, nem bántam az esőt, mert meleg volt és a hullám se járt már olyan magasan. De két óra körül bizony megint megduzzadt és Dzsim már szólni is akart, de megváltoztatta szándékát, mert azt gondolta, még se olyan nagy a hullámzás, hogy bajt is csinálhatna, de ebben ugyan megcsalódott, mert csakhamar jön ám hirtelen óriás és lesöpört a tutajról. Dzsim majd megszakadt bele, úgy nevetett. Nincs a világon szerecsen, aki olyan könnyen tudott volna jókat nevetni.

Én átvettem az őrséget és Dzsim lefeküdt, nagy hortyogásra fogta a dolgot, s lassan a vihar teljesen elállt, és mikor megláttam az első világosságot a parton, felköltöttem és bekormányoztuk tutajunkat egy rejtek-kvártélyba megint egy napra.

A király reggeli után előkapart egy pakli piszkos kártyát s egy darabig a herceggel öt centbe máriásoztak. Aztán beleúntak és azt mondták, kifognak pécezni valami *vállalatot*. A herceg belebujt szőnyegszövettarisznyájába s kihalászott belőle egy csomó apró cédulát s felolvasta hangosan. Az egyik cédula azt mondta, hogy »a hírneves Armand de Montalban du Parisból felolvasás a frenológia tudományából«, ezen vagy azon a helyen, ekkor vagy akkor, tíz cent belépti díj mellett és »szolgál a kérdés ismertetésével, darabja huszonöt cent«. A herceg azt mondta, ez ő. Egy másik cédulán ő volt a világraszóló Sexpir-színész, az ifjabb Gerrik, a londoni Druri-Lén-Szinház tagja. Egyéb cédulákon egyéb mindenféle neve volt és elkövetett csodadolgokat, mint teszem azt, vizet vagy ara-

nyat talált »varázsvesszővel«, ráolvasott megbabonázottakra és így tovább. Egyszerre azt mondja :

— De a kedvencem a Teszpisz taligájának a múzsája. Jártad valaha, felség, e tájakat ?

— Nem jártam, mondja a király.

— De fogod, oh, bukott nagyság, fogod, mielőtt három nappal öregebb lennél, mondja a herceg. Az első jó városban, ahova érünk, kibérlünk egy termet s előadjuk a vívójelenetet III. Rikárdból és az erkélyjelenetet Romeo és Juliából. Hogy fest neked az eset ?

— Már benne is vagyok, nyakig, Bildzsvoater, benne mindenben, ami fizet ; de tudod, dunsztom sincs a színészmesterségről, nem is igen láttam belőle semmit életemben. Kisded valék, mikor királyi tatám színészeket tartott a palotában. Azt hiszed, rá tudsz kapatni ?

— Gyerekjáték.

— Rendben van. Már a hideg lel valami új dologért. Gyerünk, vágjunk neki.

Erre a herceg mindent elmondott neki, hogy ki volt Romeo, ki volt Julia és hogy ő szokta játszani Romeót, így a király veheti Juliát.

— De ha Julia olyan fiatal fruska, herceg, akkor megesik, hogy az én hántott fejem és szürke szakállam egy kissé szokatlan lesz rajta.

— Ettül ugyan alhatik, gondol is ez a vidéki salabakter nép ilyenre. Amellett tetszik tudni, jelmezben lesz és attól függ minden a világon. Julia az erkélyen van, gyönyörködni a holdvilágban, mielőtt lefeküdnék és fölvette hálóköntösét és bodros éjjeli fejkötőjét. Ehun vannak a szerephez való jelmezek.

És kivett a tarisznyájából két-három függönyszövet ruhát, ami, azt mondta, középkori páncélruha III. Rikárd és a másik legény számára, és egy hosszú fehér gyapothálóinget és egy bidres-bodros hálófejkötőt hozzá. A király meg volt elégedve ; így hát a herceg elővette a könyvet és felolvasta a szerepeket szárnyaló szavalással, egyben föl-alá parádézva és játszva, hogy megmutassa, mint kell csinálni ; aztán odaadta a könyvet a királynak s azt mondta, tanulja meg a szerepét.

A kanyarulat alatt mintegy három mérföldnyire volt egy kis jelentéktelen város, és ebéd után azt mondja a herceg, kiókumulálta, miképen utazhatnánk nappal is anélkül, hogy Dzsimre

nézve veszedelmes lehetne ; ezért, azt mondja, kiszáll a városba, hogy ezt a dolgot nyélbe üsse. A király azt mondta, ő is kiszáll megnézni, nem lehetne-e valamit csinálni. A kávénk is elfogyott, hát Dzsim azt mondta, jó lesz, ha én is velük megyek a csónakban és hozok valamelyest.

Mikor odaértünk, még egy lélek se mozdult ; az utcák üresek és teljesen kihaltak és némák voltak, mintha vasárnap lett volna. Egy beteg szerecsenre akadtunk, aki a hátsó udvarban a napon sütkérezett és azt mondta, minden teremtett lélek, hacsak nem volt még egészen gyerek vagy beteg vagy aggastyán, elment egy puszta ég alatt tartott vallásos gyűlésre, mintegy két mérföldnyire befelé az erdőben. A király megkérdezte, mely irányban, s azt mondta, ő is odamegy s kiszedi a zsírját ennek a vallásos gyűlésnek, és hitt, hogy én is menjek vele.

A herceg azt mondta, ő valami nyomdára szeretne akadni. Hát találtunk : egy parányi vállalat volt, egy ácsnak a boltja fölött — ács és nyomdász, mind a gyűlésre mentek és minden ajtó nyitva volt. Piszkos, rendetlen helyiség volt, tele tintafolttal, plakátokkal, melyekre lovak és szökésben levő négerek voltak pingálva ; tele volt velük a fal. A herceg ledobta a kabátját és azt mondta, rendben van a dolog. Igy hát én meg a király indultunk a gyűlésre.

Odaértünk egy félóra alatt fenemód izzadva, mert rém meleg nap volt. Volt ott húszmérföldnyi kerületről — vagy ezer ember. Az erdő tele volt fogattal, kocsival, a lovak lekötve, abrakos váluból ettek és csapkodva bogároztak. Póznából sátrakat készítettek és gallyal befödték, ahol citromvizet és gyömbéres kő t-tész át árultak, és nagy garmadában volt görögdinnye és eff le.

A prédikációkat is olyan sátrak alatt tartották, csakhogy ezek nagyobbak voltak és temérdek ember beléjök fért. A padokat hosszában elfűrészelt szálfákból csinálták, a külső kerek oldalába lukat fúrtak s botokat hajtottak be lábaknak. Hátuk nem volt. A prédikálók dobogón állottak a sátor egyik végében. Az asszonyok fején ünneplő főkötő volt s némelyeknek félgyapot, másoknak tisztagyapot, egynéhánynak kalikó ruhájuk volt. A fiatalemberek némelyike meztélláb volt, és a gyerekek részben egyáltalán nem voltak felöltözve, csak ing volt rajtuk házivászonból. Az öreg asszonyok jobbára kötögettek, a fiatal nép pedig titokban udvarolgatott.

Az első sátorban, ahová értünk, a prédikátor előénekelt valami himnuszt. Elénekelt két sort és mindenki utána mondta, és nagyszerű volt a dolgot hallani, mert annyian voltak, és nagy lelkességgel csinálták. Aztán másik két sort énekelt elejbök és így tovább. A nép mindjobban nekibuzdult és mind hangosabb lett az éneke ; mire a végin voltak, némelyek elkezdtek nyögni, mások kiabálni. Aztán a prédikátor belekezdett a prédikációjába és pedig nagyon komolyan fogott hozzá és hadonászva a dobogónak hol az egyik oldalára ment, hol a másikra, aztán megtámaszkodott elül a korlátnak és a keze-teste egyre járt és rém hatalmasan dobálta ki magából a szókat ; és egyszer-egyszer magasan fölemelte a bibliáját és kitartá és mintegy meghordozta, erre is, arra is kiabálva : »Ez az érckígyó a pusztában ! Tekintsetek rá és élni fogtok !« A nép meg ráordította : Dicsőség ! Amen ! És így folytatta ő — a nép meg nyögve, sírva és ámént kiabálva — vele :

— Oh, gyertek ide a gyász padjaiba ! Gyertek, akik feketék vagytok a bűntől ! *(Amen.)* Gyertek nyavalyásak és sebbel borítottak ! *(Amen.)* Gyertek bénák, sánták és világtalanok ! *(Amen.)* Gyertek nyomorultak és szükségben lévők ! *(A-a-men.)* Gyertek gyötrődők, fertőzöttek és szenvedők ! Gyertek megtört lelketekkel, gyertek szívetek gyötrelmével ! Jöjjetek rongyban, sárban és fertőben ! A tisztító vizek íme szabadon folynak, az ég kapuja nyitva áll, — oh, lépjetek be és pihenjetek meg benne ! *(A-a-men, dicsőség, dicsőség, alleluja.)*

És így tovább. Az ember már nem is tudta a nagy sírástól és kiabálástól, hogy mit beszél a szónokuk. A nép fölkerekedett és iszonyú erővel tolongott a gyász padja felé, a könny pedig végigfolyt az arcukon; s mikor a gyászosok mind egy garmadában voltak az első padokban, ott énekeltek, ordítoztak, földhöz verték magukat a szalmára, tiszára mintha megvadultak s megtébolyodtak volna.

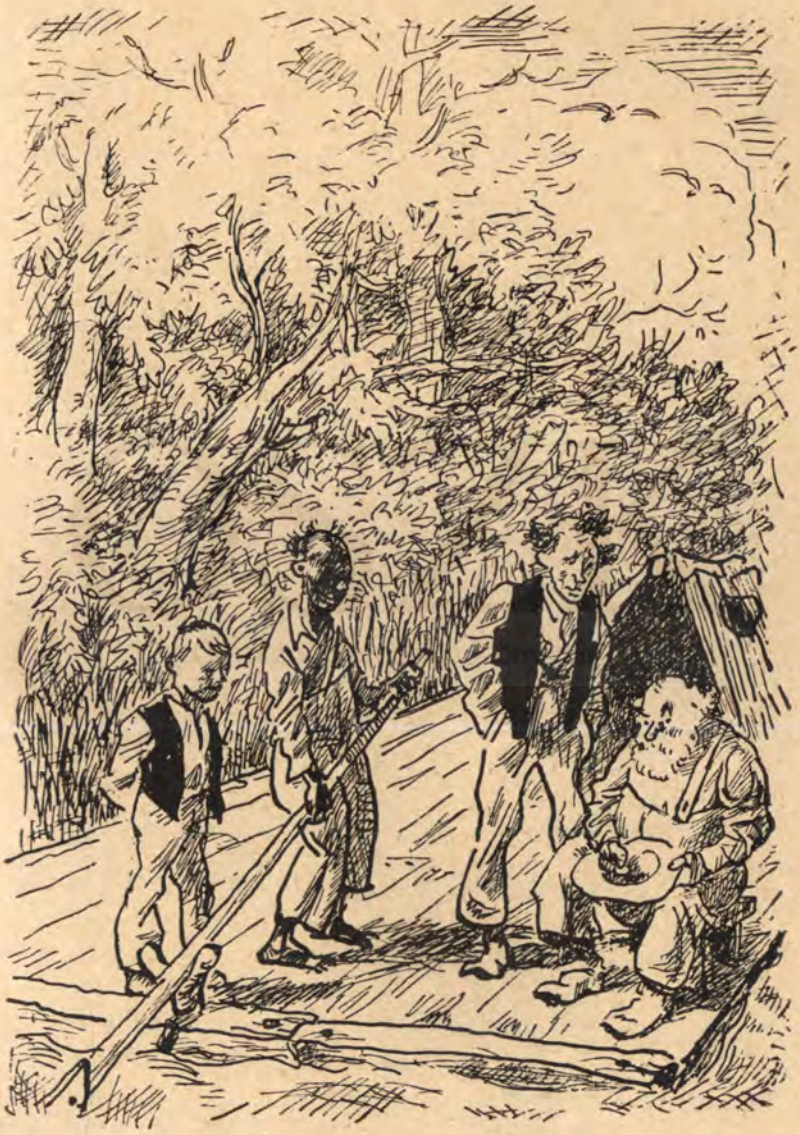
Hát bizony az elsők között volt, láttam, a király ; lehetett hallani, túltett ordításban valamennyin ; aztán mindjárt nekiment a dobogónak és a prédikátor megkérte, szóljon a néphez. És ő szólt. Elmondta nekik, hogy ő tengeri rabló volt, harminc éven át kalózkodott az indiai óceánon és a bandája alaposan megritkult a mult tavasszal egy harcban s most azért jött haza, hogy friss embereket szedjen, és hál'istennek, hogy az éjjel kirabolták és partra dobták egy fitying nélkül egy gőz-

hajóról, és hogy csak ennek örül, ez a legáldottabb dolog, ami valaha rajta megesett, mert hogy most más ember lett belőle és először boldog egész életében ; és amilyen koldus is, egyenesen indul vissza az indiai óceánra s arra fordítja élete hátralevő részét, hogy megpróbálja a kalózokat jó útra téríteni : mert ez neki jobban sikerülhet, mint akárkinek, mivelhogy ő ismeri az összes tengeri rablóbandát azon a tengeren ; és bár nagy idejébe kerül, amíg pénz nélkül eljut odáig, elmegy ha törik, ha szakad, és valahányszor megtérít egy-egy kalózt, azt fogja mondani neki : ne nekem köszöngesd, ne énbennem bízzál, mindez annak a pókvilli gyűlésbeli kedves népnek a műve, akik természetes testvérei és jótevői az emberiségnek, és azé a drága prédikátoré ott, akinél hűségesebb barátja még nem volt tengeri rablónak.

És aztán sírva fakadt és vele sírt ott minden ember. »Csináljunk kollektát néki, kollektát csináljunk !« — kiáltotta valaki. Egy féltucat ember ugrott föl, hogy megcsinálja ; de valaki közbekiált : »Járjon körül, aszondja, a kalapjával !« És aztán mindenki ezt mondta, a prédikátor is.

Hát ment is a király a kalapjával, bejárta a sokaságot, egyre törülgetve a szemeit és áldva a népet és magasztalva őket és hálálkodva, amért olyan jók a messze távol lévő tengeri rablók iránt ; és minduntalan megesett, hogy a legcsinosabb kislányok könnybe fürösztött orcával arra kérték, engedje meg nekik, hogy megcsókolják ; és ő mindig megengedte és némelyikét megölelte, megcsókolta ötször-hatszor is ; aztán meghívták, hogy maradjon náluk vagy egy hétig, és mindenki azt kívánta, hogy az ő házába menjen lakni ; de ő azt mondta, minthogy a gyűlésezésnek ez volt az utolsó napja, már semmi haszna se lenne az ittmaradásának, amellett már nagyon mehetnékje volt az indiai tengerre, hogy munkához láthasson a kalózok körül.

Mikor visszakerültünk a tutajra s megolvasta a pénzit, kitűnt, hogy összekoledált hetvenhét dollárt és tizenöt centet. Hozzá elhozott egy hárompintes pálinkásbutykost is, amelyet egy kocsi alatt talált, mikor az erdőn keresztül hazafelé indult. Azt mondta a király, mindent összevéve, amit eddig ilyen térítő munkát végzett, ez a mai napja volt a legkiadósabb. Azt mondta, eddig nem volt érdemes beszélni, pogányok nem sokat adnak arra, hogy az ember kalózokat vallásos gyűlésekkel dolgozzon meg.

Megolvasta a pénzit.

A herceg abban volt, hogy nagyon jól végezte a dolgát, amíg a király ki nem rukkolt a magáéval ; ezután persze nem volt vele oly nagyra. Kiszedett és kinyomtatott abban a kis nyomdában két kis nyomtatványt — lópasszust — gazdálkodók számára és fölvett érte négy dollárt. És beszedett tíz dollár ára újsághirdetést, amiről azt mondta, kiadja négy dollárért, ha előre lefizetik. Hát le is fizették. Az újságja árát évi két dollárra mondta, de fölszedett három előfizetést, azt is, azt mondja, féldollárjával, ha előre lefizetik. Ölfával és vöröshagymával akartak neki szokás szerint fizetni, de ő azt mondta, hogy épen most vette az üzletet s oly olcsó árat szabott, amilyet csak lehetett, és épen most van szüksége készpénzre. Egy kis versecskét is kiszedett, amit maga csinált a saját fejéből — három strófa ! — édes szomorkás holmi, a címe »Hideg világ csak zúzd meg e törött szívet« és kiszedve otthagyta, nyomtatásra készen az újságba és ezért nem számított semmit.

Aztán mutatott még két kis munkát, amit nyomtatott és nem kért érte semmit, mert ezt nekünk szánta. Ábrázolat volt egy szökésben levő szerecsen képe, botja a vállán, botján a motyója s alája írva »200 dollár jutalom« ! Ami írás volt rajta, mind Dzsimről szólt és a megszóllalásig jól le volt írva az öreg. Az állt benne, hogy a Szent Jakab telepről szökött meg, negyven mérföldnyire Nyuorleansz alatt, a mult télen és alkalmasint északnak ment, és aki megfogja és helyreszállítja, fölveheti a jutalmat és a költségét.

— Már most, mondja a herceg, holnap reggeltől kezdve nappal is utazhatunk, ha akarunk. Ha akárki jön, megkötözzük kötéllel Dzsim kezét-lábát, berugjuk a putriba és megmutatjuk ezt a cédulát s azt mondjuk, hogy a folyó felső részén fogtuk el, de szegényebbek vagyunk, hogysem gőzhajón utazhatnánk, ezt a tutajt pedig hitelbe kaptuk egy jó emberünktől s most megyünk lefelé, hogy megkapjuk a jutalmat. Csuklóbilincs és lánc jobban festene Dzsimen, de nem férne össze azzal a mesénkkel, hogy olyan szegények vagyunk. Honnan telnék nekünk ilyen ékszerre ! Kötél való ide, meg kell óvnunk — mint arra mifelénk mondják — az összhangot.

Mind elismertük, hogy a herceg helyre legény s most már baj nélkül utazhatunk nappal is. Azt gondoltuk, ez éjjel elég messzire eljutunk, hogy túl legyünk azon a határon, ahová elér az a rumli, amit a kis városkában okvetetlen csinálni fog a

herceg működése a nyomdában. Azután ha akarunk, bátran mehetünk tovább.

Hát csendesen meglapultunk és nem indultunk csak úgy tíz óra felé. Akkor elsurrantunk — jól elkerülve a várostól — és nem húztuk fel a lámpásunkat, csak mikor már nem láttunk oda.

Mikor Dzsim reggel négy órakor szólított, hogy vegyem át az őrséget, azt mondja :

— Mit gondolsz Hokk, fogjuk találni zutazásunkon királyt meg tebbet is ?

— Nem, mondok, nem gondolnám.

— No, hát az akkor jó, — mondja ő. Egyet-kettőt királt nem bánok ; de ennyi zelig. Ezt az egyet is rimrészeg megvan, és a herceg se nem van sokkal jobban.

Kisült, hogy Dzsim megpróbálta rábírni, hogy franciául beszéljen neki, így hallhatná meg, hogy milyen is az ; de a király azt mondta, oly régóta van már ebben az országban, hogy már elfelejtett franciául.

XXI. FEJEZET.

Már fölkelt a nap, de mi csak vígan mentünk tovább, nem kötöttünk ki. A király, meg a herceg ki-kijöttek, de jó rozsdásoknak látszottak ; mikor azonban a vízbe ugrottak és úsztak egy jót, módosan felfrissültek. Reggeli után a király kiült a tutaj egyik sarkára, ledobta csizmáját, felgyűrte a nadrágját, belógatta a lábát a vízbe, hogy jó kényelmesen legyen és rágyújtott és elkezdte betéve tanulni Romeo és Juláját. Mikor jól bevágta, ő s a herceg elkezdték együtt begyakorolni. A herceg kénytelen volt újra, meg újra a fejébe verni, hogy miként kell minden beszédet mondani ; ozt megsóhajtoztatta s a kezét a szívére tetette vele s nemsokára azt mondta, elég formásan csinálja ; csakhogy, aszondja, nem kell azt, hogy *Romeó !* olyan bőgve mondani, akár egy bika ; hanem lágyan, nyögdécselve, epedőn, így : Rohohómeó ! Ez az igazi ; mert Julia egy édes, bájos gyereklány, tetszik tudni, s nem cikákol, mint egy páva.

Azután aztán előszedtek egy pár hosszú kardot, amit a herceg tölgyfalécből faragott s elkezdték gyakorolni a kardvívást, — a herceg magát III. Rikárdnak nevezte ; és ahogy kiálltak és körülparádézták a tutajt, hát nézni is nagyszerű volt. De egyszerre a király félrelépett s leesett a tutajról és

ezután pihentek egyet és a kalandjaikról beszélgettek, melyek máskor érték őket a part mentén.

Ebédután azt mondja a herceg:

— Tudod, Capet, ebből elsőrendű mutatványt csinálunk, s azt tartom, egy kicsit ki kell a dolgot bővítenünk. Kell valamicske, amivel valahogy megfeleljünk az újrázásra.

— Mi az az ujjrázás Bildzsvoater, hogyan kell az embernek az ujját rázni?

A herceg megmagyarázta neki, mi az újrázás, és azt mondta:

— Én azzal felelek az újrázásra, hogy ellejtem nekik a felföldi kalamajkát vagy elfujom a matrózdudát; maga pedig — hadd lám csak — hopp, megvan: elcsinálja Hamlet monológját.

— Hamletnek mijét?

— Tetszik tudni a monológját. Sexpir legünnepeltebb izéje; isteni, ah, isteni! Mindig megcsípi a házat. Nincsen meg a könyvemben, — csak egy kötetem van az egészből, de ki tudom pecézni emlékezetből. Csak egy percig fogok föl s alá járni s meglátom, vissza tudom-e idézni emlékezetem tárházából.

Hát elkezdett föl s alá járkálni gondolkozva, minduntalan ráncba rakva a homlokát; aztán felhúzta a szemöldökét; majd végigsimította a homlokát, meg-megtántorodott és úgyszólván nyögött bele, majd sóhajtott, majd úgy tett, mintha könnyet ejtene. Gyönyörű volt őtet nézni is. Lassan-lassan aztán meg is fogta a dolgot. Azt mondta, figyeljünk rá. Akkor nagyon előkelő állásba vágta magát, a féllábát előre tolva, karját messze kinyújtva, fejét hátra szegve, az égre tekintve; és aztán elkezd hadonászni, dühöngeni és a fogát csikorgatni, és ennekutána egész beszéde alatt üvöltött, körül feszengett, fel-felfujta a mellét és valósággal palacsintává lapított minden színjátszást, amit eddig láttam. A szövege — könnyen megtanultam, amíg a királyt betanította rá — ez:

Lenni vagy nem lenni; ez az a meztelen tőr,
Mitől a balsors oly sokáig él;
Mert ki viselné el az élet terhét
Míg Dunszinánhoz jön a Birnámi erdő,
Hahogy félszünk a sirontúlitól
Nem gyilkolná meg az ártatlan álmot,
Nagy természet, e másik átkodat,

S dobáljuk inkább vad sors nyilait,
Mintsem kerüljük, mit nem ismerünk.
Tekintély adván pihenőt nekünk
Ébredj Dunkán és ne kopogj ! Bár fölébrednél !
Mert az idő vesszőjét s gúnyját ki viselné,
A zsarnok kényét, a gőg nevetését,
A perhalasztást, békét, kínölőt,
A holt pusztában, éjfelen, mikor ásít a sír,
Rendes mezben : ünneplő feketében,
Ha nem lehelne dögvészt a világra
Az ismeretlen tartomány, melynek határiról
Vándor még vissza nem tért,
S az elhatározás természetes színét
A gond halványra betegíti,
Hasonlón a mesebeli macskához,
S a felhő, mely házunk felett tanyáz,
Tekintve eztet vészen más irányt
S elveszti tett nevét.
Kívánatos vég ez. De csitt bájos Ofélia,
Nyíljék meg súlyos márványajakad
S eredj a kolostorba, menj !

Hát az öreg szerette ezt a beszédet s rém hamar meg is tanulta, ment is neki, mint a karikacsapás. Mintha csak erre született volna ; s ha benne volt s föl volt izgatva, egészen kedves volt, ahogy handabandázott, mire abbahagyta.

Az első jó alkalommal, ami kínálkozott, a herceg nyomtatott néhány színlapot ; s ezután két-három napon át, amíg úsztunk lefelé, a tutajon rém eleven élet folyt ; nem volt ott egyéb, mint kardvívás és — aminek a herceg mondta — próbák az egész idő alatt. Egy reggel, mikor már jól lenn voltunk Arkanszó államban, meglátunk egy széles öbölben egy olyan kis fiókvárost ; kikötöttünk úgy háromfertály mérföldnyire fölötte egy csatornaféle bejáratánál, amely úgy be volt cipresszus fákkal takarva, hogy alagúthoz volt hasonló, és mindannyian — Dzsimet kivéve — csónakba ültünk, hogy megtapasztaljuk, lenne-e ezen a helyen valami kilátása a mutatványainknak.

Roppant jókor jöttünk ; cirkusz készült épen ezen a délutánon játszani, s a vidék már kezdett szállingózni mindenféle rozoga kocsin és lóháton. A cirkusznak estefelé lesz vége és ez nagyon kedvezett a mi dolgunknak. A herceg helyiséget bérelt s mi elindultunk kiragasztani színlapjainkat. A színlap ilyenformán szólt :

SEXPIR FÖLTÁMADÁSA!!!

CSODÁS ATTRAKCIÓ! CSAK EGY ELŐADÁS!

A világhírű tragikus színészek

Ifjabb Gerrik Dávid,

a londoni Drurilén-színháztól

és

Idősb Kin Edmund,

a londoni kir. Hémákit-színház, a wejtcsepl, Poddinlén, Pikkadilly és szárazföldi kir. színházak tagja

Isteni sekszpíri darabjaikban, melyeknek címe:

AZ ERKÉLYJELENET

ROMEÓ ÉS JÚLIÁBÓL!!!

Romeó ..... Gerrik úr.
Júlia ..... Kin úr.

Az egész társaság közreműködésével! Új jelemezben, új díszletekkel, új kiállítással!

Utána:

AZ IZGATÓ, MESTERI ÉS VÉRFAGYASZTÓ

KARD-VÍVÁS

III. RIKHÁRDBÓL.

III. Rikhárd ..... Gerrik úr.
Ricsmond ..... Kin úr.

Azonképen
(különös kívánságra)

HAMLET HALHATATLAN MONOLÓGJA!!

Előadja

A HÍRNEVES KIN!

Egymaga 300-szor adta elő Párisban egy végben.

Csak egyetlen egy előadás,

mert elodázhatatlan európai szerződéseink vannak.

Belépti díj 25 cent; cselédségnek és gyermekeknek 10 cent.

Ezután ide-oda kuncsorogtunk a városban. A házak és a boltok majd mind rosszul szárított gerendából készült festetlen holmi voltak; s három-négy lábnyira álltak a földtől cövekeken, hogy el ne érje a víz, ha kiönt a folyó. A házak körül apró kertek voltak, de nem igen termesztettek bennük csak beléndeket, napraforgót és hamukupacokat, viselt csizmát és cipőt, üvegdarabokat, rongyot és konzerv-skatulyát. A kerítés különféle deszkából készült, mely más-más időben szegeződött fel; ki erre, ki arra dült s olyan kapuk voltak rajta, hogy csak egy sarokvason lógtak, de — bőrből valón. Némelyik kerítés be volt meszelve egyszer, valamikor, de a herceg azt mondta, lehetett Kolombusz idejében, ami bizony elég valószínű. Rendesen disznók voltak a kertben s valaki, aki iparkodott a disznókat kiűzni.

A bolt mind egy utcában volt végig. Valamennyinek elül födött pitvara volt, és a vidékiek a lovaikat a pitvar oszlop-

fáihoz szokták kötni. A pitvarban üres faládák voltak s henye nép üldögélt rajtok egész nap és bugylibicskájokkal farigcsálták a deszkáját ; és bagóztak, szájat tátottak, ásítoztak s nyújtózkodtak, — egy fene ordináré had. Rendszerint sárga szalmakalapjuk volt, olyan terjedelmes mint egy-egy esernyő, de se kabátot, se mellényt nem viseltek ; egymást Billnek, Bökknek, Hoeknek, Dzsónak és Endynek szólították, és lustán, vontatottan beszéltek és sűrűn éltek káromló kifejezésekkel. Annyi ilyen naplopó volt ott, hogy nekitámaszkodva a pitar minden oszlopfájára jutott egy-egy és a kezét mind a nadrágzsebében tartotta, kivéve ha kivette, hogy kölcsön adjon egy marék bagót vagy vakarózni. Amit az ember folyton hallhatott köztük, ez volt : Hoci egy falás bagót, Henk !

— Nöm löhet, nincs mán magamnak se, csak effalás. Adjon Bill.

Lehet Bill ád neki, lehet az is azt hazudja, hogy nincs neki. Némelyikének ezek közül a naplopók közül soha sincs egy veszekedett centje vagy egy marék bagója a magáéból. Mind csupa kölcsönt bagóznak. Azt mondják az egyik fickónak : »Adhatná kűcsön e' kis bagót Dzsekk, ebben a minutában adtam oda, a ki vót Tompszonnak«. Ez pedig jóformán mindig hazugság ; ezzel be nem csapnak csak idegen embert ; de Dzsekk nem idegen ember, hát azt mondja :

— Te adtál volna neki bagót ? Te ? Adott ám az ángyod macskájának az öreganyja. Add vissza, Léf Bökkner, amit mán kücsön adtam neked, akkor adok akár egy mázsát és még csak hasznot se kérek rulla vissza.

— Hát adtam én neked vissza valamikó' ?

— Adtál hát, vagy hat falás körű. Én adtam préselt lepényt, de te adtál vissza hamupogácsát.

A préselt lepény sötét lapos dohánycsomó ; de ezek a fickók rendszerint összehajtogatott nyers dohánylevelet bagóznak. Ha kölcsön kérnek egy fogra valót, nem vágják kétfelé késsel, hanem a foguk közé veszik a lepényt és rágják a fogukkal és rángatják a kezükkel, amíg ketté válik, de akkor néha nagy búsan nézi a dolgot az, akié a dohány volt, s azt mondja gúnyosan : nesze, legyen tiéd a lepény s hoci nekem a bagót.

Az út és utca mind csupa sár volt, csupa merő sár, szurok fekete sár s némely helyen szinte egy lábnyi mély sár ; két-három coll pedig mindenütt. A disznók szerte kóboroltak és

röfögtek mindenfelé. Látni lehetett egy-egy maszatos emsét egy sereg malaccal az utcán végigténferegni s magát befészkelni az útba, ahol a járókelőknek meg kellett őket kerülni ; az emse meg elnyújtózkodott, behúnyta a szemét, billegette a fülét, míg a malacait szoptatta, s oly boldognak látszott, mintha megfizették volna a dajkaságért. És csakhamar lehetett hallani, amint egy ácsorgó elrikkantja magát : »Lele ! ide a ! Csípd meg bodri !« És a disznó nekiiramodik iszonyúan ordítva, mindenik fülén lógatva egy-egy kutyát, míg egy pár tucat másik kutya rohanva jött ; és aztán lehetett látni a naplopókat, mint ugrálnak fel és nézik a dolgot ameddig láthatják és nevetnek a jó tréfán és gyönyörködnek a zsivajban. Aztán megint visszaülnek, amíg valami kutyamarakodás nem kerül. Semmi a világon úgy fel nem tudta őket izgatni és mindenekfelett boldoggá tenni, mintha a kutyák összevesztek, — kivéve tán, ha bemaszatolhattak egy bitang kutyát kátránnyal és meggyújtották, vagy ha valami cinedényt köthettek a farkához s nézhették, mint kergetőzik tőle vesztibe.

A folyó mentén a házak kiálltak a partra és meg voltak rokkanva és dülve, mintha minden pillanatban bele akarnának zuhanni. Ezekből a házakból a népek kiköltözködtek. Egy-egy ház sarka alatt a partot kimosta a víz s ez a sarok a víz fölé lógott. Ezekben mindazonáltal laktak, de bizony veszedelmes dolog volt, mert hogy időnként egy darab part — egész házszélességben — hirtelen belezuhant a vízbe. Van rá eset, hogy egy fertály mérföld mélységű partrész megindul és szakadoz és végre mind beleszakad a folyóba egy nyáron át. Az ilyen városnak ezért mindig curukkolni kell mind hátrább és hátrább, mert a folyó örökké rágja-faragja.

Mentül közelebb volt a dél ezen a napon, annál sűrűbb lett az utcákon a kocsi, meg a ló és mindig több, meg több jött. A családok magukkal hozták az ebédjöket a falvakból és a kocsin költötték el. A snapsz jócskán fogyott, s én három verekedést láttam. Egyszerre hallom, hogy valaki elrikkantja magát :

— Ehun gyün, fiúk, a vén Boggsz a falujából a kis hónaponkénti itókájára : ehun gyün e !

Mind a naplopók nagyon föllendültek. Gondoltam, ezek a bolondját szokták járatni Boggszszal. Egyik aszondja :

— Szeretném tunni, há mén az öreg ezúttal bagózni. Ha

mind bebagózta vóna azokat, akiket ebben a húsz esztendőben 'egfenyegetött vele, hírös legény vóna mán manapság!

Egy másik aszondja: Bár éngöm fenyegetne meg a vín csont, mer azér hogy akkó tunnám, 'eg nem halok ezör esztendeig se!

Boggsz vágtatva jön a lován és üvölt és rikácsol mint egy indiánus és ezt kiabálja:

— Kotródjatok láb alul, hé! Mer' én a siralom útján járok és fölszökik a koporsó ára!

Részeg volt s dülöngött a nyergében; túl volt az ötvenen és igen vörös ábrázata volt. Mindenki rákiabált és megröhögte és szidta, ő meg visszaszidta őket s azt mondta, majd figyelemmel lesz irántuk és lefekteti mindeniket sorjába, de most nem ér rá, mert azért jött a városba, hogy megölje az öreg Serbörn ezredest, s a jelszava, hogy »előbb a hús, aztán a kanalas étel hegyibe.«

Meglátott engem s felém lovagolt s azt mondja:

— Gyerek, hát te honnan kerülsz ide? Elkészültél a halálodra?

Aztán továbblovagolt. Én megijedtem, de egy ember azt mondja:

— Nem köll fölvenni; mindég így ágál, ha részeg. De a legjámborabb vén bolond egész Arkanszóban, — soha nem bántott még senkit, se részegen, se józanan.

Boggsz odalovagolt a legnagyobb bolt elé, ami csak volt a városban s lehajtotta a fejét, hogy beláthatott az ámbitus függönye alatt és azt üvölti:

— Gyere ki Serbörn. Gyere ki, állj szembe az emberrel, akit becsaptál. Te vagy az a kutya, akit keresek és ezúttal meg is csíplek, meg én!

És így tovább, elmondva Serbörnt mindennek, amire csak rátalált a nyelve, és az egész utca tele néppel, mely fülelt és röhögött egyre. Egyszerre csak kilép egy büszketekintetű ember, mintegy ötvenöt éves, — és neki volt messze valamennyi fölött a legjobb ruhája — kilép a boltból és a sokaság visszahőköl két oldalt s utat ad neki. Azt mondja Boggsznak rém nyugodtan és lassan:

— Megúntam — aszondja — ezt a dolgot, de még eltűröm egy óráig. Amíg egyet üt, jegyezd meg, tovább nem. Ha ezután még egyszer kitátod rám a szádat, akkor nem tudsz olyan messze bujdosni, hogy én rád ne találjak.

Ezzel megfordul és bemegy. A tömeg rém kijózanodott ; senki se mozdult és nevetést se lehetett többet hallani. Boggsz odébb lovagolt végig gazemberezve Serbörnt az utcán, ahogy csak a száján kifért és aztán visszajött megint és a bolt elé állt és újra kezdte. Néhány ember körülfogta s próbálta rávenni, hogy abbahagyja, de ő nem állt kötélnek ; mondták neki, hogy tizenöt perc híjja az egy órának, hát menjen haza, menjen rögvest. De nem fogott rajta. Káromkodott tovább, ahogy csak tudott, kalapját lecsapta a sárba és keresztüllovagolt rajta és megmeg csak végiglovagolt őrjöngve az utcán, a szürke haja csak úgy libegett utána. Mindenki, aki valahogy hozzá tudott férni, iparkodott őt a lováról leszedni, akkor aztán lakat alá lehetett volna tenni, amíg ki nem józanodik ; de hasztalan volt minden, csak vissza nyargalt megint az utcán újra káromolva Serbörnt.

— Hozzátok el a lányát ! hamar, hozzátok el a lányát ; arra szokott néha hallgatni. Ha valaki, ő fog vele bírni.

Valaki elindult futva. Én is lementem végig az utcán oldalt. Vagy öt perc mulva megint csak jő Boggsz, de nem lóháton. Keresztültámolygott az utcán, arra ahol én voltam, hajadonfőtt, egy-egy barátjával két oldalt, akik a karjánál fogva cipelték tova. Nyugodt volt és kedvetlennek látszott és nem vonakodott és húzódszkodott hátra, hanem maga is próbált sietni. Valaki azt kiáltja : Boggsz !

Arra nézek, hogy ki mondta, hát Serbörn ezredes volt. Csendesen állt az utcán és pisztolyt tartott föl a jobbkezében, nem célozva, hanem úgy tartotta, a csövével az ég felé. Abban a szempillantásban látok egy fiatal lányt, aki rohanva jött, vele két férfi. Boggsz és akik tartották, megfordultak, hogy lássák, ki szólította őt, s mikor meglátják a pisztolyt, a két ember kétfelé ugrik és a pisztoly csöve lassan és szilárdan ereszkedik le egy bizonyos irányig, mind a két cső kakasa felhúzva. Boggsz kitárja égfelé mind a két karját s aszondja : »Az istenért, ne lőjj«. Durr ! szól az első lövés és Boggsz hátratántorodik s a levegőbe kapkod, — durr ! a második és Boggsz hanyatt vágódik nehezen, mereven, kiterjesztett két karjával. Az a fiatal leány sikoltozva rohan és odadobja magát atyjára sírva és azt mondja : Megölte, oh, megölte ! A nép körülvette őket és tolongott, taszigálódott, kinyújtva nyakát, ha látna valamit, és a körön belül lévők iparkodtak a tolongókat visszanyomni, kiabálva : »Hátra, hátra, hadd legyen levegője«.

Serbörn ezredes földhöz csapta a pisztolyát, sarkon fordult és elment.

Boggszot egy kis drogistaboltba vitték, a nép folyton tolongva körülötte, s az egész város nyomukban volt, és én elosontam mellettük és jó helyet találtam magamnak egy ablakban, ahol egészen közel voltam hozzá és jól beláttam. Lefektették a padlóra s egy nagy bibliát tettek a feje alá és egy másikat kinyitva a mellére borítottak, de előbb kigombolták az ingét és én láttam a helyet, ahol az egyik golyó belefúródott. Vagy egy tucatszor hosszan zihált és a biblia mindig felemelkedett a mellén, mikor a levegőt beszítta, és leszállt, mikor kibocsátotta, és azután csendesen feküdt : meg volt halva. Aztán eltuszkolták mellőle siránkozó, jajgató lányát és elvitték onnan. A lány lehetett tizenhat éves, igen édes és nyájasszemű lány, de rém sápadt volt és holtra volt ijedve.

Csakhamar együtt volt ott az egész város löködve, tolongva, fészkelődve, furakodva, hogy az ablakhoz jussanak s benézhessenek, de aki jó helyen volt, nem tágított s akik hátul voltak, egyre mondogatták : hé fickók, már eleget néztétek ; nem igazság, nem szép dolog, hogy mégis ott álltok és senkit sem engedtek oda ; más embernek is van hozzávaló joga, csakúgy mint nektek.

Hátul nagyon hangos lett a dolog, hát én kiosontam, mert mondok még baj lesz belőle. Az utcák tömve voltak és mindenki nagyon izgatott volt. Aki látta a lövést, egyre azt beszélte, hogy hogy is történt, és minden ilyen beszélő fickó körül egész csapat ember volt s kinyújtott nyakkal hallgatta beszédét. Egy hosszú, nyurga, hosszúhajú úr, a feje búbján fehér szőr köcsögkalappal, horgas fogantyús bottal kipécézte a helyet a földön, hogy hol állt Boggsz és hol állt Serbörn, és a nép tódult utána egyik helyről a másikra és leste, amit mutogatott, és biccentgettek a fejükkel, hogy mutassák, hogy megértették és le-leguggoltak csípőre tett kézzel, hogy nézzék, mint jelöli meg a helyet a botjával a földön : aztán odaállt egyenesen és mereven, ahol Serbörn állt, összeráncolta a homlokát s a szemére húzva kalapja karimáját és elkiáltja magát : Boggsz ! és aztán leereszti lassan a botját a halálos színtig és azt mondja : *Durr !* és megtántorodik és ismét mondja : *Durr !* és hosszában hanyatt vágja magát. Azok, akik látták az esetet, azt mondták, nagyszerűen csinálja ; azt mondták, szakasztott így történt

minden. Aztán legalább egy tucat ember előszedte a butykosát és megkínálta belőle a fehérkalapost.

Hát egyszer aztán azt találta valaki mondani, hogy Serbörnt meg kéne lincselni. Egy perc mulva már mindenki azt mondta. Hát el is indultak üvöltve és letépve minden ruhaszárítókötelet, ami kezük ügyébe esett, hogy majd azzal fogják fölakasztani.

XXII. FEJEZET.

Rajokban tódultak föl az utcán Serbörn háza felé, indiánok módjára ordítva, üvöltve s őrjöngve; minden kénytelen volt előlük kitérni, különben legázolódik vagy palacsintává tapossák, hogy rémes volt nézni. Gyerekek rohantak a csőcselék élén visongva s próbáltak menekülni láb alul; és minden ablak az utcán tele volt asszonyi fejjel, néger gyerekek voltak a fákon és néger sihederek és némberek néztek át a kerítéseken, és ahogy a csőcselék közelükbe ért, uccu törtettek hátra, ahol nem érhette őket semmi. Az asszony- és lányféle csapatosan, szinte hótra ijedve sírt és miegyéb.

Oly sűrűn tódultak Serbörn kerítése elé, ahogy csak képesek voltak összeszorulni, az ember elképzelheti a lármájukat. Kicsi — mintegy húsz könyöknyi — udvara volt. Valaki azt kiáltja: Döntsük le a kerítést, döntsük le a kerítést! Jött aztán egy törés-recsegés-ropogás és a kerítés lenn volt, s a sokaság első fala kezd betódulni, mint a hullám.

Ebben a pillanatban lépett ki Serbörn a háza elején lévő kapuzat eresze alá, kezében duplacsövű fegyver s megáll teljesen nyugodtan, elszántan, egy szót se szólva. A zsivaj megáll és a hullám visszahúzódik.

Serbörn nem szólt egy szót se, csak állt ott és nézett le rájok. A csendesség rém kellemetlen és félelmetes volt. Serbörn meghordozta a szemeit lassan a tömegen s valahová nézett, próbáltak vele farkasszemet nézni, de nem ment; a földre szögezték szemüket és meghunyászkodva néztek. Csakhamar aztán Serbörn egyet nevetett, nem valami barátságosan, inkább olyanformán, amitől olyat érez az ember, mikor olyan kenyérbe harap, amelyben homok van.

Aztán azt mondja lassan és haragosan:

— Hogy ti lincselnétek meg valakit! aszondja. Ez aztán mulatságos dolog. Hogy azt hiszitek magatokról, van bennetek

annyi virtus, hogy egy férfit meglincseljetek. Mert hogy elég vitézek vagytok arra, hogy egy szegény senkinélkül való elűzött asszonyt, aki idevetődik, bekátrányozzatok és tollban meghempergessetek: hát azt gondoljátok, arra is van sütni valótok, hogy kezeteket egy férfira emeljétek. Hej, egy férfi a ti fajtátok tízezreinek a kezében bátorságban van, — amíg nappal van és ha nem vagytok a háta mögött.

— Ismerlek, úgy-e? Ismertem minden porcikátokat. Délen születtem és nevekedtem, laktam északon; így ismerem az átlagembert mindenütt. Az átlagember gyáva. Északon átenged magán gázolni akárkit, akinek kedve tartja, aztán haza megy és alázatosságért imádkozik, hogy el tudhassa viselni. Délen egy ember egymagában megállított fényes nappal egy postakocsit tele emberrel és kirabolta az egész frekvenciát. Újságaitok annyit mondanak benneteket vitéz népnek, hogy már el is hiszitek, hogy vitézebbek vagytok más népeknél; pedig csak oly vitézek vagytok, mint mások és nem vagytok vitézebbek. Mért nem akasztják fel esküdtszékeitek a gyilkosokat? Mert attól félnek, hogy a gyilkos barátai beléjök lőnek — hátulról, sötétben és épenséggel ez az, amit tennének.

— Ezért mentenek föl mindenkit; és akkor fogja magát egy ember s éjnek idején, száz álarcos pulyával a háta mögött, nekiindul éjjel és meglincseli a zsiványt. Abba hibáztátok el a dolgotokat, hogy nem hoztatok magatokkal férfit; ez az egyik hiba; a másik az, hogy nem éjjel jöttetek és nem hoztátok el álorcátokat. Egy félembert hoztatok, amott a, Bökk Háknesszt — és ha ő nem lett volna, hogy elindítson benneteket, verekedés lett volna belőle.

— Ti ugyan nem jöttetek volna. Az átlagember nem szereti a bajt s a veszedelmet. De ha csak egy félférfi is — amilyen Bökk Háknessz — elkiáltja, hogy lincseljük meg, lincseljük meg! akkor nem mertek hátrálni; attól féltek, kitudódik rólatok, mik vagytok, hogy pulya nép vagytok, hát kitörtök egy ordításban és belekapaszkodtok annak a félférfinak a kabátja szárnyába és jöttök ide őrjöngve s fogadkozva, hogy micsoda nagy dolgot fogtok művelni. A legszánalmasabb micsoda a világon a csőcselék; a hadsereg se egyéb, csak csőcselék. Nem verekszik az a saját veleszületett bátorságából, hanem tömegvoltától és tisztjeitől kölcsönvett bátorságból. Hanem a csőcselék, ha férfi nincs az élin, az még a szánalomnál is szá-

nalmasabb. Már most a ti dolgotok itt az, hogy húzzátok be a farkatokat, menjetek haza és bujjatok be a lyukatokba. Ha lesz itt lincselés, az a déliek módjára lesz, sötétben és ha jönni fognak, elhozzák álarcukat is és keresnek maguknak férfit is. Most pusztuljatok és vigyétek magatokkal félembertöket és amint ezt mondta, balkarjára csapta a fegyverét és felhúzta kakasát.

A tömeg hirtelen szétmállott, darabokra szakadozott és elkotródott minden irányba, és Bökk Háknessz nagyon megereszkedve, utánuk kullogott. Én ott tudtam volna maradni, ha akartam volna, de nem akartam.

Elmentem a cirkuszhoz és ott őgyelegtem a hátsó része körül, míg a rendőr odébb ment s akkor bebujtam a sátor alá. Megvolt húszdolláros aranyom és valamelyes más pénzem is, de mondok, jobb lesz azt megspórolni, mert meg se lehet mondani, mily hamar rászorulhat az ember, mikor így messze van hazulról és csupa idegen emberek közt. Az ember nem vigyázhat eleget. Nem mondom, hogy az ember ne költse a pénzét cirkuszra, ha máskép nem juthat hozzá, de semmi haszna sincs, ha szükség nélkül pazarolja rá.

Hát igazán óriási cirkusz volt. Nem lehetett annál ragyogóbbat látni, mint mikor mind belovagoltak, kettesével, egy úr meg egy hölgy, egymás mellett, az urak teljesen pőrén, kötött ingükben, se csizmájuk, se kengyelük, kezüket csípőjükön tartva, könnyedén és lengén — voltak vagy húszan — és minden hölgy gyönyörű arccal, ragyogóan szép, olyan teljességgel, mint egy banda igazándi királykisasszony, olyan ruhában, ami millió és millió dollárba kerülhetett és telisded tele hintve gyémánttal. Irtóztatóan finom látványosság volt, én soha hozzá fogható szépet nem láttam. Aztán egyik a másik után felugrott és állva lovagolt körül a körön és integetett oly édesen, hullámzón és bájosan ; a férfi mind olyan szálas, könnyű és egyenes fejökkel bólogatva, majd a sátor tetejét érintették, és minden hölgy rózsasziromból készült ruhája oly édesen, selymesen libegett dereka körül, s maga hasonlított a legmesésebb napernyőhöz.

És mind sebesebben és gyorsabban száguldottak, mindenik táncolt, előbb a féllábát rúgta ki a levegőbe, aztán a másikat, a lovak mindjobban-jobban megdűltek, és lovászmesterük egyre kerülgette a középső oszlopot, durrogatott az ostorával,

kiabálva, hogy »hej-hopp !« A bohóc pedig bolondozott a háta mögött ; aztán azután mind elereszteték a kantárszárat és minden kisasszony a csipejéhez rakta a lábát és az urak keresztbe fonták a karjukat és hogy megdűltek a lovak és hogy nekifeküdtek ! Igy aztán egyik a másik után leszökött a porondra és a legédesebb bókolást csinálta, amit valaha láttam, aztán kiugrándozott és minden ember összeverte a tenyerét és szinte meg volt vadulva.

Hát bizony mind a cirkuszbeliek a legcsodálatosabb dolgokat mívelték, és az egész idő alatt a bohóc úgy bolondozott, hogy majd belehalt az ember. A lovászmester nem szólhatott egy szót se, hogy rögvest a nyakán nem termett a legfigurásb dolgokkal, amit valaha ember mondott. És hogy miként jutott neki annyi mindenféle az eszébe és oly hertelen és olyan talpraesetten, az nem ment sehogy se a fejembe. Én egy esztendeig törhetném a fejemet, még se tudnám mind azt kitalálni. Egyszerre aztán egy részeg ember próbált bemenni a porondra. Azt mondta, lovagolni akar ; azt mondta, tud ő lovagolni úgy, mint akárki más. Azok beszéltek neki és próbálták kituszkolni, de nem hallgatott rájok és az egész előadás megakadt. Akkor a közönség kezdett rá hallózni és bolondot csinálni belőle, amitől rém dühbe jött és hányta-vetette magát. Ez fölizgatta a népeket és egy csomó ember felugrált a padokról és kezdett tódulni a porondra, kiabálva : üssétek le, dobjátok ki ! És egy-két asszony elkezdett sikoltozni. Ekkor a lovászmester egy kis beszédet mondott. Azt mondta, reméli, nem lesz semmi zavar, és ha ez az ember megígéri, hogy nem csinál több bajt, megengedi neki, hogy lovagoljon, ha azt hiszi, meg tud állani a lovon. Erre mindenki nevetett s azt mondta, rendben van, és az az ember nekiment. Abban a percben, hogy a lovon volt, a ló elkezdett rúgkapálni, ugrándozni és körülszáguldani két cirkuszbeli emberrel, akik a kantárjába kapaszkodtak s iparkodtak megfékezni a lovat, a részeg ember pedig a ló nyakán lógott és a sarka a ló minden ugrásánál a levegőbe szökött és mind a sok nép fölállt és ordítozott és nevetett, hogy a könnye is kicsordult bele. És végre a cirkuszbeliek minden igyekezete ellenére a ló kiszabadítja magát és halló neki, mint a veszedelem, körül a porondon azzal a bolonddal a nyakán s a féllába az egyik oldalon majd a földig ért, a másik pedig a másik oldalon volt, a közönség meg majd megveszett. Nekem nem volt

nagyon mulatságos a dolog. Egész testem remegett, a veszedelmet látva. De csakhamar fölkecmergett s lába közé fogta a lovat, elkapta a kantárszárt ide-oda forogva, aztán egy szempillantás alatt felugrott, eldobva a kantárszárt és megállt, a ló pedig futott, mintha égett volna a ház. Ő meg ott állt s oly könnyen és kényelmesen szállongott körül, mintha soha részeg nem lett volna s aztán kezdte leszedni magáról a ruhát s elhajigálta. Oly sűrűn szórta magáról, hogy a levegő szinte tele volt vele és össze-vissza levetett tizenhét rend ruhát. Aztán ehen ott állt, karcsún és szépen, rém csecse ruhában, hogy olyat nem lehetett látni, és csapkodta vesszőjével a paripáját s végre leszökött róla, bókolt és kitáncolt az öltözőszobába és mindenki üvöltött a gyönyörűségtől és meglepetéstől.

Látta bezzeg a lovászmester, hogy milyen gyönyörűen becsapták, s gondolom, hogy ebben a percben nem volt még egy olyan nyavalyás lovászmester. Hát persze, az ő emberei közül való volt! A maga fejéből kezdett ebbe a tréfába és senkinek sem árulta el. Hát igaz, magam is elkámpicsorodtam, hogy így becsapódtam, de nem szerettem volna a lovászmester bőribe lenni, nem én száz dollárért sem. Nem tudom, lehet, hogy van ennél különb cirkusz is a világon; én ugyan még nem láttam egyet sem. De akárhogy is van, nekem teljességgel elég jó volt; és akárhol a világon, ha ott találom, én mindenképen a kuncsaftja leszek neki.

Ez éjjel megtartottuk mi is az előadásunkat, de bizony nem volt ott több közönség tán tizenkét embernél. Ezek is folyton nevettek, amitől a herceg szinte dühös lett; és mindenki elment, mielőtt az előadásnak vége lett volna, csak egy fiú maradt ott, de azért, mert elaludt volt. Azt mondta erre a herceg, hogy a tökfejű Arkanszóbeliek nem tudnak Sexpirhez fölemelkedni; nekik aljas bohózat kell, de talán még a bohózatnál is valami aljasabb. No majd megcsinálja, aszondja, a nekik valót is. Másnap reggel aztán beszerzett egy csomó pakkpapirost és fekete festéket, csinált néhány színlapot belőle s felragasztotta a városban. A színlapon ez volt:

CSAK HÁROM ESTÉN!

A VILÁGHÍRŰ TRAGIKUS SZÍNMŰVÉSZEK

IFJABB DÁVID GERRIK

ÉS

IDŐSB EDMUND KIN,

A LONDONI ÉS A SZÁRAZFÖLDI SZÍNHÁZAK TAGJAI

A KIRÁLY ZSIRÁFJA

VAGY

A FEJEDELMI NON PLUS ULTRA

CÍMŰ VÉRFAGYASZTÓ TRAGÉDIÁJOKBAN.

BELÉPTI DÍJ 50 CENT.

Aztán a cédula alján ott volt a legvastagabb betűkből egy sor, így:

HÖLGYEK ÉS GYERMEKEK KIZÁRVA!

— Nesztek, aszondja, ha ez a sor be nem csődíti őket, mondjátok el, hogy nem ismerem Arkanszót.

MÁSODIK KÖTET.

Hakkelberry Finn kalandjai.

I. FEJEZET.

A herceg és a király egész nap keményen dolgoztak a színpad felállításán, függönyön és egy sor gyertya elhelyezésén lábvilágításnak, és ez este a ház hamarosan megtelt zsúfolva. Mikor már többé senki se fért be, a herceg otthagyta a bejáró ajtót, hátra került a színpadra és kiállt a függöny elé ; egy kis beszédet mondott, földícsérte a tragédiát s azt mondta, ennél izgatóbb nincsen is a világon. Igy hencegett a tragédiájával, és idősebb Kin Edmundjával, akinek a kezében volt a főszerep ; és végül, mikor már fölcsigázta jól mindenkinek a várakozását, felhúzta a függönyt és a másik percben jön ki a király nagy kényesen négykézláb, anyaszült meztelen ; de be volt festve egész teste karikákkal és stráfokkal, minden színben egy tündöklő szivárvány. És — de kitörődnék egyéb kiállításával, — szóval rémes volt, de borzasztóan nevetséges. A nép majd szétpukkadt nevettében, s mikor a király elkezdett fickándozni és eltűnt szökdelve a szín mögött, addig üvöltöttek, tapsoltak, zúgtak és röhögtek, amíg vissza nem jött és újra nem csinálta. Aztán még egyszer megújráztatták. Még egy tehenet is megnevettetett volna a vén bolondjának a fintorgatása.

Erre a herceg leeresztette a függönyt, bókol a közönségnek és azt mondja, a nagy tragédiát még csak két este adják elő, mert Londonba kötik sürgős szerződések őket, ahol már minden jegy elkelt a Drury-Lén színházban. Aztán újra bókol és azt mondta, ha sikerült mulatságos és tanulságos előadásával a tetszésüket megnyernie, nagyon le fogják kötelezni, ha barátaiknak feldícsérik és biztatják őket, hogy jöjjenek el.

Huszan is közbekiáltanak erre :

— Micsoda ? Hát vége van ? Ez az egész ?

A herceg azt mondja, ez ! Nohát, erre jó világ kezdődött. Mindenki ordít, felugrál és neki a színpadnak s a tragikus színészeknek. De egy nagy alattomos képű úr felszökik egy padra s ezt kiabálja :

— Megálljunk ! Csak egy szóra, uraim ! Mind megállanak s figyelnek. »Minket, aszondja, kifizettek, fenemód kifizettek. De mért nevessen ez az egész város mirajtunk ? És egyebet se halljunk ennél az esetnél halálunk órájáig ? *Nem*. A mi dolgunk az legyen, hogy innen szép rendben távozzunk, ezt a színdarabot agyondícsérjük és becsapjuk a város többi részét. Akkor aztán mind együtt leszünk egy vékában. Nem világos ez, mint a pinty ? (»Az a ! Igaza van a bírónak !« : ezt ordítja mindje.) Rendben van. Hát szót se arról, hogy becsapódtunk. Kiki menjen haza és be kell csődíteni minden teremtett lelket ebbe a tragédiába.«

Másnap egyebet se lehetett hallani a városban, mint hogy milyen nagyszerű volt az előadás. A ház zsúfolva volt megint, s mi ugyanazzal a pénzzel fizettük ki a tömeget. Mikor én meg a király, meg a herceg hazakerültünk a tutajra, bevacsoráztunk, és utóbb, úgy éjfél felé kifaraltatták velem meg Dzsimmel a tutajt, hogy eresszük le két mérföldnyire a folyó közepén a város alá s ott húzzuk ki és rejtsük el.

Harmadik este megint tömve volt a színház, de ezúttal nem új emberek voltak ott, hanem csupa olyan népek, akik az előző két estén is ott voltak. Én a herceggel a kapuban álltam s látom ám, hogy minden embernek meg van tömve a zsebe vagy valamije el van dugva a ruhája alá ; s láttam is, hogy nem szagos víz biz az, akárhogy néztem. Záptojást, rothadt hagymát s efféle holmit orrontottam én ; s ha megérzem, hogy valahol döglött macska van (pedig ugyancsak megérzem), hát akkor bejött legalább hatvannégy darab. Én is bementem egy pár percre, de nekem nagyon cifra volt, nem bírtam ki. Hát mikor már be nem fért volna senki, a herceg egy fiúnak a markába nyomott egy fertály dollárt, hogy aszondja, álljon helyette egy kissé az ajtónál ; ő meg indult hátra a színpadra vivő ajtó irányában, én meg utána ; de abban a minutában, hogy a sarkon befordultunk és sötétségben voltunk, azt mondja :

— Vesd el magad most, míg ki nem érsz a házak közül, azután pedig talpalj a tutaj felé, mintha a sátán volna a nyomodban.

Én szót fogadtam, ő meg utánam. Egyszerre értünk a tutajhoz és nem több, mint két másodperc mulva már siklottunk a folyón lefelé, sötétségben és csendességben, rézsút a folyó közepe felé, egy árva szót sem szólva. No, mondok, a szegény királynak lesz hadd-el-hadd a nézőközönséggel ; de szó sincs róla ; csakhamar kezd őkelme kikecmeregni a putriból és aszondja :

— No herceg, hogy sült el az ócska játék ezúttal ?

Csak fönn se volt a városban egyálalán, az istenadta.

Persze, lámpást nem akasztottunk ki, amíg vagy tíz mérföldnyire a város alatt nem voltunk. Ott aztán meggyújtottuk a lámpásunkat és vacsorához láttunk, és a király meg a herceg majd szétmállottak azon való nevettükben, hogy milyen jól elbántak ezzel a néppel. Azt mondja a herceg :

— A bambák, tökfilkók ! Tudtam, hogy az első ház hallgatni fog s engedi a többieket becsapni ; és tudtam, hogy a harmadik estét nekünk szánták ravaszul s azt gondolták, most rajtuk a sor. No hát, rajtuk is van a sor s adnék érte valamit, ha megtudhatnám, milyen hasznát vették. Csak annyit szeretnék tudni, hogy találják bele magukat a helyzetükbe. Ha van eszük, batyubált csinálnak belőle, ennivalót hoztak eleget.

Ezek a gézengúzok bevettek a három estén négyszázhatvanöt dollárt. Ilyen szekérszám soha életemben nem láttam pénzt besöpörni.

Utóbb, mikor a herceg és a király már aludtak és hortyogtak, azt mondja Dzsim :

— Hokk, — aszondja — nem megbámulsz te, hogy micsinálik ezek a királok ?

— Nem, mondok, én nem.

— Mért nem, Hokk ?

— Hát azért nem, mert azt tartom, a vérükbe van. Azt tartom, mind egy húron pendül, ahány van a világon.

— De Hokk, ezek a mienk királok, ezek igazi ordinárė zsivánszkiak ; azt mondok én, zigazi zsivánszkiak.

— Azt mondom én is ; a királyok rendszerint zsiványok mind, ahogy én nézem a dolgot.

— Igazán ?

— Majd egyszer olvassz róluk valamit, oszt meglátod. Nézd Nyolcadik Henriket ; ehhez képest ez a mienk egy vasárnapi iskolai főfelügyelő. És nézd Második Károlyt és Tizennegyedik

Lajost és Tizenötödik Lajost és Második Jakabot és Második Edvardot és Harmadik Rikárdot és még másik negyvenet; nem is számítva a szász hetesuralkodókat, akik a régi időben nekiszabadulva föltámasztották halottaiból Káint. Hej, csak a vén VIII. Henriket kellett volna látnod, mikor virágjában volt. Igazán virág volt. Mindennap másik feleséget vett el és másnap reggel lecsapatta a fejét. És olyan közömbösen csinálta, mintha csak tojást rendelne magának. »Hozzátok fel, aszondja, Goinn Nellit.« Hát felhozzák. Másnap reggel: »Üssétek le a fejét«. És hát leütik. »Hozzátok fel Sór Dzsént«, aszondja és Dzsén feljő. Másnap reggel: »Üssétek le a fejét« — és leütik. »Csöngessetek a szép Rozamundának.« A szép Rozamunda szót fogad a csengetésnek. Másnap reggel: »Csapjátok le a fejét«. Aztán mindenik asszonnyal mondatott magának minden éjjel egy-egy mesét és ezt addig folytatta, amíg föl nem vitte ezer és egy mesére, azt aztán mind beleiratta egy könyvbe és elnevezte az Itéletnapja Könyvének, ami jó cím volt és megfelelt az esetnek.

Te Dzsim nem ismered a királyokat, de én ugyan ismerem; ez a mi vén svihákunk még a legüdébbek közé tartozik, azok közül, akiket láttam a históriában. Hát nézd, Henriknek eszébe jut belekötni ebbe az országba. Hogyan fog hozzá? Megüzeni neki? Előadást rendez neki? Majd iszen! Hertelen kicsapja mind a terhét a hajóból a bosztoni kikötőben, kivág egy függetlenségi nyilatkozatot és azt mondja: gyertek, ha mertek. Ez az ő módja, nem ád az egérutat senkinek. Gyanút fog apja, a Vellington hercege iránt. Mit gondolsz, mit csinál? Magyarázatot kér tőle? Nem, belefojtja egy hordó borba, mint a macskakölyket. Teszem, ha valaki pénzt felejtett ott, ahol ő volt, mit csinált? Zsebre vágta. Tegyük fel, hogy kötelezte magát valamire kontraktussal és az ember kifizette, de nem telepedett oda, hogy lássa, megteszi-e: ugyan mit csinált? Épen az ellenkezőjét csinálta. Tegyük föl, hogy kinyitotta a száját, — hát aztán. Ha nagy hirtelenében be nem csukta megint, annyiszor, amennyiszer kieresztett rajta egy-egy hazugságot. Ilyen bogár volt az a Henrik, ilyen az. És ha ő lett volna itt mivelünk ezek helyett a mi királyaink helyett, még karakánabbul bánt volna el ezzel a várossal, mint ahogy a mieink elbántak. Nem mondom, hogy ezek is báránykák, mert ha a dolguk fenekét nézed, bizony nem azok, de ezek, akárhogy is

csak bliktrik ahhoz a vén koshoz képest. Annyit mondhatok: király király, ebbe bele köll nyugodni. Összevissza fene ordináré nép az. De hát úgy vannak nevelve.

— De Hokk, ezeknek mieinknek rém büdös szaguk meg van nekik.

— Mindnek olyan van, Dzsim. Nem segíthetünk a szagukon, a történet erre nem tanít meg bennünket.

— No, a herceg, azt valahogyan csak elviselhetek.

— Igaz, a herceg másmilyen, de az se nagyon. Ez a mienk hercegnek olyan közepesen ordináré legény. Ha leissza magát, nincs olyan rövidlátó ember, aki megtudná különböztetni egy királytól.

— Mondhatok Hokk, én már dosztig vagyok, nem kéreg belilek tebbet. Ez nekem ipen elig.

— Úgy vagyok velök én is, Dzsim. De hát kezünkre adta őket a sors s nekünk nem szabad elfelejtenünk, hogy mik, és így kell velök bánnunk. Néha magam is azt kívánom, bár hallanánk olyan ország hírét, aki kifogyott a királyokból.

Mi haszna mondtam volna meg Dzsimnek, hogy ezek nem igazi királyok és hercegek? Semmi haszna se lett volna; hozzá szakasztott úgy is volt, ahogy mondtam: semmi különbséget sem lehetett észrevenni köztük és az igazi királyok közt.

Lefeküdtem és Dzsim nem szólított, mikor rajtam lett volna a sor. Ezt ő sokszor megtette. Mikor épen úgy pitymallat táján fölébredtem, ott ült szegény, fejét a térdire lógasztva, sóhajtozott és morfondírozott. Nem háborgattam, úgy tettem, mintha nem venném észre. Tudtam, hogy min jár az esze. A feleségére, meg gyermekeire gondolt, akik messze távol vannak és búsult, mert haza vágyott, mivel hogy világéletében nem volt ennyit távol hazulról; én el is hiszem, hogy épen úgy a szívén feküdt a családja, mint akármelyik fehérembernek. Nem látszik a dolog természetesnek, de én már csak azt tartom, úgy van. Sokszor nyavalygott és búslakodott így éjtszakának idején, mikor azt hitte, hogy aluszom, és aszondja: »Szeginke Liszka, szegin picike Dsomuj! Nagyon nehez megvan; azt hiszek, soha se nem látok bennetek, soha, soha!« Egy rém jó szerecsenember volt ez a Dzsim.

Ezúttal valahogy szóbaálltam vele a feleségéről meg a kicsinyjeiről, és csakhamar aszondja:

— Azért most olyan rossz meg van nekem, mert hallottam

valamit ott a parton, hogy aszondja zsupsz ! már előbb, valami mintha zuhanta vóna, és erril eszembe jutja aztat az idő, mikur a kicsinke Liszkámmal oly cudarul bántam. Csak nígy esztendis megvut a kicsike, osztán megkapta veresskarlát karanyót, és vuta rém beteg szeginke ; de jobban lette és egyszer ott álldigálta, és én aszondok neki :

— Tedd be zajtu, mondok.

De nem tette be, csak állta ott, szípen mosologta nekem. És én megint mondok, nagy lármasággal, mondok :

— Nem hallod, mondok, tedd be zajtu !

Ü csak megint ott álldigálja és rám mosologja magát. Engem elfutja mireg, mondok :

— Majd megtanítok teged szófogadásra, tudom !

És ezzel meglegyintek oldalvást fejecskét neki, a kitül elterülte magát. Én meg menek másik szobába és ott maradog tiz percentekig, és mikur gyüvök vissza, zajtu még mindik nyitva megvan és a kicsikét ippeg benne állta és nizi pallót és kesereg és vígig csurogja a könyje. Jaj, majd elvette zeszemet és megyek kicsikéhez és ippeg akkor — mert zajtu befelé nyilta, ippeg gyün a szél és *zsupsz !* becsapi zajtut kicsike háta megett és jaj nekem, kicsikém nem mozdulta magát. Majd kiszakadta lilekzetem, és ugy vutam, nem is tudok hogy vutam. Odabillegtem és kinyitok zajtut szipecskin lassacskán és bedugok fejemet oda kicsike mögött csendesen, halkan és aztán hertelen, ahogy csak torkomon kiférte kajátok, hogy bumm ! Kicsike nem mozdulta ! Jaj, Hokk, nagy sírást megcsináltam és ölembe veszek a kicsike és aszondok : oh, szegin kicsi árva juszágom te ! Zisten mindenható bocsássa meg zereg Dzsimnek, mert ü maga soha se nem bocsajtja meg magának, a mig meg nem halja. Oh, szeginke, siket vota meg néma, Hokk, szeginke kuka vuta, és én igy bántam szegin fejivel !

II. FEJEZET.

Másnap estefelé kikötöttünk egy füzessel benőtt homokszigeten a víz közepében, ahol a folyó mindkét partján egy-egy városka volt és a herceg meg a király elkezdtek terveket koholni, hogy mit vasalhatnának ki ezekből a városokból. Dzsim megszólította a herceget, hogy, aszondja, reméli, nem fog egy pár óránál tovább tartani, mert nagyon keserves és fáradságos volt neki, ha egész nap megkötözve a putriban

kellett feküdnie. Mert persze, ha magára hagytuk, meg kellett őt kötözni, mivelhogy ha valaki ráakad, mikor magában van és nincsen megkötözve, tetszik tudni, akkor nem igen nézték volna szökevény négernek. A herceg is mondta, hogy nem kicsi sor egész nap összeguzsolva lenni, s hogy ő majd kifundál valamit, hogy segítsünk a dolgon.

Rém nagy esze volt ennek a hercegnek, és ki is sütötte a dolgot hamarosan. Felöltöztette Dzsimet Lear király gunyájába — egy hosszú szoknya vót firhangszövetből és paróka meg szakáll fehér lószőrből, és aztán fogta színpadi festékét és bemázolta Dzsim arcát, nyakát, fülét végiglen fakókékre, milyen az olyan ember, aki kilenc napig van hóttan a vízben. Isten akárhová tegye, ha nem volt a legrémísztőbb förtelem, amit életemben láttam. Aztán a herceg fölírt egy deszkadarabra egy intelmet, így :

Nyavalyás arabus, de ártalmatlan, ha nem dühösítik.

A deszkát aztán rászögezte egy lécre s a lécet odaállította négy-öt lábnyira a putritól. Dzsim meg volt elégedve. Azt mondta, jobb állapot, mint egypár éven át mindennap gúzsban feküdni és örökké reszketni, ha valami neszt hall az ember. A herceg biztatta, hogy csak tegyen-vegyen szabadon, és ha valaki okvetetlenkednék körülte, törjön ki a putriból, mórikálja magát és üvöltsön egyet-egyet fenevadak módjára, reméli, ettől tágulni fognak s magára hagyják. Ez bizony okosan volt kifundálva ; de ha az ember a rendes embert veszi, az ugyan nem várja be az üvöltést. Hiszen nem is olyan volt, mint egy hulla, hanem még olyanabb.

Ezek a gézengúzok megint a *nonpluszultrával* szerettek volna szerencsét próbálni, mert annyi pénzt lehetett vele kivasalni, de nem tartották egészen bátorságosnak a dolgot, mert meglehet, azóta eljöhetett a híre idáig is. Nem tudtak tisztára semmi tervben sem megállapodni, így végre a herceg azt mondta, azt gondolja, hozzálát, megsanyargatja egy-két óráig az agyvelejét s meglátja, nem akad-e valamire az Arkanszó-oldali városbeliek számára. A király meg erősködött, hogy a másik városra veti magát minden plánum nélkül s tisztára a Gondviselésre bízza, hogy ráterelje a szerencse útjára, ezalatt úgy tartom, az ördögöt értette. Ahol legutóbb stációt tartottunk, mindnyájan vettünk boltbeli ruhát és most a király bele is öltözött a magáéba s nekem is azt mondta, vegyem föl

a magamét. Persze, hogy fölvettem. A király gúnyája csupa fekete volt és igazán, hogy mutatós volt és szemrevaló. Soha azelőtt nem hittem, hogy a ruha így megváltoztassa az embert. Hiszen azelőtt a legordinárébb fickónak látszott, most pedig, ha meglibbentette új fejér köcsögjét és köszöntött és elfintorította az arcát mosolygósan, olyan nagyszerű, jó és kegyes színe volt, az ember azt hitte, ebben a minutában lépett ki a bibliai bárkából. Dzsim kitisztogatta a csónakot és én készen tartottam az evezőt. Lejebb a parton — vagy három mérföldnyire a város felett — egy nagy gőzös volt kikötve s ott volt már egy pár órája : terhet szedett fel. Azt mondja a király :

— Tekintve ruházatomat, azt tudnám, jobb lesz, ha Szanlujból vagy Cincinnatiból vagy valamely más nagyobb városból érkezem. Evezz oda Hakkelberry a gőzöshöz : hadd érkezzünk azon a városba.

Nekem se köllött kétszer mondani, hogy menjek egyszer gőzösön hajókázni. Part alá eveztem a város fölött egy mérföldnyire, aztán könnyen mentem a síma vízen a meredek part alatt. Csakhamar találkozunk egy formás, ártatlan képű falusi sühederrel, aki egy gerendán üldögélt és a verejtékét törülgette az arcáról, mert rém meleg idő volt ; egy pár summás posztótarisznya volt vele.

— Állj neki a partnak, mondja a király, s én nekifordultam.

— Hova igyekszel fiatalember ?

— Ahun a gőzösre, Orleanszba iparkodnám.

— Gyere a csónakba, mondja a király. Megállj egy pillanatra, az inasom majd segít azokkal a tarisznyákkal. Ugorj ki, Adolfusz és segíts a fiatal úrnak. Mindjárt észrevettem, hogy az Adolfusz én lennék.

Hát kiugrottam s aztán indultunk tovább mind a hárman. A fiatalember iszonyú hálás volt ; fenemunka, aszondja, ilyen időben bagázsiát cepelni. Megkérdezte a királyt, hogy hova utazik, és a király azt mondta, hogy fölülről jött és a másik parti városban kötött ki ma reggel és most fölfelé igyekszik, meglátogatni egy régi barátját erre fölfelé egy majorban. Azt mondja a fiatalember :

— Mikor megláttam az urat, ez, mondok, bizonyosan Vilksz úr és nagyon akkurátus időben érkezik ide. De azután mondok, még se az lehet, mondok, mert mért evezne a vízen fölfele, ha az volna. Úgy-e, hogy nem az ?

— Nem; a nevem Blodzsett, Blodzsett Alexandrusz, de úgy tetszik, azt kell mondanom, tisztelendő Alexandrusz Blodzsett, mert hogy az Úrnak egyik szegény szolgája vagyok. De akármi legyek, azért ha nem épen úgy sajnálom, hogy Vilksz úr nem érkezett meg jókor, ha tudniillik, amit nem remélek, ebből valami kára találna lenni.

— No, kára ugyan nem lesz belőle, eziránt rendben lesz a dolog, hanem elszalasztotta, hogy Péter testvére halálát láthassa; lehet, hogy ezt kutyába se veszi, az ember soha se tudhassa; de a testvére sokat adott volna érte, hogy láthassa, mielőtt meghal, nem is beszélt egyébről három hét óta, nem látták egymást suhanckoruk óta, Vilmos öccsét meg egyáltalán nem látta, ez tudniillik a süketnéma, mert Vilmos nem több, mint harminc-harmincöt éves ember. Csak Péter és György jöttek ide ki; György volt a testvérek közt a feleséges ember, de ő is, a felesége is meghaltak tavaly. Most már nincs több, csak Harri és Vilmos és ezek azok, akik nem érkeztek meg ide jókor.

— Üzent nekik valaki?

— Hogyne. Egy vagy két hónappal ezelőtt, amikor Péter ágynak esett, mert Péter azt mondta, hogy olyanformán érzi, aszondja, hogy ezúttal aligha lábolja meg a baját. Tetszik tudni, öregecske volt őkelme, és a György úr lányai nagyon fiatalok s nem neki való társaság voltak, kivéve Meri-Dzsent, a vereshajút; hát aztán bizony elhagyatottnak érezte magát Györgyék halála óta s nem sokba vette az életét. De rém kétségbe volt esve, úgy kívánta látni Harrit és Vilmost is, mert hogy olyan volt a természete, hogy nem tudott testámentumot csinálni. Harri számára hagyott hátra egy levelet s azt mondta, abban meg van írva, hogy hová rejtette a pénzét és hogyan kívánná a többi birtokának a felosztását, hogy György úr leányának is kijárjon a jussok, mert hogy az ő apjuk után semmi sem maradt. És csak arra tudták őt mindössze rábírni, hogy ezt a levelet megírja.

— Aztán mit gondolsz, mért nem jő Harri? Hol lakik?

— Hé, biz az Angolországban, Seffildben, — ott papol — soha életében erre nem járt. Nem igen ért rá, és amellett úgy fordul, tetszik tudni, a levelet se kapta meg.

— Baj, nagy baj, hogy nem élt addig, hogy láthatta volna testvéreit, szegény ember. Te Orleánszba mégy, azt mondod?

— Azt, de az csak az eleje. Jövő szerdán hajóra szállok s megyek Rio Janeiróba, ahol egy nagybátyám lakik.

— Jó kis út. De nagyon szép út, bár én is veled mehetnék. Mari a legidősebb leány? Hány éves a többi?

— Mari tizenkilenc, Zsuzsa tizenöt és Janka tizennégy körül van, ez az, aki közülök nagyon jótékony és nyúlszája van.

— Szegénykék, hogy így árván maradnak ebben a rideg világban.

— Bizony, rosszabbul is lehetnének. Az öreg Péternek voltak barátjai, azok nem engedik, hogy bánódásuk legyen. Ott van Hobszon, a baptista prédikátor, ott van tiszteletes Lot Hovei és Ben Bokker és Sakklford Abner és az ügyvéd Bell Lévi és Robinzon doktor és ezeknek a feleségük és özvegy Bártliné és — eh van ott egy egész sereg. — De ezek azok, akikkel Péter úr legbizalmasabban volt s akiket emlegetett a leveleiben, mikor haza írt; így Harri is tudni fogja, hol keresse a jó embereit, ha megtalál érkezni.

Nohát az öreg bácsi nem fogyott ki a kérdezősködésből, amíg a fiú győzte felelettel. Akármi legyek, ha nem kérdezősködött mindenről és mindenkiről ez istenadta városra nézvést és a Vilkszenék minden dolgáról és a Péter foglalkozásáról, aki cserző volt, meg a Györgyéről, aki ács volt és a Harriéról, aki nem-egyesült pap volt és így tovább. Aztán azt mondja:

— Mért köllött neked annyira sietned arra a gőzösre?

— Mert hogy orleanszbeli nagy hajó s attól féltem, nem köt ki itt. A mélyen járó hajó ki nem köt itt az istennek se. A cincinnatibeliek ki szoktak kötni, de ez Szanlujból való.

— Vilksz Péter jól bírta magát?

— Elég jól bizony. Vótak házai meg földjei és aszondják maradt utána valahol eldugva három-négyezer.

— Mikor mondtad, hogy meghalt?

— Nem mondtam sehogy, de hát a mult itszaka halt meg.

— Persze, a temetése holnap lesz.

— Hát bizony, nagyon szomorú dolog ez, de ez vár mindnyájunkra, előbb vagy utóbb. A fődolog, hogy el legyünk rá készülve, akkor rendben van a szénánk.

— Igaz, ez a legjobb. Édesanyám is erre tanított.

Mikor a hajóhoz értünk, körülbelül épen elkészült a rakodásával és csakhamar el is indult. A király egy szót se szólt arról, hogy a hajóra szálljunk, hát elvégre abbahagytam az

evezést. Mikor a gőzös elment, a király föleveztetett velem még egy mérföldnyire egy elhagyott helyre, ott kiszállt és azt mondja :

— Most egyszeribe loholj vissza és hozd ide a herceget és az új szőnyegzsákokat. És ha tán átment volna a túlsó partra, eredj utána és hozd el. Mondd meg neki, ne nézzen semmit, csak jöjjön. Most, egy-kettő, indulj.

Láttam én, mi motoszkál az eszében, de persze nem szóltam. Mikor visszajöttem a herceggel, elrejtettük a csónakot s ők ketten leültek egy gerendára, és a király elmondott neki mindent, ahogy a fiatalember beszélte, mindent az utolsó szóig. És amíg beszélte, mindvégig úgy iparkodott beszélni, ahogy az angol emberek beszélnek, s amilyen huncut volt, hát elég jól is csinálta. Én ugyan nem tudom utánacsinálni, hát nem is erőltetem meg magamat, de ő igazán jól eltalálta. Végül aszondja :

— Miképen áll ön, Bildzsvoater, a süketnémaság arányában ?

A herceg azt mondja, rá kell bízni. Játszott ő, aszondja, Teszpisz kordéján ilyen kuka szerepet. Igy hát csak gőzösre vártak.

Úgy uzsonnatájban jött is egy pár kisebbfajta, de azok nem jöttek elég messziről a vízen lefele ; de végre jött egy nagy s arra rákiabáltak. A gőzös kiküldte csónakát s mi a födélzetre mentünk ; a hajó Cincinnatiból jött, s mikor mi azt mondtuk nekik, hogy csak négy-öt mérföldnyire akarunk menni, rém dühbe gurultak, jól összeteremtettéztek s azt mondták, nem tesznek ki a partra. De a király nyugodt maradt. Azt mondja :

— Ha valaki úr és nem sajnál fejenként egy dollárt egy-egy mérföldnyi útért, hogy fölvegyék és csónakon megint kiszállítsák, akkor egy gőzhajó sem sajnálhatja az időt meg a fáradságot, amit ránk fordít, nemde ?

Erre megszelídültek s azt mondták, rendbe van. Amikor a városhoz értünk, a csónakjuk kivitt bennünket. Vagy két tucat ember szedelőzködött össze a parton, mikor látták a csónakot, hogy kiköt, s mikor a király azt mondta :

— Meg tudja nekem az urak közül valaki mondani, hol lakik Vilksz Péter ? — akkor azok összenéztek, intettek egymásnak, mintha azt mondanák : úgy-e, mit mondtam én ! Aztán egyikök olyan szíves és barátságos formán azt mondja :

— Sajnálom uram, a legjobb akarattal is csak azt mondhatjuk meg magának, hogy hol lakott még tegnap este.

Abban a szempillantásban a vén imposztor összecsuklott s ráesett a beszélő emberre, vállára ejtette az állát és végigrítt a hátán le s aszondja :

— Jaj nekünk ! Szegény testvérünk — oda ! És mi csak nem is láthattuk ! Jaj, de keserves dolog !

Aztán hátrafordult hüppögve és értelmetlenül mutogat és hadonász a hercegnek és isten akárhova tegyen, ha még a táskát is el nem ejtette és ríva nem fakadt. Én ennél a két imposztornál több hájjal megkent szerzetet nem láttam világéletemben.

Az emberek pedig körülvették őket, kedveskedtek nekik, minden jónak elmondták őket, még a táskáikat is fölvitték a dombon, nem bánták, hogy rájuk támaszkodtak és jajgattak s elmondtak a királynak mindent a testvére utolsó pillanatairól, a király pedig az egész elbeszélést utánok mondta a kezeivel a hercegnek, és mind a ketten úgy odavoltak a megboldogult cserzőért, mintha mind a tizenkét apostolt kellett volna elsiratniok. Hát legyek szerecsen ebben a nyomban, ha láttam ehhez foghatót. Elég volt arra, hogy az ember elszégyelje magát embervoltáért.

III. FEJEZET.

Az újság híre gyorsan befutotta a várost s látni lehetett a népet rohanvást jönni minden oldalról, némelyik futtában szedte magára a kabátját. Csakhamar egy tömeg közepében voltunk, s oly topogás volt, mint mikor katonaság masirozik. Minden ablak, ajtó teli, s minden pillanatban hallatszott valahonnan :

— Ezek azok ?

És egyik-másik tovatrappolva a bandával, vissza-vissza felelt :

— Persze, hogy ezek.

Mikor a bizonyos ház elé értünk, az utca tömve volt és a három leány az ajtóban állott. Meri-Dzsén vöröshajú volt, de az nem ártott neki, rém gyönyörű volt és az arca meg a szeme csak úgy ragyogott azon való örömében, hogy megjött a nagybátyja. A király kitárta két karját és Meri-Dzsén beleomlott,

és a nyúlszájú a herceg karjaiba. Helyben voltak már a semmiháziak. Jóformán mindenki sírt örömében, de legkivált az asszonyok, hogy végre ezeknek is megvirradt és viszontláthatták egymást.

A király titkon meglökte a herceget — én láttam a dolgot — aztán körülnézett és meglátta a koporsót, amely két székre volt állítva a sarokban. Igy ő meg a herceg félkézzel egymást vállon átkarolva, másik kezökkel szemüket takarva, lassan és gyászosan a koporsóhoz léptek ; mindenki hátrahúzódott, hogy utat adjon nekik, minden hang és nesz elhallgatott egy pisszentésre, a férfiak levették a kalapjukat és lehajtották a fejöket, a légy repülését meg lehetett volna hallani. S mikor a koporsóhoz értek, ráhajoltak és belenéztek, aztán egy nyögés és olyan sírásba kezdtek, majd ahogy Orleanszban csinálták ; aztán átölelték egymást, egymás vállára tették az állukat, aztán vagy három percig, de lehetett négy is, úgy folyt a könynyük, hogy én ilyet férfiembertől soha nem láttam. És kérem, mindenki ugyanazt csinálta, és úgy beázott az a hely, hogy ahhoz foghatót se láttam. Akkor azután az egyikük a koporsó egyik, a másikuk a másik oldalára ment, ott letérgyepültek és a homlokukat a koporsóra nyomták és úgy tettek, mintha magukban imádkoznának. Hát mikor ennyire voltak, ez úgy meghatotta a népet, hogy alig lehet ilyet látni, mindenki szinte megrogyott és nyiltan hangosan zokogott, a szegény leányok is persze és mind az asszonyok ; egyik a másik után, egy szó nélkül oda lépett a lányokhoz, megcsókolta áhitatosan a homlokukat, fejükre tette a kezét, az égre fordította a szemét, — a könny csak úgy csurgott végig az arcukon — aztán kitört és tovább ment hüppögve, zokogva, hogy másiknak adja a helyét. Én még ilyen csömör dolgot nem láttam.

Csakhamar a király aztán lábra áll, kissé előre jő, nekifohászkodik és kivág egy beszédet, tele könnyel és handabandával, hogy micsoda keserves megpróbáltatás rá és szegény öccsére nézve, hogy el köllött veszteniök az elhúnytat s hogy nem láthatták élvén, egy ilyen borzasztó, szinte ezer mérföldes utazás után ; de olyan megpróbáltatás, amelyet megédesít és szinte megszentel ez a drága szimpátia s ezek az áldott könnyek és köszöni is tiszta szívéből és az öccse szívéből is, a szájukból nem lehet, mert a szó gyenge és hideg — és miegyéb efféle handabanda, hogy az ember szinte rosszul lesz bele. Aztán

kiböffent egy isten-nevében ámént, és szinte elesetten olyan bőgésbe kezd, hogy majd megszakad.

És a szempillantásban, hogy elmondta az utolsó szót, valaki a tömegben rágyújt a Téged Isten dícsérünkre és mindenki hatalmasan belevág, hogy az ember szinte belemelegedett s úgy érezte, mintha templomban lett volna. A muzsika bizony csak jó dolog, s ez után a sok ricset után nem csoda, hogy úgy megfrissült tőle az ember, épen, szépen, tisztán és erősen.

Azután aztán a király megint csak nekiindítja a beszélőjét és azt mondja, mennyire örülnének ő és a húgai, ha néhányan a familia kitünő barátai közül ma este velük vacsorálnának és segítenének virrasztani az elhúnytat. És ha, aszondja, szegény testvére, aki most ehun fekszik hidegen, beszélni tudna, ő tudja (már mint a király), hogy kiket nevezne meg, mert kedvesek voltak neki e nevek, melyeket sokat emlegetett a leveleiben, nincsen hát más hátra, mint hogy ő nevezze meg őket, amint következik, úgymint : Hobszon tiszteletest, Hovy Lot esperest, Rokker Benn urat, Saklfód Abnert és Bell Lévit és Robinzon doktort és mindenkinek a feleségét, özv. Bártliné asszonyt.

Hobszon tiszteletes úr és Robinzon dr. ezek közül a város túlsó végin vadászaton voltak együtt ; úgy értem tudniillik, hogy a doktor épen egy beteg embert hajózott be a másvilágra, a tiszteletes úr adta meg hozzá a kenetet. Bell Lévi ügyvéd pedig odavolt valami ügyében Lujvillbe. A többi azonban kéznél volt s jöttek is egyenként, kezeltek a királlyal és megköszönték a barátságát ; aztán kezeltek a herceggel is, de ehhez nem szóltak, csak rámosolyogtak s hajtogatták a fejüket, mint egy lúdfalka, míg ő viszont csak mutogatott és gőgözött az egész idő alatt, mint egy csecsemő, aki még nem tud beszélni.

Igy feszített a király és iparkodott mindenkitől holmi apróságot kitudni és szimatolt a városban ember és állat körül, mindenkitől a neve szerint kérdezősködött s fölemlegetett minden apró dolgot, ami a városban vagy György familiájában vagy Péter körül megesett, s mindig azzal győzte, hogy a dolgot Péter írta meg neki, ami sült hazugság volt, mert minden istenadta dolgot abból a hígvelejű fiúból szedett ki, akit a hajóra szállítottunk.

Majd aztán Meri-Dzsén elővette a levelet, mely atyja után maradt s a király végigolvasta hangosan és rítt is hozzá.

Ez a levél a lakóházat és háromezer aranydollárt a lányoknak adott és a cserzőtelepet (ami igen jó üzlet volt) egypár más házzal és valamely földdel együtt Harrinek és Vilmosnak adta és háromezer aranydollárt hozzá és megmondta azt is, hol van eldugva a pincében a hatezer készpénz. Hát a két imposztor azt mondta, lemegy és felhozza, hadd legyen minden tisztán és rendben s nekem azt mondták, én is menjek le s vigyek magammal gyertyát. A pinceajtót bezártuk magunk mögött, s mikor megtalálták a pénzeszacskót, kiöntötték a tartalmát a földre és bizony gyönyörűség volt nézni azt a sok sárga csikót. Uramfia, hogy égett a királynak a szeme! Vállon üti a herceget és aszondja:

— Hé, aki lelke van, Bildzsi, azt tartom, ez se kutya, hm? De nem ám! Ehhez képest a nonpluszultra is csak sifli! Nem?

A herceg ráütött, hogy úgy van. Belemarkoltak a mancsukkal a sárgákba és keresztüleregették az ujjaik közt, hogy csörömpölve hullottak a földre. Azt mondja a király:

— A beszédnek itt már semmi haszna. A mi sorunk, Bildzse, most az, hogy egy gazdag halottnak vagyunk a testvérei és külföldi hátramaradott örökösök képviselői. Igy jár, aki bízik a Gondviselésben. Ez a legbiztosabb út ezen a hosszú földi vándorláson. Én kipróbáltam valamennyit, nincs ennél biztosabb út.

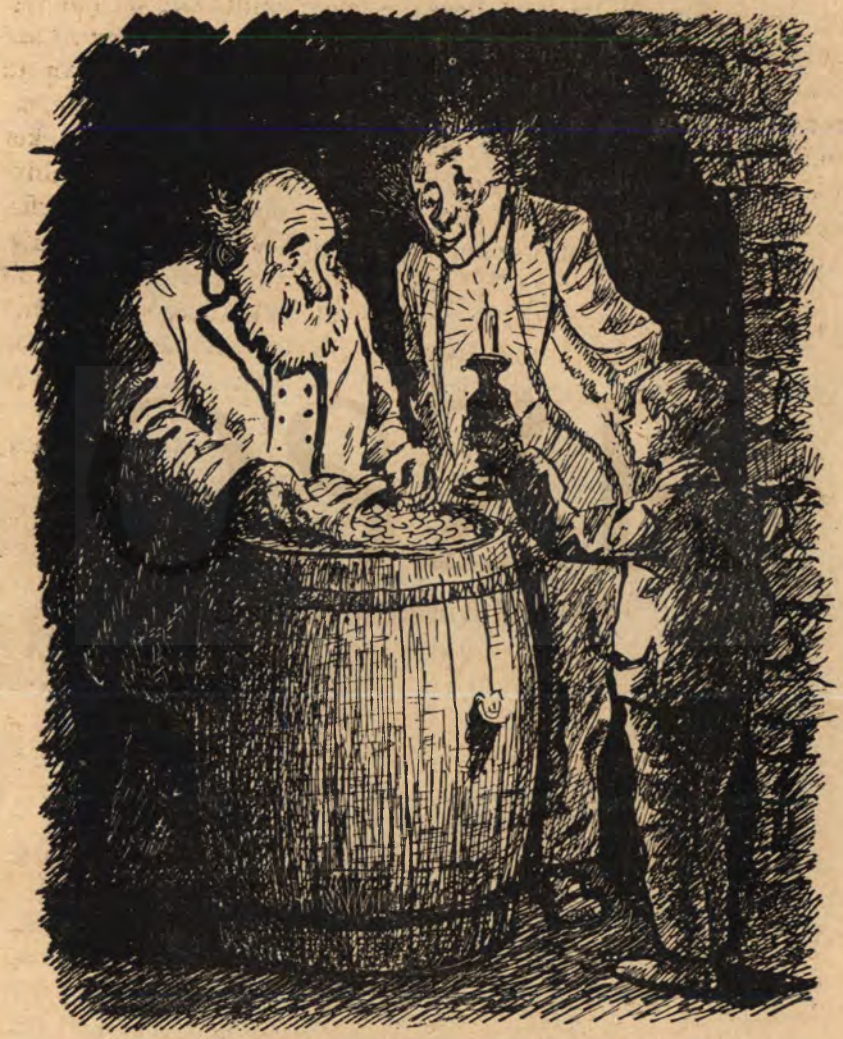
Minden ember beérte volna a halom pénzzel s bizalommal zsebre rakta volna. Ezek nem, ezeknek meg köllött olvasni. Hát megolvasták és kisült, hogy száztizenöt dollárral kevesebb. Azt mondja a király:

— Ördög buj'k beléje, szeretném tudni, mi csinált azzal a száztizenöt dollárral?

— Egy darabig ezen nyavalyogtak és mindenfelé keresték. Akkor azt mondja a herceg:

— Nyavalyás ember volt, hát alkalmasint tévedett. Azt tartom, ez a bibéje. Legjobb annyiba hagyni és hallgatni róla. Anélkül ugyan megleszünk.

— Meglenni, persze, hogy meglennénk. Ettől ugyan nem fáj a fejem. Én a számolásra gondolok. Fenemód akkurátusnak, őszintének és becsületesnek kell ebben lenni. Nekünk ezt a pénzt föl kell vinnünk a pincéből és meg kell olvasnunk mindenki előtt. Akkor nem lehetséges semmi gyanúság. Mert ha a halott azt mondja, hogy ez a pénz hatezer dollár, akkor, tudod, bajos nekünk...

Kiöntötték a tartalmát.

— Megállj, — mondja a herceg — pótoljuk ki a döcömfitet — és szedi elő a zsebéből a csikait.

— Ez osztán az észbontó idea, herceg, honnan veszed te ezt a csöppentett ügyes fejedet! — mondja a király. — Akármi legyek, ha nem a vén Nonpluszultra húz ki bennünket megest a hínárból. És ő is szedte elő zsebéből a sárgákat.

Majd pangróttá lettek, de kicsinálták tisztára s végképen a hatezret.

— Nézd csak, aszondja a herceg, van még egy ötletem. Gyerünk föl a pincéből, ott olvassuk meg előttük a pénzt, aztán adjuk oda a lányoknak.

— Testvér, herceg, hadd öleljelek meg! Ez a legkáprázatosabb idea, amit ember látott. Bámulatosabb fejet ennél a tiednél én még nem ettem. Ez a legkolosszálisabb praktika, ezt már nem lehet félreérteni. Most már csak hadd gyanakodjanak, amennyit akarnak: ez ugyan kiveszi belőlük még a magját is.

Mikor fölmentünk a pincéből, mindnyájan összeültek az asztal körül, és a király megolvasta s fölrakta oszlopokba — háromszáz dollárjával egybe-egybe — húsz fáin kis oszlopocskában. Mindenki éhesen nézte és nyalogatta a száját. Aztán megent besöpörték a zacskóba, és látom ám, hogy fujja föl magát a király egy új beszédre. Azt mondja:

— Kedves barátaim, szegény testvérem, aki ott fekszik, nagylelkűen bánt el azokkal, akiket itthagyott a siralom völgyében. Nagylelkűen bánt el ezekkel a szegény kis báránykákkal, akiket szeretett és oltalmazott s akik most itt elmaradtak apjok és anyjok nélkül. Igen, és mi, akik ösmertük őtet, tudjuk, hogy még nagylelkűbben bánt volna velük, ha attól nem fél, hogy megrövidíti drága Vilmosát és engem. Nos, úgy-e, hogy így van? Énbennem legalább eziránt semmi kétség nem lakozik. De hát miféle testvérek lennének azok, akik ebben a dologban útját állanák ilyen gyászos időben? És miféle nagybácsik lennének azok, akik kifosztanák, igenis kifosztanák az ilyen édes báránykákat, akiken ő úgy csüngött, ilyen gyászos alkalommal? Ha én ismerem Vilmost és gondolom is, hogy jól ismerem őtet, akkor ő — de megálljunk csak, meg fogom kérdezni. Erre megfordul és össze-vissza mutogat a hercegnek, a herceg pedig egy darabig nézi őt bambán és hájfejűen, aztán hirtelen, mintha most értené csak a szándékát, a királyra veti

magát, örömiben rém gögözve és vagy tizenötször egyvégbe össze-vissza öleli, mielőtt megcsendesednék. Erre azt mondja a király : Tudtam, aszondja, és azt hiszem, mindenki meggyőződött az ő érzelmeiről. Ime Meri, Zsuzsa, Dzsaner, vegyétek e pénzt, legyen mind a tiétek. Annak az ajándéka ez, aki amott fekszik hidegen, de tele örömmel.

Meri a királynak esett, Zsuzsa és a nyúlszájú a hercegnek, és lett megint olyan ölelkezés és csókolódzás, hogy keresni köll a mását. És mindenki odatódult. Könnyes szemmel és aki hozzá fért, kezet fogott az imposztorokkal és egyre mondogatták :

— Oh, nemes lelkek, milyen kedvesek, hogy is tehették ezt !

Ezután csakhamar az elhúnytra fordult a beszéd, hogy milyen jó ember volt, hogy milyen veszteség és így ; nemsokára aztán egy keményképű ember furakodott be az utcáról s megállt, figyelt és nézett, de nem szólt egy szót se, de más is nem szólt őhozzá, mert a király épen beszélt megint és mind nem győzték hallgatni. Azt mondja a király — épen közepibe volt annak, amiről beszélni kezdett volt — mert ezek, aszondja, különösen jó barátjai voltak az elhúnytnak. Azért hivatalosak ma estére ; de holnap mindenkinek el kell jönnie, mert ő mindenkit szeretett, mindenkit becsült, hát illik is, hogy nyilvánosan üljük meg halotti orgiáit.

És így folytatta és nyögött hozzá nagyokat, mert szeretett a maga beszédében gyönyörködni és minduntalan belekeverte a halotti orgiákat, míg végre is a herceg megsokallotta s fölírta egy kis papirosszeletre : ezt : *obszekviákat,* te vén bolond ! s összehajtogatta a papirost és fogta magát s gögözve odanyújtotta a népek feje fölött a királynak. Ez elolvasta, zsebrevágta és aszondja :

— Szegény Vilmos, akárhogy nyomja is a bánat, a jó szíve mindig helyt áll. Arra kér, hívjak meg mindenkit a temetésre, azt mondja, lássak szívesen mindenkit. Nem kell búsulnia, épen ezen járt e percben az én eszem is.

És aztán tovább ágál, teljesen nyugodtan és meg-meg csak vissza-vissza botlik a halotti orgiáiba, épen mint az előbb. S mikor harmadszor is rámegy a nyelve, azt mondja :

— Orgiákat mondok, nem mintha ez volna a közönséges neve, mert hogy nem is az, a közönséges neve obszékviák, de orgiák, ez a helyes kifejezés. Az obszékviák szót már Angliában senki sem használja. Mink angolok ma úgy mondjuk,

hogy orgiák. Orgiák a jobbik szó erre a fogalomra, mert ez fejezi ki szabatosan a szándékunkat. És ez a szó a görög *orgóból* származik, ami azt jelenti, hogy kívül, nyiltan, szabadon, és héber *já*-ból, ami azt jelenti plántálni, eltakarni, azaz elföldelni, eltemetni. Világos tehát, hogy a halotti orgiák annyi, mint nyilvános temetkezés torral.

Hát még ilyet sem ettem. Az a keményképű úr egyenesen a szeme közé nevetett. Mindenki persze megütközött rajta. Mindenki azt mondja : »Ugyan doktor !« és Sekklfód Abner azt mondja :

— Ugyan Robinzon, nem hallotta az újságot ? Ez az úr Wilksz Harry.

A király buzgón mosolygott s kinyújtva a mancsát, aszondja:

— Szegény jó testvérem nemes barátja, a doktor, én —

— Vigye innen a kezét — mondja a doktor. Kend itt angol nyelvjárás szerint igyekszik beszélni, de ez a legsilányabb utánzás, amit valaha hallottam. Kend Wilksz Péter öccse ? Imposztor kend, semmi más.

Hij, de hogy nekilendültek mind ! Körülfogták a doktort és igyekeztek megnyugtatni és magyarázgatták neki s mondták, hogy Harry hétszer hétféleképen megmutatta, hogy valósággal Harry és hogy mindenkit ismer neve szerint, még a kutyákat is, és rimánkodtak neki, ne sértse Harry érzelmeit és a lányok érzelmeit és több effélét ; de semmi haszna sem volt, ő csak tovább dühöngött és azt mondta, ha valaki azt mondja magáról, hogy angolországi ember és nem tudja jobban utánozni az angolországi beszédet, mint ez, nohát, akkor az egy imposztor és egy hazudozó fráter. A szegény lányok belekapaszkodtak a királyba és sírtak ; egyszerre pedig a doktor felszökik és feléjök fordul. Azt mondja :

— Én az apátok jó embere voltam és jó emberetek vagyok nektek is ; és óvlak benneteket, mint becsületes barátotok, aki meg akar védeni benneteket és el kíván hárítani rólatok minden bajt, és azt mondom: forduljatok el ettől a gazembertől és ne legyen semmi közötök vele, e tudatlan csavargóval, és buta görög és héber szavaival. Ez a legkörmönfontabb imposztor idejött egy csomó üres névvel és esettel, amit isten tudja hol szedett fel, és ti azt bizonyítéknak veszitek és itt a hóbortos barátaitok segítségével lóvá teszitek magatokat, pedig azoknak más volna a kötelességük.

Wilksz Meri-Dzsén, te tudod, hogy jó barátod, még pedig önzetlen jó barátod vagyok. Hallgass rám, lökd ki ezt a nyomorult gazembert, kérlek, lökd ki. Megteszed?

Meri-Dzsén kihúzta magát — s uramfia be gyönyörű volt! — s azt mondja:

— Ez a válaszom! Ezzel fogja a pénzeszacskót és a király kezébe teszi és azt mondja: Itt a hatezer dollár, fektesse be az én számomra s testvéreim számára tetszése szerint és még csak elismervényt se kérünk róla.

És átkarolta a királyt az egyik oldalról, Zsuzsa és a nyúlszájú pedig a másikról. Mindenki tapsolt és dobogott a padlón, hogy csak úgy zúgott, míg a király emelt fővel gőgösen mosolygott. A doktor azt mondja:

— Rendben van. Én mosom kezeimet. De óva intelek mindnyájatokat, el fog jönni az idő, amikor kitör bennetek a nyavalya, ha erre a napra gondoltok. Ezzel elment.

— Rendben van doktorkám, — mondja a király, mintegy kifigurázva őt — alig várjuk, hogy úgy legyen s majd akkor elhivatjuk kendet. Erre mind elnevették magukat s azt mondták, hogy nagyszerűen visszavágott a király.

IV. FEJEZET.

Mikor aztán mindnyájan elmentek, a király azt kérdezte Meri-Dzséntől, hányadán van felesleges szobák dolgában s Meri azt mondta, van egy, amely jó lesz Vilmos bácsinak, ő a magáét átengedi Harri bácsinak, mert az valamivel tágasabb, ő maga a két testvére szobájába megy s ott hál a supetliben, és a padláson is van egy kis vacak priccsel. A király azt mondta, a padlásszoba jó lesz az ő komornyikának, — amin engemet értett.

Meri-Dzsén fel is kísért bennünket és mindenkinek megmutatta a szobáját, ami mind egyszerű volt, de csinos. Azt mondta, ruhát és holmi egyéb kabátot elvisz a szobájából, ha Harri bácsinak útjában van, de a király azt mondta, nincsen útjában. A szoknyái hosszatt a falra voltak aggatva s le voltak takarva kálikófirhanggal, amely leért egész a földig. Az egyik sarokban volt egy régi varkocs-hajfonat, egy másik sarokban egy gitártok és mindenféle apró holmi és dib-dáb szerte, amivel lányok szokták szobáikat felcicomázni. A király csak azt mondta, a szoba csak annál barátságosabb és kedvesebb, hát nem kell

bántani semmit. A herceg szobája bizony szűkes volt, de egyébként elég jó, olyan volt az enyém is.

Ez éjjel nagy vacsora volt s azok az urak és asszonyságok mind ott voltak, én pedig a király és a herceg széke háta mögött álltam s nekik udvaroltam; a többieket a szerecsenek szolgálták ki. Meri-Dzsén az asztalfőn ült, mellette Zsuzsa, és egyre azt beszélte, hogy milyen rossz a kétszersült, milyen silány a kompót és milyen rágós és ordináré a csirkepecsenye — és több efféle mihasznaságot, ahogy asszonyok szokása, hogy kicsalják a dícséretet. De a nép tudta, hogy minden a legjava, és meg is mondta és hajtogatta: Hogy is tudják csak a piskótát ily nagyszerűen megpirítani? és: honnan is veszik az istenért ezt a mese savanyított holmit? és mindazt a szemfényvesztő tereferét, amit, tetszik tudni, minden vacsorán hall az ember.

És mikor mindennek vége volt, én meg a nyúlszájú megvacsoráztunk a konyhában a maradékon, a többiek segítettek a négereknek az asztalt fölszedni. A nyúlszájú tőlem Angolországot tudakolta, s az Isten akárhova tegyen, ha egyszermásszor már úgy nem éreztem, hogy ropog alattam a jég. Azt mondja a nyúlszájú:

— Látta-e valaha a királyt? — aszondja.

— Kit? Negyedik Vilmost? Má hogyne láttam volna, mikor a mi templomunkba jár. Tudtam, hogy már évek óta nem élt, de nem mutattam. Igy, hogy azt mondtam, hogy a mi templomunkba jár, azt mondja a nyúlszájú:

— Mit, rendesen?

— Persze, hogy rendesen. A padja épen szembe van a mienkkel. Az Úr asztala másik oldalán.

— Én azt tudtam, hogy Londonban lakik.

— Hát hogyne! Hol laknék máshol?

— De úgy tudom, maguk meg Seffildben laknak.

Láttam, hogy most kátyúban vagyok. Úgy tettem, mintha csirkecsont akadt volna meg a torkomon, hogy időt nyerjek s kitaláljam, hogy hajtok tovább.

— Úgy értem, hogy rendesen eljár a mi templomunkba, amikor Seffildben van. Ez pedig nyáron szokott lenni, mikor oda jő tengeri fürdőre.

— Mit beszél maga! Seffild nincsen a tenger partján.

— Nincs, nincs, hát ki mondta, hogy ott van?

— Maga mondta.

— Én ugyan nem.

— Dehogy nem.

— Soha effélét én nem mondtam.

— De hát akkor mit mondott?

— Azt mondtam, hogy oda jár a tengervízre, azt én.

— De, hát hogy jár oda a tengervízre, ha nincsen ott a tenger?

— Nézzen ide, mondok, látott maga valaha kölni vizet?

— Hogyne láttam volna?

— Jó, de hát muszáj volt magának Kölnbe menni, hogy lássa a kölni vizet?

— Má hogy lett volna muszáj.

— Nohát, Negyedik Vilmosnak se muszáj a tengerre menni, hogy tengervizet lásson.

— Hát akkor hogy fürdik benne?

— Hozatja mint más ember a kölni vizet, hordóban. Ott a seffildi palotában vannak kályhák, mert hogy neki melegen kell a víz. Azt hiszi tán, hogy azt a rengeteg vizet a tengerben föl tudnák forralni? Olyan alkalmatosságot ugyan még nem tudtak föltalálni.

— Most már értem, de ezt kellett volna mindjárt mondani, nem került volna ennyi időbe.

Mikor ezt mondta, láttam már, hogy kijutottam a hínárból s jó kedvem lett megint. Most meg ezt kérdezte a nyúlszájú:

— Maga is eljár a templomba?

— El én, rendesen.

— És hol ül?

— Hol! A magunk padjában.

— *Kinek* a padjában?

— A mienkben. Harri bácsiéban.

— Az övében? Minek neki a pad?

— Hogy beleüljön. Mit gondol, mi egyébre kellene?

— Én azt hittem, ő a perdikálószékben áll.

Nesze neked! Elfelejtettem, hogy lelkész. Láttam, megint hínárban vagyok, hát másik csirkecsonthoz folyamodtam, hogy valami eszembe juthasson. Aztán azt mondtam:

— Az istenfáját, hát maga azt hiszi, hogy egy templomban csak egy lelkész van?

— Aztán mire való nekik több?

— Tyhű, hogy királynak papoljanak! Még ilyen kislányt se láttam, mint maga. Van azoknak tizenhét papjok is.

— Tizenhét, uram bocsá! Már én ilyen litániát végig nem hallgatnék, ha soha nem is látnám Isten országát. Belekerül egy hetökbe is, míg ledarálják.

— Fityfirity! Nem mind prédikál mindennap. Csak egy-egy egy napon.

— Hát akkor a többi meg mit csinál?

— Oh semmi különöset. Ott ténferegnek, tovább adják a tálat s miegymás. De rendesen nem csinálnak semmit.

— Akkor mi szükség van rájuk?

— Mi szükség? Vannak, a mutatósság kedviért. Hát maga semmihez se ért?

— Bizony semmi szükségem arra, hogy ilyen haszontalanságokhoz értsek, mint ez. Hogy bánnak Angliában a cseléddel? Jobban bánnak velük, mint mink bánunk a szerecseneinkkel?

— Nem a! A cseléd ott a senki és semmi. Rosszabbul bánnak velük, mint a kutyával.

— Nem adnak nekik szabadságot, mint ahogy mi adunk karácsonykor, újesztendő hetén, július negyedikén?

— Nézzen ide. Az ember azt hihetné, maga sohase járt Angliában. Jaj nyúl — izé — Johanna, nem lát ott a cseléd szabadságot új évtől új évig; nem jut az cirkuszba, színházba, szerecsenkiállításra, sem sehova.

— Se templomba.

— Templomba se.

— De maga mindig eljárt a templomba.

Megint falnak mentem. Megfelejtkeztem, hogy az öreg úr cselédje vagyok. De már a másik pillanatban csak úgy hadartam a magyarázatát, hogy a komornyik mennyire más, mint a közönséges cseléd, hogy annak muszáj templomba járni, akár tetszik neki, akár nem, és ott kell ülnie a familiával, mert erről törvény van. De nem egészen jól csináltam, mert mikor elvégeztem, láttam, hogy nem volt megelégedve. Azt mondja, hogy:

— Igy görbüljön meg, aszondja, hogy hazudott egy zsákkal?

— Igy görbüljek meg, — mondom én.

— Nincs hazugság nélkül?

— Nincs benne egy szál se, — mondom én.

— Tegye a kezét erre a könyvre s úgy mondja.

Láttam, hogy nem volt csak egy akadémiai nagy szótár,

hát rátettem a kezemet s úgy mondtam. Erre aztán valamivel barátságosabb lett s aszondja :

— Jó, hát elhiszek egyet-mást belőle, s ha az Isten megsegít, elhiszem a többit is.

— Mit akarsz elhinni Dzsoé, — mondja Meri-Dzsén — aki ép belépett, Zsuzsától követve. Nincs rendén, nem is szép, hogy így beszélsz vele idegen ember létére, aki olyan messze esett a hazájától. Hogy esnék neked is, ha így bánnának veled ?

— Te is mindig úgy vagy Mém, hogy örökké sietsz segíteni azokon, akiknek se bajuk. Én nem bántottam ütet. Hallgattam a tódításait s azt mondtam, hogy nem nyelem ám el valamennyit. Ennyi az egész, amit mondtam. Azt tartom, ezt a kicsit csak elbírja a lelkem, vagy nem ?

— Keveset törődöm azzal, nagy volt-e, kicsiny-e ; ő a mi házunkba van és idegen, nem illik így beszélned vele. Ha neki volnál, te is éreznéd a szégyenét ; így neked se kellene akárkivel úgy beszélned, hogy szégyenkeznie kelljen.

— De Mém, ő azt mondta —

— Nekem ugyan mindegy, hogy mit mondott ő. A te dolgod, hogy barátságosan bánj vele és hogy ne mondj neki affélét, amitől eszébe jut, hogy nincs a hazájában és atyjafiai között.

Mondok erre én magamban, *ezt* a lányt engedjem én pénzéből kifosztani az által a vén hüllő által ?

Zsuzsa is besérült s elhihetik, hogy az is végigcirógatta a nyúlszájút.

Mondok magamban, no ez még egy, akit engedek kifosztani a pénzibül.

Erre megint Meri-Dzsén kezdett új verset, és édesen és szeretetteltelteljesen kezdte, — mert ez volt a szokása — de mire abbahagyta, a szegény nyúlszájúból alig maradt meg valami, úgy ráripakodott.

— Hát, rendben van, — mondja a két lány — most aztán bocsánatot fogsz tőle kérni.

És kért a nyúlszájú. És olyan gyönyörűen csinálta. Olyan gyönyörűen, hogy gyönyörűség volt hallgatni. Szeretném még ezer tódítással telehazudni a fejét, hogy még egyszer bocsánatot kérhetne.

Mondok magamban : ez még egy, akit engedek kifosztani a pénziből. Mikor elvégezte a bocsánatkérést, mind a lelküket kitették, hogy otthon érezzem magam, mintha atyafiak közt

lennék. Én pedig oly komiszul éreztem magamat, olyan elesetten és nyomorultan, hogy azt mondtam magamban, el vagyok szánva ; és ha meggebbedek, meg kell a számukra mentenem azt a pénzt.

Most már siettem lefeküdni, mondok, itt az ideje. Mikor magamban voltam, nekiálltam meghányni-vetni a dolgot. Elmenjek, mondok, titokban ahhoz a doktorhoz és beáruljam neki a csalókat ? Nem, ez nem lenne jó. Elárulhatná, hogy kitől tudja, akkor aztán a király, meg a herceg aligha be nem fűtene nekem. Szóljak titokban Meri-Dzsénnek ? Ez se járja. Az arcáról leolvasnák a dolgot ; a pénz a kezükben van, kiosonnának vele, aztán üthetnék bottal a nyomukat. Ha pedig segítségére menne Meri, én belekeveredném a slamasztikába, mielőtt végire járnának, azt hiszem. Nem, nem, itt csak egy helyes út van. El kell valahogy lopnom azt a pénzt ; még pedig olyanformán kell ellopnom, hogy ne is gyaníthassák, hogy én loptam el. Itt belepottyantak a jó módba, aligha is mennek el innen addig, amíg jól ki nem fizették a familiát, meg az egész várost azzal, amire rászolgáltak : így van időm alkalomra várni. El fogom lopni s el fogom rejteni s utóbb, ha messze leszek innen lenn a folyó mentén, levelet írok és elmondom Meri-Dzsénnek, hogy hova rejtettem. De legjobb lesz, ha lehet még ez éjjel elemelni, mert lehet, hogy a keményképű doktor nem hagyja a dolgot annyiba ahogy mutatta, és könnyen kiriasztathatná őket innen.

Így hát megyek, mondok, és kikutatom a szobákat. Az emeleten a tornác sötét volt, de rátaláltam a herceg szobájára s elkezdtem körültapogatni ; de eszembe jutott, hogy a király aligha bízta másra a pénzt, így hát az ő szobájába mentem s elkezdtem azt körültapogatni. De láttam, semmire se megyek gyertya nélkül, de persze, azt meg nem mertem gyújtani. Így hát azt gondoltam, a másik módra kell fanyalodnom : rájok kell lesnem. Ekkor csak hallom ám a lépésöket, hogy jönnek, s az ágy alá akartam bujni ; próbáltam elérni, de nem ott volt, ahol gondoltam, hogy van ; azonban kezembe akadt a firhang, amellyel Meri-Dzsén ruhái voltak letakarva, hirtelen bekaptam magam ez alá s bebujtam a ruha közé s meglapultam.

Bejönnek s bezárják az ajtót, s első dolga volt a hercegnek leguggolni s az ágy alá kukucsálni. No, mondok, jól jártam volna,

ha megtalálom az ágyat, mikor keresem. Pedig mindenki tudja, hogy a legtermészetesebb dolog az ágy alá bujni, ha az ember efféle titkos járatban van. Aztán leültek, s a király azt mondja :

— No, mi az? — és fogja rövidre, mert jobb nekünk odalenn bőgni a gyászolókkal, semmint itt lenni s módot adni nekik, hogy rólunk beszélgessenek.

— A dolog, Capet-ivadék, ez : nem érzem magam jól ; rossz ándungom van. Az a doktor egyre fúrja a fejemet. Szeretném tudni, mit tervezel. Nekem van egy eszmém s azt gondolom, épkézláb eszme.

— Mondja el, herceg.

— Az, hogy legjobb lesz innen kilopózni még hajnalban három óra előtt és szépen leúszni a folyón a — szerzeményünkkel. Kivált, tekintve azt, hogy olyan könnyen szereztük, hogy visszaadták, szinte a fejünkhöz vágták, mint ön mondaná, mikor pedig azt gondoltuk, hogy úgy kell tőlük visszalopnunk. Én amondó vagyok, hogy — köd előttem, köd utánam, vegyük illára a dolgot.

Ezen ugyan jócskán elsontyolodtam. Egy vagy két órával előbb nem fogott volna rajtam, de most majd rosszul lettem tőle. A király kifakadt és aszondja :

— Mit ? Hogy el ne adjuk a többi holmit ? Odébb álljunk, mint egy pár futóbolond és itthagyjunk nyolc—kilencezer dollár ára holmit, ami tisztára itt hever szerte s csak arra vár, hogy föllapátoljuk ? És mind jó, könnyen kelendő jószág még hozzá !

A herceg dünnyögött, azt mondta, elég neki a pénzes zacskó, ő nem akar beljebb menni a dologba, ő nem kíván néhány szegény árvát mindenéből kifosztani.

— Micsoda bolond beszéd, mondja a király. Semmiből se fosztjuk ki őket, csak ebből a kis pénzből. A kárvallott az a népség lesz, amely megveszi a holmit, mert mihelyt nyilvánvaló lesz, hogy nem a magunkét adtuk el, — ami kitudódik, mihelyt elinaltunk — az adásvevés nem lesz érvényes és minden visszamegy régi állapotába. Ezek a te szegény árváid visszakapják a házukat, az pedig elég is nekik ; fiatalok és egészségesek, könnyen megkeresik életüket. Ezek nem fognak sanyarogni. Gondolja meg, ezren és ezren vannak, akiknek nincs ennyi módjuk. Az isten áldja meg, ezeknek nem lesz okuk a panaszra.

Hát a király lukat beszélt a hasába, s így végre a herceg

engedett s azt mondta, rendben van, de hogy mégis, aszondja, merő bolondság ittmaradni azzal a doktorral, aki a fejünk felett lóg. De a király azt mondja :

— Az isten akárhova tegye azt a doktort ! Mit törődünk mi ő vele ? A városnak nem minden bolondja a mi pártunkon van-e ? És nem ezek vannak túlnyomó nagy többségben minden városban ?

Ezzel készen voltak, mentek volna le földszintre. De a herceg azt mondja :

— Azt tartom, nem jó helyre tettük a pénzt.

Ettől megint földerültem. Már azt kezdtem hinni, hogy semmit se fogok hallani, ami útbaigazítana. Azt mondja a király: Miért ?

— Mert Meri-Dzsén innen túl gyászt fog viselni és első lesz, hogy a néger, aki ezt a szobát takarítja, parancsot fog kapni, hogy ezt a sok rongyot rakja ládába s tegye félre láb alul. És azt gondolja tán, hogy ez a néger nép ráakadhat a pénzre anélkül, hogy kölcsön ne vegyen belőle valamennyit ?

— Már most megint helyén van a feje, hercegem, mondja a király, és oda jő kaparászni a firhang alatt két-három lábnyira tőlem. Én a falhoz lapultam és rém csöndesen voltam, bár vacogott a fogam is, s mondok, ugyan mit szólna ez a két fickó, ha itt csípne, s én iparkodtam kitalálni, mit kéne tennem, ha csakugyan megcsípnének. De a király megtaláta a zacskót, mielőtt én többel elkészültem volna egy félgondolatnál, és nem gyanította, hogy én ott vagyok. Fogták a zacskót és egy hasadékon bedugták a szalmazsákba, mely a dunnák alatt volt, s begyömöszölték egy vagy két lábnyira a szalmába s azt mondták, most rendben van, mivelhogy a néger ember csak a dunnákat és vánkosokat veti meg és meg nem fordítja a szalmazsákot, csak tán kétszer egy esztendőben, így hát nem kellett attól félniök, hogy meglopják.

De én jobban tudtam, hogy hányadán lesznek. Kivettem, mielőtt félig lementek a lépcsőn. Fölcipeltem a padlásszobámba s elrejtettem ott addig is, míg jobb helyet találok neki a házban valahol, mert ha észreveszik, hogy nincs meg, tudom, hogy tűvé teszik érte a házat. Ezt ugyan biztosra vettem. Aztán a falnak fordultam, ruhástul, mindenestül, de nem tudtam elaludni, bár álmos voltam, annyira emésztett az, hogy véghez vihessem az ügyet. Később hallottam a királyt s a herceget

feljönni, s én felszöktem a priccsemről s odahasaltam állammal a létrám végin s vártam, nem történik-e valami. De nem történt semmi.

Igy vártam, amíg az utolsó hangok is elmultak és az elsők még el nem kezdődtek s ekkor leosontam a létrán.

V. FEJEZET.

Odalopóztam az ajtajukhoz és hallgatóztam. Nagy hortyogást hallok, hát végigmentem lábujjhegyen és szerencsésen leértem a földszintre. Sehol ott egy hang nem hallatszott. Az ajtó egyhézagán bekukucskáltam s látom, hogy a halott virrasztók jóizűen aludtak a székükön ülve. A szalonnak, ahol a halott volt, nyitva volt az ajtaja az ebédlőből és mindenik szobában egy-egy gyertya égett. Tovább megyek és a szalon külső ajtaja is nyitva volt, de ott benn nem volt senki, csak Péter úr maradványai, hát én beosontam mellette, de a főbejáró be volt csukva és a kulcs nem volt ott sehol. Ekkor hallom ám, hogy valaki jő le az emeletről, és épen hegyibém jött volna. Beugrom a szalonba, hirtelen körülnézek s látom, az egyetlen hely, ahova elrejthetném a zacskót, a koporsó volt. A fedele vagy lábnyira lejebb volt húzva, hogy épen a halott ember fejét lehetett látni, az arca le volt takarva nedves ruhával, aztán szemfedővel. Én odadugtam a zacskót a koporsó födele alá, épen valamivel beljebb, mint ahol a halott összekulcsolt keze volt, ami olyan hideg volt, hogy szinte megborzongtam tőle. Azután végigfutottam a szobán s az ajtó mögé álltam.

A lépcsőn Meri-Dzsén jött le. Odament a koporsóhoz csendesen és melléje térdelt és belenézett. Aztán elővette a zsebkendőjét és elkezdett sírni, de csak csendesen, hogy hallani se lehetett, és háttal volt felém fordulva. Én kisurrantam s ahogy az ebédlőn keresztülmentem, jó lesz, mondok, megbizonyosodni, nem vettek-e észre a virrasztók? Hát bekukucskáltam az ajtóhasadékon s láttam, hogy rendben van minden. Meg se mozdultak.

Bebujtam az ágyamba, s szüret, mondok magamban, hogy így elvégeztem azt a dolgot, amin annyit törtem a fejemet s amiért annyit kockáztattam. Mondok, ha ott maradhat, ahol van, rendben van a dolog, mert ha továbbmegyünk egy vagy kétszáz mérföldnyire a folyón lefelé, írhatok Meri-Dzsén-

nek s ő felásathatja a sírt s visszakapja a pénzit. De nem ez fog történni, hanem alkalmasint az, hogy meg fogják találni a pénzt, amikor majd leszegezik a koporsót. Akkor aztán a pénz megint a király kezébe kerül és akkor ugyan várhatnak, amíg megint alkalmat ad arra, hogy elemeljük. Természetesen, roppant szerettem volna lelopni s kivenni a pénzt onnan, ahol volt, de nem mertem megpróbálni. Minden pillanatban közelebb volt a hajnal és bizonyos, hogy a virrasztók csakhamar meg fognak mozdulni, engem megcsíphetnek, kezemben hatezer dollárral, amit senki se bízott rám. Már ilyen esetbe, mondok magamban, semmiképp sem szeretnék belekeveredni.

Mikor reggel lementem a földszintre, a szalon be volt csukva és a virrasztók már nem voltak ott. Nem volt ott senki, csak a familia és özvegy Bartliné és a mi bandánk. Néztem az arcukat, hogy vajjon történt-e valami, de semmit se vettem észre.

Délfelé jött az ánterprízes ember a legényével s ezek a koporsót a szoba közepén állították fel két széken és összeszedtek minden széket a házban s még a szomszédoktól is hoztak kölcsönbe és sorba rakták körül, hogy végre tele lett a szalon, az ebédlő, még a tornác is. Észrevettem, hogy a koporsó födele azonmód maradt, ahogy volt, de amennyi nép volt ott, nem mertem odamenni, hogy alája nézzek.

Majd kezdtek szállingózni a népek, és a két svindler meg a lányok leültek az első sorban, a koporsóhoz fejtül, és vagy egy félóráig az emberek jöttek, megkerülték a koporsót egyenként és nézték egy-egy percig a halott ember arcát és némelyek sírva fakadtak, és minden olyan csöndesen és ünnepiesen ment, csak a lányok meg a két csaló tartotta zsebkendőjét a szeme elé, lehajtotta a fejét és hüppögött egy-egy kicsit. Más hangot nem is lehetett hallani, csak még a lábak csoszogását a padlón és orrfujást, — mert az emberek temetésen rendszerint többet fujják az orrukat, mint más helyen, kivéve templomban.

Mikor már zsúfolva volt a ház, az ánterprízes körül imbolygott síma, nesztelen járásával és feketekeztyűs kezével, megtéve az utolsó ecsetvonásokat, szép rendet csinálva az emberek közt, nem több zajjal, mint amennyit egy macska csinálna. Szólni nem szólt soha; ide-oda mozdította az embereket, beszorította azt, aki elkésve jött, utat nyitott s mindezt csak a kezével integetve, mutogatva. Aztán ő is elfoglalta a maga helyét a falhoz lapulva. Ez volt a legsímább, leghajlékonyabb, leglibe-

gőbb, legalamuszibb ember, akit életemben láttam. Mosolyogni annyit se mosolygott, mint egy sonkacsont.

Kölcsönkértek volt egy göthös melódiumot, valami kézi orgonafélét, s mikor minden készen volt, egy fiatal asszony elejbe ült s elkezdett rajta dolgozni, és bizony rekedtes és hasfájós volt a hangja, de mindenki belevágott és énekelt hozzá, és Péter úr volt az egyetlen, az én hozzávetésem szerint, akinek most jó dolga volt. Aztán kiállt Hobszon tiszteletes úr kiméretten és ünnepiesen és elkezdett papolni, és abban a pillanatban a pincéből a legrémesebb zenebona tört fel, amit ember valaha hallott. Csak egyetlen egy kutya csinálta, de rém zsinat volt, és nem is akart vége lenni. A szegény lelkész ott állt a koporsó mellett elképedve, az ember a saját gondolatát se hallotta a riadalomtól. A helyzet igen kínos volt, senki sem tudta, micsináljon. De csakhamar, íme, int a hórihorgas ánterprizes a tiszteletesnek, mintha azt akarná mondani: ne búsuljon, bízzék énbennem! Aztán leszállt onnan, ahol volt s végigsiklik a fal mellett, tologatva a vállát az emberek feje fölött. Így libegett odébb, a ricsaj és riadalom pedig mind rémületesebb lett, végül mikor elimbolygott a szoba két oldala hosszat, eltűnik a pincében. Aztán mintegy két másodperc mulva egy nagy nyekkenést hallunk s a kutya befejezte dolgát egy vagy két rémes vonítással, amire halotti csend lesz és a pap folytatja gyászbeszédét, ott, ahol elhagyta. Egy vagy két perc mulva aztán csak gyün ám és tolódik be falhosszat az ánterprizes háta meg a két válla. És csak libben és lebben három fal hosszán végig, aztán fölegyenesedik, a kezével beárnyékolja a száját, kinyújtja a nyakát a hitszónok felé és valami rekedtes suttogással mondja: *Patkányt fogott*, aszondja. Erre megint összecsuklott és végigkúszva a fal mellett, a helyére vitorláz. Észre lehetett venni, mily jól esett a közönségnek ez az értesítés, mert mindenki nagyon kíváncsi volt rá. Az ilyen apró-cseprő dolog semmibe se kerül, és épen ez az a kicsiség, amin az emberek úgy kapnak, mert jól esik nekik. Nem is volt a városban még egy olyan népszerű ember, mint ez a temetkezési vállalkozó.

No, a halotti beszéd igen jó volt, csak hosszú, mint a szentiványi ének és rém unalmas. Aztán a placra állt a király s elcsinált valami imposztorságot s végre megvolt az eset és az ánterprízes elkezdett a koporsó felé tekergőzni a srófhajtójával.

Én majd ónossá lettem ekkor és majd megszakadtam, úgy lestem őtet. De ő nem teketóriázott, neki és rácsúsztatta a koporsóra a födelét símán és enyhén és jó szorosan lesrófolta. Most voltam én csak jól! Nem tudtam, benne van-e a pénz vagy sem. Tegyük fel mondok, hogy valaki titokban elcsente a zacskót: hogy tudjam akkor, írjak-e Meri-Dzsénnek vagy sem? Tegyük fel, hogy kiásatja a koporsót és nem talál benne semmit: mit fog rólam gondolni? Az istenit mondok, vadászni fognak rám és becsuknak. Jobb lenne meglapulni és sötétségben maradni és egyáltalán nem írni meg a levelet. Fenemód összegabajodott a dolgom, bár bele se kezdtem volna, az ördög bujjék az egész üzletbe.

Hát eltemették s mind hazajöttünk, s én megint csak az arcokat lestem; nem tehettem róla, nem tudtam nyugton maradni. De semmit sem sütöttem ki, az arcok nem árultak el semmit se.

A király végiglátogatta estefelé a várost, mindenkinek kedveskedett és köllette magát mindenfelé; aztán beadta nekik, hogy a hívei oda túl Angliában már oda vannak érte, úgy várják haza, hát neki sietnie kell, hogy mihamarabb rendet csináljon a hagyatékban és indulhasson haza. Nagyon sajnálta, hogy ilyen sietős volt a dolga, de sajnálta itt is mindenki. Szerették volna, ha tovább maradhat, de azt mondták, belátják, hogy lehetetlen. Persze azt mondta, ő és Vilmos magukkal viszik haza a lányokat is, és ez is nagyon tetszett mindenkinek, mert hogy akkor a lányok biztosítva és saját atyafiságoknál lesznek; és a lányoknak is tetszett a dolog; úgy izgatta őket, hogy tisztára mintha elfelejtették volna, hogy egyáltalán bajban voltak, s azt mondták a királynak, hogy csak adjon el mindent oly gyorsan, ahogy csak lehet, ők készen lesznek az útra. Szegény teremtések úgy örültek s oly boldogok voltak, hogy fájt a szívem látni, hogy teszik őket lóvá és hazudják tele a fejöket, de nem tudtam módját, hogy vágjak bele s hogy fordítsak a szomorú nótán.

Hát nem kiragasztott a király hirdetőcédulákat, hogy árverésen adja el a házat, a szerecseneket és minden jószágot — két nappal a temetés után? De hogy akárki, ha akar, előre is vehet külön akármit.

Igy a temetés utáni napon kapta a lányok öröme az első léket, úgy délfelé. Egypár néger kupec járt arra s a király

eladta nekik a szerecseneket megfelelő áron, három napon belüli fizetésre. És elmentek szegények, a két fiú a folyón fölfelé Memfiszbe, az anyjuk pedig lefelé Orleanszba. Azt hittem, a szegény lányoknak s a szerecseneknek meghasad fájdalmukban a szívök, úgy körül siratták egymást s úgy viselkedtek, az ember majd belebetegedett. A lányok azt mondták, hogy álmukban sem jutott volna eszükbe, hogy a családot egymástól elszakítva lássák, vagy hogy eladják máshova, mint a városba. Nem tudom elfelejteni, hogy hogy csüngteklógtak sírva egymáson a szegény nyomorult lányok meg a szerecsenek; azt tartom, nem is tudtam volna elviselni, hanem kipukkantam és nekiestem volna ennek a mi bandánknak, ha nem tudtam volna, hogy a vásár nem érvényes és hogy a négerek egy vagy két hét mulva itthon lesznek megint.

A várost is kiforgatta az eset és jócskán jöttek nagy sebbellobbal s azt mondták, botrány, elválasztani gyerekeitől az anyát. Bántotta a dolog némikép a csalókat is, de a vén bolond király csak grasszált tovább, akármit tett vagy mondott a herceg, és mondhatom, a herceg nem nagyon jól érezte magát.

Másnap volt az árverés. Világos reggel a király és a herceg csak jönnek ám fel a padlásra és felkötenek, s én láttam már a nézésükből, hogy baj van Köpecen. Azt mondja a király:

— Te, nem voltál a szobámban tegnap éjjel?

— Nem felség. Ennek szólítottam mindég, mikor a bandán kívül senki sem volt jelen.

— Jártál ott tegnap vagy a mult éjjel?

— Nem jártam, felség.

— Becsületed szentségére? No, semmi hazudozás!

— Becsületem szentségére, felség, igazat mondok. Nem voltam a szobájában azóta, hogy Meri-Dzsén kisasszony odavitte fenségedet és a herceget, hogy megmutassa.

A herceg azt mondta:

— Nem láttál más valakit odamenni?

— Nem fenség, azt hiszem, amennyire emlékezem, nem láttam.

— Hallgass és gondolkozzál.

Én studéroztam egy kicsit s megláttam a kibúvót s azt mondom:

— Igen, láttam többször a szerecseneket bemenni.

Mind a ketten meghökkentek, mintha ezt nem várták

volna, aztán mintha mégis gondolták volna. Azt mondja a herceg :

— Mi az, mindnyáját ?

— Nem, legalább is nem egyszerre. Azaz nem gondolnám, hogy láttam volna valamennyit egyszerre kijönni, csak épen egyszer.

— Hahó, mikor volt ez ?

— A temetés napos napján. Reggel. Nem volt korán, mert én elaludtam aznap. Épen indultam a létrán le, amikor láttam.

— Jól van, mondd tovább : mit tettek, micsináltak ?

— Nem tettek semmit, nem csináltak semmit, amennyit én láttam. Lábujjhegyen mentek tovább, ebből azt láttam, azért jártak ottbenn, hogy felséged szobáját kitakarítsák vagy ilyesmiért, gondolván, hogy felséged már fölkelt, de mert látták, hogy még nem kelt föl, remélték, hogy baj nélkül kiosonhatnak, anélkül, hogy fölségedet fölkeltenék, ha már eddig föl nem keltették.

— Nagy Kristóf, ez aztán az eset ! — mondja a király, s mind a kettő igen nyavalyás és bamba pofát vágott. Ott álltak töprenkedve s a tarkójukat kaparva, végül a herceg olyanféle nevetésre fakadt, mintha valamit fűrészelnének és azt mondja :

— Mindent fölülmúl, ahogy ezek a szerecsenyek a szerepöket eljátszották. Úgy tettek, mintha kétségbe volnának esve, hogy erről a vidékről el kell menniök. És én elhittem nekik és, ön is elhitte és mindenki elhitte. Senki se mondja nekem többé, hogy a szerecsenynek nincsen színpadi tehetsége. Ahogy ezek végigjátsszák a dolgukat, akárkit is lóvá tehetne. Azt tartom, egy vagyon rejlik bennök. Ha tőkém volna és színházam, nem tudnék ennél jobb befektetést, aztán, ehen itt van ni, mi eladjuk őket egy pipadohányért. Igen, és még jogunk sincs, hogy legalább elfüstölhetnők ezt a kis dohányt. Mondja csak, hol is van az a dohány, az a váltó ?

— A bankban, ahova a többi is megy. Hol volna máshol ?

— Hálistennek. Ez legalább megvan.

Én meg, némileg bátortalanul, azt mondom :

— Valami baj van talán ?

A király hirtelen rámförmed :

— Az nem a te dolgod. Neked ne fájjon a fejed, csak a

magad ügyében, ha van. Amíg itt vagy ebben a városban, ezt tartsd az eszedben, érted? Aztán a herceghez fordul: Le kell nyelnünk a békát, aszondja, és hallgatnunk kell. Se szó, se beszéd: ez a jelszavunk.

Amint indultak a létrán, a herceg megint röhögött és aszondja:

— Gyors forgalom és csekély haszon. Jó kis üzlet, mondhatom!

A király rámordul és aszondja:

— Én a legjobbat akartam, hogy gyorsan túladtam rajtok. Ha úgy fordult, hogy a haszon semmi, hogy nagy a hiány és kevés a tere: nem vagyok benne hibásabb, mint ön.

— Mégis ha én rám hallgatott volna, akkor a feketék még mindig itt volnának, mi meg már nem volnának itt.

Erre a király hátrahajolt, amennyire bátorságos volt neki és megint nekem esett. Letett a sárga földig, hogy nem siettem neki szólni a négerek dolgáról; minden bolond kitalálta volna, aszondja, hogy valamiben törik a fejüket. Azután megint önmagát szidta egy darabig, azt mondta, az az oka mindennek, hogy ő nem maradt tovább az ágyban, ami neki természetes reggeli pihenője lett volna, de isten akárhová tegye, ha mégegyszer megesik ez rajta. Igy nyelvelve, végre elmentek, énnekem meg rém jó kedvem lett, hogy így mindent a szerecsenekre hárítottam, anélkül mégis, hogy kárt tettem volna bennük.

VI. FEJEZET.

Az idő múlt, hát lementem a létrámon, hogy a földszintre menjek, de amint a lányok szobája előtt elmenek, látom, az ajt nyitva van és Meri-Dzsén ott ül ócska bőröndje előtt, amely nyitva volt, abba rakosgatott holmit, hogy készen legyen az Angolországba való utazásra. De mos abb hagyta, az ölében egy összehajtogatott ruhával, és a tenyerébe temetve szemét, sirdogált. Borzasztón rosszul esett őt így látni, de akárkinek is rosszul esett volna. Bementem és azt mondom:

— Meri kisasszony, maga se tudja elviselni, ha embertársát bajban látja, én se tudom — már mint rendszerint. Mondja el a baját.

Hát elmondta. A szerecsenjeit siratta, — amit mindjárt gondoltam is. A gyönyörű kirándulás Angolországba, aszondja,

szinte egészen el van rontva ránézve. Nem tudja, hogyan legyen ott boldog, ha meggondolja, hogy az atya és gyerekek soha-soha többé egymást nem fogják látni, és kifakadt keserűbben, mint valaha, ég felé emelte két kezét és aszondja:

— Oh, uram, én istenem, soha, de soha többé nem fogják egymást látni.

— De fogják, — még pedig két héten belül, én tudom azt! mondom én.

Ehune, kiszalasztottam, mielőtt meggondoltam volna, s mielőtt még mozdulhattam volna, nyakam köré fonta a két karját és azt mondja: mondjam még egyszer, aztán újra és újra megint.

Már láttam, hogy eljárt a szám: többet mondtam, mint kellett volna és szorítóban voltam. Kértem, engedje meg, hadd gondolkozzam egy minutáig; és ő ott ült, roppant türelmetlen, izgatott és gyönyörű volt, mintha boldog volna és megkönnyebbült volna, olyanformán, mint mikor valaki túl van a foghúzáson. Hát én elkezdtem töprenkedni. Mondok magamban: azt tartom, ha valaki szorultságában egyszerűen kikottyantja az igazat, az mindenféle bajnak kiteszi magát, bár nincsen erre nézve tapasztalásom és nem mondhatom egészen biztosan, de akárhogy is, nekem úgy tetszik így van; de itt olyan esetben vagyok, hogy akárhová tegyenek, hanem úgy nézem, hogy mégis csak jobban járok az igazsággal, mintha hazudozom. Össze kell szednem az eszemet és egyszer jól meg kell gondolnom, olyan különös és rendkívüli a dolog. Még soha ilyen esetben nem voltam. Jó, mondok magamban végül, kockáztassuk meg; nekivágok és megmondom ezúttal az igazat, ámbárhogy olyannak tetszik, mintha az ember puskaporos hordóra ülne, beledugná a kanócot csak azért, hogy lássa merre fog repülni. Aztán azt mondom:

— Meri kisasszony, van valami helye itt közel valahol a városon kívül, ahova elmehetne s ahol maradhatna háromnégy napig?

— Van. Lószropéknál. Mért?

— Azzal ne törődjék egyelőre. Ha megmondom magának, honnan tudom, hogy a szerecsenyek viszont fogják egymást látni — két héten belül — itt ebben a házban és meg is bizonyítom, hogy honnan tudom: el fog menni Lószropékhoz s ottmarad négy napig?

— Négy napig! azt mondja. Egy évig is!

— Rendben van, mondom én; nincsen nekem magától egyébre szükségem, csak a szavára; nekem többet ér a maga szava, mintha más ember megcsókolja a Bibliát. Mosolygott és elpirult olyan édesen, én meg azt mondom: Ha megengedi, beteszem az ajtót és bereteszelem.

Aztán visszajöttem s újra leültem s azt mondom:

— Vigyázzon, nehogy lármát csapjon; üljön csak csendesen és tartsa magát férfiasan. Meg kell mondanom az igazat, magának pedig erősnek kell lennie, mert gonosz egy dolog ám ez és igen nehéz lesz elviselni, de nem lehet róla tenni. Ez a maga két nagybácsija egyáltalán nem nagybácsija magának, ez egy imposztor pár, rendes betörő. Kinn van, s ezzel túl vagyunk a legrosszabján, a többi kismiska.

Persze nagyon megrázta őt, de én ezzel túl voltam a sikér vízen és bátran mentem előre; az ő szeme mind jobban-jobban lángolt, amint elmondtam neki minden istentelenséget, hogy honnan indultunk, mikor azzal a fiatal bolonddal találkoztunk, aki a gőzösre iparkodott; világosan egész addig, mikor ő, a kisasszony a ház főbejárata előtt a király nyakába szökött s a gazember őt tizenhat-tizenhétszer is megcsókolta. Meri kisasszony erre felugrik, az arca csupa tűz, mintegy napnyugta és aszondja:

— A barom! Jer, ne vesztegess egy percet, egy másodpercet se, szurokba és tollba hempergetjük meg őket és úgy dobjuk a folyóba.

Azt mondom én:

— Minden bizonnyal. De úgy gondolja, hogy *előbb*, sem mint maga Lószropékhoz menne?

— Oh, aszondja, hol jár az eszem! aszondja és visszaül a helyére. Ne törődj azzal, amit mondtam, kérlek, ne törődj vele, no, úgy-e? És selyem kezét olyanformán tette az enyimre, hogy azt mondtam, inkább meghalnék.

— Nem tudtam, aszondja, hogy ennyire fölizgatódtam. Folytasd és én nem szólok többet egy szót se. Mondd meg, mit tegyek s én azt teszem, amit mondasz.

— Jól van, mondok. De csúnya banda ez a két imposztor s én kötve vagyok még egy darabig velök utazni, akár tetszik, akár nem, — hogy mért, azt inkább nem mondom el — és ha maga itt rájok terítené a vizes lepedőt, ez a város

kiszabadítana engemet a körmük közül és én rendben is volnék akkor, de van itt még valaki, akiről maga nem tud semmit, az annál nagyobb bajba jutna. Hát nem kell nekünk megmentenünk, mi? Persze, hogy meg kell. Akkor pedig nem teríthetjük rájok a vizes lepedőt.

Amikor ezt mondtam, egy jó gondolat támadt a fejemben. Láttam ugyan, hogy lehetséges volna magamnak is, Dzsimnek is megszabadulnunk a két csalótól; őket dutyiba juttatni és magunknak tovább menni. De nem lenne tanácsos a tutajt nappal úsztatni úgy, hogy rajtam kívül senkise legyen rajta, aki megfelel, ha kérdezik; így hát jobb lesz, gondoltam a terv kivitelével várni, míg jó öreg este nem lesz. Azt mondom hát:

— Meri kisasszony, megmondom, mit kell tennünk, s magának se kell olyan sokáig odalenni Lószropéknál. Menynyire vannak azok ide?

— Valamivel kevesebbre négy mérföldnél, egyenesen künn a vidéken erre hátrafelé.

— Ez megfelel. Maga hát most menjen el oda és maradjon ott csendesen ma éjjeli kilenc-féltíz óráig, aztán kérje meg Lószropékat, hogy kísérjék haza, mondja nekik, hogy valamiért, ami eszébe jutott. Ha ideérkezik tizenegy órára, tegyen egy égő gyertyát ebbe az ablakba, és ha erre én nem jövök ide fel, várjon tizenegyig, és ha akkorra sem jövök fel, az azt jelenti, hogy elmentem útból és bátorságban vagyok. Akkor jöjjön ki, terjessze el a híreit és tetesse lakat alá a két svindlert.

— Jól van, aszondja, megteszem.

— És ha úgy találna fordulni, hogy nem tudok elmenekülni, hanem elfognak velük együtt, akkor magának helyt kell állani s meg kell mondania, hogy én elmondtam magának az egész históriát előre és úgy mellettem kell állania, ahogy csak lehet.

— Melletted fogok állani. Egy hajad szálát sem fogják meghajlítani, mondja ő, és láttam, mint tágult ki az orra cimpája és mint villant meg a szeme, mikor ezt mondta.

— Ha én elmegyek, nem leszek itt, mondom én, hogy megbizonyítsam e gézengúzokról, hogy magának nem nagybátyái, és meg nem bizonyíthatnám, ha itt is lennék. Megesküdhetném, hogy svindlerek és naplopók, ennyi az egész; de biz ez nem sokat érne. De vannak mások, akik jobban

megtehetik, ami tőlem nem telik, még pedig olyan emberek, akikre nem lehet olyan könnyen gyanakodni, mint én reám. Meg is mondom, hol kell őket keresni. Adjon csak ceruzát és egy kis papirost. Tessék: *Királyi non plus ultra, Brikkszvill.* Tegye el és el ne veszítse. Ha a törvényszék le akarja leplezni ezt a két alakot, küldjenek el Brikkszvillbe s üzenjék meg, hogy elfogták a *Királyi non plus ultra* szereplőit és tanukat kérnek ellenök. Hej, itt lesz az egész város egy szempillantásra, Meri kisasszony. És forrni fog valamennyi, úgy jön.

Úgy néztem, hogy most már mindent rendbehoztunk, hát aszondom:

— Azt meg csak engedje, hogy hadd licitáljanak tovább és semmit se búsuljon. Senkise tartozik a vételárt megfizetni, cs k az árverés utáni napon, mert hogy kellő kihirdetés nélkül oly gyorsan csinálták, és a két lator ugyan el nem megy innen, amíg a pénz a zsebében nincsen. Ahogy pedig most megcsináltuk a dolgot, az eladás nem lesz érvényes és a latrok nem látnak pénzt. Igy volt a szerecsenekkel is — nem volt az eladás és a négerek hamarosan visszakerülnek. Ehhez a pénzhez se jutn k hozzá az imposztorok; nagy slamasztikában vannak azo , Meri kisasszony!

— Jó, mondja ő; most futok le reggelizni, aztán rögtön indulok egyenesen Lószropékhoz.

— Bizony, Meri kisasszony, ez sehogyse trafál, mondok. Menjen még reggeli előtt.

— Mért?

— Mit gondol, mért akarom, hogy egyáltalán elmenjen?

— Hát — nem is gondoltam erre s csak most jut eszembe, hogy nem tudom. Ugyan mért?

— Mivelhogy maga nem tartozik a vastagbőrű arcok közé. Sohase kívánnék magamnak a maga arcánál jobb könyvet. Az ember úgy olvas belőle, mint a nyomtatásból. Azt hiszi, tán maga oda tud menni és szemébe nézni ezeknek a nagybácsiknak, amikor csókos jóreggelt jönnek magának mondani, anélkül, hogy —

— Elég, elég, hagyd el! Rendben van, megyek még reggeli előtt s örömmel megyek. A testvéreimet itthagyjam velök?

— Ne törődjék azokkal. Nekik még helyt kell állani egy kis darabig. Ha mind elmennének, ezek a latrok még gyanút fognának. Nem akarom, hogy lássa akár őket, akár a húgait

vagy akárkit is a városbeliek közül. Ha valamelyik szomszédja azt kérdezné magától, hogy vannak ma reggel a nagybátyái — a maga arca elárulna valamit. Nem, nem, Meri kisasszony, csak menjen el rögtön, én a többivel elvégzem a dolgot. Megmondom Zsuzsa kisasszonynak, hogy maga tiszteltetni a bácsikat s hogy eltávozott egypár órára egy kis pihenőre, vagy hogy egy kis változásban legyen része vagy barátokat látogatni s hogy visszajön még az éjjel vagy korán reggel.

— Hogy elmentem barátainkat meglátogatni, ez helyes; de azt már nem, hogy tiszteltetem őket.

— Jó, hát nem tiszteltetni. Csak ennyit mondtam, ez nem bánthatta. Kis dolog és semmi bajjal nem jár; és az apró dolgok egyengetik az ember útját többnyire itt a földön. A kisasszonynak jól esik és semmit se kóstál. Aztán azt mondtam: Van még valami, az a pénzeszacskó.

— Az az övék lett és bizony elkeserít meggondolnom, hogyan lett az övék.

— Nem, ebben csalódik. Nem lett az övék.

— Hát, kié lett?

— Bár tudnám, de nem tudom. Nálam volt, mert elloptam tőlük. Azért loptam el, hogy magának adjam. Tudom is, hogy hova rejtettem, de attól félek, már nincsen ott. Nagyon bánom a dolgot, Meri kisasszony, szánom-bánom, ahogy csak lehet; de megtettem mindent, amit csak lehetett, becsületemre mondom. Majdhogy el nem csíptek vele s el kellett dugnom az első kínálkozó helyre, de hát nem volt jó hely.

— Ugyan ne vádold magadat, nagyon rossz így magát vádolni, nem engedem; egyszerűen nem tehettél róla, de nem volt a te hibád. Hová rejtetted?

Nem akartam olyan helyzetbe hozni, hogy megint a bánata jusson eszébe, és mintha nem bírtam volna a számat arra bírni, hogy olyat mondjon, amitől látnia kellett volna a hullát a koporsóban, a gyomrán azzal a zacskóval. Igy hát egy-két szempillantásig nem szóltam, aztán azt mondtam:

— Inkább nem mondom meg hova rejtettem, Meri kisasszony, ha nem haragszik meg érte; de fölírom magának egy kis cédulára és útközben Lószropék felé elolvashatja, ha akarja. Gondolja, hogy ez jó lesz?

— Jó lesz.

Hát felírtam neki ezt: A koporsóba dugtam. Benne volt,

mikor maga ott sirdogált késő éjjel. Én az ajtó mögött voltam és igen nagyon sajnáltam magát, Meri-Dzsén kisasszony.

A szemem egy kicsit megnedvesedett, ahogy eszembe jutott, hogy sirdogált ott egymagában azon éjtszakán, azok az ördögök meg ott feküdtek az ő hajlékában, pusztítva és fosztogatva őt. S mikor összehajtogattam s odaadtam neki, látom, az ő szeméből potyog a könny. És ő megrázta erősen a kezemet és azt mondja :

— Isten veled, — megyek és megteszem mind, amit mondtál. És ha soha többé nem talállak is látni, nem foglak soha sem elfelejteni, és igen-igen sokszor fogok rád gondolni és imádkozni is fogok érted. Ezzel elment.

Imádkozik értem. Mondok, ha ismerne, magához valóbb dolgot is tudhatna magának. De fogadni mernék, hogy megteszi mindazonáltal, már ő ilyenfajta volt. Képes lett volna Eskariótesért is imádkozni, ha megígérte, ő nem színá vissza, úgy nézem. Akárki mit mond, én azt tartom, több virtus van benne, mint akármelyik lányban a világon ; sőt azt tartom, csupa virtus az egész lány. Ez hízelkedésnek látszik, de nem az. Ha pedig a szépséget vagy akár a jóságot is nézzük, hát valamennyi fölött áll. Én nem láttam azóta, hogy kimenni láttam az ajtón, nem, nem láttam azóta, de azt tartom, hogy gondoltam rá sok-sok milliószor is, meg arra, hogy imádkozni fog érettem. És ha valaha eszembe jutott volna, hogy használna nekem valamit, ha én is imádkoznám ő érette, hát isten akárhová tegyen, ha meg nem tettem volna.

Nos, Meri-Dzsén elment a hátsó ajtón, azt hiszem, mert senkisem látta elmenni. Mikor találkoztam Zsuzsával és a nyúlszájúval, azt mondom nekik :

— Minek is hívják azt a népet odafönn a folyó másik partján, ahova mind elszoktak maguk néha-néha járni?

Azt mondják :

— Van ott több is, de legtöbbet Proktorékhoz járunk.

— Az az, — mondok én — majd elfelejtettem a nevöket. Hát Meri-Dzsén kisasszony azt mondta, mondjam meg maguknak, hogy odament rémisztő sietséggel — valaki beteg ott.

— Kicsoda ?

— Nem tudom, vagyis inkább elfelejtettem ; azt gondolnám —

— Boldog isten, csak nem tán Hanner ?

— Sajnálom, — mondok — de csak meg kell mondanom, hogy csakugyan a Hanner.

— Oh, égi fény, még a mult héten semmi baja sem volt. Nagyon rosszul van?

— Ki se lehet mondani. Egész éjjel ott virrasztottak mellette, azt mondja Meri kisasszony, s azt hiszik, nem sok órája van még hátra.

— Jaj, ha az ember meggondolja! Mi baja lehet?

Nem jutott hirtelen semmi okos dolog az eszembe, hát csak kivakkantom, hogy

— Mumpsza van.

— Mumpsza, az öreganyád. Nem ülnek az emberek együtt azzal, akinek ragadós mumpsza van.

— Ülnek, nem ülnek. De mérget vehet rá, hogy ülnek ezzel a mumpsszal. Ez más mumpsz. Ez egy újfajta mumpsz, azt mondta Meri kisasszony.

— Miféle újfajta?

— Mert hogy össze-vissza van keveredve más egyéb dolgokkal.

— Miféle egyéb dolgokkal?

— Hát kanyaróval, szamárköhögéssel, sárgasággal, szárazbetegséggel, nyavalyatöréssel és agylázzal, meg mit én tudom mi mindennel.

— Uram fia, s ezt mumpsznak hívják?

— Azt mondta Meri-Dzsén kisasszony.

— De hát, mi az istencsodájáért hívják mumpsznak?

— Mert mumpsz. Azzal kezdődik.

— Nincs ebben semmi értelem. Valaki kificamíthatja a lábaujját, aztán mérget vehet, aztán a kútba eshetik és kitörheti a nyakát, és szétütheti az agyvelejét, aztán jön egy ember és megkérdezi, mibe halt bele és egy tökfilkó kivágja, hogy a szegény kificamította a lábaujját. Volna ebben valami értelem? Nem. Igy nincsen a tiedben sem. Ragadós a baja?

— Hogy ragadós-e? Hogy lehet így beszélni! Hát ragadós-e sötétben a borona? Ha meg nem akadsz egy fogán, megakadsz a másikon, nem? Aztán elviheted magaddal azt az egy fogát anélkül, hogy magaddal vidd az egész boronát? Nos, a mumpsznak ez a fajtája, azt lehet mondani, egy neme a boronának. És ennek a boronának nem mozog ám a foga, ha megakadsz rajta, hát meg is vagy akadva emberül.

— Nohát, ez rettenetes — mondja a nyúlszájú. Megyek Harri bácsihoz és —

— Az igaz, — mondok — én is odamennék; persze, hogy odamennék. Még az időt se vesztegetném.

— Hát ugyan mért ne mennél?

— Nézzen csak egy percig a dolog szeme közé, akkor tán kinyílik a szeme. Nem köteles-e a maga bácsikája haza sietni Angliába oly sebten, ahogy csak lehet? Aztán azt hiszi, oly snasszok lennének, hogy elmennének s magukat itthagyva egyedül eresztenék erre a nagy útra? Maga tudja, hogy ők megvárnák magukat. Ennyiben rendben van a dolog. De a maga Harri bácsija pap úgy-e? Jól van. De hát egy papi ember hajlandó lesz becsapni egy gőzös kapitányát? Vagy be fog csapni egy hajós gazdát annyiban, hogy engedi őket hajójukra fölvenni Meri-Dzsén kisasszonyt? Maga tudja, hogy erre ő nem képes. Hát mit fog tenni? Azt fogja mondani: nagyon sajnálom, de az eklézsiám boldoguljon egyelőre ahogy tud; mert hugom ki volt téve egy borzasztó pluribusz-unum mumpsznak, így kutya kötelességem itt szépen megülni és várni három hónapot. Addig tart, amíg kitűnik, elkapta-e a ragályt. De ne törődjék vele kisasszony, ha azt hiszi, hogy legjobb megmondani Harri bácsinak, hát —

— Hát még? Hogy itt lebzseljünk, amikor jó dolgunk lehetne Angolországban, azalatt itt lessük, hogy Meri-Dzsén elkapja-e a ragályt vagy sem. Azt hiszi maga, gyerekekkel kártyázik?

— Jó, jó, talán jobb lesz azonban némely szomszédnak elmondani?

— Ki hallott már ilyet? Maga ugyan lefőzi az egész világot természetes butaság dolgában. Hát nem éri föl ésszel, hogy azoknak első dolga volna, hogy elmondják. Nincs itt mit tenni, mint senkinek sem szólni egyáltalán.

— Lehet, tán igaza van; igen, azt hiszem igaza van.

— Azt tartom, azt kell mondani Harri bácsinak, hogy elment egy kicsit járni, akkor nem fog miatta aggódni.

— Igen, Meri kisasszony is azt kívánta, hogy azt mondják. Azt mondta, mondd meg nekik, tiszteltetem és csókoltatom Harri bácsit és Vilmost, és mondd, hogy elmentem túl a folyón meglátogatni izé — izé — hogy is hívják azt a gazdag familiát, amelyet Péter nagybátyjok olyan nagyra tartott? Izé, azokat értem —

— Bizonyosan Epszorpszékat, nem?

— Persze; a nyüstjit ezeknek a neveknek, az embernek sohase jutnak eszébe, mikor köllenek. Igen, aszondja Meri kisasszony, mondd meg nekik, hogy átmentem a folyón, megkérni Epszorpszékat, hogy bizonyosan jöjjenek el a licitációra és vegyék meg ezt a házat, mert, aszondja, Péter bácsi azt óhajtotta, inkább ők vegyék meg, mintsem más; és ő odament s el se jön, aszondja, amíg rá nem bírja, hogy eljöjjenek; azután aztán, ha nem lesz nagyon fáradt, hazajön; ha pedig fáradt lesz, hazajön reggelre. Azt mondta, ne szóljak semmit se Proktorékról, csak Epszorpszékról — ami amellett teljesen igaz is lesz, mert oda is elnéz, hogy beszéljen velük a házvételről. Én tudom, mert maga mondta el nekem a dolgot.

Rendben van, mondták a lányok és obébb álltak, hogy fölkeressék bácsikáikat, átadják nekik az üdvözletet, meg a csókot és elmondják az üzenetet.

Már most minden rendben volt. A lányok nem fognak szólni, mert nagy volt a mehetnékjök Angolországba; a király, meg a herceg pedig jobb szerették, ha Meri-Dzsén odajár a licitáció érdekében, mintha itt van Robinzon doktor kezeügyében. Én nagyon meg voltam elégedve; úgy néztem, hogy pompásan csináltam a dolgot; azt tartom, Tom Szójjer se csinálta volna külömben. Természetesen, ő nagyobbszabású formát adott volna neki, de nekem ebben nincsen ügyességem, engemet nem arra neveltek.

A licitációt a köztéren tartották meg és eltartott végig egész délután, és a vén ember mindig kéznél volt és nézte buzgón a bevételt, fönn, az árverező mellett s hellyel-közzel be-beírt valamit egy írásba, vagy egy-egy szóval kedveskedett az embereknek; a herceg pedig ide-oda gögözött az ismerősöknek, hogy köllesse magát és százfelé is dolgozott.

De lassan-lassan mégis végire jártak és minden elkelt. Minden, kivéve egy csomó kicsi, ócska apróság a temetőből. De hozzáláttak, hogy ezen is túladjanak, — én olyan zsiráfot, mint a király, sohasem láttam: fölfalt volna az mindent. Míg azonban ezzel foglalkoztak, kikötött egy gőzhajó és egy pár perc mulva csak vonul ám föl egy sokadalom kiabálva, üvöltve, röhögve, kergetőzve és ezt ordították:

— Itt van az ellenatyafiság! Itt van nektek még egy pár örökös Wilksz Péter után. Csak ide a pénzzel, válogathattok, hogy kinek adjátok.

VII. FEJEZET.

Egy igen jóképű öreg urat hoztak és egy igen jóképű fiatalabbat, akinek jobb keze fel volt kötve. És uram bocsá ! Hogy ordított, hogy vihogott a nép és hogy kapott a dolgon ! Én azonban nem láttam benne tréfára valót s mondok, a királynak, meg a hercegnek nagy munkájába kerülne azt látni benne. Azt hittem, el fognak fehéredni. Dehogy ! Eszük ágában sem volt. A herceg nem mutatta, hogy gyanítja, hogy baj van, hanem egyre gögözött ide-oda, boldogan és megelégedetten, mint egy bugyela korsó, amelyből író bugyborékol ki ; ami a királyt illeti, az rém bánatosan nézett az újon érkezőkre, mintha csikarná a szíve mélységeit a gondolat, hogy ilyen csalók és gazemberek is vannak a világon. Csodálatosan csinálta az öreg. Egy csomó tekintélyes ember sereglett köréje, hogy lássa, hogy az ő részén vannak. Az az öreg úr, aki most érkezett, halálosan zavarodottnak látszott. Csakhamar felszólalt, s ott nyomban láttam, hogy angolországi szójárással beszél, nem úgy, mint a király, ámbár hogy tekintve, hogy csak utánzat, a király is elég jó volt. Nem tudom visszaadni az öreg bácsi szavait, sem utánozni nem tudom, de a tömeg felé fordult és körülbelül ezt mondta :

— Ez olyan meglepetés rámnézve, melyre nem voltam elkészülve ; és beismerem nyiltan és őszintén, nem is vagyok abban a helyzetben, hogy szembeszálljak vele s megfeleljek rá. Mert baj ért bennünket, engem meg az öcsémet ; ő eltörte a félkarját, a bagázsiánkat pedig partra tették egy várossal följebb a folyón mult éjjel tévedésből. Én Péter Vilksz Harri nevű testvére vagyok és ez Vilmos, a másik testvére, aki se nem hall, se nem beszél, sőt most mutogatni sem tud annyit, hogy megértsék, mert mostan csak félkézzel tud mutogatni. Azok vagyunk, akiknek mondjuk magunkat ; és egy-két nap mulva, ha megjön a málhánk, meg is tudjuk bizonyítani. De addig inkább nem szólok egy szót se többet, hanem megyek a vendéglőbe, ott várok a továbbiakra.

Ezzel ő is, meg az új kuka el is indultak ; a király meg micsináljon ? Nevet és következőkép csörömpöl :

— Eltörte a karját ! No persze, hogy is ne törte volna, még pedig épen jókor, a lelkem csalója, holott most mutogatni kéne vele, de nem tanulta meg, hogy hogyan csinálja. Aztán elveszett

a bagázsiájok ! Ajnye, be jó ! És rendkívül elmés a — körülményekhez képest.

És újra nevetett és vele nevetett mindenki, három vagy négy embert, vagy mondjuk, egy féltucatot kivéve. Ezek közül egy volt a doktor ; egy másik volt egy gyilkosszemű úri ember, régimódi, szőnyegszövetből kézsült pakktáskával, aki ép most érkezett a gőzösön és halkan beszélt a doktorral és nézte a királyt és egyszer-egyszer bólintva hozzá : ez Levi Bell volt, az ügyvéd, aki odavolt Lujvillba ; még egy másik, egy szálas, kemény, nagytermészetű ember volt, aki csak most jött és figyelt mindenre, amit az öreg úri ember mondott s most a királyt figyelte. Mikor pedig a király elvégezte a mondókáját, fogja magát a nagytermészetű s aszondja :

— Nézze csak, — mondja — ha maga Harri Vilksz, ugyan mikor jött ebbe a városba ?

— A temetés előtte való napon, barátocskám — mondja a király.

— De mely órájában a napnak ?

— Estefelé, egy vagy két órával napnyugta előtt.

— Micsoda alkalmatosságon ?

— A Szuzen Paull fedélzetén Cincinátiból.

— Akkor hát hogyan került aznap reggel az *Itcés* tájékára — csónakon ?

— Nem voltam az Itcés tájékán reggel.

— Ez meg már hazugság.

Többen megragadták a nagytermészetűt s kérték, ne beszéljen ilyen hangon egy öreg emberrel, aki hozzá még lelkész is.

— Akasszák fel az ilyen lelkészt, hazug imposztor őkelme. Odafönn volt aznap reggel az *Itcés*-nél. Én ugy-e, hogy ott lakom ? Nos, én is ott voltam, ő is ott volt. Csónakon jött, vele jött Trin Kollinsz és egy fiú.

A doktor kap a dolgon s azt mondja :

— Ráismerne Hejnisz uram a fiúra, ha meglátná ?

— Nem tudom, de azt tartom, ráismernék. Hé, de hiszen ahun van ni, egészen biztosan ráismerek.

Ezzel rám mutatott. A doktor azt mondja :

— Szomszéduraimék, nem tudom, az újonérkezettek csalók-e vagy sem, de ha ezek itt nem imposztorok, akkor én egy tökfilkó vagyok, annyit mondhatok. Azt gondolom, a mi köte-

lességünk lesz gondoskodni arról, hogy ezek addig innen el ne menjenek, amíg ennek a dolognak a végire nem járunk. Gyerünk Hejnisz úr, jöjjenek mindnyájan a többiek is. Vigyük e fickókat a kocsmába s ott szembesítsük a másik párral s én reméllem, végig se kell mennünk a dolgon, hogy kitaláljunk valamit.

Pecsenye volt ez a népnek, bárha tán nem is a király barátainak; így hát mind indultunk oda. Ez napnyugta körül volt. A doktor engemet a kezemnél fogva vitt és elég barátságos volt, de a kezemet el nem eresztette volna.

Mindnyájan egy tágas szobába mentünk a vendéglőben s meggyújtottunk egy pár gyertyát és odahívtuk az új jövevénypárt is. Elsőbb a doktor szól s azt mondja :

— Nem akarnék nagyon gorombán bánni ezzel a két emberrel, de azt tartom, hogy csalók és lehet, hogy cinkostársaik is vannak, akikről mi nem tudunk semmit. Ha vannak nekik, nem fognak-e ezek a cinkosok a Vilksz Péter pénzeszacskójával odébb állni? Ez, úgy-e, minden valószínűség nélkül van? Ha ezek az emberek nem csalók, nem fognak vonakodni s elküldenek azért a pénzért s ránk bízzák, amíg igazukat meg nem bizonyítják. Nem jól mondom?

Mindenki elismerte, hogy úgy van. Igy, mondok, jó kis kutyaszorítóba vitte a bandánkat mindjárt az első szavával. De a király csak bánatosan nézett és azt mondja :

— Nemes urak, azt mondom én, bár itt volna az a pénz, mert semmi szándékom sincs bármit is útjába tenni egy becsületes, nyilt és alapos vizsgálatnak ebben a nyomorúságos ügyben; de haj, a pénz nincs meg; akár küldjenek el és nézessék meg, ha tetszik.

— Hát akkor hol van?

— Mikor a hugom odaadta, hogy tegyük el a számára, fogtam és az ágyambeli szalmazsák belsejébe rejtettem, mert nem akartam arra az egy pár napra, míg itt leszünk, bankba tenni, s mert azt hittem, az ágy biztos hely, s mivelhogy nem vagyunk hozzászokva szerecsenyekhez, hát azt gondoltuk, azok is becsületes nép, mint Angliában a cselédek. A négerek ellopták másnap reggel, amikor én lementem a földszintre; s mikor eladtam őket, még nem tudtam, hogy nincs meg a pénz, így tisztára elemelték. Az inasom bővebbet is mondhat róla önöknek, nemes uraim.

A doktor s még néhányan azt mondták rá, lárifári és én

vettem észre, hogy senki se hitte el egészen ezt a dolgot. Egy ember azt kérdezte tőlem, láttam-e, hogy a feketék ellopták a pénzt ? Én azt feleltem, nem láttam ; én csak kilopózni láttam őket a szobából és tovainalni, és nem is gondoltam hozzá semmit, mert azt hittem, attól félnek, hogy felköltötték a gazdámat s iparkodtak láb alul elmenni, mielőtt ebből baj lenne. Ennél többet nem kérdeztek tőlem. De aztán a doktor megint rám ripakodik s aszondja :

— Te is angol ember vagy ?

— Az vagyok, — mondom én — de ő és a többiek nevettek s azt mondták : Püff neki !

Aztán csak nekivitorláztak az általános invesztigációnak ; s benne voltunk nyakig, ide-oda vizsgáltak, egyik órán ki, a másikon be, és soha senkinek csak eszébe se jutott a vacsora, mintha kisebb dolguk is nagyobb lett volna annál, és csak vizsgáltak és vizsgáltak nyakrafőre ; ilyen gabajodás még nem volt a világon. Elmondatták a királlyal a históriáját, aztán elmondatták az öregúrral is a magáét ; és egynémely hájfejűt kivéve, mindenki láthatta, hogy az öreg úr igazat beszél, a másik meg hazudik. Majd velem is elmondatták, amit tudtam. A király úgy féloldalt rámkancsalított a szeme sarkából s így eleget tudtam arra nézve, hogy hazabeszéljek. Elkezdtem hát mesélni Seffildről, hogy éltünk ott és mindenfélét az angolországi Vilkszekről és így tovább ; de nem vittem sokra, mert a doktor csakhamar belenevetett ; és Levi Bell, az ügyvéd, azt mondja :

— Ülj le fiam, aszondja ; én nem erőltetném meg magamat, ha neked volnék. Azt tartom, nem vagy hozzászokva a hazudozáshoz, hát nem is áll jól a kezedhez : még némi gyakorlatra lesz szükséged. Fene rosszul csinálod.

Bántam is én most a bókot, de annak örültem, hogy elereszteltek.

Most a doktor kezdett beszélni ; odafordult s azt mondja :

— Ha akkor a városban lett volna Levi Bell —

A király itt közbevágott, kinyújtotta a kezét s azt mondja :

— Hogyan, ez az úr az én szegény néhai testvérem jó barátja, akiről oly sokszor írt nekünk ?

— Az ügyvéd s a király kezet fogtak s az ügyvéd mosolygott, tetszett neki a dolog ; jó darabig beszélgettek és aztán félrevonultak és halkan beszélgettek ; végre az ügyvéd fennszóval mondja :

— Ezzel rendben lesz. Én el fogom küldeni a rendelkezést együtt a testvérével, ebből aztán megtudják, hogy rendben van a dolog.

Fogtak hát téntát, tollat és papirost, a király leült, féloldalt hajtotta a fejét, rágta a nyelvét s valamit odakaparintott; aztán a herceg kezébe adták a tollat — és ekkor, de először, a herceg nagyon nyavalyás pofát vágott. De átvette a tollat és írt. Most az új öregúrhoz fordult az ügyvéd és azt mondja:

— Legyenek szívesek ön és öccse egy pár sort leírni és aláírni.

Az öregúr írt valamit, de senki sem tudta elolvasni. Az ügyvéd megrőkönyödve nézte, azt mondja:

— Ugyan meg vagyok akadva — s egy csomó régi levelet szedett elő a zsebéből s vizsgálgatta, aztán vizsgálta az öregúr kezeírását, meg-meg csak nézte, végül azt mondja: Ezeket a régi leveleket Vilksz Harri írta; ez meg itt ennek a két úrnak a kezeírása és ebből akárki látja, hogy a leveleket nem ezek írták (a király és a herceg rém bamba pofát vágtak, mondhatom, mikor észrevették, hogy az ügyvéd hogyan becsapta őket) és — folytatja az ügyvéd — itt van az öregúr kezeírása, ebből is könnyen megmondja bárki, hogy ő sem írta ezeket a leveleket. A valóság az, hogy az ő ákombákomjait egyáltalán nem lehet rendes írásnak mondani. Már most itt van néhány levele —

Az öreg úri ember megszólal:

— Kérem, engedje meg, hogy megmagyarázzam. Senki a kezem írását nem tudja elolvasni, csak itt az öcsém, ő a másolóm. Az az ő kezeírása ott a levelekben, nem az enyém.

— Helyes, — aszondja az ügyvéd — ennek van valami formája. Van itt Vilmostól is nehány levél; ha tehát iratna vele egy-két sort, akkor —

— Csakhogy a balkezével nem tud írni, — mondja az öregúr. Ha használhatná a jobbkezét, ön is mindjárt látná, hogy ő írta az én leveleimet is, meg a magáéit is. Nézze csak meg kérem, mind a két fajtát, mindenik egyazon kéz írása.

Az ügyvéd megnézi s azt mondja:

— Úgy tetszik, úgy van, s ha nem úgy van, akkor is nagyobb a kettő közt a hasonlatosság, mint milyennek az előbb láttam. Lám, lám, lám. Azt hittem, jó csapásán voltunk a kibontako-

zásnak : most megint fuccs. De akárhogy van, egy dolog bizonyos : ez a kettő egyik se Vilksz — és a király meg a herceg felé intett a fejével.

Hát mit gondolnak, hogy ez a vakondokszemű vén bolond beadta erre a derekát ? Bizony nem adta be. Hogy ez a bizonyítás nem tiszta. Az ő Vilmos öccse, aszondja, a legmegátalkodottabb imposztor a világon és nem is próbált komolyan írni ; látja, hogy azonmód tréfára fordult az esze, a Vilmosé, ahogy a tollat a papirosra nyomta. És így hadart és hadart a világba, hogy végül mintha már maga is elhitte volna, amit beszélt, — de csakhamar közbeszól az újonérkezett öregúr s azt mondja :

— Eszembe jutott valami. Van valaki itt, aki segítette kiteríteni a tetemet — a Vilksz Péter holttestét ?

— Van, — aszondja egy hang. — Én, meg Ab Torner csináltuk. Itt vagyunk mind a ketten.

— Ezek az urak tán meg tudják mondani, mi volt a halott mellére tetoválva.

No már most nagyon össze köllött magát szedni a királynak, különben úgy köllött volna ott nyomban lezuhannia, mint egy nehéz partnak, amelyet a víz alámosott, olyan hirtelen kapta ezt a dolgot, — de tessék elhinni, olyan izé volt ez, alkalmas arra, hogy akárkit leüssön a lábáról, ha ily alaposan s készületlenül torkon ragadják— mert honnan tudhatta az öreg, hogy mi volt arra az emberre tetoválva ? Egy kicsit elfehéredett, ezen nem tudott segíteni, és rém csendesség lett a szobában, mindenki előrehajlott és rászögezte a szemét. Mondok magamba : No, most beadja a kulcsot, nincs mit csináljon. Hát beadta ? Dehogy adta ! Szinte hihetetlen. Azt tartom, az volt a gondolatja, addig hercehurcálja a népet, amíg megúnják és elszálingóznak s ő meg a herceg kimenekülhet és odébbállhat. Akárhogy is volt, ő ott ült s csakhamar elkezdett mosolyogni és azt mondja :

— Hm ! Ez ugyan fogas kérdés, nem ? Igenis uram, meg tudom mondani, mi volt a mellére tetoválva. Egy kis vékonyka kék íjj, ennyi volt ; ha valaki nagyon közelről nem nézte, hát meg se láthatta. Hát mit szól hozzá, mi ?

Nohát, én életembe nem láttam ehhez a vén svindlerhez foghatót vakmerő szemtelenség dolgában.

Az öreg jövevény úri ember Ab Turnerhez és társához for-

dul s a szeme megvillan, mintha azt gondolná, hogy ezúttal megcsípte a királyt s aszondja :

— Nohát, itt van, hallották, hogy mit mondott. Láttak maguk valami e éle jelt Vilksz Péter mellén?

Mind a ketten megszólaltak s aszondják : Nem láttunk semmi ilyen jelet rajta.

— Jól van, aszondja az öregúr. Amit pedig maguk láttak a mellén, az oly kis P volt és B (ezek kezdőbetük, amiket fiatalkorában elhagyott) és egy V, a három betű közt egy-egy gondolatjel, így : P—B—V— (és így föl is jegyezte az öregúr egy papirosra s aszondja :) Nézzék meg, nem ezt látták a mellén?

Mind a ketten újra megszólaltak s aszondták : Nem. Mi egyáltalán nem láttunk rajta semmi jelt.

No, már most senki se tudta lány-e vagy fiú. Elkezdtek üvölteni :

— Csaló az egész banda ! Bubozzuk meg, dobjuk a vízbe, lófarkához kell kötözni. És mind egyszerre bömböltek, és rém zendülés volt a szobában.

De az ügyvéd felszökik az asztalra és úgy trombitálja ki onnan :

— Uraim, urraim ! Csak egy szót, csak egyetlen egy szót, kérem ! Csak egy mód van még : Gyerünk, ássuk ki a hullát és nézzük meg !

Ezen mindenki kapott.

Hurrá ! Kiabálta valamennyi és azonnal indult is ; de az ügyvéd és a doktor utánuk kiabáltak :

— Megálljunk, megálljunk ! Ezt a négy embert s a fiút össze kell fogni és le kell őket is vinni.

— Meglesz, kiáltozák és ha meg nem találjuk a halotton a jeleket, meglincseljük az egész bandát.

Mondhatom, hogy ezúttal meg voltam rökönyödve. De innen nem volt szabadulás. Megragadtak bennünket és nekiindultak egyenesen a temető felé, ami másfél mérföldnyire volt folyó mentén, és utánunk az egész város, mert hiszen lármát elég nagyot csaptunk, az idő meg még csak este kilencre járt.

Amikor elmentünk a házunk előtt, az jutott eszembe, bárcsak el ne küldöttem volna Meri-Dzsént a városból, mert ha most értesíthetném, kijöhetne és megmenthetne és leleplezhetné a csavargóinkat.

Hát csak tódultunk le a folyó menti úton, szökdelve mint valami vadmacskák, s hogy még félelmesebb legyen a dolog, az ég kezdett beborulni s a villám elkezdett cikkázni és a szél zörgette a fákat. Ez volt a legborzasztóbb s legveszedelmesebb baj, amibe életemben keveredtem; és egészen meg voltam bódulva; minden dolog másképen fordult, mint ahogy én kiókumláltam; ahelyett, ahogy most a pácban vagyok, akkor szóltam volna, mikor nekem tetszik, végignézhettem volna ezt az egész farsangot s a hátam mögött állana Meri-Dzsén, hogy kiszabadítson, ha a melegibe érünk; itt most semmi sem volt köztem és a hirtelen halál közt, csak épen az a pár tetovált betű, ha ugyan megtalálják. Mert ha nem —

Nem voltam képes rágondolni; és mégis valamikép nem tudtam egyébre se gondolni, csak erre. Az éjjel mind sötétebb lett. Nagyszerű idő arra, hogy az ember észrevétlen a faképnél hagyja a tömeget. De az a hórihorgas gyehennatermészetű ember — Hejnisz — úgy fogta a csuklómat — annyi, mintha valaki a Góliát kezéből akarna kisiklani. Szinte vonszolt magával, annyira izgatott volt. Ugyancsak kellett rohannom, hogy lépést tudjak vele tartani.

Amint odaértek, betódultak a temetőbe s úgy elborították, mintha árvíz lepte volna el. És mikor odaértek a sírhoz, ott vették észre, hogy százannyi ásójuk is van, mint amennyi köllött, ellenben senkinek se jutott eszébe, hogy lámpást hozzon. De azért csak nekiálltak az ásásnak a villám fénye mellett s elküldtek egy embert a legközelebbi házba, — vagy félmérföldnyire — hogy kérjen kölcsön lámpást.

Hát csak ástak, egyre ástak és minden; és kezdett koromsötét lenni, az eső megindult, a szél sihegett-suhogott, a villám mind tüzesebben csapkodott, a dörgés ropogott; de ez a nép ugyan oda se nézett neki, annyira tele volt a dolgával; és az egyik pillanatban mindent lehetett látni, minden arcot a nagy tömegben és sarat, amint lapátonként kiszórták a sírból, és a másik szempillantásban a sötétség mindent kitörült és nem lehetett látni semmit.

Végre kivették a koporsót és elkezdték lesrófolni a födelét, és akkor olyan tolongás és lökdösés, tülekedés támadt ott, hogy odafurakodhassanak és lássanak valamit, aminőhöz foghatót nem hamar lát az ember. És a sötétség hozzá, borzasztó volt. Hejnisz iszonyúan szorította a csuklómat s úgy rángatott

és lökdösött, hogy azt tartom, tisztára el is felejtette, hogy a világon vagyok ; olyan izgatott volt, hogy szinte zihált bele.

És hirtelen egy tökéletes fejér fénysáv villámlott ránk, és valaki elkiáltja magát :

— Az istenfáját, ott van a mellén a pénzeszacskó !

Hejnisz egyet ordít, — mint mindenki — elereszti a csuklómat, egy nagyot lódít magán, hogy utat szakasszon magának oda, ahol valamit láthatna, de ahogy én elszabadultam s nekivágtam a sötétségben az országútnak : nincs ember, aki azt megmondhatná.

Magamé volt az egész országút s én szinte repültem — enyim volt, leszámítva a becsületes sötétséget, egy-egy hirtelen villámfényt, az eső csapkodását, a szél lökéseit és a ménkű sistergését ; és olyan igazán, minthogy az ember születik, nem igen álltam meg egy helyben.

Mikor elértem a városba, láttam, hogy a vihar mindenkit tető alá kergetett, hát nem is nagyon kerestem a mellékutcákat, hanem végignyargaltam a főutcán ; s mikor közelértem a házunkhoz, céljára irányítottam a szememet. Semmi gyertya ; a ház egy sötétség — amitű elbúsultam s csalódást éreztem, nem tudom, miért. De végre is, mikor már elvitorláztam volna, megvillan a fény Meri-Dzsén szobája ablakában. És a szívem úgy dagadozott, azt hittem, kipukkan. És abban a minutában a ház és minden a hátam mögött is volt már a sötétségben, soha világéletemben többé ne is kerüljön elejbém. Meri kisasszony volt a legderekabb lány, akit ismertem s legtöbb sütnivalója is neki volt.

Abban a percben, hogy elég messze voltam a város fölött, arra, hogy azt hittem, irányában lehetek a homokszigetnek, körülfürkésztem, hogy nem vehetnék-e kölcsön, mint a tata szokta mondani, valamiféle csónakot, és az első villámlásnál meglátam egyet, amely nem volt láncon. Ezt elcsíptem és elindítottam. Csónak volt s csak kötéllel volt kiakasztva. A homoksziget jó messze volt oda, künn körülbelül a folyó közepén, de én se vesztegettem az időt, s mikor odaértem a tutajunkhoz, úgy ki voltam állva, legjobb szerettem volna csak odafeküdni, kifújni, kizihálni magamat, ha lehetett volna. De nem lehetett. Ezzel a kiáltással szöktem a tutajra :

— Csülökre Dzsim, ódd el a tutajt. Dicsőség az Úrnak, megszabadultunk tőlük.

Dzsim kijött s úgy tele volt örömmel, hogy egyenest nekem jött kiterjesztett karokkal. De amint egy villám fényénél megláttam, majdhogy ki nem lódult a szívem a számon: hanyatt vágódtam bele a vízbe. Elfelejtettem volt, hogy a vén Leár király és a vízbefúlt arab volt egy személyben és ijedtemben azt se tudtam, mi van elül, mi van hátul. De Dzsim kihalászott és nekem esett és ölelgetett és áldott és minden, annyira megörült, hogy visszajöttem s hogy megszabadultunk a királytól meg a hercegtől. De én azt mondom:

— Hagyd el most. Maradjon reggelire, jó lesz reggelire. Most csak oldd el a tutajt, hadd ússzék.

Igy két másodperc ha beletellett s mi indultunk, úsztunk le a folyón, és úgy tetszett, hogy rém jó, hogy megint szabadok vagyunk, egymagunk a nagy vízen és senki a nyakunkon. Nem tehettem róla, muszáj egy kicsit körültáncolnom s egyet ugranom; de amint harmadikat ugrottam, hangot hallok, amelyet nagyon is ismertem, és visszatartom a lélekzetem és figyelek és várok, — és már bizonyos, amivel a legközelebbi csapás hangja felénk szállt a vízen — itt jönnek! Nekifekve az evezőlapátnak, csónakukkal lökdösve a vizet: a király meg a herceg.

Én elpilledve a tutaj deszkáira omlottam, már nincs mit tenni; elég volt, hogy megtudtam állani sírás nélkül.

VIII. FEJEZET.

Amint a tutajon voltak, a király hozzám lépett és nyakon ragadott s aszondja:

— Meg akartál szökni tőlünk, mi, te kölyök! Megúntál bennünket, mi?

Azt mondom én: Dehogy úntam, ne tessék bántani fölség.

— Akkor ki vele szaporán, mit akartál tenni, különben kirázom belőled, ami bévül van benned.

— Megmondom felség becsületesen ahogy történt, úgy mondom el. Az az ember, aki nem eresztett, különben igen jó volt hozzám és aszondja, hogy neki is volt egy akkora fia, mint én vagyok, de meghótt tavaly és sajnálja, aszondja, hogy én ilyen veszedelmes esetben vagyok; és mikor mindenki hóttra volt ámulódva azon, hogy megtalálták az aranyat és odatódult a koporsóhoz, elereszti a kezemet s a fülembe súgja: Illára

most, aszondja, mert bizonyos, hogy fölakasztanak. Én hát futóra vettem a dolgot. Annak, hogy maradjak, semmi haszna se látszott, nem lendíthettem semmit, és hogy lógni nem akartam, hát elillantottam. Meg se álltam addig, amíg a csónakot meg nem találtam ; s mikor ideértem, azt mondtam Dzsimnek, induljon nyomban, különben elfognak és felakasztanak, s azt mondtam, attól félek, a király meg a herceg aligha élnek már, és roppant búsultam rajta, búsult Dzsim is és rém megörültünk, mikor láttuk, hogy jöttök. Tessék csak megkérdezni Dzsimet.

Dzsim ráhagyta, hogy úgy van ; de a király azt mondta neki, fogja be a száját, s aztán azt mondta : No, persze, hogy tökéletesen úgy van ! És újra megrázott s azt mondta, legjobb lenne, ha a vízbe fojtana. De a herceg azt mondja :

— Hadd azt a gyereket te vén bolond. Hát te máskép cselekedtél volna ? Hát neked volt-e őreája gondod, mikor magad elszabadultál ? Nem emlékszem semmi effélére.

Igy a király békét hagyott nekem, de elkezdte áldani ezt a várost és minden lakóját. De a herceg azt mondja :

— Ha már valakit szidni akarsz, legjobb, ha szidod magadat. Senki se szolgált jobban rá magadnál. Kezdettül fogva nem csináltál semmit, amiben csak valami ész is lett volna, kivéve azt, hogy oly hidegen és arcátlanul vágtad ki azt a mesebeli kékijj-jegyet. Ez óriási volt, ez roppantul üde volt, mert ez mentett meg csak bennünket. Ha ez nem lett volna, hűvösre tettek volna bennünket, amig azoknak az angol embereknek meg nem jő a bagázsijok és akkor — mérget vehetsz rá, hogy jön a fekete leves. De ez a fogásod vitte őket a temetőbe, és az arany megtette nekünk a még nagyobb szolgálatot. Mert ha a sok izgatott bolond nem felejtkezett volna meg mindenrül, hogy tóduljon előre és láthasson vala mit,akkor aligha nyakravalóban nem hálunk az éjjel, olyan nyakravalóban, amelyet tovább köll az embernek viselnie, mintsem kedve tartja.

Egy szempillantásig hallgattak, aztán azt mondja a király, mintha nem is itt járna az esze :

— Püff ! És mi azt gondoltuk, hogy a feketék lopták el.

Ettől én vonaglani kezdtem.

— Igen, aszondja a herceg kissé halkan, de elszántan és gúnyosan : Azt hittük.

Úgy egy fél perc mulva a király kikottyantja,hogy : Én legalább azt.

Erre ugyanúgy a herceg :

— Ellenkezőleg, én !

A király felfortyan és azt mondja :

— Nézz ide Bildzsvoater, mire célozol ezzel ?

A herceg kurtán így :

— Ha már ennyire vagyunk, tán én kérdezhetném, hogy ön mire célzott.

— Nesze neked,mondja a király igen gúnyosan. De mit tudom én. Maga tán aludt s nem is tudta, micsinál.

A herceg felborzolja a tüskéit és aszondja :

— Torkig vagyok evvel az átkozott hülyeséggel. Azt hiszi, futó bolond vagyok ? Nem sejti, hogy én tudom, ki rejtette a pénzt abba a koporsóba ?

— De igen uram, én tudom, hogy ön tudja, mert ön maga rejtette oda.

— Hazudsz ! És a herceg rávetette magát. A király kiabálásra fogja a dolgot :

— Vedd le a kezed, ne bántsd a torkom ! Visszavonom.

A herceg azt mondja :

— Jól van, de előbb bevallod, hogy te dugtad oda a pénzt ; azt gondoltad, a napokban meg fogsz szökni mellőlem, visszajössz, kiásod és megtartod magadnak mind.

— Megállj, herceg, egy szempillantásig, felelj nekem erre az egyetlen kérdésemre őszintén, becsületesen : ha nem te tetted oda, mondd meg, és én elhiszem és visszavonok mindent.

— Vén lókötő, én nem tettem oda, s te tudod, hogy nem én tettem. Ennyiben van.

— Jó, hát elhiszem. De felelj meg még csak erre az egyre — no, ne bolondozz ; nem fordult meg az eszedben, hogy elkaparintsad és elrejtsed ?

A herceg nem szólt egy kis darabig, aztán azt mondta :

— Mit bánom én, megfordult vagy nem fordult meg az eszemben, elég az, hogy nem tettem meg ; de neked nemcsak megfordult az eszedben, de meg is tetted.

— Nem bánom, soha se haljak meg herceg, ha megtettem, s ezt komolyan mondom. Nem mondom, hogy nem akartam megtenni, mert bizony akartam ; de te — mondok : valaki megelőzött.

— Hazudsz, te tetted és valld be, hogy te tetted, különben —

A király elkezd cikákolni, aztán kihörgi, hogy :

— Elég ! Bevallom !

Nekem nagyon jól esett ezt hallanom ; sokkal jobban éreztem magamat tőle, mint ahogy előbb voltam. Most a herceg eleresztette a királyt s azt mondja :

— Ha még egyszer tagadni mered, belefojtalak a vízbe. Épen hozzád illik itt ülni és hüppögni kis gyerek módjára, fene mód illik hozzád azután, ahogy cselekedtél. Sohase láttam ilyen vén struccmadarat, aki fölfalna mindent — és én úgy bíztam benned az egész idő alatt, mintha tulajdon édesapám lettél volna. Magad előtt kellene magadat szégyelned, hogy ott álltál és hallottad, hogyan varrták a szegény feketék nyakába és csak egy szót sem szólottál érettük. Érzem magam, milyen nevetséges alak vagyok, hogy elég jámbor voltam elhinni eztet a csevetet. Verjen meg a ragya, most látom csak, mért voltál olyan nagyon rajta, hogy kipótoljuk a decemfitet. Arra a pénzre is fájt a fogad, amit a *non plus ultrán* kerestem, neked mindegy : pénz, pénz, csak bezsebelhessed.

Gyáván, csendesen, szepegve mondja a király :

— Ej, herceg, te mondtad, hogy pótoljuk a decemfitet, nem én.

— Kuss ! Ennél többet se akarok kendtől hallani — mondja a herceg. Most látja, mi haszna lett belőle. Azok mind a pénzüket visszakapták, hozzá egy-két sárgát leszámítva, a mienkét is. Lódulj lefeküdni és nekem ne döcömfitezzél többet ebben az életben.

A király hát be is húzódott a putriba s elővette vigasztalónak a butéliáját ; és nemsokára rá a herceg is kibontotta a magáét ; és vagy egy-két óra mulva szent volt megint közöttük a tolvajbarátság és mentül tovább ittak, annál nagyobb lett a barátságuk, és végre egymás karjában hortyogtak. Rém eláztak mind a ketten, de vettem észre, hogy annyira még sem ázott el a király, hogy elfelejtette volna, hogy nem tanácsos letagadni a pénzeszacskó elrejtésének a dolgát. Ettől persze én könnyebbültem meg nagyon s igen jól éreztem magamat. Természetesen, mikor elkezdtek hortyogni, mi jó hosszan elterefereltünk s én elmondottam Dzsimnek az egész históriát.

IX. FEJEZET.

Nem mertünk már kikötni egy városban sem napokon keresztül, csak mentünk le a folyón. Már jól lent voltunk délen, szép meleg időben és irtóztató messze hazulról. Láttunk már fákat szakállas mohával, és csakugyan úgy lógott le a moha róluk, mint a vén ember szakálla. Először láttam így fán tenyésződve életemben és az erdőknek olyan ünnepi és komor színt adott a dolog. Most már az imposztoraink azt hitték, túl vannak minden veszedelmen s megint elkezdték megdolgozni a városokat.

Elsőbben is mértékletességi felolvasásokat próbáltak, de annyit se kerestek vele, hogy mind a ketten leihatták volna belőle magukat. Egy másik városban tánciskolát nyitottak ; de annyit se tudtak a tánchoz, mint egy kenguru ; így nem sokat ugrándozhattak, a nagyközönség csakhamar rajtok ütött s kiugratta őket a városból. Más alkalommal perdikációra fogták a dolgot, de nem sokáig perdikáltak bizony ; az ájtatos hallgatóság csakhamar dühbe gurult, leteremtettézte őket, hogy futásban kellett az üdvösséget keresniök. Próbáltak aztán belmissziót, szellemidézést, csodadoktorságot, jövendőmondást és egy kicsit mindenfélét, de semmiben sem volt szerencséjök. Végre mintha már egészen össze volnának törve, ott fetrengtek az úszó tutajon, spekulálva, spekulálva egy szó nélkül, néha félnapokon át is és rém makutyin és kétségbeesve.

De aztán fordult a dolog, összedugták a fejöket a putriban és sugdostak bizalmasan néha két-három óráig is egyfolytában. Dzsim, meg én aggódni kezdtünk. Nem szerettük a dolgot. Azt tartottuk, minden eddiginél valami gonoszabb huncutságon törik a fejöket. Meghánytuk-vetettük a dolgot s végre is abban állapodtunk meg, hogy betörést terveznek valami házba vagy boltba, vagy pénzhamisításra vagy effélére adják magukat. Ezen bizony meg voltunk rémülve s meg is egyeztünk abban, hogy semmi közösséget az effélével nem vállalunk s hogy a legkisebb kínálkozó alkalommal szimplán lerázzuk őket magunkról, elillanunk s ott hagyjuk, ahol vannak. Hát egyszer korán reggel elrejtettük a tutajt jó biztos helyen, két mérföldnyire egy Pejkszvill nevű hitvány kis város alatt s a király partra szállt s azt mondta, mi egyelőre maradjunk mind a rejtekben, amíg ő bemegy körülszimatolni a városkába megtudni,

szelét vették-e már itt is a fejedelmi nonpluszultrának. (Szimatolsz ám, — mondok — hogy hol lehetne betörni ; de ha elvégezted a rablást s visszajössz ide, csodálkozni fogsz, hogy hová lehettünk én, Dzsim, meg a tutaj ; de nem viszed többre a csodálkozásnál.) S azt mondta, ha délre vissza nem jő, abból megtudjuk, én meg a herceg, hogy a dolog jól megy s menjünk utána.

Hát ott maradtunk, ahol voltunk. A herceg nagyon savanyú kedvében volt. Egyre izgett-mozgott, szidott bennünket mindenért, semmit se tudtunk a kedvére tenni : mindenben hibát talált. Bizonyos, valami készül ! Szinte jól esett, mikor dél lett s a király nem jött meg. Legalább változik a dolgunk valahogy, és lehet, hogy a tetejébe nyílik alkalom arra a változásra is, amelyet mi terveztünk Dzsimmel. Igy én meg a herceg elmentünk a városba és kezdtük fölhajkurászni a királyt, s nagysokára meg is találtuk egy alsóbbfajta csapszék hátsó benyílójában jó elázott állapotban és egy csomó naplopót körülötte, aki a maga mulatságára hancuzott vele, ő meg rém mód káromkodott és fenyegette őket, de olyan részeg volt, hogy járni se tudott és bántani se tudta őket. A herceg elkezdte őt vén bolondnak szidalmazni, a király meg visszanyelvelt, s mikor már jól egymáson voltak, én elillantam és ugyancsak szedtem a lábamat s végignyargaltam a folyó melletti országúton, mint egy őz, — mert mondok, itt az alkalom ! Gondoltam magamban, az is sokára lesz, hogy a király, meg a herceg viszontlássanak bennünket. Szinte elállt a lélekzetem, mire odaértem, de tele voltam örömmel s elkezdek kiabálni :

— Oldd el a tutajt, Dzsim, helyben vagyunk már !

De semmi válasz és a putriból senki se jött ki. Dzsim elveszett. Kiáltok egyet, még egyet és meg-meg egyet, befutottam az erdőt erre is, arra is ordítva, üvöltve ; de hasztalan : az öreg Dzsim nincsen sehol. Ekkor leültem s elkezdtem sírni, nem tehettem róla. De nem sokáig volt maradásom. Kimentem az országútra s próbáltam meggondolni, hogy mit volna legjobb tennem, s találkozom egy fiúval, aki arra ment s megkérdeztem, nem látott-e egy idegen szerecsent ilyen, meg ilyen ruhában. Azt mondja ő : Láttam.

— Merre láttál ?

— Arra le, Szejlesz Felpszék telepén, ide kétmérfölddel alább. Szökésben volt és elfogták. Azt keresed ?

— Van eszembe ! Találkoztam vele egy-két órával ezelőtt az erdőben és azt mondta, ha kajabálok, hát kiveszi a bélemet, s azt mondta feküdgyem le s maradjak ott, ahol vagyok, hát meg is tettem. Ott voltam azóta. Féltem kijönni.

— Nohát, most már nincs mért félned, mert elcsípték. Valahonnan délfelül szökött el.

— Jól járnak, akik elfogták.

— Azt tartom én is. Kétszáz dollár jutalom van rá kitűzve. Mintha csak az országútról szednék föl a pénzt.

— Az ám, és ha elég nagy lettem volna, enyim lehetett volna, mert én láttam meg először. Ki kaparintotta meg ?

— Egy öreg bácsi volt, idegen ember és eladta a nyereségét negyven dollárért, mert muszáj neki tovább menni fölfelé és nem várhat. Mit szólsz ehhez ! Én mondhatom, hogy vártam volna, ha hét esztendőbe telik is.

— Már én is, — mondom én. De lehet, nem is remélt az üzletből többet, ha ennyiért odaadta. Lehet, hogy valami hiba van a dolog körül.

— Nincs abba semmi hiba. Láttam az írást, amely mindent megmond róla egy betűig, úgy lefesti, akar egy képet, megmondja a telepet, ahonnan való, valahonnan szinte Nyúorleansz alul. Nincs öcskös abba a spekulációba semmi hiba, arra mérget vehetsz. Mondd csak, nem adnál egy falat bagót, mi ?

Nem volt, hát nem adhattam s ő otthagyott. Én lementem a tutajra s beültem a putriba gondolkozni. De semmire se mentem vele. Majd megettem a kezemet, de nem tudtam kitalálni, hogyan gázoljak ki a bajból. Ennyi út után, és azok után, amiket tettünk ezekért a tolvajokért, itt van, mire jutottunk, minden a légbe röpült és romban hever, mert hogy volt a gézenguzoknak lelke, így becsapni a szegény Dzsimet, újra szolgaságra adni, idegenek kezére élete végéig rongyos negyven dollárért.

Egyszer azt gondoltam, ezerszer jobb lenne Dzsimre nézve, hogyha már szolgaság a sorsa, otthon legyen rabszolga, ahol a familiája van, s mondok, inkább írok Tom Szójjernek, hogy mondja meg Vatszon kisasszonynak, hol van a rabszolgája. De erről csakhamar lemondtam két okból : Vatszon kisasszony megharagudnék és megcsömörlenék Dzsim gonoszságán és hálátlanságán, hogy megszökött tőle és alkalmasint azonmód eladná megint az alsóvidékre ; és ha el sem is adná, minden ember

természet szerint útálattal van egy hálátlan szerecsen iránt és ezt éreztetnék Dzsimmel mindvégig és bizony kínos és komisz helyzete lenne szegénynek. Aztán, ha még meggondolja hozzá az ember az én dolgomat is! Híre menne mindenfelé, hogy a Hokk fiú kezére járt egy négernek a szökésben; és ha valaha még szembe kerülnék odavalósi emberrel, hát azt hiszem, képes volnék előtte lehasalni és megnyalni a csizmája talpát. Hát így van ez. Az ember képes valami aljas cselekedetre, de nem akarja magára venni a következményeit. Azt hiszi, hogy nincs benne becstelenség, amíg takargatni tudja. Ez volt szakasztott az én esetem. Mentül tovább töprenkedtem ezen, annál élesebben vágott belém a lelkiismeretem és annál vétkesebbnek, alávalóbbnak és ordinárébbnak éreztem magamat. És végül hertelen megvillant bennem, hogy itt tisztára a gondviselés keze vágott a szemem közé és éreztette velem, hogy istentelenségemet az egész időn át szemmel kísérte onnan felülről az égből, míg én ellopom tulajdon szerecsenjét egy szegény öreg nőnek, aki soha engemet egy szóval se bántott. Most, hogy megmutatódott, hogy van Valaki, akinek a szeme mindig rajtunk van és aki nem engedi meg, hogy az ilyen istentelenségeinket a kelleténél tovább űzzük-fűzzük: úgy megrémültem, hogy majd nyomban össze nem estem. Hát próbáltam valahogy a dolgot elmagyarázni magamra nézve, mondok, hogy már ilyen gonosznak neveltek, hát nem is érhet olyan nagy ítélet; de bévül valami azt mondta: Nem ott volt-e a vasárnapi iskola? Ha szorgalmasan járod, megtanítottak volna rá, hogy az olyan ember, aki úgy cselekszik, mint ahogy én cselekedtem a szerecsen dolgában, elég az örök kárhozat tüzében.

Ettől megborzadtam. Mondok, megpróbálok imádkozni; meglátom, nem sikerül-e jobb fiúvá lennem, mint amilyen eddig voltam. De nem találtam meg hozzá a szavakat. Mért nem találtam meg? Ezt hiába takargattam volna *Ő* előtte. De hiába még magam előtt is. Nagyon jól tudtam, mért nem találok szókat az imádsághoz. Azért nem, mert a szívemben nem volt az igazság; azért, mert nem voltam őszinte; azért, mert kétszínű játékot űztem. Úgy tettem, mintha el akarnék fordulni a bűntől, be lennt, bévül ragaszkodtam a legnagyobb bűnömhöz. Azon iparkodtam, hogy kényszerítsem a számat az igazmondásra, az őszinte beszédre, megírván a szerecsen tulajdonosának, hogy hol van a feketéje; de mélyen bennem tudtam,

hogy ez hazugság és *Ő* tudja eztet. Imádkozva hazudni nem lehet, ezt kitanultam.

Igy hát bizony nagy bajban voltam, a lehető legnagyobban s nem tudtam, mit csináljak. Végül támadt egy gondolatom. Megírom, mondok a levelet, aztán meglátom, tudok-e imádkozni? Nohát, az nagyszerű volt, hogy erre mennyire megkönyebbültem, könnyű voltam, mint a pehely és egyenesen fölemelkedtem és a bajt mintha elfújták volna rólam. Fogtam egy kis darab papirost, meg ceruzát, jó kedvvel és nagy izgalomban, leültem és írtam:

»Vatszon kisasszony, szökésben lévő szerecsenyje, Dzsim, idelenn van két mérföldnyire Pejkszvill alatt és Felpsz úr megvette és kiadja, ha megküldi neki a kitett jutalmat.

Hokk Finn.«

Ez jól esett, úgy éreztem először életemben, hogy tisztára vagyok mosva minden bűntől, és láttam, hogy most már tudok imádkozni. De nem fogtam hozzá rögtön, hanem odatettem a papirost s ott ültem gondolkozva. Mondok, hogy milyen jó, hogy így fordult minden, és hogy milyen közel jártam a vesztemhez és a pokol kapujához. És tovább töprenkedtem. Eszembe jutott egész utunk a folyón; és magam előtt látom Dzsimet, ahogy az egész időn át volt, nappal és éjtszakának idején, néha holdvilággal, néha zivataros időben, és mink csak úszunk himbálózva, tereferézve, danolva, nevetgélve. De valahogy nem tudtam olyan helyeket fölidézni, amik megkeményítettek volna ellene, csak inkább másik fajtabélit. Láttam, hogy őrsége végén hogyan áll tovább is őrt, mikor az én sorom lett volna, ahelyett, hogy szólított volna és hagyott tovább aludni; és látom rém örömét, mikor visszakerültem a ködből; és mikor fölkerestem a lápon odafönn, ahol a vendetta volt; és mindenféle effélét; és hogy mindig úgy szólított, hogy Drágicám, és kedveskedett, és megtett minden kigondolhatót érettem és hogy milyen áldott jó volt mindétig, s végül jutott eszembe az idő, mikor megmentettem azzal, hogy azt mondtam az embereknek, hogy feketehimlő van a tutajunkon, és ő olyan hálás volt és azt mondta, én vagyok az öreg Dzsim legjobb embere a világon és az egyetlen is neki a világon; és ekkor véletlenül körülnézek és meglátom azt a papirost.

Egészen közel volt hozzám. Kezembe vettem és néztem.

Reszkettem, mert választanom kellett örök időkre két dolog közül egyet s tudtam, hogy választanom kell. Egy percig töprenkedtem, még a lélekzetemet is szinte visszatartottam, aztán azt mondom magamban :

— Rendben van, gyerünk hát a pokolba ! és eltéptem a papirost.

Borzasztó gondolatok, borzasztó szavak voltak, de már kimondtam. És úgy is hagytam, kimondva és soha többé nem gondoltam a megjavulásra. Kituszkoltam az egész dolgot a fejemből ; mondok, visszatérek a gonoszságba, ez volt az én sorom, mert erre nevelődtem, a másik nem az én sorom volt. És hogy mindjárt meg is induljak az utamon, vissza fogom lopni Dzsimet a rabszolgaságból. És ha eszembe tudna jutni valami ennél is gonoszabb, hát azt is megtenném, mert ha már benne vagyok és pedig komolyan, hát minek állanék meg a vége előtt.

Most már nekiültem, ha kifundálhatnám, hogy fogjak hozzá, és megforgattam elmémben minden kigondolható módot és végül megállapodtam egy tervben, amelyet szerettem. Tájékoztam magamat egy erdős sziget körül, amely egy kissé lefelé volt a folyóban és mihelyt jócskán beesteledett, kikecmeregtem a tutajommal s odamentem, a tutajt elrejtettem s betértem a putriba. Végigaludtam az éjtszakát s fölkeltem, mielőtt megvirradt volna, megreggeliztem, felöltöztem. Készletben lévő ruhámba egynémely más ruhát motyóba kötöttem egy s más egyébbel, fogtam a csónakot s kieveztem a partra. Olyan helyen kötöttem ki, ahol gondolatom szerint Filpszék telepe lehetett és motyómat elrejtettem a sűrűben, megtöltöttem a csónakomat vízzel, megterheltem szikladarabokkal és elmerítettem olyan helyen, ahol rátalálhatok, ha szükségem lesz rá, egy fertálymérfölddel egy kis gőzfűrészmalom alatt, amely a parton volt.

Ekkor aztán nekivágtam az országútnak, s mikor elmentem a malom előtt, hirdetőtáblát látok rajta ezzel a felírással : *Filpsz fűrészmalma.* S mikor a majorhoz érek, mintegy kétháromszázölnyire odébb, jól kimeregettem a szememet, de nem láttam a közelben senkit, ámbár már fényes nappal volt. De nem törődtem vele, mert iszen egyelőre nem is volt szükségem senkire, csak a vidék iránt akartam tájékozódni. Tervem szerint a város felől akartam odakerülni, nem alulról. Igy hát épen csak körülnéztem, aztán indultam egyenesen a város felé. Hát

kérem, ki az első ember, akit ott látok, a herceg. Épen hirdetést ragasztott ki a fejedelmi nonpluszultráról — három előadás három éjjel egy végbe — szakasztott, mint a multkor. Micsoda pofájuk van ezeknek az imposztoroknak! Szinte hegyibe szaladtam, nem lehetett kitérni. Meghökkenve nézett rám s aszondja:

— Hahó, honnan kerülsz te ide? Aztán mintha jó kedve lenne, sietve kérdez: és hol a tutaj? Jó helyre vitted?

Én azt mondom: — Ép eztet akartam én kérdezni fenségedtől.

Erre már nem látszott úgy meg a jókedve s aszondja:

— Mi visz arra, hogy engemet kérdezzél?

— Hát, — mondom én — mikor láttam tegnap a királyt abban a lebujban, mondok magamban, ezt ugyan egypár óra előtt, amíg ki nem józanodik, nem kapjuk haza; hát elmentem kószálni a városban, hogy eltöltsem az időt s megvárjam. Egy ember osztán ajánlott tíz centet, hogy segítsek neki áthajtani a vízen egy csónakot, meg vissza is, mert egy birkát köll elhoznia, s én elmentem vele; de mikor a birkát a sajkába akartuk vonszolni és az az ember a kezembe adta a kötelet, hogy húzzam, míg ő hátúrul tolta, a birka erősebb volt mint én, elszakasztotta magát és elszaladt. Mink utána. Kutyánk nem volt, így magunk kergetőztünk vele nagy földön, amíg kifárasztottuk. Este lett, mire elfogtuk, akkor áthoztuk a folyón és én elindultam a tutajhoz. Mikor látom odaérve, hogy tutaj nincsen, mondok magamban, bajba keveredtek s el kellett menekülniök; és elvitték magukkal a szerecsenemet, az egyetlen szerecsent az egész világon, aki az enyim volt és most itt vagyok, idegen vidéken és nincsen semmi jószágom, se semmim és immár miből éljek meg; hát leültem és sírtam. Az erdőben töltöttem az egész éjjelt. De hát mi lett a tutajból? És Dzsimből, szegény Dzsimből?

— Huncut a nevem, ha tudom. Ez lett belőle. Az a vén bolond seftet csinált és kapott negyven dollárt s mikor ott találtuk a csapszékben, a naplopók féldollárba játszottak vele s elnyerték minden pénzét, kivéve, amit elköltött pálinkára; s mikor késő éjtszakára hazakaptam s láttuk, hogy a tutaj eltűnt, azt mondtuk: az a kis semmiházi ellopta a tutajunkat, lerázott bennünket a nyakáról s elszökött a folyón le.

— A szerecsenemet csak nem ráznám le, vagy mi, úgy-e?

Épen hirdetést ragasztott ki a fejedelmi . . .

Az egyetlen szerecsen volt a világon, aki az enyim volt s a tutaj az egyetlen jószágom.

— Erre ugyan nem gondoltunk. De valóság úgy gondolom, hogy olybá néztük, hogy a mi szerecsenyünk, csakugyan annak néztük; az isten a megmondhatója, volt is miatta elég bajunk. S mikor láttuk, hogy a tutaj nincs és mi teljesen plűre estünk, nem maradt egyéb hátra, mint szerencsét próbálni a nonpluszultrával. Azóta is egyebet se teszek, mint hirdetést ragasztok ki, s a gégém száraz, mint a puskaporos szaru. Hol az a tíz cent. Add ide.

Volt nekem szépecskén pénzem, hát adtam neki tíz centet, de megkértem, költse inkább ennivalóra, s adjon nekem is belőle, mert hogy ez az összes pénzem és nem ettem semmit tegnap óta. A herceg nem felelt semmit. Aztán rám ripakodik s azt mondja:

— Mit gondolsz, nem jár el a szája annak a négernek mirólunk? Megnyúzzuk, ha besúgja a dolgunkat.

— Hogy súghatná be? Hát nem megszökött?

— Nem. Az a vén bolond eladta, aztán csak nem is osztozott velem, a pénz meg elment.

— Eladta! — mondom én s ríva fakadtam. Az én négerem volt, az a pénz is az én pénzem volt. Hol van a szerecsenem? Szükségem van rá.

— Már azt vissza nem kaphatod, hát abbahagyhatod a pityergést. Nézd csak, meg mernéd tenni, hogy te lepleznél le bennünket. Akasszanak fel, ha bízom benned. De ha meg mernéd tenni —

Megállt és én sohase láttam ilyen csunya nézést a herceg szemében. Pityeregve mondtam:

— Nem akarok én leplezni senkit, rá se érek az effélére. Az én dolgom megkeresni a szerecsenemet.

Némileg meg volt akadva az öreg s ott állt, karján a ropogó hirdetések, tünődött a homlokát ráncba szedve. Végül azt mondja:

— Mondok valamit. Itt kell maradnunk három napig. Ha megígéred, hogy azalatt nem szólsz senkinek, meg hogy a szerecseny se szól, megmondom, hogy hol van a fekete.

Én megígértem s ő azt mondja:

— Egy bérlő, a neve Szejlesz — ezzel elhallgat. Világos, hogy meg akarta mondani az igazat; de amint így elhallga-

tott s elkezdett megint gondolkozni és studérozni, már láttam, hogy megfordította a szándékát. Úgy is volt. Nem bízott bennem; azt akarta, hogy menjek el láb alul mind a három napra. Igy hát egy kis vártatva azt mondja:

— Azt az embert, aki megvette, Abrám Fószternek hívják — Abrám Zs. Fószternek; negyven mérföldnyire lakik innen erre befelé, a lafajetti országúton.

— Helyes, — mondom én — oda elérek három nap alatt. És elindulok még ezen a mai napon délután.

— Nem délután, indulj nyomban; és ne is vesztegess semmi időt, útközben ne járjon a szád. Ki ne ereszd a nyelvedet a fejedből és iparkodjál egymásután előre, akkor nem lesz tőlünk semmi bántódásod. Megértettél?

Több se kellett nekem, csakis erre vártam: hogy háborítlan és szabadon hajthassam végre a tervemet.

— Hát, egy-kettő, indulj, — mondja ő — aztán Fószter úrnak beszélhetsz, amit akarsz. Talán el tudod vele hitetni, hogy Dzsim a te szerecsenyed — vannak olyan féleszűek, akik nem kérik az okmányokat, legalább hallottam, hogy erre délen vannak. És ha elmondod neki a hirdetési cédulát és jutalomsvindlit, talán el is hiszi, ha megmagyarázod neki, hogy mért csináltuk. Most pedig lódulj s mondj ott, amit akarsz, de jusson eszedbe, nehogy útközben akárhol eljárjon a szád.

Igy váltunk el és én indultam a folyótól befelé. Körül se néztem, de éreztem, hogy a herceg utánam néz. De tudtam, hogy ebben kifárasztom.

Mentem egyenest körülbelül egy mérföldnyire, anélkül, hogy megálltam volna; s akkor dupla lépésben az erdőn keresztül visszaindultam Filpszék felé. Mondok, legjobb lesz minden kertelés nélkül egyenesen nekivágni a dolgomnak, mert Dzsim száját is be akartam tömni, amíg ezek a gazok nem pusztulnak a vidékről. Elég volt már belőlük, ideje, hogy megszabaduljunk tőlük.

X. FEJEZET.

Mikor odaértem, csendes volt minden, s mintha vasárnap volna és meleg volt és napfényes, a munkások mind a mezőn voltak. És valami olyan gyönge bogárzúgás és légydongás volt a levegőben, amitől olyan elhagyatottságot érez az ember, mintha mindenki meghalt s elköltözött volna. És ha egy kis

szellő arra libben és megzörgeti a faleveleket, olyan gyászos érzés fogja el az embert, mert mintha szellemek suttogása volna, szellemeké, melyek már sok éve meghaltak — s az ember azt gondolja, itt beszélgetnek körülötte. Rendesen mintha az ember maga is megkívánná tőle, bár már nem élne és vége volna mindennek.

Olyan kis hétszilvafás birtok volt ezé a Filpszé, de a többi is mind ilyen. Léckerítés egy kétholdas udvar körül; egy elfűrészelt gerendákból összerótt lépcsőféle, átjárónak a kerítéshez vagy hogy az asszonyok felhágjanak rá, mikor lóra ülnek; itt-ott beteges gyeprészek a tágas udvaron, mely azonban nagyobbrészt puszta volt és kopasz, mint egy ócska kalap, ha lekopott róla a szőr; gerendából rótt ormótlan nagy ház a fehérek számára faragott gerendából, a hézagok agyaggal vagy malterrel kitömve, ezek a sársávok valamikor meszet is láttak; faragatlan gerendából rótt konyha, nagy, széles, oldalt nyitott, de fölül födött folyosóval, mely összeköti a lakóházzal; gerendából füstölőhelyiség a konyha mögött; egy magányosan álló kis kaliba a kerítés mellett a ház háta mögött s egypár melléképület a másik oldalon; hamugödör, a kis kaliba mellett nagy vasfazék szappanfőzésre; a konyhaajtó mellett lóca, rajta vízmerőcsöbör és kötél; egy alvó kutya sütkérezve a napon; itt-ott még néhány alvó kutya három árnyékos fa alatt odébb a sarokban; a kerítésen egy helyen pár indás szederbokor; a kerítésen kívül kert és egy görögdinnyeföld; aztán jön a gyapotmező, aztán a földek, meg az erdő.

Megkerültem az egészet s átmásztam a hátsó hágcsón a hamugödör mellett s a konyha felé indultam. Alig mentem egy kicsit, hallom egy rokka berregését, amint nekilendül panaszosan és lohadva alászáll; ettül megint úgy megszállt a halál vágya, mert ez a legzsongítóbb hang az egész világon. Hát csak mentem előre minden bizonyos szándék nélkül, de biztam a gondviselésben, hogy majd a számba adja a szükséges szókat, ha arra kerül a sor; mert azt már megtapasztaltam, hogy a gondviselés mindig a kellő szókat adja a számba, ha nem avatkoztam a dolgába.

Mikor fele úton voltam, felkerekedett először egy kutya, aztán egy másik és felém jött; persze, én megálltam, farkasszemet néztem velök és mereven megálltam. De hogy micsoda haddelhadd volt, amit csináltak! Egy fertály minutában

úgyszólván kerékagy lett belőlem, a küllők a kutyák voltak, vagy tizenöt darab körben körülöttem, nyakuk, orruk kinyújtva felém, úgy ugattak és tutultak; aztán egyre szaporodtak; lehetett látni, mint szöknek elő a kerítésen át, sarokból, minden oldalról.

Egy szerecsen asszony törtet ki a konyhából doronggal a kezében egyre kiabálva: Nemmisz el Száraz, kusti Fótos, nem mentek el! És hozzávágott előbb az egyikhez, aztán a másikhoz, hogy üvöltöttek bele s elkotródtak s a többi követte; de már a következő szempillantásban visszajöttek farkcsóválva s elkezdtek velem barátkozni. Nem rossz állat a kutya, azt mondhatom.

Az asszony után pedig kijött egy kis szerecsen leány és két szerecsen gyerek minden ruha nélkül egyéb egy vászoning s belekapaszkodtak anyjuk szoknyájába s onnan kukucsáltak rám, ez a rendes szokásuk. Aztán csak jön ám a házból a fehér asszony, mintegy ötvenéves, hajadonfőtt, a kezében a guzsaly; utána apró fehér gyermekei, szakasztott úgy, mint a kis négerkölykök. Az asszony olyan szélesen mosolygott, hogy alig tudott a lábán megállni s azt mondja:

— Hát itt vagy valahára, te vagy?

Én mielőtt még meggondoltam volna, kiszalasztottam, hogy: Én vagyok asszonyság.

Ő pedig cirógatott, ölelgetett és szorongatott, aztán megfogta mind a két kezemet és csak rázta meg rázta; és mintha nem győzne ölelni meg rázogatni, aszondja: Nem hasonlítasz annyira az anyádra, mint gondoltam, de ez semmi, mit törődném vele, úgy örülök, hogy látlak! Te kedves, édes, azt hiszem, meg tudnálak enni! Gyerekek, az unokatestvértek Tom! Mondjátok neki, hogy isten hozta.

De azok meglapultak s a szájukba dugták az ujjukat s az anyjuk háta mögé bujtak. Ő meg csak rohant tovább, aszondja:

— Liszka fuss, készíts neki stantapé meleg reggelit — vagy tán reggeliztél a hajón?

Mondtam, hogy reggeliztem. Hát indult a ház felé, engem kezemnél fogva vitt, a gyerekek meg utána trotykoltak. Hogy odaértünk, engemet beleültetett egy lukas székbe, maga szembe ült velem egy alacsony székre, mind a két kezemet fogva s aszondja:

— Most legalább jól megnézhetlek ; és isten a lelkem, hogy rá voltam éhezve sok-sok hosszú esztendő óta ; de most itt vagy végre ! Már jó néhány órája vártunk. Mi tartott vissza ? Megfeneklett a hajótok ?

— Igen asszonyság.

— Ne mondd, hogy igen — asszonyság. Mondd Szelli néni. Hol feneklett meg ?

Én bizony erre nem tudtam igazában mit mondani, mert sejtelmem se volt róla, fölülről vártak-e hajót vagy alulról. De nagyobbrészt az ösztönöm után szoktam indulni s az ösztönöm azt súgta, hogy alulról várják a hajót, föl Orlensz felé. De ez se sokat használt, mert nem tudtam a lefelé levő zátonyok nevét. Már láttam, föl kell találnom egy ilyen zátonyt vagy azt mondanom, hogy elfelejtettem a nevét annak, amelyiken megfeneklettünk, vagy — no most egy ötletem támadt és ki is böffentettem azonmód :

— Nem a megfenekléstől volt a késedelem, ez csak rövid ideig tartott, fölrobbant egyik cilinderünk,

— Uram bocsá ! Megsérült valaki ?

— Nem, csak egy szerecsent ölt meg.

— Milyen szerencse ; mert bizony néha kár esik emberben is. Most mult karácsonykor volt két esztendeje, hogy nagybátyád Szejlesz jött fel Nyúorleansz felül a rozoga Lallirúkon, annak is fölrobbant egy cilindere és bizony megnyomorított egy embert. Gondolom utóbb meg is halt. Baptista vallású volt szegény. Szejlesz bátyád ismert Beton-ruzsban egy embert, aki nagyon jól ismerte a familiáját. Igen, igen, most már eszembe jut, meghalt. Prantos lett és meg köllött amputálni. De nem segített rajta. Igen, igen, prantos, — az lett szegény. Az egész teste egy kékség volt és meghalt egy dicsőbb föltámadás reményében. Azt mondják, hogy szinte látványosság számba ment. A nagybátyád minden áldott nap följárt a városba érted ; most is odajár vagy egy órája, hogy elment : de nem telik bele egy perc és itthon lesz. Találkoznotok köllött az úton, nem láttad ? Olyan régi módi bácsi —

— Nem, Szelli néni, nem láttam én senkit se. A hajó épen virradóra kötött ki s én a bagázsiámat otthagytam a kikötőkompon s magam körülnéztem egy kicsit a városban s egy kicsit a vidéken, hogy teljék az idő s ne érjek ide nagyon korán.

— Kinek a kezére adtad a bagázsiádat?

— Senkinek se.

— Jaj, gyerök, gyerök: ellopják.

— Ahá, én eldugtam, onnan ugyan nem, — mondom én.

— És hogy kaptál olyan korán reggelit a hajón?

Ezzel ugyan vékony jégre állított, de én kivágtam:

— A kapitány ott látott állongálni s azt mondta, jobb lesz, ha valamit eszem mielőtt partra szállok, s levitt a tisztek reggelijéhez és adott, ami csak köllött.

Már olyan izgatott lettem, hogy figyelni sem igen tudtam, az eszem mind ez idő alatt egyre a gyerekeken járt; mondok, ha egy kicsit félrehúzódhatnék velök, megtapasztalhatnám őket és kitudnám, hol is vagyok voltaképen. De semmi alkalmam nem akadt rá. Filpszné nem tágított és csak rohant velem előre. Csakhamar a hideg futott végig a hátamon, mert azt mondja:

— De hát, mi csak törtetünk — aszondja — előre és te még egy szót se mondtál a hugámról, sem senkiről. Hát én most megállítom a malmomat, te meg nyisd ki a te zsilipedet. És mondj el mindent akkurátusan; mondj el mindent mindenkiről, egyikről is másikról és valamennyiökről; hogy hogy vannak, mit csinálnak, mit bíztak rád, hogy nekem elmondd és mindent az utolsó szóig, ami csak eszedbe jut.

No, most már igazán jó helyen voltam. Eddig a gondviselés a részemen volt s rendben ment minden. De most ugyancsak plűre estem. Már láttam, hogy csepp haszna se lesz, ha tovább akarok ezen már előre gázolni. Mondok, ez is olyan hely, ahol az igazmondással köll szerencsét próbálnom. Már ki is nyitottam rá a számat, de a néni megmarkolt és betuszkolt az ágy mögé és azt mondja:

— Ahun gyün a! Bukjál alább a fejeddel, úgy, most jól van, úgy nem lát meg. Ne áruld el magadat, hogy itt vagy. Megtréfáljuk az öreget. Gyerekek, el ne járjon a szátok.

Nohát, most benne vagyok a pácban, mondok. De semmi haszna, ha emésztem magam. Nem volt mit egyebet tenni, mint meglapulni és szerencsét próbálni és készen lenni arra, hogy elkapjam a fejemet, ha beüt a ménkü.

Épen csak hogy picurkát láttam az öregurat, mikor bejött, mert az ágy eltakarta. Filpszné azonban ráveti magát és aszondja:

— Megjött ?

— Nem, — mondja az ura.

— Boldog isten, — mondja az asszony — mi az isten csodája történhetett vele ?

— El sem tudom képzelni, — mondja az öregúr — és mondhatom, rémítőn nyugtalanít a dolog.

— Nyugtalanít, — mondja az asszony — engemet szinte szétvet ! Meg köllött jönnie és maga elvétette az úton. Tudom, hogy így van, valami azt súgja, hogy így van.

— Aj, Szelli, el nem hibázhattam az úton, ezt te is tudod.

— Jaj, édes uram, mit mond majd hozzá a hugom ! Meg köllött jönnie és maga elvétette. Ő . . .

— Oh ne zaklass te is, úgyis olyan zaklatott vagyok. Sehogy se tudom a dolgot megérteni. Végire jutottam a sütnivalómnak és nem átallom bevallani, hogy agyon vagyok rémülve. De semmi reménye annak, hogy megjött, mert nem jöhetett meg úgy, hogy én elvétettem. Szelli, ez borzasztó dolog. Valami érte azt a hajót, annyi bizonyos.

— Hej, Szejlesz, nézz oda az országútra, amoda ni, nem jön ott valaki ?

Az öregúr az ablakhoz szökik, amely az ágyhoz fejtül volt, Filpsznének pedig csak ez köllött. Hamarosan leguggolt az ágyhoz lábtul, engem meglökött és én kiperdültem. S mikor a bácsi megfordult az ablaktól, hát ott áll a néni s úgy ragyogott és akkorát mosolygott, hogy olyan volt az arca, mint egy égő ház. Én meg mellette töredelmes pofával szűkölve. Az öreg úr bámul és aszondja :

— Hát ez ki ?

— Mit gondolsz, kicsoda ?

— Sejtelmem sincs róla. Ki ?

— Hát Tom Szójjer !

A nyüstyit, azt hittem, nyomban elsülyedek. De még arra se lett volna időm ; az öregúr megragadta a kezemet és szorongatta és egyre szorongatta, míg az asszony körülugrált és nevetett meg sírt egyben ; és aztán hogy ömlött belőlük a kérdezősködés, az egész had aprajáról-nagyjáról !

De ha ők örültek, mi volt az az én örömemhez képest ; mintha újjá születtem volna, oly boldog voltam, hogy tudom, hol vagyok. Faggattak két óráig is, s végül, mikor az állam oly fáradt volt már, hogy alig tudtam mozgatni, akkorra beszél-

tem már nekik annyit a famíliámról, — már mint a Szójjer-familiát értve — hogy soha eddig hat Szójjer-famíliáról se beszéltek ennyit. És elbeszéltem, hogy mostuk ki a kazánt a fejér folyó beömlésénél, ami elvette három napunkat. És ez mind nagyszerű volt nekik és iszonyún tetszett, mert sejtelmük se volt arról, hogy minek köll ehhez három nap. Ha azt mondtam volna, hogy egy görebet fújtunk ki, az is megtette volna.

Mármost egyfelül nagyon jól éreztem magamat, de annál kényesebb volt a dolog másik oldala. Tom Szójjernek igen jó volt a dolgom és az is maradt, amíg egyszer csak nem hallok egy gőzöst köhögni a folyón lefelé — s ekkor azt mondom magamban: mi lesz, ha ezen a hajón Tom Szójjer érkezik. És mi lesz, ha ő egyszerre ide betoppan s elkurjantja a nevemet, mielőtt inthetnék neki, hogy hallgasson? Nem maradhat, mondok, a dolog ennyiben, mert nem jó vége lenne. El kell mennem az útra elejbe s meg kell lesnem. Azt mondtam hát a háziaknak, hogy fel kell mennem a városba a bagázsiámért. Az öregúr mindenáron velem akart jönni, de én azt mondtam, elhajtom a lovat magam is és jobb szeretném, ha én miattam nem bajoskodnék.

XI. FEJEZET.

Elindultam kocsin a városba s mikor feleútján vagyok, látok egy másik kocsit. Biztos, hogy Tom Szójjer, meg is álltam s vártam, amíg oda ért. Azt mondom: Megállj! és megállt mellettem és szája tátva maradt, mint egy láda s csak úgy állt ott. Az két-háromszor nagyot nyelt, mintha az embernek nagyon kiszáradt a torka, aztán azt mondja:

— Világéletemben én nem bántottalak. Ezt magad is tudod. Hát mért jössz te vissza engemet megkísérteni.

Én azt mondom erre:

— Nem hogy visszajönnék, de még el se mentem.

Mikor a hangomat hallotta, egy kissé megbátorodott, de még nem jött egészen rendbe. Azt mondja;

— Ne izélj velem, én se izélnék veled. Becsületszavadra, nem vagy kísértet?

— Becsületszavamra, nem vagyok, — mondom én.

— Jó, izé, ezzel el van intézve a dolog, természetesen; de mintha valahogy nem tudnám megérteni. Nézd csak, hát soha egyáltalán nem gyilkoltak meg?

— Nem, soha, egyáltalán nem gyilkoltak meg, azt csak én kötöttem rájok. Gyere, tapogass meg, ha nem hiszed.

Meg is tette és ezzel be is érte és rém megörült, hogy újra lát, azt se tudta, micsináljon. És mindjárt el kellett volna neki mondanom mindent, mert hogy óriási kaland volt, tele titokzatossággal, amiért ő élt és halt. De én azt mondtam, hagyjuk csak még egy kicsit, erre ráérünk, s azt mondtam a kocsisának, hogy maradjon ott és mi kissé előrehajtottunk s én elmondtam neki az állapotomat, melybe belecsöppentem s mondok, mit gondol, mit kéne tennünk? Azt mondja, adjak neki egy pár percet és ne zavarjam. Aztán spekulált és csakhamar azt mondja:

— Rendbe vagyunk, megvan. Vedd a ládámat a kocsidba, mintha a tiéd volna; fordulj meg és ténferegj egy kicsit ideoda, hogy olyanformán érj haza, hogy kvadráljon az idővel, én pedig bemegyek a város felé s újra indulok, úgy hogy utánad egy félórával érkezzem; te meg kezdetben úgy tégy, mintha nem ismernél.

— Úgy lesz; de megállj egy kicsit. Van még valami, amiről senki nem tud semmit, csak én egymagam. Van itt tudniillik egy szerecsenyember, akit én el akarok szöktetni a rabszolgaságából, a neve pedig Dzsim, Vatszon kisasszony öreg Dzsimje.

Ő azt mondja: Mi az, Dzsim . . .

El kezdett gondolkozni. Én pedig azt mondom:

— Tudom, mit gondolsz. Azt akarod mondani, hogy ez aljas, piszokmunka; de hát mit! Én már ennyire lenn vagyok, és el fogom őtet lopni, téged pedig arra kérlek, hogy hallgass és tégy úgy, mintha nem tudnál róla. Megteszed?

A szeme megvillant és aszondja:

— Ellopom én is veled.

— Nohát, mintha csak meglüttek volna, úgy meglazult bennem minden eresztékem. A legmegdöbbentőbb szó volt ez, amit életemben hallottam, és meg köll vallanom, Tom Szójjer jócskán leszállt a becsülésemben. De csak nem tudtam elhinni: hogy Tom Szójjer szerecsenytolvaj legyen.

— Lárifári, mondom. Bolondozol.

— Egyáltalán nem bolondozok.

— Jó, mondom, hát tréfa, nem tréfa, de ha hallod, hogy beszélnek egy szökésben lévő feketéről, jusson eszedbe, hogy te semmit se tudsz róla és hogy én is nem tudok róla semmit se.

Erre fogtuk a ládát s föltettem a kocsimra s ő elhajtott a maga útján, én is a magamén. De persze, megfelejtkeztem arról, hogy lassan hajtsak, annyira tele voltam örömmel és mindenféle töprenkedéssel. Igy jócskán hamarabb elértem haza, mint az út hosszához képest kellett volna. Az öregúr az ajtóban állt s azt mondja :

— No, emmár csodálatos dolog. Ki a fránya gondolta volna, hogy ettől a gebétől ez is kiteljék. És nincs egy szál szőre megizzadva, egy szála sincs. Igazán csodálatos. Nem adnám ma ezt a lovat száz dollárért, nem én, becsületemre ; ezelőtt meg szívesen elvettem volna érte tizenötöt s azt gondoltam volna, hogy ezzel meg is van fizetve.

Ennyit mondott, egy szóval se többet. A legártatlanabb lélek volt, akit valaha láttam. De hát nincs min csodálkozni. Nem csak gazdálkodó volt ő, hanem prédikátor is és volt neki olyan kis gerendából rótt fia-temploma a telepe mögött, amit maga épitett a saját pénzéből templomnak és iskolának és soha sem kért semmit a szolgálataiért, pedig megérdemelte volna. Volt egy csomó ilyen prédikátor a gazdák közt erre dél felé és mind így csinálta.

Vagy egy félóra mulva Tom kocsija följárt a ház homlokzata előtti hágcsóhoz és Szelli néni meglátta az ablakon keresztül, mert nem volt csak vagy ötven rőfnyire s azt mondja :

— Nini, valaki jött. Ugyan ki lehet ? Azt gondolom, valami idegen. Dzsimy (ez az egyik gyerek) fuss és mondd meg Liszkának, terítsen eggyel többre ebédre.

Mindenki nekiiramodott a főbejáró ajtónak, mert, természetesen, nem minden esztendőben akad itt idegen vendég, hát nevezetesebb is a sárgaláznál, ha gyün, érdekesség dolgában. Tom átjött a hágcsón és indult a ház felé. A kocsi pedig már gurult a város felé, mink pedig mind ott szorongtunk a főajtóban. Tom a jobbik ruháját vette föl és volt — publikuma, ez pedig mindig szüret volt neki. Hát persze, ilyen körülmények közt meg is adta busásan a módját. Nem olyan gyerek volt, hogy szégyenlősen sokáig elkelebóláljon az udvaron, mint egy toklyóbirka, nem, nyugodtan és nagyszerűen közeledett, mint egy kos. Mikor velünk szemben állt, megemelinti a süvegét finoman és elegányosan, mintha egy doboznak volna a födele, melyben alvó lepék tanyáznak s ő nem akarná őket zavarni, s azt mondja :

— Azt hiszem, Arkibald Nikolsz úr?

— Nem fiam, — aszondja az öregúr — sajnálom, de meg kell mondanom, a kocsisod becsapott; Nikolsz tanyája odébb van vagy három mérfölddel. Tessék bejönni, tessék.

Tom a vállán keresztül hátrakacsintott s azt mondja: késő, már nem látni a kocsist.

— Igen, fiam, elillant s neked be kell jönnöd s velünk kell ebédelned, azután aztán befogatunk s elviszünk le Nikolszékhoz.

— Oh, dehogy csinálnék maguknak annyi alkalmatlanságot, isten mentsen; elmegyek gyalog, egy kis távolság nem a világ.

— De mi nem eresztünk gyalog. Ez ugyan szép délvidéki vendégszeretet lenne. Aló, csak be.

— Jöjjön csak, — mondja Szelli néni — egyáltalán semmi alkalmatlanságot a világon nem csinál. Muszáj itt maradnia. Hosszú három mérföldes, poros út az, nem ereszthetjük rá gyalog. Hozzá még már meg is mondtam odabenn, mikor érkezni láttam, hogy tegyenek még egy terítéket az asztalra. Már most csak nem szomorít meg bennünket. Tessék csak bejönni s tegyen úgy, mintha otthon lenne.

Hát Tom szépen és szívesen megköszönte, hogy hát levették a lábáról és bejött, s mikor ottbenn volt, azt mondta, Hikszvillből való, idegen Ohejjóban, a neve Tompszon Vilmos és még egyszer meghajtotta magát.

Aztán elkezdett a szája járni és járt és járt és mesélt nagyokat Hikkszvillről és a Hikkszvillbeliekről, amit csak kifundálhatott, de én ideges kezdtem lenni s mondok, hogyan szabadít ki ezzel engemet a bajomból, és végül egyre mesélve, áthajolt és megcsókolta Szelli nénit, épenséggel a száján, aztán megint hátradűlt jó kényelmesen és járt a szája tovább, de a néni se rest, felugrik, megtörli a száját a kezefejével és aszondja:

— Te vakmerő kölyök, te!

Tom meg mintha meg volna sértve, azt mondja:

— Asszonyság, ezt ugyan nem vártam!

— Nem várta. Tyhű, hát mit gondol az úrfi, ki vagyok, mi vagyok én? Kedvem volna . . . mondd csak, mit gondoltál azzal, hogy megcsókoltál?

Egy kissé meglapult az öreg és azt mondja:

— Nem gondoltam én semmit, nem gondoltam semmi sértőt, én izé, mondok, tán jól esik magának.

— Adta bolondja! És fölkapta a guzsalyt és látszott, alig tudja magát megtartóztatni, hogy hozzá ne vágja. Miből gondoltad, aszondja, hogy jól esik nekem?

— Nem tudom, de izé, mondták.

— Mondták, hogy nekem jól esnék! Akárki mondta, az a másik bolond a párod. Még ilyet se hallottam. Ki az a mondták?

— Hát mindenki. Mind azt mondták.

Csak épen hogy meg tudta magát tartóztatni a néni, de a szeme pislogott, az ujjai úgy dolgoztak, mintha karmolni akarnának. Azt mondja:

— Ki az a mindenki? Hadd hallom a nevüket, vagy egy bambával mindjárt megrövidül a világ.

Tom elbúsultan nézett rá és kalapján babrálva, aszondja:

— Sajnálom, erre nem voltam elkészülve. Mind csak azt mondta. Azzal biztattak valamennyien, hogy csak csókold meg, aszondták, és hogy jól fog neki esni. Mind mondták, mondta mindenik. De hát sajnálom, asszonyság, nem is teszem többet, becsület szentségemre, nem teszem.

— Nem teszed? Hogy még nem teszed? No, tudom istenem, hogy nem teszed.

— Nem, ebben már tudok becsületet; nem teszem többé, nem én, amíg maga nem kéri.

— Amíg én kérem?! Nohát, ilyet se ettem világéletemben. Fogadom, hogy Matuzsálem korát ért tökfilkója leszel a teremtett világnak, ha addig vársz, amíg én kérek tőled vagy hozzád hasonlótól csókot.

— No, már ez nagyon meglep, mondja Tom, nem tudok belőle kiokosodni. Azok mondták, hogy kedvére való lesz és én is azt gondoltam. — De — itt megállt és lassan körülhordozta a szemét, mintha valahol barátságos szemekkel akart volna találkozni, végre elcsípte az öregúr szemét s azt mondja: Nem gondolta bácsi maga is, hogy jól esik neki, ha megcsókolom?

— Már mint én? No, hát izé, mondok, azt tartom, nem gondoltam.

Azután megint körülnéz ugyanúgy, megáll rajtam s azt mondja:

— Te se gondoltad Tom, hogy Szelli néni kitárja a két karját és azt mondja: Szid Szójjer...

— Urram bocsá, — kiáltja Szelly néni a Tom szavába

vágva és nekirohanva — arcátlan semmiházi gyerek te, így teszed bolonddá az embert! — és nekiesik, hogy megölelje, de Tom szépen félreháritja s azt mondja:

— Nem addig, amíg nem kéri!

De Szelli néni nem vesztegette az időt, hanem nyomban megkérte, ölelgette, csókolgatta újra meg újra, aztán odapenderítette az öregúrnak, jusson neki is. S mikor egy kicsit meghiggadtak, azt mondja a néni:

— Isten engem, ha ért valaha ilyen meglepetés. Tégedet egyáltalán nem is vártunk, csak Tomot vártuk. A hugom nem írt egy árva szót se csak épen ő róla, hogy eljön.

— Mert hogy nem is volt senkinek se már szándéka, — mondja Tom — csak az, hogy Tom eljöjjön, de én addig-addig kunyoráltam, hogy az utolsó pillanatban engem is eleresztettek; így amint aztán lehajóztunk a folyón, azt gondoltuk Tommal, mese-meglepetés lesz, hogy ő előre jöjjön ide, én meg utóbb toppanjak be s tetessem magam idegennek. De nagyon megcsalódtam, Szelli néni. Nem egészséges hely ez az idegen embernek.

— Nem, Szid, de csak olyan orcátlan bocsoknak nem. Föl köllött volna ütnöm az álladat. Nem tudom, mikor jöttem így ki a sodromból. De nem bánom, föl se veszem a beszédeid, száz ilyen tréfát is elviselnék azért, hogy itt vagytok. Ha meggondolom ezt a komédiát! Nem tagadom, majd szétestem, úgy meg voltam rőkönyödve, mikor rám cuppantottál.

Ebédre künn terítettek a széles, nyitott folyosó alatt, mely a ház és a konyha között volt; és volt ott az asztalon ennivaló, hogy hét famíliá is jóllakott volna rajta, és mind meleg étel; nem afféle állott, rágós hús, amely egész éjjel a nedves pincében volt a szekrényben s amelyiknek olyan az íze, mint egy vén kihült kannibálból vágott bécsi szelet — reggel. Szejlesz bácsi jó hosszú asztali áldást imádkozott rája, de az ebéd megérte; még csak meg sem hűlt egy cseppet sem, ahogy akárhányszor tapasztaltam, holmi megszakításoktól.

Persze nagy beszélgetés volt aztán az egész délután és Tom meg én az egész idő alatt jóformán lesben álltunk, de semmi haszna sem volt: senki egy szót se említett szökésben lévő szerecsenemberről, mink pedig szerettünk volna munkához látni. De estére kelve, vacsorakor, azt mondja az egyik gyerek:

— Tata, nem mehetnénk el Tom, Szid, meg én az előadásra?

— Nem, — aszondja az öregúr, azt tartom, nem is igen lesz ott előadás; s ha lenne is, ti oda nem mehetnétek, mert a szökött néger elmondott nekem meg Bartonnak mindent erről a gyalázatos előadásról, és Barton azt mondta, ő elmondja a népeknek. Igy azt hiszem, kiseprőzték még előadás előtt azokat a vakmerő naplopókat a városból.

Püff neki, ezeknek megesett, de ezen én már nem segíthettem. Tom meg én úgy volt, hogy egy szobában s egy ágyban hálunk, így, fáradtak lévén, jó éjtszakát mondtunk s elmentünk lefeküdni mindjárt vacsora után és kimásztunk az ablakon s le a ménküfogó drótján és talpaltunk a város felé, mert mondok, aligha lesz, aki szóljon a hercegnek és a királynak, ha én se sietek, és nem szólok nekik idejekorán, csúnya bajba találnak keveredni.

Az úton Tom elbeszélt mindent, hogyhogy gondolták, miként gyilkolódtam meg én, és mint tűnt el nemsokára rá tata és soha többé vissza nem került, és hogy micsoda ricsaj lett abból, mikor Dzsim megszökött; én meg elmondtam Tomnak mindent a fejedelmi nonpluszultra betyárokról és annyit a tutajozásunkról, amennyire az időből telett; és mikor a városba értünk és épen a közepetáján megyünk fölfele — lehetett úgy kétfertály kilencre — nohát jön ám egy csőcselékhad fáklyával, rém kiabálással és üvöltözéssel, cintepsit verve egymáshoz és tutulva tülkön. Mi félreszöktünk az egyik oldalra s eresztettük a sokaságot magunk előtt. Amint tódulnak, látom ám, hogy viszik egy pallón lovagoltatva a királyt meg a herceget — már minthogy én tudtam, hogy az a király meg a herceg, bár csupa kátrány meg toll voltak és semmi emberi formájuk nem volt, hanem hasonlítottak egy-egy óriás katonáknak való irtózatos nagy tollbokrétához. Nohát, szinte belém nyilalt, mikor megláttam őket, sajnáltam szegény szánalomra méltó huncutjaimat s úgy éreztem, mintha soha többé nem tudnék rájok neheztelni. Borzasztó volt nézni. Az emberi állat igen kegyetlen tud lenni egyik a másikához.

Beláttuk, hogy elkéstünk. Nem tudtunk már rajtok segíteni. Megkérdeztünk egy pár ácsorgó embert a dologról s ezek azt mondták, mindenki elment az előadásra igen ártatlan képpel és meglapultak és hallgattak, míg a szegény öreg király bele nem fogott a bakugrásaiba a színpadon; akkor valaki jelt adott s az egész publikum fölkerekedett és — rájok!

Erre mi hazafelé kocogtunk és bizony nem voltunk olyan vitézlő kedvünkben; komiszul éreztük magunkat, mintha megaláztak volna, szidásra érdemetlenek, ámbárhogy nem tettünk semmit. De hát mindig így jár az ember: akár jól cselekszik akár rosszul, az mindegy; az ember lelkiösmerete nem aszerint igazodik, hanem mindig a maga útján jár. Ha egy sárgaszőrű kutyám volna és nem tudna többet, mint az ember lelkiösmerete, mérget adnék neki. Több helyet foglal el az emberben, mint az összes többi belsőrésze és sehogy se tesz az ember kedvire. Tom Szójjer is azt mondja.

XII. FEJEZET.

Meg-megálltunk beszélgetve s el-eltünődtünk. Egyszerre csak azt mondja Tom:

— Nézd Hokk, micsoda bolondok vagyunk, hogy ez előbb eszünkbe nem jutott. Én fogadni mernék, hogy tudom, hol van Dzsim.

— Hol gondolod?

— Abban a kunyhóban, lenn a hamus gödör mellett. Nézd csak. Mikor ebédeltünk, nem láttál szerecsen embert odamenni étellel?

— De láttam.

— Mit gondolsz, mért vitt oda ételt?

— Valami kutyának.

— Én is azt hittem. De nem kutyának vitte.

— Mért nem?

— Mert görögdinnyét is vitt.

— Csakugyan, én is észrevettem. De az már még is több a soknál, hogy nem jutott eszembe, hogy a kutya nem él görögdinnyével. Ebből kitetszik, hogy az ember lát is valamit és semmit se lát ugyanakkor.

— A szerecsen kinyitotta a lakatot, mikor bement és mikor kijött, megint bezárta. A bácsinak pedig kulcsot hozott, mikor az ebédtől fölkeltünk. Fogadni mernék, az a bizonyos kulcs volt. A görögdinnye emberre, a lakat fogolyra vall; és nem valószínű, hogy egy ilyen kisgazdaságban két fogoly is legyen egyszerre, ahol hozzá a népek olyan barátságosak és jók. A fogoly Dzsim: rendben, s örvendek, hogy oly detektívmódjára sikerült kisütnünk; egy fagarasra se becsülök semmi

más módot. Már most feszítsd meg az eszedet és süss ki valami plánumot Dzsim megszabadítására, majd én is gondolok ki egyet, amelyik aztán jobb lesz, azt választjuk.

Hogy honnan veszi egy gyerekember az ilyen fejét! Ha az enyim volna Tom Szójjer feje, én ugyan nem cserélnék egy herceggel se, sem egy gőzhajó első matrózával, sem egy cirkuszbeli bohóccal, sem semmivel abbul, amit ismerek. Én ugyan nekiálltam, hogy kisüssek egy plánumot, de csak épen hogy csináljak valamit; nagyon is jól tudtam, honnan fog az igazi plánum kikerülni. Csakhamar mondja Tom:

— Készen vagy?

— Készen, mondom én.

— Helyes. Ki vele.

— Az én tervem, mondok, ez: Könnyen megtudhatjuk, Dzsim van-e a színben vagy sem. Akkor aztán fölvesszük a vízből a csónakomat, elhozzuk a tutajt a szigetről. Aztán az első sötét éj szakán kilopjuk a kulcsot az öregúr nadrágjából, mikor már lefeküdt s leúszunk a folyón, elrejtőzve nappal és úszva éjnek idején, ahogy azelőtt tettük Dzsimmel. Eltaláltam?

— Hogyne, nagyon is, a szarva között a tőgyit. Csak az a baja, hogy fene szimpla kis plánum. Nincsen hozzá semmi izé. Mire való az olyan plánum, amelyik ennyire minden baj nélkül jár? Oly sima, akar az aludttej. Hej Hokk, erről annyit se beszélne a világ, mint ha az ember betörne egy szappanyos boltba.

Egy szót se szóltam, mert nem vártam tőle egyebet; de hóttbizonyosan tudtam, hogy ha neki egyszer meglesz a plánuma, ahhoz nem lehet ilyen ellenvetésekkel hozzáférni.

Nem is lehetett. Elmondta mibül áll, és én abban a percben beláttam, hogy tizenötannyit ért, mint az enyém, már mint forma dolgában, és csakúgy kiszabadítja Dzsimet, mint az enyim, de amellett mind ott is hagyhatjuk benne a bőrünket. Hát megvoltam elégedve, s mondok, eszerint fogunk masirozni. Nem szükséges itt elmondanom, hogy mi volt a plánuma, mert tudtam, hogy folyton fog változtatni rajta, minduntalan, ahogy beljebb megyünk s új meg új handabandát fog belőle szőni, ahol csak lehet. És csakugyan úgy is lett.

Egy dolog azonban holt bizonyos volt, az, hogy Tom Szójjer komolyan és ténylegesen készült velem ellopni egy négerembert a rabszolgaságból. Ez már mégis csak sok volt nekem. Mondok

itt van egy fiú, tisztességes, kinek jó nevelésben volt része; akinek volt elveszteni való karaktere; akinek otthon karakteres családja volt, és nyílt eszű gyerek volt, nem tökkelütött, bokos és nem tudatlan, nem alávaló, hanem kedves; és mégis ehun van ni, nincsen benne több büszkeség, becsület és érzés, mint hogy ilyen vállalatra adja magát és szégyenbe keverje magát, szégyenbe a famíliáját az egész világ előtt. Nem tudtam ezt a dolgot sehogy se megérteni. Rémisztő dolog volt s tudtam, hogy ezt neki kereken meg is kell mondanom, így leszek csak igaz jó barátja, hogy hagyja ezt az ügyet ott, ahol van és meneküljön tőle. És én el is kezdtem a mondókámat, de ő megállított s azt mondja:

— Nem gondolod, hogy tudom, mit csinálok? Nem tudom én rendesen, hogy mit csinálok?

— De igen.

— Nem mondtam, hogy veled tartok s együtt lopjuk el a szerecsent?

— De.

— Nohát.

Ezt mondta és egyebet nem mondott. Nem is kellett többet mondania, mert ha egyszer azt mondta, hogy valamit megtesz, azt meg is tette mindig. De én sehogy se tudtam eligazodni azon, hogy mitől ment bele ebbe a dologba; így hát csak hagytam és többet nem okvetetlenkedtem vele. Ha kötötte magát hozzá, én nem segíthettem rajta.

Mikorra hazaértünk, az egész házban csönd és sötétség volt; hát lementünk a faszínhez a hamus gödör mellett, hogy megvizsgáljuk. Végigmentünk az udvaron, hogy hadd lássuk, mi lesz a kutyákkal. Ezek megismertek és nem csináltak több zajt, mint a kutyák egyáltalán szoktak, ha valami éjjel mozog az udvaron. Mikor a kalibához értünk, megnéztük az elejét, aztán a két oldalát; és azon az oldalán, amelyet én még nem ismertem s amelyik észak felül volt, egy négyszögletes ablaknyílást találtunk jó magasan a földtől, egyetlen erős léccel, mely körösztbe volt rászegezve. Azt mondom én:

— Itt a nyitja la! Ez a nyílás elég nagy arra, hogy Dzsim átjöjjön rajta, csak a lécet kell lefeszítenünk.

Tom azt mondja:

— Ez bizony olyan szimpla, mint az egy, kettő, három, négy, kopasz barát hová mégy és olyan könnyű, mint az iskola

fala mellé menni. Remélem, találunk olyan módot is, amely ennél egy kissé komplikáltabb, Hokk barátom.

— Jó, mondom én, mit szólnál ahhoz, ha kifűrészelnők úgy, ahogy én csináltam akkor, mikor meggyilkoltak.

— Ez már jobban böki, mondja ő. Ez lényegesen titokzatos, veszedelmes és jó, aszondja ; de fogadom, találunk olyan módot is, amely kétszer oly sokáig tart, mint ez. A dolog nem sietős, csak vizsgálódjunk tovább.

A kunyhó meg a kerítés közt, a hátulsó oldalán, volt egy fészer deszkából, amelynek a teteje a kunyhó ereszével összeért. Hosszúnak épen olyan hosszú volt mint a kaliba, de keskeny volt, mintegy hat lábnyi. Az ajtaja a déli oldalán volt és le volt lakatolva. Tom lement a szappanfőzőüsthöz, körülnézett, megtalálta azt a vasholmit, amivel a vasfazék födelét szokták megemelni. Ezt elhozta s kifeszítette vele az egyik pántot. A lánc leesett s mi kitártuk az ajtót és bementünk és betettük az ajtót s gyújtót gyújtottunk s látjuk, hogy a szín csak hozzá volt építve a kunyhóhoz és semmi összeköttetésben nem volt vele. Padlózva se volt a szín, sem semmi egyéb nem volt benne, csak ócska, esetlen kapák, ásók, csákányok és sérült ekék. A gyújtónk elégett, mi pedig kimentünk, a reteszpántot újra benyomtuk és az ajtó megint rendesen be volt lakatolva. Tomnak nagyon jó kedve lett. Azt mondja :

— Helyben vagyunk már ! Ki fogjuk ütet *ásni*. Eltart legalább egy hétig.

Erre aztán indultunk be a házba, és én a hátsó ajtónak tartottam, ahol csak a bőrgúzst köll meghúzni, mert nem szokták az ajtókat becsukni, de ez Tomnak nem volt elég regényes, nem is tetszett neki semmi egyéb út is, neki a menküfogón köll fölmászni. De hogy háromszor is feljutott a feleútjára s mindig rosszul számított s leesett s harmadszorra majd szétloccsantotta az agyát, azt gondolta, abba is hagyja ; de egy kis pihenés után azt mondta, még egyszer mégis csak szerencsét próbál s ezúttal sikerült neki a kirándulás.

Reggel fölkeltünk hajnalban s lementünk a négerek kunyhójához barátkozni a kutyákkal s a szerecsennel, aki ételhordója volt Dzsimnek, ha csakugyan Dzsim volt az, akinek hordta. A feketék épen a reggelijöket végezték s készültek a mezőre ; és Dzsim szerecsenje kenyeret, húst s egyebet rakott egy cinserpenyőbe, s míg a többiek elmentek, azalatt a kulcs is lekerült a házból.

Ennek a szerecsennek jámbor, bamba pofája volt s gyapjas haja mind fel volt cérnával kötözve apró csomókba. Ezzel tartotta távol a boszorkányokat. Beszélte, hogy mostanában a boszorkányok szörnyen zaklatják őt éjjelente, mutogatnak neki mindenfajta dolgot, hallatnak mindenfajta különös hangot és zajt, és azt hiszi, soha azelőtt, egész életén át nem zavargatták így a boszorkányok. Annyira felizgatódott és annyit hadart a hajáról, hogy arról is megfeledkezett, mi volt a dolga. Igy Tom aszondja neki :

— Mire köll ez az étel? A kutyákat akarod megetetni?

A szerecsen pofája olyonforma mosolygásra nyílt, mintha az ember egy tégladarabot csap egy pocsolyába s azt mondja :

— Az, Szid zurfi, kutyát. Kilenc kutyát pedig. Akarsz gyünni megnizik?

— Akarok.

Én meglöktem Tomot és odasúgok neki :

— Odamennél, most rögtön, mikor nappalodik? Az nem volt a plánumban.

— Nem volt, de most benne van.

Nohát, a nyüstyit, mentünk, de nekem nem igen volt kedvemrevaló. Mikor bementünk, alig láttunk, olyan volt a sötétség, de Dzsim ott volt és biztosan látott is bennünket, ki is trombitálta mindjárt :

— Jé Hokk, aszondja és zistenkém, az nem Tom zurfi?

Én tudtam, hogy így lesz, el voltam rá készülve. Azt se tudtam, micsináljak, és ha tudtam volna, nem csinálhattam volna, mert a szerecsenünk felröffen és azt mondja :

— Jaj zuramfia, ütet ismeri żuraságokat?

Most már jól láttunk. Tom a szerecsenre nézett erősen némileg álmélkodva és aszondja :

— Hogy minket ismer-e. Ki?

— Hát ez ni, szekett szerecseny.

— Nem gondolnám, hogy ismerjen. Honnan veszed azt, hogy ismer.

— Honnan veszed? Ebben a minutában trombitálta úgy, mintha ismerne.

Tom mintha nyugtalankodnék, azt mondja :

— Ez ugyan nagyon különös. Ki trombitálta? Mikor trombitálta? Mit trombitált? És ezzel teljes nyugalommal hozzám fordul s azt mondja : te hallottad, hogy valaki valamit kitrombitált?

Természetesen, erre csak egyet lehetett felelni; hát azt mondom:

— Nem, én nem hallottam, hogy valaki valamit kitrombitált volna.

Aztán Dzsimhez fordult és végignézi, mintha sohase látta volna s azt mondja:

— Te trombitáltál ki valamit?

— Nem én, aszondja Dzsim, én egy szót se nem szóltam.

— Egy szót sem?

— Nem, zifjurka, egy szót se nem.

— Láttál minket valaha ezelőtt?

— Nem zifjurka, soha sem nem láttam, amennyire emlikezek.

Tom most a szerecsenhez fordul, aki megvadultnak és kétségbeesettnek látszott és azt mondja neki valamelyest szigorúan:

— Mit gondolsz, mi bajod lehet? Miből gondoltad, hogy valaki valamit kitrombitált?

— Há' bagó rúgja meg, ezek a boszorkányák, zifjurka, oh, bár inkább meghaltam volna már, bizon. Mindig rajtam vannak, majd megölik engemet, úgy megrémísztik. Oh, zifjurka, csag ne szólja senkinek, mer a zereg Szejlesz gazda nagyon megharax, mer mindig aszondja, nincsen van boszorkányok. Zisten adna, bár mostan itt lenne, — akkor mit mondana? Azt gondolok, mostan ű se nem tudna belile kikászolódni. De hat úgy megvan mindétig: aki buta megvan, az butának meg maradja; az nem megnézi semmit se és maga buta fejiből kitalálja magának valamit; de ha én kitalálok és elmondom, akkor nem hiszik nekem.

Tom egy tízcentes ezüstpénzt adott neki s azt mondta, nem szólunk senkinek, s azt mondta, azon a pénzen vegyen még több cérnát s kösse föl vele a gyapját; aztán Dzsimre néz és azt mondja:

— Szeretném tudni, felköti-e vagy sem Szejlesz bácsi ezt a négert. Ha én elcsípnék egy szerecsent, aki elég hálátlan volt megszökni, én ugyan ki nem adnám, hanem felkötném. S míg a szerecsen az ajtóba állt, hogy megnézze a pénzdarabot s megharapja, hogy lássa, jó-e vagy sem: Tom súgva mondja Dzsimnek:

— Tégy úgy, mintha nem ismernél. És ha éjtszaka ásni hallasz, mink leszünk: ki fogunk szabadítani.

Dzsimnek csak annyi ideje volt, hogy megfoghassa s megsimogathassa a kezünket, mert a szerecsen visszajött az ajtóból s mi azt mondtuk, hogy egyszer-egyszer meginț eljövünk, ha a feketének is úgy tetszik; ez pedig azt mondta, jó lesz, kiváltságosképen sötétben, mert a boszorkányok legkivált akkor nyugtalanítják, ha sötét van s ilyenkor jó, ha emberek vannak körülötte.

XIII. FEZEZET.

Még majd egy óránk volt a fölöstökömig, azért inkább elmentünk s egyenesen neki az erdőnek; mert Tom azt mondta, valamelyes világosságra lesz szükségünk, hogy lássunk ásni, de a lámpás nagyon is világos és bajt hozhatna ránk; egy csomó pudvás tuskóra volt szükségünk, amit mifelénk rókatüzének hívnak s ami valamelyes gyönge fényt ad, ha az ember sötét helyen leteszi. Szedtünk egy ölbevalót s elrejtettük a dudvába, aztán leültünk pihenni s Tom azt mondja, olyan elégedetlenformán:

— A nyüstyit neki, ez a dolog már könnyebb és unalmasabb nem is lehetne. És olyan keservesen nehéz valami nehezebb plánumot kifundálni. Nincs ott strázsa, akinek valamit az ételébe lehetne keverni, pedig strázsának csak kéne ott lenni. Kutyája sincs, akinek altatót lehetne adni. Dzsim meg ott van, féllába egy tízlábnyi lánccal az ágy lábához kötve; az embernek minden dolga csak annyi, hogy megemeli az ágyat és leakasztja a lábáról a láncot. Szejlesz bácsi meg mindenkibe megbízik; leküldi a kulcsot ennek a tökfejű szerecsennek és senkit se küld le, hogy vigyázzon rá. Dzsim azon az ablaklyukon már eddig is kiszökhetett volna, kivéve, hogy bajos lenne utazni a lábán egy tízláb hosszú lánccal. No, Hokk, a kő üsse meg, ennél butább dolgot se láttam. Az embernek magának kell kitalálnia minden nehézséget és akadályt. Dehát, nem tehetünk róla, mi csak azzal a matériával dolgozhatunk, amely rendelkezésünkre áll. De akárhogy is, egy dolog bizonyos: sokkal nagyobb böcsület egy sereg olyan baj és nehézség árán szabadítani ki őt, amiből semmit se szállítottak azok, akiknek a kötelessége lett volna, hanem amit az ember kénytelen volt mind a maga fejéből szedni. Csak vegyük, teszem azt, a lámpás esetét. Ha az ember a rideg valóságot veszi, arra jut, hogy úgy vegye, mintha reszkírozott dolog volna lámpást használni.

Hej, azt tartom, csinálhatnók, ha akarnók, valóságos fáklyásmenettel. De nézd, amint így rágondolok, eszembe jut, hogy keresnünk kellene valamit, amiből fűrészt csinálhatnánk, amint alkalom kínálkozik.

— Minek a fűrész?

— Minek a fűrész? Hát nem kell-e elfűrészelnünk Dzsim ágya lábát, hogy a láncot levehessük róla?

— De hiszen most mondtad, akárki fölemelheti az ágyat s lecsúsztathatja a lábáról a láncot.

— Nohát, errűl rádismerek, Hokk fiam. Te képes volnál valamely dologhoz hozzáfogni legelemi-iskolásabb mód szerint. Hát sohasem olvastál semmiféle könyvet? Trenk báróról, Kaszanováról, Benvenuto Cselényiről, IV. Henrikről és egyéb vitézekről? Ki hallotta valaha, hogy egy fogolyt ilyen vénasszonyos módon szabadítsanak ki? Nem; a módja, amelyet a legkülönb tekintélyek ajánlanak az, hogy az ember átfűrészeli az ágy lábát és azonmód meghagyja, a fűrészport elnyeli, így nem találnak rá; a lefűrészelt helyet bekeni egy kis szemétel és zsírral s így a legszigorúbb porkoláb se látja semmi nyomát annak, hogy el van fűrészelve s azt hiszi, hogy semmi baja sincs az ágy lábának. Aztán azon éjjel, mikor minden készen van, az ember megrúgja az ágy lábát, az ledűl; te lehúzod róla a láncot és megvan. Nincs egyéb hátra, az ember felhúzza a kötélhágcsót a párkányig, rajta lemászik, eltöri a lábát a várárokban, — mert tudnivaló, hogy a kötélhágcsó mindig tizenkilenc lábbal rövidebb a kelleténél — és ott várják az embert a lovai és megbízható csatlósai, fölszedik, nyeregbe teszik és ezzel el — a szülőföldre, Langvedokkba vagy Navarrába, vagy már oda, ahova. Ez a gyönyörűség, Hokk! Szeretném, ha várárok volna e körül a kaliba körül. De ásunk egyet, ha időt szakíthatunk hozzá a szöktetés éjtszakáján.

Én azt mondom:

— Mirevaló a várárok, mikor a kaliba alatt akarunk vele kikúszni?

Csak meg se hallotta. Megfelejtkezett rólam és minden egyébről. Állát a kezébe fogta és gondolkozott. Csakhamar sóhajtott egyet, megcsóválta a fejét, újra sóhajt és azt mondja:

— Nem, ez nem megy; a körülmények nem elég kényszerítők.

— Mire? mondom én.

— Arra, hogy lefűrészeljük Dzsim lábát.

— Uram bocsá', mondom én, a körülmények nem elég kényszerítők! Hát mért kellene egyáltalán lefűrészelni a lábát?

— Megcsinálták többen a legkülömb tekintélyek közül. Nem tudták levenni a láncukat, hát levágták a kezüket és odébbálltak. A lábát levágni még nagyszerűbb lenne mint a kezét. De erről le kell mondanunk. Nem elég kényszerítők ez esetben a körülmények; hozzá Dzsim szerecsen ember, aki nem tudná megérteni a dolgot és hogy mi a szokás Európában; hát ezt elhagyjuk. De van egy dolog: a kötélhágcsó, azt szerezhetünk neki; széttéphetjük a lepedőnket s abból könnyen csinálunk kötélhágcsót. És elküldhetjük neki kásában; rendszerint abban szokták küldeni. Én ettem rosszabb kását is.

— Hogy beszélhetsz így, Tom Szójjer, mondom én; Dzsim semmi hasznát se veheti a kötélhágcsónak.

— Hogyne vehetné. Te hogy beszélhetsz így! Jobb ha bevallanád, hogy semmit sem értesz a dologhoz. Szüksége van kötélhágcsóra. Valamennyinek eddig szüksége volt rá.

— De mi az isten nyilát csináljon a kötélhágcsóval?

— Hogy mit csináljon? Eldughatja az ágyában. Vagy tán nem? Mind úgy tettek, neki is azt kell tennie. Úgy látszik Hokk, te semmit sem akarsz csinálni, amit rendesen csinálni szoktak. Te mindig csak frissen nekimennél a dolognak. Tegyük fel, hogy semmit sem csinál vele; akkor is, nem lesz ott az ágyában bűnjelnek, minekutána maga elillant? És nem gondolod, hogy az üldözőinek szüksége lesz bűnjelre? Persze, hogy szükségük lesz. És te anélkül hagynád őket? Ez ugyan jó kis tréfa lenne, mi? Életemben se hallottam ilyet.

— No már, mondom én, ha benne van a regulamentumokban, s muszáj, hogy kötélhágcsója legyen, rendben van, legyen neki kötélhágcsója. Ne legyek én semmi regulamentumok megrontója. De van a dolognak egy bibije. Tom Szójjer, ha mi elrepegetjük a lepedőnket, akkor olyan bizonyos, minthogy a világon vagy, hogy Szelli nénivel gyűlik meg a bajunk. De már ahogy én nézem a dolgot, egy szerecsendiófahánccsból készült kötélhágcsó semmit se kóstál és arra, hogy belesüssék a kásába és elrejtődjék a szalmazsákba, csak olyan jó, mint akármilyen rongyból készült lábtó, amit sodornál; ami meg Dzsimmet illeti, neki épen semmi tapasztalása ezen a

téren nincsen, és bizonyosan kisebb gondja is nagyobb annál, hogy miféle —

— Lárifári, Hokk Finn; ha én olyan tudatlan volnék mint te, meglapulnék és hallgatnék, abíz én. Ki hallott valaha olyat, hogy egy államfogoly szerecsendiófahánclétrán szökött meg? Ez már igazán nevetséges.

— Jó, rendben van Tom, csináld a magad esze szerint. De ha hallgatnál a szavamra, megengednéd, hogy egy lepedőt kölcsön vegyek a — szárítókötélről.

Azt mondta, ez jó lesz. És ettől egy másik ötlete is támadt s azt mondja:

— Végy kölcsön egy inget is.

— Mire köll, Tom, nekünk az ing?

— Arra köll, hogy Dzsim naplót vezessen rajta.

— Naplót, az ángyod — Nem tud Dzsim írni!

— Tegyük fel, hogy nem tud, de jeleket írhat az ingre, vagy nem? Ha csinálunk neki tollat egy ócska cinkalánból vagy egy ócska vasabroncsból?

— De Tom, kiszakaszthatunk tollat egy libából s jobbat faragunk neki és gyorsabban is.

— Mafla, foglyok körül nem szaladgálnak a ludak a kaszamátákban. Azok mindétig egy-egy legkeményebb, legszívósabb, legbajosabb ócska rézgyertyatartódarabból vagy valami effféléből amihez hozzáférnek, faragják a tollukat. És eltart hosszú hetekig, hosszú hónapoklg, amíg ki tudják ráspolyozni, mert ezt csak úgy csinálhatják, hogy a falhoz dörzsölik. Nem használnak azok lúdtollat, ha volna is nekik, mert nem ez a rendje.

— Jó, de miből csinálunk neki tentát?

— Némelyek vasrozsdából és könnyekből csinálják, de csak alsóbbrendűek és asszonyok; a leghíresebb tekintélyek a saját vérüket használják erre a célra. Ezt Dzsim is megteheti és ha szükségét érzi, hogy egy kisded közönséges ordináré és titokzatos üzenettel tudtára adja a világnak, hogy hol van rabságban, azt egy cintányér fenekére írhatja vellájával s kidobhatja az ablakon. A Vasálarcos mindig ezt csinálta s ez egy veszekedett finom módja a közlekedésnek.

— Dzsimnek nincsen cintányérja. Neki serpenyőben adják be az ételét.

— Az semmi; majd kerítünk neki.

— És nem olvashatja-e el valaki a cintányérát?

— Ennek semmi köze a dologhoz, Hokk Finn. Az ő dolga megírni a cintányért és kilökni az ablakon. Nem muszáj azt neked elolvasni tudni. Felét se tudod elolvasni, sem te, sem akárki annak, amit egy fogoly a cintányérra ír.

— De hát akkor mi haszna rontsa el a cintányérokat?

— Az istenfáját, nem a magáét rontja.

— De valakiét csak rontja, nem?

— Jó, tegyük fel, hogy úgy van; de hát mit bánja a fogoly, hogy kinek a —

Itt félbehagyta a beszédét, mert hallottuk, hogy reggelire tülkölnek. Hát elindultunk a házba.

A reggel folyamán kölcsön vettem a ruhaszárítókötélről egy lepedőt meg egy fehér inget; találtam egy ócska zsákot is, abba belegyömöszöltem, aztán elmentünk a rókaszeméhez és ezt is odarejtettük. Én csak annak mondom, hogy kölcsön vettem, mert ennek mondotta mindig a tatám is; de Tom azt mondta, hogy ez nem kölcsönvétel, hanem tolvajság. Azt mondta, mi fogolyszámba megyünk és a foglyok nem sokat törődnek azzal, hogy miként szereznek meg valamit, megszerzik, ahol érik és nem is éri őket ezért semmi gáncs. Azt mondja Tom, nem vétek az a rabemberben, ha lopja is a holmit, amire szüksége van, hogy kiszabadítsa magát, ez neki a szent joga; és így, ameddig rabszámba megyünk, lophatunk itt mindent, amire csak a legkisebb szükségünk is van szabadulásunk végett. Ha nem volnánk rabok, azt mondja, az nagy különbséget tenne és senki a világon, csak a legordinárébb ember adja magát lopásra, ha nem fogoly. Így elhatároztuk, hogy ellopunk mindent, amihez hozzáférünk. És mégis rém patáliát csapott, amikor egy napon egy görögdinnyét loptam a négerek földjéről és megettem, és addig-addig, hogy a szerecseneknek adtam egy tízcentest, anélkül persze, hogy megmondtam volna, miért adom. Tom azt mondta, ő úgy értette, hogy akármit lophatunk, amire szükségünk van. Helyes, mondom én, nekem szükségem volt a görögdinnyére. De, azt mondja ő, nem a szabadulás végett volt rá szükséged, ez a különbség. Azt mondta, ha arra kellett volna a dinnye, hogy elrejtsünk benne egy kést és becsempésszük Dzsimnek, hogy megölhesse a porkolábot, akkor rendben lenne a dolog. Hát annyiban hagytam, ámbárhogy semmi hasznát nem láttam annak, hogy fogolyszámba menjek,

ha kénytelen vagyok békén ülni egy-egy csomó ilyen aranyos megkülömböztetésen rágódni, valahányszor alkalmam lenne elemelni egy-egy jó görögdinnyét.

Hát, amint mondottam, ezen a bizonyos reggelen várakoztunk mindaddig, amíg mindenki dolgára ment és senki sem volt az udvaron ; ekkor Tom fogta a zsákot és elvitte be a szerszámos szinbe a Dzsim kalibája mellett, míg én távolabbról őrt álltam. Csakhamar kijött és ketten leültünk a farakásra beszélgetni. Azt mondja Tom :

— Most már minden rendben volna, egyéb a szerszám.

— Szerszám? mondom én.

— Szerszám.

— Minek a szerszám?

— Hát ásni. Talán csak nem gondolod, hogy ki fogjuk rágni, vagy mi.

— Hát nincs ott a szinben elég csonka csákány és más holmi, amivel ki lehet ásni egy szerecsenembert? mondom én.

Olyan szánakozó szemmel nézett rám, hogy az ember elríhatná magát tőle, és azt mondja :

— Hokk Finn, hallottad valaha hírét, hogy egy fogolynak csákány és ásó és egyéb efféle divatos készség legyen a garderobjában, hogy vele magát kiássa? Azt kérdem én tőled, ha egyáltalán elbírsz még egy értelmes kérdést, hogy festene valjon ezzel egy vitézi hős? Akkor akár adják neki kőcsön a börtön kulcsát, hadd meneküljön azzal. Csákány meg ásó! No attól ugyan egyikéből se lenne király!

— Jó, mondom én, ha nem köll se ásó, se kapa, akkor hát mi köll?

— Egy pár asztali kés.

— Kiásni vele ennek a kalibának az alapját?

— Azt.

— No Tom, az isten akárhová tegye, csak bolondos egy dolog ez.

— Bolondos nem bolondos, az nem tartozik ide. Ez az igazi módja és a rendes módja. És, amennyire én tudom, pedig én elolvastam minden könyvet, ami ebben a dologban kitanítja az embert : más mód ezen kívül nincs is. Mindég asztali késsel ássák ki magukat, és jusson eszedbe, nem agyagon, hanem rendesen szilárd sziklaságon keresztül. És ásnak, csak ásnak, csak ásnak heteken keresztül és örökön örökétig. Nézd csak azt a

bizonyos rabot az Iff sziklavárának a fenekén, a marszeilli kikötőben, az szakasztott így ásta ki magát. És meddig dolgozott rajta, mit gondolsz?

— Nem tudom.

— Hát találd ki.

— Nem tudom. Talán hat hétig?

— Harminchét esztendeig, — és Kínában jött ki a föld alul. Ez az igazi. Bár *ennek* a várnak az alapja is szilárd sziklaság volna.

— De Dzsim nem ismer senkit se Kínában.

— Mi köze ennek a dologhoz? Az a másik legény se ismert senkit. De te örökösen elkelebólálsz és mellékutakra tévedsz. Mért nem tudsz megmaradni a fődolognál?

— Jól van, a fene törődik azzal, hogy hol jön ki, csak kijöjjön; s azt tartom, Dzsim se törődik vele. De egy baj mégis van. Dzsim már nagyon öreg arra, hogy késsel ássuk ki. Nem tart el addig.

— Hogyne tartana el. Csak nem gondolod, hogy harminchét esztendeig eltart, amíg keresztülássuk magunkat egy agyagfendementomon?

— Hát meddig tart el, Tom?

— Bizony nem reszkérozhatjuk azt, hogy addig tartson, amíg kellene, mert Szejlesz bácsi hamarosan hírt kaphat Nyúorleanszból. Megtudja, hogy Dzsim nem odavaló. Akkor első dolga lesz Dzsimet erről értesíteni, vagy valami efféle. Igy hát nem várhatunk olyan sokáig, ahogy kellene. Igazság szerint azt gondolom, el kéne tartani a dolognak egypár évig; de nem érünk rá. S mert a körülmények olyan bizonytalanok, én azt ajánlanám: hogy fogjunk hozzá és ássuk meg oly gyorsan, ahogy csak lehet; azután aztán olybá vesszük, úgy magunk között, mintha harminchét esztendeig tartott volna. Akkor aztán kilopjuk és az első lármára tovább sikkasztjuk valahová. Ez lesz, azt tartom, a legjobb.

— Ennek már van értelme, mondom én. Olybá venni a dolgot semmit sem kóstál; olybá venni nem jár bajjal, és ha csak az kell, nem bánom, vegyük olybá, hogy százötven évig tartott, amíg kiástuk. Még csak nagyon meg se erőltetne a dolog. Most hát ellépek és elcsenek egy pár asztali kést.

— Csenjél hármat, mondja ő. Egyből fűrészt csinálunk.

— Tom, ha nincs a regulamentum és a vallás ellen az ilyen

módosítvány, — mondom én — akkor én tudok egy ócska fűrészpilingát, amoda van bedugva a viharmentő alá a füstölőház mögött.

Bosszúsan és szinte elbátortalanodva nézett rám és azt mondja:

— Nincs annak, Hokk, semmi haszna, ha az ember téged ki próbál tanítani. Fuss és lopj kést, de hamar.

Hát én megtettem.

XIV. FEJEZET.

Mikor már azt gondoltuk, hogy mindenki alszik, ez éjjel leereszkedtünk a villámfogón és bezárkóztunk a fészerbe, előszedtük a rókaszemgyökércsomót és munkához láttunk. Az útból mindent félreraktunk négy vagy öt láb hosszat a fenékgerenda közepetáján. Tom azt mondta, most épen Dzsim ágya mögött vagyunk s beásunk épen az ágy alá s ha oda érünk, senki a kalibában észre nem veheti, hogy ott lyuk van, mert Dzsim ágytakarója majd a földig ért s az embernek föl kellett volna emelni, hogy lássa mi van az ágy alatt. Igy hát csak ástunk-ástunk az asztali késekkel majd éjfélig; akkorra kutyafáradtak voltunk, a tenyerünk tele hólyaggal és bizony alig volt még a munkánknak láttatja. Azt mondom én végre:

— Ez nem harminchét évre szóló munka; ez, Tom Szójjer, harmincnyolc évre szóló munka.

Ő nem szólt semmit. De sóhajtott és csakhamar abbahagyta az ásást és én mindjárt láttam, hogy most az esze dolgozik. Aztán azt mondja:

— Hasztalan, a dolog nem megy. Menne, ha foglyok volnánk, mert akkor annyi esztendőnk volna hozzá, amennyi köll, nem volna a dolog sietős; nem kéne csak néhány percig ásni minden nap, azalatt, míg az őrváltás van, a kezünk se hólyagosodnék fel, és folytathatnók rendesen éveken át úgy, ahogy az ilyen dolog rendje van. De mi ugyan itt nem hévizálhatunk, hanem sietnünk kell; nincsen vesztegetni való időnk. Ha még egy éjtszakán át így csinálnók, egy hétig is kéne pauzálnunk rá, hogy tenyerünk begyógyuljon, előbb hozzá se tudnánk nyúlni semmi asztali késhez.

— Jó, de hát mit csináljunk, Tom?

— Azt is megmondom. Nem igazságos, nem erkölcsös, nem

is szeretem, de nincsen csak ez az egy mód : kiássuk irtókapával és olybá vesszük, mintha asztali késsel csináltuk volna.

— Em már beszéd, mondom én ; a te fejed, Tom Szójjer, mindegyre célirányosabb lesz, mondom. Erkölcsös, nem erkölcsös : kapa köll ide ; ami meg engemet illet, fityinget sem adok az erkölcsére. Ha én egyszer nekiállok, hogy ellopok egy szerecsenyt vagy egy görögdinnyét, vagy egy ismétlőiskola-könyvet, nem sokat kényeskedem abban, hogy hogyan csinálom, csak meglegyen. Nekem a szerecsenyem köll ; vagy a dinnyém köll, vagy az ismétlőiskola-könyvem köll ; és ha egy irtókapa a legalkalmasabb holmi rá, hát kiásom a szerecsenyemet vagy a görögdinnyémet vagy a vasárnapiiskola-könyvemet irtókapával és fütyülök arra is, ami erről a tekintélyek véleménye talál lenni.

— Jójó, mondja ő, olyan esetben, mint ez a mienk, van mentsége a csákánynak, meg az olybávevésnek ; ha nem volna, én helybe nem hagynám, sem ott nem állnék tétlenül nézve a szabályok megszegését, — mert ami igaz, az igaz, ami nem igaz, az nem igaz ; és az ember nem vállalhatja azt, hogy helytelenül cselekedjék, ha nem tudatlan és tudja, mi a helyes. Neked megfelelhetne, hogy Dzsimet irtókapával ásd ki *minden olybávevés nélkül*, mert te nem tudsz jobbat ; de hozzám nem illenék, mert én tudom mi a helyes. Hoci egy asztali kést.

Neki a kezében volt a magáé és én odaadtam neki az enyémet. Ő pedig földhöz csapja és azt mondja :

— Adszi egy *asztali kést!*

Nem tudtam sehogyse mit csináljak, de aztán gondoltam egyet. Elkezdek kotorászni az ócska szerszám között s veszek egy csákányt és odaadom neki, ő meg elvette és dolghoz látott és nem szólt egy szót se.

Mindig ilyen különös volt. Nyakig ült az elvekben.

Én is fogtam egy lapátot és vágtuk és lapátoltuk a földet, hogy csak úgy röpült köröskörül. Dolgoztunk vagy egy félóráig, ameddig tudniillik fönnmaradhattunk. Mikor én aztán fölmentem az emeletre, kinézek az ablakon, látom, mint veszkődik Tom a ménkűfogóval, hogy fölmásszon, de semmire sement, a keze olyan sebes volt. Végül azt mondja :

— Hasztalan, nem lehet. Mit gondolsz, mit csináljak? Nem jut eszedbe semmi?

— Jut, — mondok — de azt tartom, nem elég szabványos. Gyere föl a garádicson és vedd olybá, hogy a ménkűfogón jöttél.

Ezt meg is tette.

Másnap Tom lopott egy cinkanalat és egy rézgyertyatartót, hogy valamelyes írótollakat csináljon Dzsim számára belőle és hat darab faggyúgyertyát ; én pedig ott ődöngtem a négerház körül, alkalomra lesve, és elloptam három cintányért. Tom azt mondta, ennyi nem elég ; de én azt mondtam, azokat a tányérokat, amiket Dzsim kidobál, úgyse látja meg senki, mert a kutyatej meg nadragulyadudvába hull a kaliba ablaknyílása alatt, — onnan meg mi elhordhatjuk s újra használhatjuk. Ez Tomnak is tetszett. Aztán azt mondja :

— Most azt kell kiókumlálnunk, hogyan csempésszük be a holmit Dzsimhez.

— Bevisszük, — mondom én — a lukon keresztül, ha készen lesz.

De ő haragosan rám nézett s affélét mondott, hogy még ilyen bolondgombát sem evett s elkezdett gondolkozni. Nemsokára azt mondta, kicirkalmazott vagy két-három módot, de nem szükség egyelőre választani belőle. Elsőbben is postát kell küldeni Dzsimnek.

Ez éjjel valamivel tíz óra után ereszkedtünk le a villámhárítón s magunkkal vittünk egy szál gyertyát s hallgatóztunk az ablaknyílás alatt és hallottuk Dzsim horkolását, hát belöktük a gyertyát, és Dzsim nem ébredt föl tőle. Aztán nekifohászkodtunk a kapának, ásónak és mintegy harmadfélóra alatt készen voltunk a likkal. Bemásztunk Dzsim ágya alá a kalibába, körültapogatóztunk a földön s megtaláltuk a gyertyát s meggyújtottuk s egy darabig ott álltunk Dzsim fölött s azt találtuk, hogy egészséges jó színben van és lassanként símán felköltöttük.

Úgy megörült, mikor meglátott, hogy szinte sírt ; elmondott drágicámnak és mindenféle becéző névvel kedveskedett ami csak eszébe jutott ; és azt mondta, kerítsünk valahonnan egy vasráspolyt, hogy reszeljük le vele a lábáról a láncot itt stantapé, és illanjunk el s ne vesztegessük az időt. De Tom kimagyarázta neki, hogy ez a regulamentumokba ütköznék s leült és mesélt neki a terveinkről, amelyeket minden pillanatban meg is lehet változtatni, ha valami baj kerekednék ; és hogy semmit se féljen, mert hogy bizonyos, mi ki fogjuk szabadítani. Igy Dzsim azt mondta, rendben van, s aztán ott üldögéltünk s egy darabig beszélgettünk a régi időkről, aztán Tom egy csomó kérdést

intézett Dzsimhez, s mikor Dzsim elmondta, hogy Szejlesz bácsi mindennap bejön hozzá s imádkozik vele és Szelli néni is bejár utánanézni, hogy van-e elég jó dolga s kap-e eleget enni s mind a ketten olyan kedvesek hogy no, azt mondja Tom :

— Most már tudom, hogyan csináljuk. Általuk fogunk egyet-mást beküldeni.

Én azt mondom : Ne csinálj semmi effélét ; ennél mulyább ötletet még nem ettem. De bizony rám se hederített, csak ment előre. Ha egyszer megfogott egy plánumot, akkor mindig így tett.

Elmondta Dzsimnek, hogy kell majd becsempésznünk a kötélhágcsó-kását és egyéb nagyobb holmit Nat által, aki az a fekete, aki az ő ételhordója, és hogy ő legyen szemes, meg ne lepődjék és hogy meg ne lássa Nat, ha kiszedi a holmit ; az apró holmit amit küldünk, azt a bácsi kabátja zsebébe dugdossuk, ő meg lopja ki onnan ; egyetmást meg a néni köténye galandjához kötünk vagy a köténye zsebébe csúsztatunk, ha a szerencse kedvez ; azt is elmondta neki Tom, hogy miféle holmi lesz ez és mire lesz való. Mindent elmondott neki. Azt is, hogy hogyan írjon naplót az ümögre a tulajdon vérivel. Dzsim ennek a nagyobb részit meg se értette, de azt vélte, mi fejéremberek vagyunk, nekünk köll tudni jobban, mint neki s ezzel beérte s azt mondta, megtesz mindent úgy, ahogy Tom mondja.

Dzsimnek volt egy csomó kéregpipája és dohánya ; így hát fene jó dolgunk volt. Végül kikecmeregtünk a lukon át és hazamentünk s lefeküdtünk, de olyan volt a tenyerünk, mintha megnyúzták volna. Tom nagyszerűen föl volt buzdulva. Azt mondta, ez a legkülömb s hozzá legéletrevalóbb csínye világéletében ; s aszondja, ha csak ki lehetne találni a módját, eltarthatna halálunk napjáig s még örökbe hagyhatnók a gyermekeinknek is, hogy ők ássák ki Dzsimet. Mert azt tartotta, Dzsim is mind jobban-jobban beleszeret a dologba, ahogy lassanként hozzászokik. Azt mondta, el lehetne húzni közel nyolcvan esztendeig, aminél külömb rekordot még sohase értek el. S aszondja, hogy világraszóló híre lenne tőle mindenkinek, akinek volt valami része benne.

Reggel kimentünk a farakáshoz és felaprítottuk a rézgyertyatartót megfelelő darabokká s Tom a zsebébe dugta a cinkanállal együtt. Erre aztán odamentünk a négerházhoz s míg én Nat figyelmét elvontam, Tom beledugott egy gyertyatartó-

darabját a Dzsim kosarában lévő rozsmáléba. Nattot el is kísértük, hogy lássuk, hogy sül el az eset. Hát fényesen elsült. Mikor Dzsim beleharapott, majd hogy minden foga ki nem marjult, már semmi a világon jobban el nem sülhetett volna. Eztet Tom mondta magában. Dzsim oda se hederített, úgyis csak vagy egy darab kavics lehetett vagy efféle, ami rendesen belesül kenyérbe, máléba. De ezentúl, az is igaz, sohase harapott bele semmibe, amíg két-három helyen meg nem szurkálta a villájával.

S amíg ott állunk a félhomályosságban, hát csak bukfencez ki egy pár kutya a Dzsim ágya alul; de csak tódult aztán ki egyre, amíg nem volt vagy tizenegy, hogy alig fértünk már el ottbenn s alig volt mit lélekzeni. A teremfáját, elfelejtettük odaerősíteni a félszerben a deszkát, amit odatámasztottunk. A Nat szerecsen csak annyit üvöltött, hogy *boszorkányok* és ki az udvarra az ebek közé és úgy megnyögött, mintha haldokló órája lett volna ez. Tom kirúgta az ajtót s kivetett egy szeletet Dzsim eledeléből, aminek a kutya mind nekiesett és abban a minutában ő is kijött, aztán megint vissza be és magára zárta az ajtót, és én már tudtam, hogy most már a másik ajtót is odaerősítette. Azután a szerecsenhez látott, símogatta, becézte s kérdezte tőle, látott-e még egyebet is. A szerecsen feltápászkodott, körüljáratta a szemét és azt mondja:

— Jaj, Szid gazda, ha bolondnak mondol is, azt tartom, láttam egy millió kutyát vagy zördögöt, vagy valamit, ha itt is meghalok ezen a helyen. Majd a nyavalyád kitört. Szid gazda, úgy érezte, úgy érezte, hogy no! Mind én rajtam vuta. Zördög bujk bele, csak egyszer kerülne kezembe egyik az a boszorkány, csak egyszer, csak épen egyetlen egyszer — zegyebet se nem kérek. De legjobb szeretném, ha békit hagynának nekem, ezt szeretném csak.

Azt mondja Tom:

— Nézd, megmondom mit gondolok. Mért kísértenek itt épen ennek a szökevény szerecsennek reggelizö idején? Hát azért, mert éhesek, ennyi az egész. Te pedig készíts nekik boszorkánykását, az legyen a te dolgod.

— Jaj, lelkemadta Szid gazda, hogy készítek én nekik boszorkánykását? Nem tudom én annak a módját. Soha hírét is se nem hallottam én.

— No, látom már magamnak kell azt is megcsinálnom.

— Megcsinálod, édes? Meg? Jaj, eszek a lábad nyomát, de még a lábadat is.

— Rendben van, meglesz, megcsinálom a te kedvedért, mert jó voltál hozzánk s megmutattad a szökött négert. De neked is nagyon kell ám vigyáznod. Ha látod, hogy jövünk, fordulj háttal; és akármit dugdosunk a kosárba, te meg ne lásd. Aztán oda se nézzél, mikor Dzsim kiszedi a holmit a kosárból, mert történhetik ám valami, ki tudja mi! És mindenekfelett ne sokat tapogasd a boszorkányholmit.

— Tapogasd? Szid gazda! Ne beszélj ilyet. Egy ujjamat se nem tennék rá, nem én százezerbillió dollárért sem én.

XV. FEJEZET.

Igy minden rendben volt. Hát fogtuk magunkat s elmentünk a szemetesdombra a hátsó udvaron, oda kerül minden ócska csizma, rongy, törött üveg, elhasznált holmi s mi egyéb kacat, sott kapirgáltunk s találtunk egy ócska pléhmosdót s beszögeztük a lukakat rajta ahogy lehetett, hogy majd abban főzzük meg a kását; levittük loppal a pincébe, megtöltöttük liszttel, s indultunk reggelire s találtunk egy pár zsindelyszeget, ami Tom szerint alkalmas arra, hogy a rab bekarcolja vele a nevét meg a baját a börtön falára, és az egyiket belecsúsztattuk Szelli néni köténye zsebébe, mert a kötény egy székre volt akasztva, a másikat meg bedugtuk Szejlesz bácsi kalapja szalagja mellé, — a kalap a szekrényen volt — mert hallottuk, mikor a gyerekek azt mondták, hogy a papa, meg a mama ma reggel a szökött szerecsen kalibájába készülnek, és Tom a cinkanalat belecsúsztatta Szejlesz bácsi kabátja zsebébe, de hogy Szelli néni még nem volt ott, hát várakoznunk kellett egy kicsit.

Mikor pedig begyütt, hát tüzelt és piros volt és mérges és nem győzte bevárni az asztali imádságot, hanem csak osztotta ki a kávét a félkezével és barackot nyomott a gyűszűjével a legjobban kezeügyében levő gyerek fejére a másik kezével és aszondja:

— Tűvé tettem mindent, de soha nem láttam mását annak, hogy hova lehetett a másik inged.

No, erre egyszeribe leszállt a szívem, a tüdőm, a májam s egyebem közé és egy darab száraz kenyérhaj indult le a tor-

komba, ahol útközben egy köhentéssel találkozott és azon nyomba keresztül átul repült az asztalon, egyenesen neki az egyik fiú szemének, aki úgy kapkodott tőle, mint a horogra húzott kukac, és akkorát ordított, mint egy csatakiáltás, a Tom pedig kékült-zöldült a két orcája táján és fenemód festett az egész dolog úgy egy fertályminutáig, vagy talán tovább is. Én az egész eseten féláron túladtam volna, ha vevőm akad rája. De csakhamar rendbeszedtük magunkat. Nagyon hirtelen szakadt ránk a dolog, az ütött le a lábunkról. Azt mondja Szejlesz bácsi:

— Felettébb nagyon különös a dolog, sehogy se tudom megérteni. Egészen bizonyosan tudom, hogy levetettem, mert ...

— Mert nem volt rajtad csak *egy*. De hát nézzétek ezt az embert! Én tudom, hogy levetetted, még pedig rendesebb okoknál fogva tudom, mint amilyen a te akadozó emlékezeted. Mert hogy tegnap még ott volt a ruhaszárítókötélen, láttam a két szememmel. De volt és nincs, ez az eleje meg a vége, te pedig, ha váltani akarsz, muszáj vörös flanelinget venned addig is, míg másikat tudok varrni. Ez lesz már a harmadik, amit két év óta varrok. Akár a falnak menjen az ember, ha tégedet inggel akar ellátni. Hogy micsinálsz velük, az már több, mint ami a fejembe fér. Az ember azt hinné, már megtanulhatnád gondját viselni az ingednek, amilyen kort értél.

— Tudom én azt, Szelli, meg is teszem, ami tőlem telik. De végre is nem lehet csak az én hibám, mert tudod, hogy színit se látom, sem semmi közöm hozzá, kivéve ha rajtam van. Azt meg még se gondolnám, hogy a testemről vesztettem volna el egyet.

— Dehogy a te hibád, ha nem vesztetted el. Tudom pedig, hogy nem rajtad múlt. De még nem is csak az inged van oda. Elveszett egy kalán is. És ez se minden. Tíz kanalam volt, most csak kilenc van. Lehet, a borjú ette meg az üngödet, de hogy a kanalamat nem a borjú vitte el, az mégis bizonyos.

— Ugyan még mi veszett el?

— Oda van hat szál gyertya, nohát. Lehet, megette a patkány, azt hiszem, úgy is van. Csodálom, hogy még el nem lepte az egész háztáját, mert hiszen te mindig készülsz betömni a lukait, de soha se tömöd be. S ha eszük volna a patkányoknak, hát a hajadba fészkelnének,

Szejlesz, és te akkor se tudnád, hányadán vagy velök. De a kanalat még se írhatod a patkány rovására, ezt az egyet tudom.

— Jól van Szelli, enyim a hiba, megismerem. Hanyag voltam. De a holnapi nap el ne múljék rólunk anélkül, hogy be ne tömjem a likakat.

— Minek sietnél vele, ráérsz esztendőre is. Matilda-Andzselina-Araminta Filpsz!

Zsupsz, dolgozik a gyűszű s a gyerek kirántja körmét a cukorpikszisből anélkül, hogy a horgára akadt volna valami. Ebben a pillanatban lép a küszöbre egy négerasszony s aszondja:

— Nassága, elveszett egy lepödő.

— Lepedő! Vége a világnak!

— Még ma betömöm a likakat — mondja Szejlesz bácsi elborult arccal.

— Ugyan hagyd el. Csak nem hiszed, hogy a patkány vitte el a lepödőt? Hová lett, Lizi?

— Isten bucsá, se nincs fogalmam rula, nacsága. Tegnap vuta ruhásketelen, ma nincs van; se híre se hamva se nincs.

— Mondom, hogy közel van a világ vége. Soha világéletemben ehhez foghatót nem láttam. Egy ing, egy lepedő, egy kalán, hat gyertya.

— Nacsága, — jelenti egy fiatal sárga némber — nem találjuk egy rézgyertyatartót.

— Pusztulj innen te figura, mert hozzád vágom ezt a lábast.

Nohát, csupa méreg volt szegény. Én már néztem volna is, hogy merre tágasabb. Mondok, valahogy kilopózom s elmegyek az erdőbe, amíg az idő megenyhül. Ő csak tovább dühöngött, de csak úgy magában csinálta a zendülést, mindenki más rém jámbor és csöndes volt, végre azonban Szejlesz bácsi valami együgyű ábrázattal nem kihalászta zsebéből a kanalat. A néni megállt tátott szájjal és föltartotta a két kezét, ami meg engem illet, azt gondoltam, bár Jeruzsálemben vagy valahol lennék. De nem tartott sokáig. Azt mondja a néni:

— Ezt vártam épen! Igy hát mind ez idő alatt a zsebedben volt. Megesik, a többi holmi is ott van. Ugyan, hogyan került oda?

— Azt már csakugyan nem tudom, Szelli, — mondja a bácsi mintegy bocsánatkérőn — különben tudod, hogy megmondanám. Az apostolok cselekedeteinek XVII-ik szakaszából

tanultam a prédikációmat reggeli előtt s alkalmasint észrevétlen akkor tettem a zsebembe, gondolván, hogy a bibliámat teszem bele, így kell lenni, mert a bibliám csakugyan nincsen benne, de megyek és megnézem, és ha a bibliám ott van, ahol olvastam belőle, tudni fogom, hogy csakugyan nem tettem zsebembe és ebből világos lesz, hogy letettem a bibliámat és fölvettem a kanalat és . . .

— Oh, seregek ura! Hagyj végre békét az embernek. Pusztuljatok, az egész pereputty. És ne kerüljetek elém, amíg a békességes jókedvem vissza nem tért.

Ezt ugyan meghallottam volna, ha csak magában mondja is, még ha ott se lettem volna és nyomban szót is fogadtam volna, még ha kiterítve fekszem is ott. Amikor keresztülmentünk a fogadószobán, az öreg fölvette a kalapját s a zsindelyszeg kiesett belőle a pallóra, de a bácsi azonmód fölvette, a kályha vállára tette és se szó, se beszéd, ment ki. Ahogy Tom ezt látja s eszébe jut a kalán, azt mondja :

— Na, nem érdemes az öregtül küldeni akármit, nem lehet benne megbízni. És még ezt mondta Tom : de nagyon a kezünkre járt azzal a kalánnal, anélkül, hogy tudta volna, hát járjunk mi is egy kicsit a kezére tudtán kívül : tömjük be a patkány likait.

Hát bizony lik volt ott jócskán lenn a pincében, beletelt egy óránk, mire elvégeztük, de jól, röndösen megmíveltük és takarosan. Egyszer csak hallunk valakit jönni a garádicson ; eloltjuk a gyertyánkat s elbujunk. Hát csak jön ám az öreg, a félkezében gyertya, a másikban egy csomag, bamba nézéssel. Ide-oda smotylog, előbb egy likhoz mén, aztán a másikhoz, míg valamennyit végigjárja. Aztán megáll vagy öt percre tünődve és a faggyúolvadékot csípegetve a gyertyájáról. Végre lassan, mintegy álmot járva, indul a garádics felé s azt mondja :

— No, ha addig élek is, nem tudok rá visszaemlékezni, mikor tömtem be a patkánylikakat. Most már megmutathatom neki, hogy nincs mért szidjanak a patkányok eránt. De mindegy, hagyjuk a dolgot. Anélkül se lenne semmi haszna, azt tartom.

Igy ment fel motyogva a lépcsőn, aztán mi is elmentünk. Nagyszerű egy kedves öreg bácsi volt. De hogy az ma is és az is lesz mindég.

Tomot nagyon furdalta, hogy mi lesz most már a kalánnal,

de azt mondja, hogy kalánnak muszáj lenni. Hát ezt meg kellett gondolni. Mikor aztán kiokumlálta, elmondta nekem is, hogy mint kell a dolgot csinálnunk. Azután odamentünk s ott lebzseltünk a kanalaskosár körül, amíg jönni nem láttuk Szelli nénit. Ekkor Tom elkezdi megolvasni a kanalakat, kirakosgatva valamennyit a kosár egyik oldalára, én meg egyet azon helyt a kabátom ujjába csusztatok és Tom aszondja :

— Nézze csak Szelli néni, itt most sincsen több, csak kilenc kalán.

A néni azt mondja :

— Lóduljatok játszani és ne bosszantsatok. Én jobban tudom, hány van, magam olvastam meg.

— Nohát, nénikém, én megolvastam kétszer is, de egyszer se hoztam ki többet kilencnél.

Látszott, hogy végire ért szegény néni a türelmének. De persze, odajött megolvasni a kanalait. Más ember is azt tette volna.

— Az ég irgalmára, nincsen csak kilenc, — mondja most — Há az isten csodájába lesz ez a holmi? Hadd olvasom csak meg még egyszer.

Most pedig visszaloptam azt, ami nálam volt, s mikor elkészült a megolvasással azt mondja :

— Akasszák fel a nyavalyás kacatját, most már mögen tíz. És dühös is volt, bosszús is egyben. De Tom aszondja:

— Nem gondolnám, nénikém, hogy tíz lenne.

— Te töksi, nem láttad, hogy megolvastam?

— Láttam, de . . .

— Nohát, megolvasom még egyszer.

Én meg most újra elcsíptem egyet és így megint csak kilenc lett, mint az előbb. Nohát, majd szétment a néni, reszketett dühében az egész teste. De csak olvasta, meg megest olvas'a, míg úgy bele nem bódult, hogy már a kosarat is kezdte egyszer-egyszer kalánnak olvasni. Igy háromszor megvolt a tíz, háromszor nem volt meg. Erre kapta a kosarat és úgy vágta a házhoz, hogy majd rosszul járt tőle a macska. Aztán azt mondja, kotródjunk, hagyjunk neki békét s ha még egyszer körülötte lábatlankodunk ebéd idejéig, hát megnyúz bennünket. Igy amíg ő biztatott, hogy zónázzunk odább, megmegint csak mienk lett a kalán s belecsusztattuk a köténye zsebébe, s a kanál is meg a zsindelyszeg is, mire dél lett, már Dzsim kezé-

ben volt. Nohát, ezt jól csináltuk. Tom azt mondja, megérte volna, ha még annyi baj lett volna is vele, mert aszondja, most már a néni, bár attól függene az élete, nem lesz többet képes kétszer egyformának olvasni a kanalakat, és ha jól olvasná is, akkor se hinné már el, hogy rendben van a dolog; meg-meg azt mondta, hogy azt tartja, ha a néni most három napon át végkép belegabajodik a kalánolvasásba, akkor soha többet kalánolvasásra nem adja a fejét s akárkit is, aki még egyszer kanalat akarna vele olvastatni, kész lesz megfenyegetni azzal, hogy megöli.

Hát aztán az éjjel visszaakasztottuk a lepedőt is a szárítókötélre és elloptunk egyet az almáriomából, s így folytattuk, hogy visszaloptuk, meg-megest elloptuk egy pár napon át, míg végre szegény feje már azt se tudta, hány a lepedője s azt mondta, bánja is ő, mit nyomorítsa meg vele, ami még volt a lölki épségéből, és ha attól függne az élete, akkor se olvasgatná többet, inkább meghalna.

Igy már aztán rendben voltunk az ingre nézt is, meg a lepedőre, meg a kalánra, meg a gyertyákra nézvést is a borjú meg patkányok meg az össze-visszaolvasás segítségével. Ami meg a gyertyatartót illeti, abból semmi se kerekedett, lassan-lassan elfelejtődött.

De már a lepény nagy munka volt. Ki nem fogytunk a bajból ezzel a lepénnyel. Megállapodtunk, hogy bemegyünk vele az erdőre s hogy ott sütjük ki. El is végeztük volna végre egészen jól, de nem egy napon belül, ráment három tele lavur liszt, mielőtt el tudtuk találni és szépen össze-vissza is égettük magunkat többfelé és a szemünket kimarta a füst. Mert hogy tetszik tudni, nekünk csak a kérge köllött, mi meg nem tudtuk jól fölhasználni, mindétig összeleffent. De végül erre is rájöttünk, t. i. arra, hogy egyszerűen bele kell a felfújba sütni a létrát is. Igy hát nekifogtunk másnap éjjel Dzsimmel és összerepegettük a lepedőt apró szalagokká, ezeket összefontuk és még hajnal előtt meg volt a rendes kötelecskénk, hogy embert is föl lehetett volna vele akasztani. Oszt olybá vettük a dolgot, mintha kilenc hónapig tartott volna az elkészítése.

Másnap délelőtt elvittük az erdőbe, de nem akart beleférni a fölfújt lepénybe. Persze, egy egész lepedőből készült, hát volt ott negyven felfújtra való kötél is, ha szükségünk lett volna rá, sőt jutott volna még a levesbe is, a hurkába is vagy

akármibe. Egy egész ebéd összes fogásait elláthattuk volna kötéllel.

De hát erre nem volt szükségünk. Nekünk csak a felfújt kására való kötél kellett, így a többit eldobtuk. Persze, a sok kását se sütöttük a mosdótálba, mert attól féltünk, hogy a forrasztása megolvad a tűzben. De Szejlesz bácsinak volt egy szép úri ágymelegítő rézserpenyője, amelyre nagyon sokat tartott, mert egyik őséé volt és hosszú fanyele volt, aki Hódító Vilmossal jött át Angliából a *Gyöngyvirágon* vagy valamely más régi hajón és el volt rejtve a padláson egy sereg ócska bögrével és holmival, ami értékes volt, de nem mintha értéke lett volna, mer az nem volt, de mind csupa ősiség volt, tetszik tudni, és mi titokban kicsempésztük és kivittük az erdőre, de az első felfújt kások nem jól sültek el benne, mert még nem értettünk a dologhoz, de az utolsót aztán öröm volt nézni. Fogtuk és kikentük tésztával és beledugtuk a parázsba, beletettük a kötelet, tésztát raktunk rá, aztán befödtük egy tésztaréteggel és rácsaptuk a fedelét, a tetejére parazsat tettünk, magunk öt lábnyira álltunk föl hozzá, megfogtuk a kezes- és hüvös hosszú nyelét és tizenöt perc múlva olyan lepényt borítottunk ki belőle, hogy öröm volt nézni. De aki meg akarná enni, annak ugyan el kell magát látnia néhány fogpiszkáló csomóval, mert ha ettől a kötélhágcsótól alapos görcsöt nem kap, akkor én sem értek ahhoz, amiről beszélek és olyan hasfájást kap tőle, hogy megfekszi a legközelebbi alkalomig.

Hat nem nézett oda, mikor a boszorkánykását beletettük Dzsim ételeskosarába és a három vékony cinlemezt is oda tettük a kosár fenekére, az ennivaló alá. Igy minden röndösen Dzsim kezébe került s alighogy magára maradt, beleturkált a lepénybe s elrejtette a létrát a szalmazsákjába s holmi ákombákomot karcolt egy cinlemezre, melyet aztán az ablaknyíláson kidobott.

XVI. FEJEZET.

Veszekedett egy munka volt tollat csinálni, de még fűrészt is, Dzsim meg azt mondta, hogy a legveszekedettebb lesz a fölírást megcsinálni. Tudniillik azt, amit minden jóravaló fogolynak a falra kell firkálni. De hát, meg köllött lenni. Tom azt mondta, hogy muszáj. Nincs rá eset, hogy tisztességes

államfogoly ne hagyott volna maga után efféle karmolást meg a címerét.

— Ott van Dzsén Gré asszony, azt mondja, ott van Dzsilford Dödli, ott van Nórszömberlen. No, Hokk, tegyük fel, hogy nem csekély bajjal jár: mit fogsz csinálni? Miképen fogsz hozzá? Dzsimnek muszáj magára venni a felírását meg a címerét. Mind megcsinálták, ahányan csak voltak.

Dzsim azt mondja:

— De hát nincs nekem, Tom gazda, mit magamra venni. Nincs egyebem, ez a viseltes ümög, aztán tudnivaló, erre köll irkálni a naplómat.

— Nem érted, Dzsim. A címer nem felvenni való.

— Jó, mondom én de mégis igaza van; ha azt mondja, hogy nincs neki, hát nincs neki.

— Ennyit én előre is tudtam, — mondja Tom — de fogadni mernék, hogy lesz neki mikorára innen kiszabadul. Mert innen annak rendje és módja szerint fog kiszabadulni és ettől nem esik rajta csorba.

Igy hát míg én meg Dzsim köszörültük a tollat egy-egy tégladarabon, Dzsim a magáét a rézből, én a magamét a kalánból, Tom hozzálátott, hogy kigondolja a címert. Egyszerre aztán azt mondja, hogy annyi jót talált, hogy nem is tudja, melyiket válassza; de volt egy, arról azt gondolta, hogy azt választja. Azt mondja:

— A pajzsba haránt csíkot avagy pólyát teszünk a jobb feléken; vízszintes pólyába középen X alakú karmazsin szentandráskeresztet, fekvő kutyával rendes ábrázolatnak, a lába alatt a szolgaság jeléül láncot; a pajzs felső részébe csipkés zöld szelement és három befelé csipkézett pólyát azurkék mezőben, fogas cikk-cakkal, amelyre a csipkés pólya mintegy fölkapaszkodik; a sisak, egy megszökött néger, feketén, a válla fölött a motyója, baloldalt egy vízszintes pólyán kétfelül egy-egy angyal vörösben: az te meg én vagyunk. A jelmondat: *Maggiore fretto, minore atto.* Ezt egy könyvből vettem ki. Az értelme: Lassan járj, tovább érsz.

— Csáli, csáli, — mondom én — de mi a többinek az értelme?

— Arra ugyan most rá nem érünk, hogy ezzel vesződjünk, mondja ő. Bele kell mennünk, ha ki akarunk belőle találni.

— Jó, jó, mondok de valamit csak megmondhatnál. Mi a *Jobb fenék?*

— Jobb fenék, jobb fenék! Mi közöd neked ahhoz? Majd ha odáig lesz a munkában Dzsim, megmagyarázom neki.

— Lárifári, Tom, mondok; azt tunnám, megmondhatnád az embernek. Mi a haránt pólya?

— Tudom is én. De neki muszáj, hogy legyen. Van minden nemes embernek.

Hát így szokott, ha nem volt ínyére, hogy valamit megmagyarázzon az embernek, akkor nem is tette meg. Fejhetted őtet heteken át, csak annyiban maradt a dolog.

Megállapította magában az egész címer esetet, most már azon volt, hogy végire járjon az ügye részének, ami abból állt, hogy kifundáljon valamely bús fölírást. Mert szerinte az is köllött Dzsimnek, mint ahogy volt minden fogolynak. Ki is ókumlált egy egész sereget s fölírta papirosra és onnan leolvasta, így:

1. *Itt szakadt meg egy rab-szív.*

2. *A világtól s barátaitól elhagyva, itt végezte bús életét egy szegény nyavalyás fogoly.*

3. *Itt tört meg magában egy szív, itt lelte fel nyugalmát egy elnyűtt lélek, harminchét évi magányos fogság után.*

4. *Otthonát s barátait vesztve, harminchét évi keserű rabság után, itt pusztult el egy nemes idegen, XIV. Lajos természetes fia.*

Tom szava reszketett s maga majd összeroskadt, amíg olvasta. Mikor elvégezte, nem volt képes magát elhatározni arra, melyiket firkantsa Dzsim a falra, olyan gyönyörű volt mindenik. Végül megengedte, hogy karcolja föl Dzsim valamennyit. Dzsim azt mondta, belekerül egy esztendejébe, míg ennyi temérdek holmit szöggel rákarcol a gerendára, hozzá nem is ért a betűvetéshez; de Tom azt mondta, majd ő odamintázza neki s Dzsimnek nem lesz egyéb dolga, minthogy a szöggel végigszántson a vonalakon. De csakhamar meg ezt mondta:

— Most jut eszembe, a gerenda nem járja. Nem szokott fából rótt fal lenni az olyan börtönben. A felírásokat sziklába kell vésnünk. Sziklát kell szereznünk.

Dzsim azt mondta, jobb a fa a sziklánál; azt mondta, gyilkos sok időbe kerülne, amíg bele tudja vésni a sziklába, talán soha el se készülne vele. De Tom azt mondta, majd én segíthetek neki. Aztán felénk kacsintott, hogy hányadán vagyunk már Dzsim meg én a tollal. Kutya infámis nehéz és hosszadal-

mas munka volt, aztán a sebes kezem se tudott tőle begyógyulni, és mintha nem is mentünk volna vele semmire, csak alig. Azt mondja Tom :

— Tudom már micsinálunk. Lesz sziklánk a címernek is, meg a bús felírásoknak is, és két legyet ütünk le egy csapásra ugyanazzal a sziklával. Tudok egy óriás, nagyszerű köszörűkövet odalenn a malomban, azt elemeljük, rávéssük a dolgot és kiköszörülhetjük rajta a tollakat is, meg a fűrészt is.

Nem volt valami könnyű gondolat, a köszörűkő se lehetett nagyon könnyű ; de elhatároztuk, hogy megbirkózunk vele. Még nem volt éjfél, mikor elindultunk a malom felé ; de Dzsimet otthagytuk, folytassa addig is a munkát. Elcsentük a köszörűkövet és elkezdtük gurítani hazafelé, de fránya nehéz egy munka volt. Egyszer-egyszer, akármit is csináltunk, nem segíthettünk rajta : fölborult és majdhogy össze nem lapított bennünket. Tom azt mondta, palacsintává lapít bennünket, mire haza érünk. De fele utunkra eljutottunk vele, ott azonban ki voltunk már állva, folyt rólunk a víz. Láttuk már, nincs más mód benne, mint elmenni Dzsimért. Hát Dzsim hamarost megemeli az ágyát, lecsúsztatja láncát az ágy lábáról, a nyaka köré csavarja s aztán kibujtunk a likon és mentünk oda, ahol a követ hagytuk. Dzsim, meg én nekifohászkodtunk s úgy görgettük tovább a köszörűkövet mint a semmit, Tom meg dirigált bennünket. Nincs a világon még egy fiú, aki úgy tudjon dirigálni. Mindenhez értett ez a Tom.

A lik, amit ástunk, jó tágas volt, de nem elég arra, hogy átférjen rajta a köszörűkő. De Dzsim fogja az irtókapát és hamarosan kitágította. Erre Tom kiformálja a dolgot a kövön a szöggel és munkába állítja Dzsimet : a szög volt a vésője és a deszkabódébeli kacatban talált vasdarab volt a kalapácsa ; most már dolgozzék, azt mondja neki Tom, ameddig a gyertyájában tart, azután aztán lefekhetik, de előbb a köszörűkövet rejtse a szalmazsákja alá s háljon rajta. Aztán segítettünk neki a láncát visszahúzni az ágyalábára s magunk is készültünk lefeküdni menni. De Tomnak eszébe jutott valami s aszondja :

— Van neked itt benn, Dzsim, vagy egynéhány pókod ?

— Nem, Tom gazda, hálistenke nincs van.

— Helyes, majd szerzünk.

— Zisten megáldja, minek ! Nem kell. Nekem borsódzik tüle a hátad. Annyi, akar ha csörgőkígyód volna.

Tom gondolkozott vagy egy-két percig s aszondja:

— Ez jó gondolat. Azt tartom, meg is lehet csinálni. Meg *köll* csinálni. Világos, mint a pinty. Fene jó egy idea. Honnan tudnál szerezni?

— Mit szerezni, Tom gazda?

— Mit! Hát csörgőkígyót.

— Oh, zirgalmas isten, Tom gazda! Ha ide bejönne csürgekigyód, én azon mód kiugornál a falon keresztül, ki én, fejest.

— Megszoknád te azt hamarosan, Dzsim. Meg lehetne szelidíteni.

— Szelidítenyi!

— Igen, még pedig könnyen. Minden teremtett állat hálás érte, ha kedveskednek neki, meg becézik és eszébe se jut valakit bántani, aki becézi. Ezt megtalálod minden könyvben. Hát próbáld meg, csak ennyit kérek. Próbáld meg két-három napon át. Odaviheted hamarosan, hogy megszeret, veled hál és el nem hágy, csak egy percre sem; és eltűri, hogy a nyakad köré csavard és a szádba dugja a fejét.

— Ne mondjál ilyent, Tom gazda. Nem bírok el. Hogy szájamba dugi a fejit szeretetbül? Mi? No, addig várjon a beste, míg én erre kírem ütet. De még hogy velem hálja? Nem köll.

— Dzsim, legyen eszed. Illik, hogy egy fogolyembernek legyen valami néma becéje és ha még csörgőkígyóval eddig nem tettek próbát, nohát nagyobb lesz a dicsőséged, hogy te próbálod meg először, mintha akarmi mást ókumlálsz ki, hogy megmentsd az életedet.

— Hé, Tom gazda, nem kell a dicsűsig. Ha kígyód bekapi Dzsim állakapcádat, hul van akkor dicsüsig. Nem köll nekem eztet.

— A fáját, hát nem próbálhatnád meg? Csak épenhogy megpróbáld. Ha nem megy, hát nem muszáj folytatni.

— De hát már meg van a bajod, ha a kígyó megcsípik, amíg próbálom. Tom gazda, én akármire készen megvagyok, ha nem uktalanság, de ha te meg Hokk ide behozzátok nekem kigyó megszelidítenyi, akkor én szekek, az bizemos.

— Jó, jó, hagyjuk el, hagyjuk el, ha már olyan konok a fejed. Hozhatunk be valami ártalmatlan siklót, te aztán nehány gombot varrhatsz a farkára s vegyük olybá, hogy csörgőkígyó. Azt hiszem, ez is megteszi.

— Azt már kiállok, Tom gazda, de akármi legyek, meg

fogok mondani, ha nem tudok elviselni. Soha se nem tudtam eddig, mennyi sok baj meg van abban, ha valaki fogoly.

— Hát bizony az mindig úgy van, ha az ember megadja a módját. Van patkány itt a tanyán?

— Nincsen, én még nem láttam.

— No, majd szerzünk néhányat.

— Nem köll patkány, Tom gazda. Zistennek nincsen veszekedettebb állatja. Megturbálnyi szegíny embert, rámászkálnyi, csípnyi keze-lábát, mikor aludna szeginy ember. Nem, csak adjál siklut, ha már muszáj, de semmi patkányt, nem tudok vele micsinyányi.

— De Dzsim, köll; minden fogolynak vót még patkánya. Hát ne kapálózzál tőle annyit. Soha nincsen fogoly patkány nélkül. Nincsen rá példa, hogy lett volna. És kioktatják és becézik, és rákapatják mindenféle figurára és végre olyan barátságosak lesznek, akar a légy. Hanem muzsikálnod köll nekik. Tudsz valami muzsikát?

— Nem tudok én csak fűsűt papirosba, meg durumbot. De azt tartok, nem nagyon kapnak a durumbon.

— Dehogy nem. Bánják is azok, hogy miféle muzsika. A doromb nagyon jó lesz nekik. Minden állat szereti a muzsikát, a börtönben épenséggel él-hal érte. Legkivált a kesergő muzsikát szeretik. A dorombból meg ki se vasalsz egyebet. Az mindig izgatja őket s kibujnak, hogy lássák, mi bajod van. Rendben van. Este, mielőtt lefekszel, az ágyad szélire kell ülnöd, aztán korán reggel is és vered a dorombodat. Fújd nekik *Elszakadt a végső lánc is*-t, ettől jobban elszontyolodik minden patkány, mint akármitől. És ha fújtad egy-két percig, látni fogod, mint bujik elő minden patkány, kígyó és pók, körülvesz és elkezd veled együtt búsulni. Ott fognak körülötted sürögni és kutya jó dolguk lesz.

— Lesz, Tom gazda, elhiszek, lesz nekik; de micsoda jó dolga meglesz Dzsimnek? Akármi legyek, ha sejtek is. De hát megteszek, ha muszáj. Azt tartok, jobb lesz, ha jókedvedben lesznek állatocskák és ha nem lesz a hátam körül.

Tom megállt, hogy megfontolja, nincs-e még valami hátra; azután azt mondja:

— Hopp, valamit elfelejtettem. Mit gondolsz, meg tudnál-e itt nevelni valami virágot?

— Én nem tudok, Tom gazda, de talántán lehetik. De

bizony itt szipecskin sitit megvan, aztán mi haszna van neked a virágnak, aztán bizony csak hitvánság vuna még nízni is.

— Mindegy, csak megpróbálod. Más foglyok is neveltek virágot.

— A cicfarkú füvet talán megélne itt, Tom gazda, de nem éri meg a veszüdsiget.

— Ne hidd. Majd szerzünk egy palántát s te elülteted amoda a sarokba és megneveled. De ne nevezd cicfarkú fűnek, hanem mondd Akhilleanak, ez jobban illik a fogoly helyzetéhez. Azután öntözgesd gondosan a könnyeiddel.

— Hé, van itt kútvized ölig, Tom gazda,

— Mért öntöznéd kútvízzel. Könnyeiddel kell öntöznöd. Mindig azzal öntözték régi időktől fogva.

— De bizuny, Tom gazda, én kétszer megnevelek kútvízzel a cicfarkút, amíg más a könyveddel csak meg is indítja.

— Az nem tartozik a dologra. Neked a könnyjeiddel kell megöntöznöd.

— Akkor el is száradja magát, el az, Tom gazda, mer' én bizony ritkán sírok, akkor is soha se nem.

Igy Tom le volt torkolva. De egy kicsit tünődött rajta s aztán azt mondta Dzsimnek, hogy hát igyekezzék valahogyan segíteni magán vereshagymával. Megígérte neki, hogy elmegy a négerházhoz reggel és láttatlanba belepottyant egyet Dzsim kávésbögréjébe. Dzsim azt mondta erre, hogy akkor már inkább dohányt pottyantana bele. És annyi kifogása volt ez ellen is, meg a cicfarkú fű megnevelésének veszödsége és gondja ellen, meg hogy a patkányoknak doromboljon, becézze és kényeztesse a kígyókat, pókokat és egyéb férget, és hogy mindezek tetejébe ami még egyéb dolga volt a tollal, felírásokkal, naplóval és mi mindennel, ami több bajt és gondot és felelősséget rótt rá mint fogolyra, mint akármi más, amit eddig cselekedett ; hogy végre is Tom elvesztette vele való türelmét s azt mondta, hogy soha fogoly olyan pazar szerencsés körülmények közt nem volt mint Dzsim s olyan hírnevet se szerezhetett magának s ő ezt sehogyse tudja méltányolni. Mindez el van rá vesztegetve hiába. Erre Dzsim elszontyolodott s azt mondta, ezentúl jobban fogja magát viselni, így aztán elléptünk mi is — lefeküdni.

XVII. FEJEZET.

Másnap reggel bementünk a városba és vettünk egy drótból font patkánycsapdát és levittük a pincébe, megnyitottuk a legérvényesebb patkánylikat és vagy egy óra alatt fogtunk vagy tizenötöt a legpufókabbjából s elrejtettük jó helyen, Szelli néni ágya alá. Míg azonban mi odajártunk pókot fogni, addig Filpsz Tamás, Franklin Benjamin, Dzsefferson Alexander ráakadt a patkányokra, kinyitotta a csapda ajtaját, hogy vajjon kijönnek-e a csapdából. Hát kijöttek. És Szelli néni bevetődött s mikor mi hazajöttünk, hát ott állt visítva az ágy tetején, a patkányok meg megtették ami tőlük telt, hogy mulattassák. Aztán minket vett elő és kiporolt bennünket a mogyorófapálcával, nekünk meg vagy másik két óránkba került, míg összefogdostunk másik tizenötöt-tizenhatot, a fene essék a férgébe, s nem is a javából valók voltak, mert az első fogás volt a csorda eleje. Sohase látok többé olyan fáin patkánycsürhét, mint az első fogás volt.

Összeteremtettük azonban egy nagyszerű gyűjteményét válogatott pókoknak, bogaraknak, békáknak, hernyóknak és egyéb effélének. Szerettünk volna egy lódarázsfészket is, de nem lehetett : otthon volt benne az egész familia. Nem könnyen mondtunk le róla és ott lestük, amíg csak bírtuk. Gondoltuk, hogy kifárasztjuk őket vagy ők minket. Hát ők győzték több türelemmel. Szereztünk sósborszeszt és dörzsölgettük, ahol fájt s meglehetősen helyreálltunk, csak nem tudtunk már leülni illedékesen. Hát indultunk kígyót fogni s össze is szedtünk vagy egypár tucat kerti siklót és effélét s bedugtuk egy zsákba s eltettük a szobánkba, s ekkorra megjött az ebéd ideje és bizony mi érvényes szép napi munkát végeztünk, és tán megéheztünk? Eszünkágába se volt. Mikorra pedig visszakerültünk, hát nem volt ott egy veszekedett kígyó se : nem kötöttük be elég szorosan a zsákot s a bestiák kimásztak s megszöktek. De nem sokat törődtünk vele, mert hiszen még ott kellett valahol lenniök a ház körül. Gondoltuk, összefogdosunk még belőlük néhányat. De nem volt a kígyónak csak a fia is látható a ház körül jó darab ideig. Aztán potyogtak le egyenkint a gerendákról s egyéb helyekről és rendesen a tányérodon kötöttek ki, vagy a kupádba és majd mindig akkor, mikor legkevésbé kívántad volna. De hát szép csíkosak voltak és ha egymillió lett volna,

az is ártalmatlan lett volna. De ezzel ugyan nem törődött Szelli néni; útálta a kígyót, akármilyen fajta volt is és nem köllött neki, akárhogyan vette is az ember s ahányszor egy-egy rácsapódott, mindegy volt akármi volt a kezében, eldobta és menekült. Soha ilyen asszonyt nem láttam. Úgy tudott sikoltozni, hogy Jerikó falai ledűlhettek volna tőle. Rá nem lehetett venni, hogy egyet megfogjon, hacsak csípővassal is. És ha a másik oldalára fordult s kígyót talált az ágyában, kiugrott és olyan üvöltést kezdett, mintha a háza égne. Annyira kivette az öreget is a vénájából, hogy végre arra fakadt szegény bácsi, hogy bár az Isten kígyót ne is teremtett volna. És mikor már egy hete elmult annak, hogy az utolsó kígyó is kívül volt a házon, Szelli néni akkor se bírt magával; még közel se volt hozzá, hogy bírjon magával. Ha úgy üldögélt és valamin elgondolkozott s az ember megcsiklandozta tollszárral a kupáját, majdhogy ki nem ugrott a harisnyájából. Igen furcsa dolog volt ez. De Tom azt mondta, majd minden asszony ilyen, Azt mondta, mért-mért nem, már az Isten csak ilyennek teremtette őket.

Valahányszor a néni szeme elé került egy-egy kígyónk, mindannyiszor egy-egy barackot kaptunk; s azt mondta, ez a barack semmi ahhoz képest, amit nekünk szánt, ha még egyszer kígyóval rakjuk meg a házat. Én nem bántam a barackokat, mert hiszen, nem volt valami érvényes barack, de nagyonis bántam a vesződséget, amíg másik kígyócsomót szedünk. Dehát, meglett az is és a többi is mind. De nem is látott még ember olyan vidám kunyhót, mint a Dzsimé volt, ha az egész sereglet kirajzott elejbe a muzsikaszóra. Dzsim nem szerette a pókokat, de a pókok sem szerették Dzsimet. Hát ezek alkalmatlankodtak és hatalmasan be is fűtöttek neki. Azt mondta, hogy a patkánytól, kígyótól, meg a köszörűkőtől alig-alig fér az ágyába. És ha elfért valahogy, nem lehetett aludni, olyan élénkség volt a szobában. És az élénkség folyton tartott, azt mondja, mert az állatok sohase aludtak egyszerre, hanem felváltották egymást. Igy, mikor a kígyók aludtak, talpon voltak a patkányok; s ha elbujtak a patkányok, előmásztak a kígyók, s igy mindig némikép alatta volt az egyik banda, a másik meg járta, fölötte rajcsulozott, s ha ő más hely után nézett, a pókok közé keveredett, ha végigment a szobáján. Azt mondta, csak egyszer kiszabaduljon, soha többé nem vállal fogságot, még . . . még fizetségért sem.

. . . ott állt visítva az ágy tetején.

Nohát, három hét mulva minden pompás rendben volt. Az inget jókor beexpediáltuk felfujt kásában és valahányszor egy-egy patkány megharapta, Dzsim valamelyest hozzáírt a naplójához, amíg a téntája meg nem száradt ; a toll mind elkészült, a fölírások és egyéb mind föl volt róva a köszörűkőre ; az ágy lábát ketté fűrészeltük, a fűrészport megettük, de olyan goromba gyomorfájást kaptunk tőle, hogy azt hittük belehalunk. De nem haltunk bele. Az volt a legemészthetetlenebb fűrészpor, amit életemben láttam ; és Tom is azt mondta. Dehát, amint mondtam, valahára elvégeztünk mindent és rém ki is voltunk állva, különösen Dzsim. Az öreg úr írt egypárszor az Orleanszon túl levő telepítvényre, hogy jöjjenek el megszökött szerecsenyükért, de csak feleletet se kapott, mert az a telepítvény egyáltalán nem is volt a világon ; így azt gondolta, kiszerkeszti Dzsimet hirdetésben szentluji és nyúorleanszi újságokban, s mikor emlegette a nyúorleanszi újságokat, hát libabőrös lett a hátam s beláttam, hogy már nincs veszteni való időnk. Most kezdte aztán emlegetni az anyamén leveleket.

— Mi az? — mondom én.

— Figyelmeztetése az embereknek, hogy valami készül. Egyszer így csinálják, egyszer másképen. De valaki mindig ólálkodik a vár körül, hogy hírt adjon a kapitánynak. Mikor XVI. Lajos meg akart szökni a Tularákból, egy cselédleány adott róla hírt. Ez is megteszi, de megteszi az anyamén levél is. Mi megpróbáljuk mind a kettőt. Szokás az is, hogy a fogoly ruhát cserél az anyjával, aki a börtönben marad, míg a fogoly az anyja gunyájában kioson. Ezt is megcsináljuk.

— De nézd csak, Tom, mi szükségünk van nekünk arra, hogy intsük az embereket arra, hogy valami készülőben van? Hadd találják ki maguk, ez az ő dolguk.

— Igen, tudom, de az ember nem bízhatik meg bennök. Most is kezdettől fogva így csinálták, hagytak mindent elvégeznünk rendesen. Olyan jámborok és nyámnyámok, hogy észre nem vesznek semmit. Igy, ha mi nem figyelmeztetjük őket, akkor senki és semmi nem állja utunkat és ennyi baj és vesződség után ez a szökés egészen símán talál végbemenni : ez nem ér egy batkát sem, nem éri meg a fáradságot.

— Már ami engem illet, Tom, nekem legjobban ez lenne a kedvemre.

— Lárifári, mondja ő, s elkedvetlenedve nézett rám.

Igy hát én...

— Nem panaszkodok, — mondom — ami neked jó, nekem jó. Dehát hogy lesz, mint lesz a cselédlánnyal?

— Az te leszel. Éjfélkor beosonsz és elemeled annak a sárga lánynak a szoknyáját.

— Hé, Tom, ebből reggel baj lesz, mert hiszen tudnivaló, nincs annak alkalmasint több szoknyája annál az egynél.

— Tudom; de nem lesz rá szükséged, csak tizenöt percig, amíg odaviszed az anyamén levelet és bedugod a bejáró ajtó alá.

— Rendben van, meglesz; de épen olyan alkalmasan elvihetném a magam gunyájában is.

— Hát hasonlítanál abban valahogy egy cselédleányhoz, mi?

— Azt nem; de hiszen senki se lesz ott, aki meglátná, hogy mihez hasonlítok.

— Ez egyáltalán nem tartozik a dologra. A mi dolgunk elvégezni a kötelességünket és nem törődni azzal, látja-e valaki vagy nem. Hát nincsenek neked semmiféle elveid?

— Jól van, semmit se szóltam; én leszek a cselédlány. De ki lesz Dzsim anyja?

— Az én leszek. Elemelem Szelli néni egyik szoknyáját.

— Igen, de akkor neked otthon kell maradnod a kalibában, mikor én meg Dzsim szökünk.

— Csak egy kis időre. Kitömöm Dzsim ruháját szalmával s odafektetem az ágyára anyja gyanánt álruhában, Dzsim pedig leveszi rólam a négerasszony ruháját és beleöltözik és mind a hárman együtt menekülünk. Mikor egy fogoly elillant, azt menekülésnek hívják. Teszem azt, ha egy király szökik meg, akkor mindig annak hívják. Annak akkor is, ha egy király fia veszi illára a dolgot, az mindegy, hogy törvényes fia-e vagy csak természetes.

Hát Tom megírta az anyamén levelet, én elloptam a sárga némber szoknyáját még az éjjel, beleöltöztem és bedugtam a levelet a nagyajtó alá, ahogy Tom meghagyta. A levél így szólt:

Vigyázz! Bajt forralnak! Legyen nyitva a szemetek!

EGY ISMERETLEN JÓBARÁT.

A következő éjjel a főajtóra kiragasztottunk egy ábrázolatot, amelyet Tom vérrel festett meg: koponyát és keresztbe

tett csontszárakat. Az azután való éjjelen pedig egy másikat, koporsót a hátulsó ajtóra. Hát még ilyen keveredést se láttam egy familiában. Nem lehettek volna jobban megrémülve, ha a házuk meg lett volna rakva kísértetekkel, akik rájuk lestek volna minden holmi mögül, az ágy alul és ott suhogtak volna a levegőben. Ha egy ajtó becsapódott, Szelli néni ugrott egyet s aszondja »*juj!*« Ha valami leesett, ugrott egyet s aszondta: *juj!* Ha véletlenül hozzáértél, mikor nem látta, akkor is *juj!* Nem tudott sehova se nyugodtan nézni, mert azt állította, hogy mindétig volt valami a háta mögött, így hát örökösen ide-oda perdült, hertelen és azt mondta: *juj!* S mielőtt háromnegyedrészt körbe megfordult volna, már meg visszafordult és *juj!* Félt lefeküdni és nem mert fönnmaradni. Igy hát a dolgunk jól operált, mondja Tom; azt mondta, még soha semmit se látott, ami így a kedve szerint ment volna. Azt mondta, ebből látszik, hogy jól csináltuk.

Node, azt mondja Tom, most jön a bunkója! Igy másnap reggelre hajnalhasadásra elkészítettünk egy új levelet s azon tünődtünk, hogy csináljuk a dolgot, mert vacsora alatt hallottuk, amint mondták, hogy ezentúl éjjelre mind a két ajtóhoz egy-egy négert állítanak strázsának. Tom lemászott villámhárítón, hogy körülnézzen; hát a hátsó ajtón álló szerecsenember elaludt. Ennek Tom a gallérjába dugta a levelet és visszajött. Ez a levél így szólt:

»El ne áruljanak, én jóbarátjuk vagyok. Egy elvetemedett gyilkos banda onnan felülről az indiánok területéről ma éjjel el akarja rabolni az önök szökött szerecsenjét és iparkodott magukat úgy megfélemlíteni, hogy ne merjenek kijönni a házból őket munkájokban megzavarni. Én a bandához tartozom, de mert istent ösmérek, el akarok tőle szakadni és tisztes életet akarok újra élni, és ezennel elárulom a pokolbéli tervet. Észak felül fognak lelopózni a léckerítés hosszatt, pontban éjfélkor, álkulccsal s úgy mennek be, hogy kiszabadítsák a szerecsent. Nekem kissé távolabbra kell posztolnom és bele kell fujnom egy cinkürtbe, ha valami veszedelmet látok. De ehelyett én bégetni fogok, mint a birka, mihelyest bejöttek és egyáltalán nem fogok sípolni. Ekkor, amíg ők leszedik a szerecsen láncát, maguk odalopóznak, rájok csukhatják az

ajtót és kedvök szerint leöldöshetik őket. Csak úgy tegyenek mindent, ahogy mondom, különben gyanút találnak fogni és akkor ugyan jaj haddelhadd világ lesz ott.

Az ismeretlen jóbarát.«

XVIII. FEJEZET.

Nagyon jó kedvünkben voltunk reggeli után s fogtuk a csónakomat s a folyóra mentünk halászni, vittünk tízórait is és nagyon jó dolgunk volt; megnéztük a tutajt is és rendben találtuk, s már jókésőn volt, mikor hazakerültünk ebédre és olyan kínban és keveredésben találtuk a házbelieket, hogy azt se tudták melyik lábukra álljanak, s el is küldtek azonmód ahogy a vacsorát elvégeztük, lefeküdni, de nem akarták megmondani, hogy mi a bajuk és dehogy szóltak volna csak egy szót is a levélről, amire mi rá se szorultunk, mert tudtunk mi róla annyit, mint akárki és alighogy félig fölértünk a garádicson s a néni hátat fordított nekünk, leosontunk a pincébe, összeszedtünk jócskán tízóraira valót, felvittük a szobánkba és lefeküdtünk, de megest fölkeltünk úgy féltizenkettő körül és Tom felöltötte Szelli néni ruháját, amit ellopott és indult volna a tízóraival, de azt mondja:

— Hát a vaj hol van?

— Kitettem egy darabot, mondom én, egy rozspogácsára.

— Jó, de ott is hagytad, mert itt nincsen.

— Elmehetünk anélkül is, — mondom én.

— De vele is elmehetünk, — mondja ő — hát csak upre le a pincébe és hozd el. Aztán rohanj le a ménkűfogón és gyere utánam. Én addig kitömöm szalmával Dzsim gunyáját, az lesz az anyja álruhában, aztán légy kész a birkabégetésre, aztán illára.

Ezzel elment, én pedig le a pincébe. A vajdarab, akkora mint az ember ökle, ott volt, ahol hagytam, hát felvettem a rozslepénnyel együtt, elfujtam a gyertyámat s indultam föl a lépcsőn nagyon keményen és szerencsésen föl is értem a földszintre, de bezzeg, ott jött Szelli néni égő gyertyával; én a kalapomba csapom a vajat, a kalapot meg a fejemre és már a következő szempillantásban meglátott s azt mondja:

— A pincében voltál?

— Ott.

— Mit kerestél ott?

— Semmit.

— Semmit!

— Semmit.

— Jó, de hát akkor mi szállt meg, hogy ide menj ilyen étszakának évadján?

— Nem tudom.

— Nem tudod? Nekem ilyeneket, Tom, ne mondj. Tudnom köll, mit kerestél ott.

— Nem csináltam én a világon semmit, Szelli néni. Ne irgalmazzon, ha nem úgy van.

Azt hittem, erre elereszt, és máskor el is eresztett volna, de azt tartom, hogy mostanában annyi különös dolog történt a házban, olyan nagyra vett minden kicsiséget, ami nem volt egészen rendén; azt mondja rém határozottan:

— Stantapé bemész a nagyszobába s megvársz, míg én is odamegyek. Olyan dologban jártál, ami nem rád tartozik és én fogadom, kitudom mi volt, mielőtt még végeztem volna veled.

Ezzel elment s én kinyitottam az ajtót s bementem a nagyszobába. De micsoda sokadalom volt ott! Tizenöt farmer és mindeniknél egy-egy puska. Nagyon rosszul lettem s egy székhez támolyogtam és belerogytam. Az emberek üldögéltek köröskörül, egyszer-egyszer egyikök megszólalt suttogva s valamennyi ideges és izgatott volt, de nagyon rajta voltak, hogy ne lássék meg rajtuk. De én tudtam, hogy azok, mert egyre kapkodták le a kalapjukat s meg-meg föltették, vakarták a fülük tövét, csereberélgették a székököt és babráltak a gombjukkal. Én sem éreztem magamat valami módosan, de a kalapomat ugyan le nem vettem volna.

Már kívántam, bár jönne be Szelli néni és végezne velem ha már muszáj s aztán mehetnék megmondani Tomnak, hogy túlhajtottuk a dolgot és micsoda ménkű darázsfészekbe keveredtünk, akkor abbahagyhatnók már ezt a bódorgást és egyenesen elinalhatnánk Dzsimmel, amíg ezek a bujnyikok kifogyva türelmükből, ránk nem rontanak.

Végre jött a néni és elkezdett kikérdezni, de nem tudtam neki egyenes feleleteket adni, azt se tudtam fiú vagyok-e vagy leány, mert hogy ezek az emberek már olyan izgalomban vol-

tak, hogy egy részük azon nyomban indulni akart a rablókra, merthogy azt mondták már csak öt perc hija a tizenkettőnek ; mások meg iparkodtak ezeket tartóztatni, hogy várják be a bégető jeladást ; amellett meg Szelli néni egyre faggatott a kérdéseivel, én meg remegtem egész testemben s majd ott nyomban össze nem estem, annyira meg voltam rémülve. A szobában meg mind melegebb és melegebb lett a levegő, a vaj pedig a fejemen olvadni kezdett és végigfolyott a nyakamon és a fülem mögött ; és csakhamar, épen mikor az egyikök azt mondja : én amellett vagyok, hogy nyomban menjünk először is a putriba, aztán fogjuk el őket, ha jönnek, — majdhogy el nem ájultam ; és egy vajsáv csak csúszik ám le a homlokomon és Szelli néni meglátja és úgy elfehéredik, mint a papiros és azt mondja :

— Uram bocsá', mi baja van ennek a gyereknek ! Bizonyos, ahogy élek, agyláza van, már szivárog ki az agyveleje !

És mind odarohan, hogy lássa, és a néni lekapja a kalapomat és kifordul a kenyér s ami még vaj rajta volt és ő belémkapaszkodik és megölelget és aszondja :

— Jaj, de rám ijesztettél. De milyen boldog vagyok és hogy örülök, hogy csak ennyi és nem rosszabb az eset. Mert ellenünk van a szerencse, nem eső ez már, hanem zápor, s mikor láttam azt a vajcsíkot, hát már azt hittem, hogy véged van, mert láttam a színeden, meg mindenen, hogy épen olyan, mintha az agyvelőd — jaj, te, te, mért nem mondtad meg, hogy ezért jártál a pincében, bántam volna is én ! Most lódulj lefeküdni és a színedet ne lássam holnap reggelig !

Egy másodperc alatt fönn voltam az emeleten, egy másik alatt lenn a villámhárító útján s fujtattam a sötétségben a deszkaszínbe. Alig tudtam szólni, oly izgatott voltam, de oly gyorsan, ahogy csak lehetett, megmondtam Tomnak, hogy upre el, egy pillanatot se vesztve, a ház tele van puskás emberekkel.

A szeme szinte lángolt ; s azt mondja :

— Ne mondd, igazán ? Hej, Hokk, ha újra kezdhetnők, fogadom, hogy kétszázat is idecsődítenék. Ha halaszthatnók még, amíg . . .

— Gyorsan, gyorsan, — mondom én. — Hol van Dzsim ?

— Egészen a kezed ügyében. Ha kinyújtod a karodat, el is érheted. Föl van öltözve és minden készen van. Most lopózunk ki s bégessük el a jelt.

De ekkorra hallottuk az emberek topogását. Jöttek az ajtónak s hallottuk, hogy tapogatták a lakatot s amint egyikök mondja :

— Mondtam, hogy korán lesz. Még nincsenek itt, az ajtó zárva van. Nézd csak, néhányatokat becsukok ide a kulipintyóba, rájok lestek a sötétben s megölhetitek ha jönnek ; a többiek itt körül elszóródnak egyenkint s vigyáznak, nem hallják-e őket jönni.

Ezzel be is jöttek, de a sötétségben nem vettek bennünket észre és szinte ránk tapostak, amíg egymást lökdöstük, hogy az ágy alá jussunk. De szerencsésen odajutottunk, aztán ki a likon keresztül gyorsan, de sínán ; Dzsim elül, aztán én, végül Tom, ahogy Tom parancsolta. Most a deszkaszínben voltunk s lépteket hallottunk kívül egészen közel. Odanásztunk az ajtóhoz s ott Tom megállított bennünket s a szemit a hasadékra illesztette, de olyan sötét volt, hogy semmit se látott s azt mondta súgva, hogy majd vigyáz, hogy távolodnak-e a lépések, s ha majd oldalba bök bennünket, akkor Dzsim csússzék ki elsőnek, ő maga utolsónak. Most hát a fülét nyomta a hasadékhoz és fülelt, s a lábakat egyre hallottuk kívül csoszogni ; végre oldalba bökött bennünket, mi kiosontunk, lehasaltunk, lélekzetet se véve, a legkisebb zaj nélkül és erősen csúsztunk a kerítés felé libasorban s oda is értünk rendesen s én meg Dzsim át is szöktünk ; de Tom nadrágja megakadt egy lécen a kerítés tetején, s mert hallotta, hogy jönnek s el kellett magát szabadítania, elhasította a lécet, ami zajjal járt ; s ahogy odapottyant a mi helyünkre és nekiindult, valaki elkiáltja magát :

— Ki az ? Felelj, mert lövök.

De bizony mi nem feleltünk, hanem kezünkbe szedtük a sarkunkat és vesd el magad ! Lett erre rohanás és dirr-durr ! És a golyók fütyültek körülöttünk. Még hallottuk, amint kiabáltak :

— Ott vannak ! A víz felé mennek ! Utánuk fiúk ! Eresszétek szabadon a kutyákat.

Hát jöttek is utánunk egész gőzerővel. Hallhattuk is jól őket, mert csizmában voltak és ordítottak. De mi nem voltunk csizmában és bizony nem is ordítottunk. A malomfelé való gyalogúton voltunk, s mikor már jól a nyomunkba értek, kikanyarodtunk a bokrok közé s eleresztettük őket előre s aztán

a nyomukban mentünk. A kutyákat mind eleresztették volt s már el is értek bennünket és ugattak egy millió helyett is; de hát a mi kutyáink voltak, hát megálltunk, amíg hozzánk nem értek s hogy lássák, hogy csak mink voltunk és mi nem is adtunk nekik dolgot, hát csak annyit mondtak, hogy hu-hu és tovább nyargaltak előre ugatva és zajongva; mi pedig gőzerővel utánuk loholtunk míg közel nem értünk a malomhoz, ott aztán nekivágtunk a bokroknak arrafelé, ahol a csónakom ki volt kötve, beugráltunk és vittük drága irhánkat ki a folyó közepe felé, de vigyáztunk, hogy a kelleténél több zajt ne csináljunk. Azután nekivágtunk vígan a szigetnek, ahol a tutaj volt s hallottuk, amint egymásra kiabáltak és ugattak parthosszant, míg annyira nem voltunk, hogy a hang tompa lett s aztán végkép elhalt. S mikor átmentünk a tutajra, azt mondom,

— No, vén Dzsim, most már szabad ember vagy megént és én fogadni mernék, hogy nem kívánkozol vissza a rabságba.

— És rémpumpás munka vót ez, Hokk. Remekül kifundálva, remekül megcsinálva. Nincsen a világon zember, aki illent tudjon kiókumlálni, amellen ez megvút.

Mindünknek olyan jó kedve lett, hogy no, de legjobb kedve lett Tomnak, mert hogy golyóbis volt a combjában.

Mikor ezt hallottuk, Dzsim meg én, akkor már nem volt olyan virágos a kedvünk, mint volt azelőtt. Fájt is neki erősen, vérzett is. Hát betettük a putriba és összetéptük a hercegnek egy ingét, hogy bekötözzük vele. De ő azt mondja:

— Hoci azt a rongyot, bekötöm én magam is. Ne álljatok meg most, ne lődörögjetek itt és ne fujjátok, hogy milyen helyes volt a menekülés. Be az evezőket és eresszétek el a tutajt. Hej fiúk, ezt fájnul csináltuk. Nem? Ha mink csinálhattuk volna XVI. Lajos dolgát, akkor ugyan semmi nem lett volna a híres mondásból: Szent Lajos unokája, szállj föl az égbe, amit a biografiájában lehet olvasni: mink partra segítettük volna őt, bizony úgy és olyan akkurátosan, hogy no! Helyre hát az evezőket, rajta fiúk.

De Dzsim meg én tanakodtunk és tünődtünk. És vagy egy percnyi gondolkozás után azt mondom én:

— Szólj te, Dzsim.

És ő ezt mondja:

— Hát jól van, én így látok a dolgot, Hokk. Ha útet kellött vóna kiszabadítanyi és egyik fiú vúta vúna, kit meglűttek:

hát ű mundta vuna talán : fuss, mentsíl meg engem, ne izélj doktorral, hogy mentse meg a fiúcskát. Eztetet mundta vuna Tom Szojjer? Mi, mundta vuna? Nem mundta vuna! No hát, mostand aztán ezt mondja Dzsim? Nem, én innend se nem mozdulok egy tapocskat se nem doktor nélkül, nedven esztendeig se nem.

Tudom én, hogy űkelme bévül csupa fehér és gondoltam, hogy ezt fogja mondani, — s így hát rendben voltunk és azt mondtam Tomnak, hogy megyek doktorért. Ő érvényesen gorombáskodott ezért, de Dzsim meg én megkötöttük magunkat és nem engedtünk. Igy hát ő kimászott, hogy maga szabadítja el a tutajt, de mi nem engedtük. Ő ugyan erre megmondta a maga véleményét, de az se használt semmit.

Mikor aztán látta, hogy elkészítem a csónakot, azt mondja :

— Jó, ha már kötöd magad hozzá, hát megmondom, hogy csináld, ha beérsz a városba. Az ajtót zárd el, a doktor szemét kösd el sűrűen és szorosan és vedd esküjét, hogy hallgatni fog mint a sír és csúsztass egy erszény aranyat a markába és aztán fogd és vezesd körül a mellékutcákon a sötétségben és hozd ide a csónakodba, de megkerülve köröskörül a szigetet ; motozd is meg és vedd el krétáját és ne is add neki addig vissza, amíg haza nem vitted őt a városba, különben megjegyzi vele a tutajunkat, hogy aztán rátaláljon. Igy szokták ők csinálni mind.

Meglesz, mondom én és elindultam. Dzsimnek meg azt mondtuk, hogy bujjék el az erdőbe, ha látja a doktort jönni s maradjon ott, amíg el nem megy a dokter.

XIX. FEJEZET.

A doktor egy öreg bácsi volt ; egy kedves, barátságos szemű öreg bácsi, amikor ráakadtam. Azt mondtam neki, én meg a bátyám vadásztunk tegnap délután a Spanyol-szigeten és egy tutajon tanyáztunk, melyet találtunk és úgy éjfélkörül aligha álmában meg nem rúgta a puskáját, mert elsűlt s belelőtt a combjába és arra kérjük, jöjjön el oda, nézze meg, de ne szóljon róla, senkivel ne tudassa, mert hazakészülünk s meg akarjuk lepni a népeinket.

— Kik a népeik, mondja ő.

— Odalenn a Filpszék.

— Oh, aszondja ő. És egy szempillantás mulva : Hogy is mondtad, hogy meglövődött ?

— Álmában, mondom, meglűtte az álma.

— Különös álom lehetett, mondja ő.

Meggyújtotta a lámpását, fogta a táskáját és indultunk. De mikor meglátta a csónakot, nem nagyon tetszett neki. Azt mondja, elég nagy egy emberre, de nem elég bátorságos kettőnek. Azt mondom én:

— Semmit se féljen uram, könnyen elbírt ez hármunkat is.

— Miféle hármat?

— Hát izé, mondok, Szidet meg engem, meg a puskákat.

— Oh! mondja ő.

És a peremének vetette a lábát és meglóbázta; aztán csóválta a fejét, azt mondja, majd inkább körülnéz valami nagyobbért. De ahány volt, arra mind lánc volt lakatolva; hát elfogadta a csónakomat s azt mondja, várjam meg itt, míg visszajön, vagy keresgélhetek tovább is itt körül, vagy még jobb lesz, ha hazamegyek s előkészítem a népeket a meglepetésre. De mondom én, azt már nem, s még megmondtam, hol találja meg a tutajt s ő erre elindult.

De csakhamar eszembe jutott valami. Mondok magamban, hátha nem tudja egyre-kettőre, mint mondani szokás, eligazítani Tom lábát? Hátha belekerül három-négy napjába is? Akkor micsinálunk? Itt heverjük el a napot, amíg általa ki nem üti a fejét a szeg a zsákbul? Nem, tisztelt úr, tudom már mit teszek. Megvárom, amíg visszajön s ha azt mondja, még újra vissza kell mennie: akkor aztán megyek én is és ha úszva is; és akkor lefogjuk, megkötözzük, ott tartjuk, elpályázunk folyómentén; és ha Tommal elkészült, megfizetjük az árát, ha rámegy mindenünk is és aztán partra tesszük.

Igy bekuporodtam egy farakás közé, hogy egyet aludjam; de mikorra fölébredtem, hát már a fejembúbjára sütött a nap. Nosza fölugrom s el a doktorékhoz, de ott azt mondták, a doktor elment valamikor az éjtszaka és azóta sem jött haza. No, mondok, akkor fránya módon állhat a Tom dolga, s én loholok a szigetre egyenest. Hát nekitrappolok s amint egy sarkot megkerülök, majdhogy fejjel a Szejlesz bácsi gyomrába nem rohantam. Azt mondja:

— Nini Tom! Hol voltál semmiházi az egész idő alatt?

— Nem voltam én semerre, mondom én, csak a szökött néger után, én is meg Szid is.

— Mi a csodának, mondja ő, nénétek majd oda lett értetek.

— Nem vót neki muszáj, mondom én, mert semmi bajunk sincs. Mentünk az emberek meg a kutyák után, de azok elhagytak s mi el is vesztettük őket szem elől; de úgy tetszett, halljuk a lármájukat a folyón, hát csónakba ültünk, hogy utánuk menjünk, keresztül is eveztünk a vízen, de nem akadtunk rájuk; így aztán végigeveztünk a part mellett víz ellen, míg jól el nem fáradtunk és ki nem merültünk, akkor aztán kikötöttünk és csak mint egy órával ezelőtt ébredtünk föl; aztán erre fölevezetünk, hogy tán itt hallunk valami hírt és Szid elment a postára, hogy tán ott hallana valamit, én meg itt ólálkodtam, hogy szerezzek valami harapnivalót, mert azután hazamegyünk.

Erre elmentünk a postára — »*Szidért*«, de persze, én sejtettem, hogy nem lesz ott. A bácsi kivette egy levelét s még egy darabig vártunk Szidre, aki azonban persze nem jött. Erre azt mondja az öregúr, gyerünk, Szid kutyagoljon haza, vagy csónakázzon, minek kelebólál el mindenfelé, mink megyünk kocsin. Nem tudtam rávenni, hogy otthagyjon várakozni Szidre; azt mondta, nincs annak semmi haszna, mi csak menjünk, hadd lássa Szelli néni a szemével, hogy minden rendben van.

Mikor hazaértünk, Szelli néni úgy megörült nekem, hogy sírt is, meg nevetett is, és ölelgetett és adott az ő híres barackjaiból egyet, amibe ugyan nem hal bele az ember, de azt mondta, van még a Szid számára, csak kerüljön haza.

A lakás pedig tömve volt farmerekkel és asszonyaikkal, ott ebédeltek; de olyan csevetet se hall az ember életében. A vén Hockinszné járt köztük legelül. Az egész idő alatt szakadatlanul járt a szája. Azt mondta:

— Nohát, Filpszné öcsémasszony, én fenekestül fölforgattam azt a putrit, de szentül azt hiszem, az a fekete meg volt keveredve. Megmondtam Demrellné öcsémasszonynak — úgy-e Demrellné öcsémasszony, hogy megmondtam; futóbolond, bolond, mondok, szakasztott ezekkel a szavakkal. Mind hallhatták, bolond az, mondok, minden dologból látszik, mondok. Nézzék meg, mondok, azt a vén köszörűkövet. Mondja meg, hogy akármilyen teremtett lélek képes-e ép elmével mindazt a féleszű dolgot rákarmolni egy ilyen ménkű köszörűkőre, mondok. Hogy itt ennek meg ennek a személynek megszakadt a szíve; hogy így meg úgy harminchét esztendőkön át itt esüccsült volna; és hogy a természetes fia nemtudomén miféle

Lajosnak és efféle halhatatlan kacat. Futóbolond az, mondok, ezt mondom elül, ezt mondom középen, ezt mondom végül is: az a szerecseny bolond, bolond, bolond, akárcsak Nabukodonozor, mondok.

— Osztég, nézze csak azt a rongybúl font lábtót, mondja a másik vénség Demrellné: mi az istennyilának köllhetett neki ez?

— Szakasztott ezt mondtam, nincsen még tíz perce, Otterbekk öcsémasszonynak, akár meg is kérdezheti. Nézd csak, aszondja, nézd azt a lábtót, aszondja. Az ám, mondok, nézd azt a lábtót, mondok, minek köllött neki, mondok, ez a lábtó. Izé, Hockinszné öcsémasszony —

— De hogy a fészkes fecskébe tudták oda berendelni azt az irtó köszörűkövet? És ki ásta meg azt a rókalikat nekik? És ki . . .

— Szakasztott az én tulajdon szavaim Penrod öcsém. Hogy mondok, ezen a likon valaki keresztülmenjen! Ebben a a minutában mondtam Dunlopné szomszédasszonynak, hogy tudták oda becepelni, mondok, azt a köszörűkövet. Minden emberi segítség nélkül, azt tartja tán, hogy segítség nélkül? Ez az! Ne mondjon ilyet, mondok. Vót ott segítség, mondok. Vót ott, mondok, több is mint köllene, mondok. Vótak egy tucaton is, akik segítettek a szerecsenynek és ha meg is kéne nyúznom a legalábbvaló feketét, én kivenném belőlük, mondok, hogy kik vótak, de mi több, mondok . . .

— Hogy egy tucaton, aszondja? Negyvenen se győzték volna mind azt a sok dolgot. Vegye csak azt a kést, a fűrészt és egyéb holmit: micsoda babramunka! Vegye az ágylábat, amit elfűrészeltek ezzel a szerszámmal: egy heti munkája lenne hat embernek. Vegye azt a szalmával kitömött szerecsenyt az ágyon; meg-megéntelen vegye . . .

— Igaza van, Hejtauer gazda! Szakasztott az ű mása, mondtam Filpsz komámnak. Mit szól hozzá, Hockinszné asszony, aszondja. Mihez, Filpsz komám, mondok. Ahhoz az ágylábhoz, aszondja, úgy lefűrészelték. Ahhoz mondok? Az se fűrészelődött le, mondok, csak úgy magától. Valaki vót, mondok, aki lefűrészelte. Ez az én véleményem, mondok, ha tetszik tetszik, ha nem tetszik nem tetszik, attul még megélünk, mondok, de akármilyen is, mondok, csak az én véleményem az, mondok, s ha valaki, mondok, jobbat tud, hát rukkoljon

ki vele, mondok és addig van. Aszondom Dönlepné komámasszonynak, mondok...

— Hej, akármi legyek, színig tele köllött annak a kalibának négerrel lenni minden áldott éjjel, Filpszné öcsémasszony, vagy négy héten át, hogy meggyőzzék mindazt a munkát. Nézze csak aztat az üngöt: minden porcikája be van firkálva tikos áfrikai írással, még pedig vérrel. Egy egész bandának köllött lenni mind végiglen az egész időn át jóformán. Nem adnám két dollárért, ha valaki el tudná nekem olvasni. Ami meg a feketéket illeti, akik megírták, hát fognám és addig verném őket, míg...

— Hogy volt-e segítségük, Marplesz szomszéd! No, gondolom, hogy elhinné, ha ebben a házban lakott volna mostanában. Hát nem ellopkodtak-e mindent, ami a kezük ügyébe esett? Mink meg leskelődtünk az egész időn át, gondolja meg. Azt az inget épenséggel a ruhaszárítókötélről lopták le. És ami azt a lepedőt illeti, amiből azt a rongylábtót csinálták: el se lehet mondani, hányszor el nem lopták. Meg lisztet, meg gyertyát, meg gyertyatartót, meg kanalakat, meg a régi ágymelegítőt és százezer más holmit, amire már nem is emlékszem, és az új kalikó-ruhámat; oszt én meg Szejlesz, meg az én Tomom és Szidom örökké lesben, éjjel-nappal, ahogy már mondtam, és csak egyikünk is se szőrit, se szálát, se szavát se színét nem látta; aztán itt van, az utolsó pillanatban, ehen, az orrunk előtt belopóznak és lóvá tesznek és nemcsak minket, hanem magukat is mindnyájukat és akkurátosan ellépnek azzal a négerrel szőröstül-bőröstül, hozzá tizenhat ember és huszonkét kutyával a sarkukban. Mondom, még egy ilyet nem hallottam, hogy megesett volna. Szellemek nem csinálták volna jobban és ügyesebben. De gondolom is, hogy csak szellemek lehettek, mert, iszen ismerik a kutyáinkat, nem is tudok ezeknél különb kutyákat. Nohát ezek a kutyák csak egyszer is nem találtak a csapásukra! Ezt magyarázza meg, aki tudja, akárki közülünk.

— No, már ez túltesz...

— Isten engem, soha én...

— Akármi legyek, ha valaha...

— Házitolvajok, olyan igaz, mint...

— Mennybéli irgalmasságok, én nem mertem volna meglakni ilyen...

— Nem mert volna! No, meg voltam én rémülve úgy, hogy alig mertem lefeküdni az ágyamba, se fölkelni, se lefeküdni, se leülni, Ridzsvéné asszonyom. Ellopták volna ezek a — Uram s én Istenem, elképzelhetik, micsoda aggságban voltam az éjjel is, mikor éjfelet ütött. Isten jóvoltából, azt hiszem, ha nem lettem volna olyan félelemben, elloptak volna valakit a familiából is. Már ott voltam, hogy már a gondolkozó eszemet se bírtam. Most bizony furcsának tetszik így a nappali világosságban; de mondok magamban, odafönn az emeleten, abban a magányos szobában, ott alszik az a két gyerök; és megvallom isten előtt, hogy olyan szorongás fogott el, hogy fölmásztam és becsuktam őket kulcsra, be én. Akárki is úgy tett volna. Mert tudnivaló, ha az ember így meg van félemlítve, a dolog meg egyre habarodik és hovatovább mind rosszabb meg rosszabb lesz, az embernek már az esze is megáporodik, és az ember mindenféle bolondságra vetemedik és lassan-lassan azon kezd tépelődni, hogy fölteszi, hogy maga is olyan gyerek volna és odafönn volna az emeleten, az ajtó meg nem volna bezárva és az ember . . . Itt megállt, mintha valamit kérdezni akarna, aztán lassan körülhordozta a tekintetét s mikor a szeme rámesett, — én felugrottam és mondok, járok egyet. Azt gondoltam magamban, jobban meg fogom tudni magyarázni, mint esett, hogy mi reggel nem voltunk a szobában, ha félrevonulok és meghányom-vetem egy kissé a dolgot. De messze nem mertem menni, különben értem küldött volna. Mikor már jól benne voltunk a napban, a népek elmentek, én pedig bementem s elmondtam neki, hogy a lárma és lövöldözés fölébresztett bennünket Sziddel, és az ajtó be volt zárva, de mert szerettük volna látni a komédiát, hát leereszkedtünk a villámhárító vasán és mindketten megsérültünk egy kicsit és nem akartuk eztet még egyszer megpróbálni. Aztán tovább is mentem és elmondtam mindazt, amit már előbb elmondtam Szejlesz bácsinak; ő aztán azt mondta, hogy megbocsájt és talán valahogy rendén is volt a dolog, mert hiszen mit várhat az ember gyerekektől, ahogy ő látja, egyebet ilyen szeleverdiségnél. Igy hát amennyiben baj nem lett belőle, azt gondolta, többet ér, ha hálás amiért élünk és el nem veszített bennünket, mint sopánkodni azon, ami elmult. Már megcsókolt, megveregette a fejemet és aztán sötét tünődésbe merült. Egyszerre csak felugrik és azt mondja:

— Jaj, az ég szerelmére, már esteledik és Szid még sincs itt. Mi lesz abbul a gyerekbül?

Látom hirtelen, hogy ez jó alkalom nekem s aszondom:

— Futok föl nyomban a városba érte, mondok.

— Azt ugyan nem teszed, mondja ő. Maradsz, ahol vagy. Elveszteni egyszerre elég egyet. Ha nem kerül haza vacsorára, elmegy érte a bátyátok.

Hát bizony nem került haza vacsorára; így hát nyomban vacsora után a bácsi útrakelt.

Úgy tíz óra után hazakerül, jócskán kedvetlenül. Nem akadt nyomára. Szelli néni nagyon nyugtalan lett; de Szejlesz bácsi elmagyarázta neki, hogy nincsen rá oka; a gyerek csak gyerek, majd meglátja, reggelre ez is hazavetődik és kutya baja se lesz. Ezzel a néninek be kellett érnie. De azt mondta, egy darabig fönnmarad érte, akárhogy is és gyertyát fog égetni, legalább láthatja a fiú.

Mikor aztán fölmentem lefeküdni, följött ő is velem, magával hozva a gyertyáját és ágyba dugott és oly édesen becézett, hogy rém rosszul éreztem magam, szinte nem tudtam a szeme közé nézni; aztán az ágyam szélire ült és sokáig beszélgetett velem és azt mondta, hogy micsoda remek egy gyerek ez a Szid, és szinte nem tudott kifogyni a róla való beszédjébül; és minduntalan meg-megkérdezett, hogy mit gondolok, nem érhette-e valami baj, nem eshetett-e kár benne, vagy tán bele is fúlhatott a folyóba, s tán ebben a minutában valahol ott fekszik kínlódva vagy holtan s ő meg nem lehet vele, hogy segítsen rajta és a könnyei csurogtak le némán, én meg egyre mondtam, hogy kutyabaja Szidnek, hogy reggelre itthon lesz; erre megsimogatta a kezemet, még meg is csókolt talán s aszondja, hogy mondjam el ezt újra, aztán meg újra, mert jól esik neki és pedig olyan nagy bajban van. Mikor pedig elment, hát belenézett a szemembe erősen és barátságosan és azt mondja:

— Az ajtót nem zárom be Tom; és ott az ablak, meg a villámfogó is; de te jó fiú leszel, úgy-e? És nem mégy el innen. Megteszed érettem.

Isten a tanúm, hogy nagy mehetnékem volt; majd rosszul lettem, hogy láthassam Tomot; készültem is, hogy megyek; de ezután nem mentem volna, nem egy királyságért sem én.

Egyre csak ő járt az eszemben, meg Tom járt az eszemben, hát bizony nagyon nyughatatlanul aludtam. És kétszer lekúsz-

tam a villámfogón és körüljártam a ház elejéig és látom őtet ott ülni gyertyájával az ablakon, szeme az út felé, a szemében könny. Úgy kívánkoztam, hogy bár tehetnék érte valamit, de nem tehettem semmit, csak épen hogy fölfogadtam, hogy soha többé nem szomorítom meg őtet. És harmadszor, mikor hajnalfelé fölébredtem és lelopóztam, ő még akkor is ott volt, a gyertyája már majd végig leégett és öreg szürkés feje a kezén pihent és elnyomta az álom.

XX. FEJEZET.

Az öregúr még reggeli előtt ottjárt megint a városban, de Tomnak semmi nyomára nem akadt ; és mind a ketten ott ültek az asztalnál, töprengve, szótalan, bánatos szemmel, a kávéjok kihűlt, nem ettek semmit sem. Egyszer aztán azt mondja az öregúr :

— Odaadtam neked a levelet ?

— Miféle levelet ?

— Amit tegnap hoztam a postáról ?

— Nem adtál nekem semmiféle levelet.

— No, úgy látszik, megfelejtkeztem róla. Elkezdi fütetni a zsebeit, aztán elment valamerre, ahol letette volt és elhozta és odaadta a feleséginek. Azt mondja az asszony :

— Lelkem, Szt.-Peterszburból való, a hugom levele.

Mondok, most ugyan jót tenne nekem megint egy kis séta, de nem tudtam mozdulni. De mielőtt a néni felbontotta volna, elejtette és elfutott, mert meglátott valamit. Hát én is így. Tom Szójjer volt, matrácon és az öreg doktor és Dzsim, a néni kalikóruhájában, a keze hátrakötve, meg egy sereg ember. Én elrejtettem a levelet az első holmi alá, ami kezem ügyébe esett és usgye ! A néni Tomra veti magát sírva s aszondja :

— Oh, meghalt, meghalt, tudom, hogy meghalt.

És Tom egy kicsit feléje fordította a fejét és motyogott valamit, amiről látni lehetett, hogy nincsen az eszén. A néni erre égfelé csapja a kezét és aszondja :

— Él, hála a jó Istennek ! Ez elég is ! és csókot csattantott rá és röpült a házba, hogy ágyat bontson és osztogatta jobbrabalra a rendeleteit a négernek, meg mindeneknek olyan sebesen, ahogy a nyelve csak győzte, minden lépésre egy-egy rendelet.

Én az embereket követtem, hogy lássam, mit akarnak csi-

nálni Dzsimmel ; az öreg doktor és Szejlesz bácsi Tom után mentek be a házba.

Az embereknek nagyon járt a szájok, némelyik menten föl akarta akasztani Dzsimet, hogy elrettentő példát adjon a környékbeli négereknek ; így majd nem lesz kedvök elszökdösni, mint ahogy Dzsim tette, és olyan tenger bajt csinált és holtra rémített egy egész familiát napokon és éjeken át. Mások azt mondták, nem jó lesz, ez semmiképp se felelne meg, mert hogy nem a mi szerecsenünk, a tulajdonosa aztán ránkjöhetne, bizonyosan meg is fizettetne érte. Ettől egy kicsit lehültek, mert rendszerint azok akasztanák fel mindjárt legjobban a négert, akit hibában találtak, akik legjobban húzodoznak attól, hogy fizessenek érte, mikor már kitöltötték rajta a kedvüket.

Rém szidalmazták szegény Dzsimet, mindazonáltal egyszer-egyszer fejbe is kollintották, de Dzsim nem szólt egy szót se és nem is mutatta, hogy ismer és odavitték ugyanabba a tulajdon kalibába, ráadták a maga ruháját, meg-meg megláncolták, de nem ágylábhoz ezúttal, hanem egy erős kamóhoz, mely a koszorúgerendába volt verve, a kezére is bilincset raktak, meg mind a két lábára s azt mondták, hogy ezek után nem köll neki adni csak kenyeret és vizet, míg érte nem jön a gazdája, vagy hogy el nem licitálják, ha érte nem jönnek egy bizonyos időn belül, és betömték a likat, amit ástunk, s azt mondták, egy pár farmernak strázsálni kell minden éjjel a kaliba körül puskával, nappalra meg egy buldog kutyát pányváztak az ajtófélfához, és mikor készen voltak a dologgal és szedelőzködtek és általánosan kezdtek elkövetkezni káromkodva, hát arra vetődik az öreg doktor, végignéz a munkán és aszondja :

— Ne legyetek arányában gorombábbak a kölleténél, mert nem rossz ember ez a szerecsenember. Mikor odaérkeztem, ahol megtaláltam a fiút, láttam, hogy nem tudom belőle kivenni a golyót segítség nélkül, és a fiú nem volt olyan állapotban, hogy elhagyhattam és segítségért mehettem volna ; és aztán apránként mind rosszabbul lett és végre kizökkent az eszéből is és sehogyse engedte, hogy a közelébe is menjek és azt mondta, ha megkrétázom a tutajt, akkor megöl ; aztán se vége, se hossza nem volt az ilyen értelmetlen beszédnek és láttam, hogy egyáltalán semmire se megyek vele ; akkor aszondtam, mondok, hogy el kell mennem valahova segítséget keresni ; és abban a szempillantásban, hogy ezt kimondtam, csak mászik ám vala-

honnan elő ez a szerecsen s aszondja, ő fog segíteni, és meg is tette és pedig jól is csinálta. Persze, hogy úgy néztem, hogy szökésben levő szerecsen, de hát benne voltam s ott is kellett maradnom végig, ami még hátra volt a napból és végig az éjjel. Mondhatom, jó kis slamasztika volt. Van egypár hideglelős betegem, és persze, hogy szerettem volna benézni a városba, hogy mint vannak, de nem mertem, mert hogy a szerecsen elmenekülhetne s akkor aztán én lettem volna a hibás. És dehogy jött volna arra valami hajó, hogy odakiabálhattam volna. Hát ott ragadtam egész ma virradatig ; és én sohase láttam négerben jobb és hűbb ápolót, pedig ezzel ugyan a szabadságát reszkérozta, és agyon is volt fáradva és világosan láttam rajta, hogy az utolsó időben kemény munkát kellett végeznie. Hát megszerettem ezért ezt a szerecsent. Mondhatom, uraim, egy ilyen néger megér ezer dollárt és megéri azt is, hogy jól bánjanak vele. Nekem megvolt mindenem, amire szükségem volt és a fiú oly jól érezte magát, hogy tán otthon se jobban, merthogy ott olyan csöndesség volt ; hát ott voltam, mind a ketten úgyszólván rám voltak bízva, és ott köllött kuksolnom egész ma hajnalig ; ekkor jött arra nehány ember csónakon ; a jó szerencse úgy hozta, hogy a néger ott ült a priccs szélin, a fejével a térde között s mélyen aludt ; én hát a csónakosokat odaintettem csendesen ; s azok átmásztak, aztán neki, lefogták s megkötözték, mielőtt csak észre is vette volna, hogy mi történik vele s azontúl semmi bajunk se volt. És mert hogy a fiú is olyan szendergésfélében volt, beraktuk az evezőlapátokat, a csónakhoz kötöttük a tutajt s szépen, csendesen átvontattuk és a szerecsen, amint elindultunk se nem lármázott, se egy szót nem szólt. Nem rossz ember ez a szerecsenember, uraim ; ez az én véleményem róla.

Valaki azt mondja :

— Jól van, doktor úr, formás a dolog, ezt mög kell vallanom.

Erre a többiek is szelídebbek lettek valamelyest, én meg rém hálás voltam ez iránt a vén doktor iránt, hogy ilyen jó szolgálatot tett Dzsimnek ; annak is örültem, hogy szakasztott az volt, ahogy én is vélekedek róla, már mint Dzsimről, mert aznap óta, hogy először láttam, azt tartottam róla, hogy jó szíve van és hogy jó ember. Abban aztán mind megegyeztek, hogy Dzsim rendesen cselekedett és rászolgált arra, hogy ezt

figyelembe vegyék és meg is jutalmazzák. Igy aztán mind megígérték nyiltan és szívesen, hogy nem bántják többet.

Azután kijöttek és levették a lakatot az ajtajáról. Azt vártam, hogy azt mondják, le lehet róla venni egyik-másik láncát, mert fene nehéz volt a lánca, és hogy lehet adni neki húst, meg főzeléket a kenyeréhez meg vizéhez, de az ugyan eszökbe nem jutott, nekem meg, mondok, jobb lesz bele nem elegyednem a dologba, hanem azt gondoltam, majd elmondom valamiképen Szelli néninek a doktor históriáját, már mondok ha majd magam túl leszek a gáton, amivel épen szemtül-szembe álltam. A kimagyarázásokat értem, hogy hogyan is felejtettem el megemlíteni, hogy Szid meglövődött, mikor arról beszéltem, hogy mikép keveredtünk abba a veszett haddelhaddba, mikor a szökött négert hajszolták.

De bizony a dolog nem volt sietős. Szelli néni ott kuksolt éjjel-nappal a betegszobában s ahányszor csak láttam Szejlesz bácsit ide-oda imbolyogni, szépen kitértem előle.

Másnap reggel hallom ám, hogy Tom sokkal jobban van, s azt mondták, Szelli néni otthagyta, hogy egyet bólintson. Én hát beosontam a betegszobába és ha ébren találtam volna, azt hiszem, ki is kerekítettünk volna a família számára egy akkurátos mesét. De Tom aludt, még pedig igen csendesen aludt. És sápadt volt, nem tüzelt az arca, mint mikor hazahozták. Hát leültem és vártam, hogy fölébredjen. Vagy egy félóra mulva Szelli néni jő be óvatosan. No most megint benne voltam nyakig. Ő intett, hogy legyek csendesen és leült mellém és elkezdett suttogni és aszondja, most már vígan lehetünk megest valamennyien, mert a jelek elsőrendűen jók és Tom mindétig csak úgy aludt, de a színe mind jobb és nyugodtabb lett és tízet tesz egy ellen, hogy most már eszén is lesz, ha fölébred.

Ott ültünk hát s lestük s egyszerre csak megmozdul egy kicsit és kinyitja a szemét egészen rendesen és ránk néz és aszondja:

— Hahó, mért vagyok én itthon? Hogy van ez? Hol van a tutaj?

— Rendben van minden, — mondom én.

— Hát Dzsim?

— Az is, — mondom én — de nem tudtam jól magyarosan kimondani. De ő semmit se vett észre és aszondja:

— Akkor szüret ! Most hát mind jól és révben vagyunk. Elmondtad a néninek ?

Én azt akartam mondani, hogy el ; de a néni belevágott és aszondja :

— Mit, Szid ?

— Mit ! Az egész dolgot, amit csináltunk.

— Miféle dolgot ?

— A dolgot. Nincsen csak ez az egy, hogy hogyan szabadítottuk ki a szökött szerecsenyt, én meg Tom.

— Uram bocsá' ! A szök . . . Mit beszél ez a gyerek ! Drágám, meg-meg félrebeszél már.

— Nem, én nem beszélek félre ; tudom jól, hogy mit beszélek. Kiszabadítottuk én meg Tom. Elhatároztuk, hogy megtesszük és meg is tettük. És hozzá milyen fáintosan csináltuk !

Nekivágott és a néni ugyan meg nem állította, csak ült és rámeredt és engedte történi előre, s én láttam, hogy hasztalan volna a szavába vágnom.

— Hej, nénikém, rém munkába került a dolog, heteken át, órákig, minden éjjel, amíg maguk aludtak. És lopnunk kellett gyertyát, meg a lepedőt, meg az üngöt, a maga ruháját, meg kanalakat, meg cintányérokat, meg konyhakést, meg az ágymelegítőt, meg a köszörűkövet, meg-meg lisztet és se vége, se hossza nem volt, és el nem gondolhatja, micsoda munka volt megcsinálni a fűrészeket, a tollakat, a felírásokat és egyetmást, és el nem gondolhatja félig se, micsoda mulatság volt ez ! És meg kellett pingálnunk a koporsókat, meg az izéket, és anyamén leveleket a zsiványokról és le- meg fölkúszni a ménkűfogón és megásni a lukat a putriba és megfonni a kötélhágcsót és becsempészni bele sütve a felfujt kásába és belopni kanalat és holmit szerszámnak a maga köténye zsebében . . .

— Égi irgalmasságok !

— És megrakni a kunyhót patkánnyal, kígyóval és effélével, hogy Dzsimnek társasága legyen ; aztán maga olyan sokáig visszatartotta Tomot vajjal a kalapja alatt, hogy már majdnem elrontotta az egész vásárt, merthogy azok az emberek előbb odajöttek, mintsem mi künn lettünk volna a putriból, aztán futnunk kellett, azok meg ránktüzeltek és én ki is kaptam a részemet, és aztán kitértünk a gyalogútról és engedtük őket elmenni mellettünk s mikor a kutyák jöttek, nem törődtek velünk, hanem futottak a nagyobb zaj után és mi csónakunkra

kaptunk és elindultunk a tutajra, és mind bátorságban voltunk és Dzsim szabad ember lett és ez mind egymagunktól telt ki, hát nem volt ez nagyszerű, nénikém?

— Nohát, ehhezfoghatót csakugyan nem hallottam, mióta e világra születtem! Hát ti voltatok, kis csirkefogók, akik mind e zavart ránk hozták és kifordítottátok mindenkinek az eszét, akár a bundát, és szinte halálra rémítettetek mindnyájunkat. Soha életemben jobb hasznát nem vettem az eszemnek, mint most, hogy ebben a valóságos minutában ezt kivettem belőletek. Ha elgondolom, hogy itt voltam egyik éjjel a másik után és — no de csak gyógyulj föl nekem te kis semmiházi, fogadom, hogy kiporolom mindkettőtökből az öreg Ádám apánkat.

De Tom olyan büszke volt és jókedvű, hogy dehogy is tudott volna megállani, hát csak nyargalt a nyelve; a néni bele-beleszólt és tüzet fújt és aztán mind a ketten egyszerre, mint egy macskazsinat. Azt mondja a néni:

— Jól van, gyönyörködjél már most a dolgodban amennyit csak bírsz, de azt mondom, el ne feledd, ha még egyszer rajtakaplak, hogy az ő dolgába keveredel —

— Az ő dolgába? Kiébe? — mondja Tom és elfelejt mosolyogni meglepődött tekintettel.

— Kiébe? Hát persze, hogy a szökött szerecsenyébe. Kiébe máséba?

Tom nagyon komolyan rámtekint és azt mondja:

— Tom, nem azt mondtad-e az imént, hogy az ő dolga rendben van. Hát nem menekült el?

— Ő? — azt mondja Szelli néni. — A szökött szerecseny? Az ugyan nem! Visszahozták ép bőrrel és már benne is van megint a kunyhójában kenyéren és vízen, és nyakig láncban, amíg vissza nem követelik vagy el nem licitálják.

Tom azonmód fölült az ágyban, a szeme tüzelt, a szeme pilláját úgy nyitogatta, mint valami harapófogót és rám kiabál:

— Nincs joguk, hogy becsukják! Fuss! Egy percet se vesztegess el. Ereszd ki! Dzsim nem rabszolga, olyan szabad az, mint Isten akármelyik teremtettje itt a földön.

— Mit beszél ez a gyerek?

— Azt beszélem, Szelli néni, amit mondok, s ha más nem megy, hát megyek én. Én ismerem amióta él, és ehun ismeri Tom is. Az öreg Vatszon kisasszony meghalt most két hónapja

és röstelte, hogy egyszer el akarta adni délvidékre és ezt meg is vallotta és a testamentumában fölszabadította.

— Akkor mi a fészkes fenének köllött őt kiszabadítanotok, ha tudtátok, hogy már úgyis szabad ember?

— Mondhatom, szép kérdés. Igazi asszonyos kérdés. Hát kaptunk a kalandján; és ha nyakig köllött volna vérben gázolnunk — Jézus Mária, szent József — Polli néni!

Hát nekem se legyen soha jó dolgom, ha csakugyan ott nem állt az ajtón innen édesen, mosolygósan, szakasztott, mint egy pufók angyalka.

Szelli néni megrohanta s majd leölelgette róla a fejit és ríva borult rája, én meg hirtelen nem találtam magamnak jobb helyet, mint az ágy alattit, mert úgy tetszik, nekünk egy kicsit kezdett fojtónak lenni a levegő. Onnan kukucsáltam ki s egy kis idő mulva Tom Polli nénje kiszabadította magát s ott állva az okuláréja fölött el Tomra nézett — tudják, mintha a föld alá akarná nézni. És azt mondja:

— Jobb volna neked is Tom, ha félrefordítanád a fejedet. Én elfordítanám Tom, ha neked volnék.

— Jaj, uram bocsá, — mondja Szelli néni — annyira megváltozott volna? Hiszen ez nem Tom, ez Szid; Tom, Tom, hová is lett Tom? Itt volt még egy perce is.

— Talán, hogy hol van Hokk Finn, azt akarod mondani. Na, azt tartom nem neveltem még egy olyan svihákot az utolsó években, mint amilyen ez az én Tom-om, hogy rá ne ismerjek, ha látom. Szép kis eset lenne, az már igaz. Gyere csak ki az ágy alul Hokk Finn.

Hát kimásztam. De nem nagyon híresen éreztem magam.

Hogy milyen felemás, magából kikelt állapotban volt Szelli néni, sohase láttam úgy még egy embert, mégis egyet kivéve: Szejlesz bácsit, mikor bejött és mindent elmondtak neki. Szinte részeg lett tőle, azt mondhatná az ember és az egész nap se tudott tőle magához térni s az esteli imádságra való összejövetelen olyan prédikációt tartott, hogy messze elment híre, mert a legöregebb emberek se értettek meg belőle egy szót sem. Aztán Tom Polli nénje mindent elmondott rólam, hogy ki vagyok, mi vagyok, aztán nekem is el köllött mondanom, hogyan kerültem olyan kutyaszorítóba, hogy mikor Filpszné asszony Tom Szójjernek nézett, — (itt Szelli néni a szavamba vágott s azt mondja: Eredj, eredj, csak híjj aszondja

Szelli néninek, hozzá vagyok már szokva és nincsen mért változtassunk rajta) — hogy mikor Szelli néni Tom Szójjernak nézett, hát rá kellett hagynom, nem volt mit egyebet tennem és tudtam, Tom nem fogja bánni, mert ez pecsenye lesz neki, mivelhogy titokzatos és ő kalandot formál belőle és nagyon meg lesz a dologgal elégedve. Úgy is lett, ő úgy tett mintha Szid volna és gondja volt rá, hogy nekem olyan jó dolgom legyen, amilyen csak lehet.

Aztán Polli néni is elmondta, hogy Tomnak igaza van, az öreg Vat szon kisasszony fölszabadította Dzsimet a testámentomában és bizonyos, hogy Tom csak ennélfogva vállalkozott mindarra a bajra és galibára, hogy egy szabadnégert kiszabadítson; és én nem tudtam előbb megérteni, csak ebben a minutában, meg ebből a beszélgetésből, hogy egy ember, hozzá ilyen nevelésű, segíthessen egy négert kiszabadítani.

Mármost azt mondja Polli néni, hogy aszondja, mikor Szelli néni azt írta neki, hogy Tom és Szid épen és egészségesen megérkeztek, azt mondta magában:

— Nézze meg az ember! De el lehettem rá készülve, mikor magában útnak eresztettem, anélkül, hogy valakit melléje rendeltem volna. Most már magamnak kell odamenni, megjárni végig az utat a folyón lefelé ezerszáz mérföldet, hogy kitudjam, mibe fogott már megint az a gyerek, mert már láttam, hogy tőled nem kapok róla választ.

— Pedig bizony nekem semmi hírem se volt tőled, — mondja Szelli néni.

— Csodálom nagyon. Nem kétszer kérdeztem két levélben, hogy mit értesz az alatt, hogy Szid itt van nálatok?

— Én ugyan, hugom, egy levelet se kaptam.

Polli néni lassan és szigorúan Tom felé fordul s aszondja: No, Tom?

— Mit? — mondja Tom kissé elkámpicsorodva.

— Ne mitezzél nekem, semmiházi jószág, hanem ide azokkal a levelekkel.

— Miféle levelekkel?

— Azokkal a levelekkel! Fogadom, ha két kézre foglak, hát . . .

— A ládában vannak. No hát! Ott vannak szakasztott úgy, ahogy a postáról elhoztam. Beléjük se néztem, hozzájok

se nyúltam. De tudtam, hogy bajt csinálhatnak, s mondok, a néninek úgysem sietős, hát . . .

— Hát, persze, meg köllene egy kicsit nyúzni téged, az az igazság. Irtam még másikat is, hogy bejelentsem az eljövetelemet ; azt tartom, azt is . . .

— Nem ; az csak tegnap érkezett meg ; csak még nem olvastam el, de ez rendben van, ezt megkaptam.

Szerettem volna két dollárba fogadni vele, hogy nincs meg a levele ; de mondok, bátorságosabb, ha nem szólok. Hát nem is szóltam.

UTOLSÓ FEJEZET.

Mikor először elcsíphettem Tomot titokban, megkérdeztem, mi volt a szándéka a szökés arányában ; mit akart csinálni, ha a menekülés mindvégig sikerül s ő kiszabadít egy szerecsent, aki úgy is már szabadember volt ? Azt mondta, az járt kezdettül fogva a fejében, hogyha Dzsimet szerencsésen kiszabadítjuk, leszállítjuk a tutajon a folyón végig és rémkalandokat vágunk a víz torkolatánál, ott aztán megmondjuk neki, hogy szabadember, hazavisszük urasan gőzhajón, megfizetjük elvesztegetett idejéért, levelet küldünk előre haza, összecsődítjük elejbe a vidék összes szerecsenjeit és beszállítjuk ütet a városba fáklyásmenettel és rezesbandával és hős lenne belőle és mink is az lennénk. De én azt gondolom, körülbelül jó volt úgy is, ahogy volt.

Rövidesen kiszabadítottuk Dzsimet bilincseiből s mikor Polli néni, Szelli néni és Szejlesz bácsi megtudták, milyen jól a kezére járt a doktornak Tom ápolásában, iszonyú históriát csináltak vele, első embernek mondták és enni adtak neki, amit szeme-szája megkívánt és jó sora volt és semmi dolga. Mink meg fölvittük a betegszobába és őrült beszélgetésünk volt vele. És Tom negyven dollárt adott Dzsimnek, amért olyan türelmesen adta nekünk a foglyot és olyan jól is csinálta és Dzsimnek halálos jó kedve lett és kifakadt és aszondja :

— No, Hokk, mit én megmondtam neked, mit megmondtam a Dzsekszon, szigeten ? Megmondtam, hogy szűrős neked a mellem és hogy ez mit jelenti. És megmondtam, hogy egykor valamikor én gazdag megvutam, meg-meg, hogy megint egyszer megleszek gazdag ; hát igaz meglett, mostand itt van ! Püff, nohát ! Ne mondjál, hogy jel megvan jel, mondok ne

mondjál esztet. Én oly bizomosan tudtam, hogy gazdag megleszek megéntelennék, mint ahogy most itt állok ebben a szent minitában.

Aztán Tom beszélt sokat és hosszan és azt mondja, osonjunk ki innen valamelyik éjtszaka mind a hárman, szerezzünk be valamelyes fölszerelést és menjünk kalandot keresni az indiánusok közé, föl az ő területükre egypár hétre vagy többre. És én azt mondtam, rendben van, nekem tetszik az eset, de nekem nincsen pénzem a fölszerelésre s azt tartom, hazulról se kaphatok, mert a tatám alkalmasint hazakerült azóta s elszedte a pénzemet Szaććser bíró uramtól és eddig el is itta.

— Nem azt, — mondja Tom ; — megvan a píz mind, hatezer tallér, de tán több is. A táti se került haza azóta. Legalább addig nem, amíg én otthon voltam.

Dzsim elkomolyodva aszondja :

— Se nem is gyün az már haza, Hokk, sohasem nem.

Azt mondom én :

— Mért Dzsim ?

— Sohase ne kérdezd, Hokk, de nem gyüvi magát haza tebbet.

De én nem tágítottam, hát végre azt mondja :

— Tudod azt a ház, aki úszta a vízen ? Abban vuta zember betakarítva és en kitakarítottam ütet és nem engedtem neked, hogy begyüvölj. Nohát, te megkaphatsz pízedet, amikor akarsz, mert az a zember ü vuta.

Tom most már egészen jól van és a golyóbisát a nyaka körül viseli óraláncon óra helyett és mindig nézegeti rajta, hány az óra és így nincs mit még írni erről a dologról, aminek én fenemód örülök, mert ha tudtam volna, micsoda vesződség könyvet írni, soha bele nem vágtam volna, de nem is teszem még egyszer. De azt tartom, hogy aligha el nem lépek arra fölfelé egyenesen az indián területre, mert Szelli néni adoptálni akar és ki akar mívelni, amit én ki nem állok. Egyszer már megpróbáltam.

A vége.

MTA MŰVÉSZETI KÖNYVTÁRA

Tisztelettel maradván
HOKK FINN.

„Huckleberry Finn kalandjai"

Ezt a könyvet írta:

Mark Twain

MARK TWAIN, családi nevén Samuel Langhorne *Clemens,* a legnépszerűbb amerikai író. Született 1835-ben, a Missouri állambeli kis Florida városkában. Kalandos élete pályáját szedőgyerekként kezdte meg; volt azután írnok, matróz a Mississippit járó gőzösökön, tanító, katona, fölolvasó, aranyász, újságtudósító, kiadó, utazó. Így gyűjtötte az anyagot, élte át az élményeket szívderítő és megindító írásaihoz. Írói nevét is a hajóséletből merítette. *„Mark twain!"* — kiáltotta hátra a hajó orráról, kezében a mélységmérő ólommal, ha a vízállás netán éppen *két* fonalnyit mutatott (*twain = two*). A polgárháború után előadói körútra indul Californiába, lapot indít, megfordul a Sandwich-szigeteken. Életének fordulója, hogy csatlakozhatott egy a Szentföldre induló kirándulótársasághoz. Ebből az utazásából született meg első könyve: *The Innocents Abroad* (1869), amelyet egész sereg más könyv követett. („Roughing It." The Life on the Mississippi. A Yankee. Joan of Arc. A Tramp Abroad. More Tramp Abroad stb.) Később is ellátogatott még Európába, majd fölolvasókörutat tett az öt világrészben. Budapesten is járt. Legmaradandóbb munkái mégis a maga gyermekkorát tükröző, mindnyájunk előtt felejthetetlen gyermekkönyvei: *Tamás úrfi kalandjai, Huckleberry Finn kalandjai, Koldus és királyfi.* Az előbbiek világhírű hőseit viszontlátjuk még egyszer a *Tamás úrfi mint detektív* és a *Tamás úrfi léghajón*-ban. A kitűnő író nyilván legérdekesebb regénye: *önéletírása,* halála évében *(1910)* jelent meg.

A mű fordítója:

Rákosi Jenő

RÁKOSI JENŐ. Született 1842 november 12-én Acsádon, Vasmegyében. Szegény sorsu szülei kilenc gyermekről gondoskodtak s így ő maga tanulmányainak elvégzése után nekivág az életnek és mint nevelő, majd mint gazdasági írnok igyekszik boldogulni. Huszonnégyéves korában lépett föl az irodalom terén. Első drámája az *V. László* volt. 1866-ban *„Aesopus"* című színdarabjával egyszerre híressé tette a nevét, úgy hogy báró *Kemény Zsigmond* meghívta lapjához, a Pesti Naplóhoz. Itt kiderült, hogy nemcsak kitűnő író, hanem elsőrangú újságíró és politikus is. Ez idő óta számos drámát, színművet, vígjátékot, bohózatot, operettszöveget, regényt, tömérdek vezércikket, kritikát és egyéb újságcikket írt. 1874-ben megvetette a budapesti *Népszínház* alapját és évekig volt annak igazgatója. Ezidőtájt alapította a *„Budapesti Hirlap"*-ot, amivel óriási lendületet ád az újságírásnak. Lapjának ma is főszerkesztője és egyben legszorgalmasabb munkatársa.

A képeket rajzolta:

Pólya Tibor

PÓLYA TIBOR 1886-ban született Szolnokon. Érdekes, hogy tanulmányai során a negyedik gimnáziumban a szabadkézi rajzból megbukott. A budapesti Iparművészeti Iskolában félévig tanult, de alakrajztanára más pályára akarta küldeni. Tizennyolcéves korában a szolnoki művésztelep kiállításán, mint Fényes Adolf tanítványa, tájképeivel és magyar alakjaival nagy sikert ért el. 1905-ben a müncheni akadémián és az ottani szabadiskolában folytatta tanulmányait. Első rajzát a Fliegende Blätter közölte. 1906-ban Párisban, majd Olaszország nagyobb városaiban tanult. Több nagyobb vászna és portréja van, karikaturáit pedig élclapjaink állandóan közlik. Előszeretettel foglalkozik ifjúsági művek illusztrálásával, amire főként kis leánya inspirálja.

(Szerzőjoglag védve 754/1920. sz. a.)

Ez a kötet könyvtáram .....-ik kötete.

Az iró vagy ajándékozó dedikációja:

.....

.....

.....

Ajándékba kaptam:

.....

.....-tól

19....év.....hó....n.

Elolvastam:

19....év.....hó....n.

Újra elolvastam:

.....

Mit tanultam belőle és mi tetszett nekem legjobban:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Az olvasó üzenete, ötlete, megjegyzése vagy kérése

„Huckleberry Finn kalandjai"

fordítójához: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A rajzolóhoz: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kérem az Athenaeum irodalmi r.-társulatot,
juttassa el ezt az üzenetemet a cimzetthez.

·/·

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Az olvasó üzenete, ötlete, megjegyzése vagy kérése:

„Huckleberry Finn kalandjai"

kiadójához:* .....

.....

.....

.....

.....

** Szeretném elolvasni:*

.....

.....

.....

című könyvét.

Név: .....

Lakás: .....

(Ide olvasható aláírást és pontos címet tessék írni.)

Ezt a lapot, ha kitöltötted, vágd ki, tedd boritékba és add postára a következő címre: Athenaeum, Budapest, VII., Erzsébet-körút 7. I. em. vagy pedig arra címre, ahol a könyvet vetted.

10481. — Budapest, az Athenaeum nyomása.

AZ ATHENAEUM UJ IFJUSÁGI IRATAI

FARADAY

A GYERTYA TERMÉSZETRAJZA

HAT FELOLVASÁS AZ IFJUSÁG SZÁMÁRA

FORDÍTOTTA

BÁLINT ALADÁR

HARMINCÖT ÁBRÁVAL — DISZES KÖTÉSBEN

CSODALÁMPA

A VILÁG LEGSZEBB MESÉI

KÉK MESEKÖNYV

MESÉLI

BENEDEK ELEK

POGÁNY WILLY S MÁS MŰVÉSZEK RAJZAIVAL

NÉGY SZINES KÉPMELLÉKLETTEL

MÁSODIK KIADÁS — DISZES KÖTÉSBEN

Megrendelhetők minden könyvkereskedésben!

AZ ATHENAEUM UJ IFJUSÁGI IRATAI

GAAL MÓZES

A LEGKISEBB LEÁNY

REGÉNY

NEGYEDIK KIADÁS — DISZES KÖTÉSBEN

MONTGOMERY

GYERMEKSZIV REJTELMEI

ELBESZÉLÉS AZ IFJUSÁG SZÁMÁRA

GORÓ LAJOS EREDETI RAJZAIVAL

UJ KIADÁS — DISZES KÖTÉSBEN

F. H. BURNETT

A KIS LORD

ELBESZÉLÉS AZ IFJUSÁG SZÁMÁRA

ANGOLBÓL FORDITOTTA

NÉVY BÉLA

UJ KIADÁS KÉPMELLÉKLETEKKEL

DISZES KÖTÉSBEN

Megrendelhetők minden könyvkereskedésben!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK